

T.C.
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

İSLÂHIYE-KABAKLAR KÖYÜ HALKBİLİMİ ARAŞTIRMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Hüseyin ÖZCAN

Hazırlayan
Mehmet YAVUZ

İstanbul – 2012

ONAYLAMA SAYFASI

Öğrenci : Mehmet Yavuz
Enstitüsü : Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Konusu : İslâhiye-Kabaklar Köyü Halkbilimi Araştırması
Tez Tarihi : Ocak 2012

Bu tezin şekil ve içerik açısından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç.Dr. Mehmet GÜMÜŞKILIÇ
Anabilim Dalı Başkanı

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı 51071004 numaralı öğrencisi Mehmet YAVUZ tarafından hazırlanan bu tezin Yüksek Lisans Tezinde bulunması gereken yeterliliğe, kapsama ve niteliğe sahip olduğunu onaylıyorum.

Doç. Dr. Hüseyin ÖZCAN
Tez Danışmanı

Tez Sınavı Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Hüseyin ÖZCAN .....

Prof. Dr. Mahmut KAPLAN .....

Doç.Dr. Nodirxon KHASANOV .....

Bu tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç.Dr. Mehmet KARAKUYU
Müdür

ÖZET

Tahtacı Aleviliğinin önemli duraklarından Hacı Emir Ocağının bulunduğu İslahiye-Kabaklar Köyü üzerine bir halkbilimi araştırması yapılan bu çalışmada, Kabaklar Köyü'nün halk kültürü unsurları Alevi kültürüne bağlı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmamıza Kabaklar Köyü'nün tarihi, coğrafi özellikleri, nüfus, ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı ile çalışmanın amaç, kapsam ve yöntemi üzerinde durulan bir giriş ile başlandı.

Birinci bölümünde Kabaklar Köyü'nün geçiş dönemlerinden(doğum, sünnet, evlilik, ölüm) ve bunların ritüel, uygulama ve pratiklerinden bahsedildi. Hemen ardından bayram, tören, kutlamalar ve çeşitli halk bilgisi unsurları(halk hekimliği, halk veterinerliği, halk mutfağı, halk hukuku, halk matematiği, halk takvimi, halk meteorolojisi) incelendi.

İkinci bölümde, Kabaklar Köyü'nde var olan halk edebiyatı ürünleri incelendi.

Üçüncü ve son bölümde ise çocuk oyunları incelenip, Kabaklar Köyünde halen oynanılan çocuk oyunlarından ve bu gelenekten bahsedildi.Son aşamada ise çalışmamız bir sonuca bağlandı ve eklerde verilen fotoğraflar ile Kabaklar Köyü tanıtıldı, kaynakça ve kaynak kişiler listesi ile çalışmamız son buldu.

Anahtar Kelimeler: Tahtacılar, İslahiye, Kabaklar Köyü, Alevilik, Halk kültürü, Halkbilimi.

ABSTRACT

Composed of a folklore survey on Islahiye-Kabaklar village, where Haci Emir Ocagi, one of the most significant landmarks of Tahtaci Alevilik lies, this study is an examination of folkloric elements of Kabaklar village in comparison to Alevi culture in general.

Within the scope of this study, an introduction focusing on the history, geographical properties, demographic, economic and socio-cultural structure of Kabaklar village as well as the study's objective, context and method is initially presented.

In the first chapter, Kabaklar village's transition periods (birth, circumcision, marriage and death) and ritual practices of these periods are discussed. Following the said discussion, holidays, ceremonies, celebrations and various folkloric elements (such as folk medicine, folk veterinary, folk kitchen, folk law, folk mathematics, folk calendar, folk meteorology) are examined.

In the second chapter, folk literature works extant in Kabaklar village are analyzed.

In the third and final chapter, children's plays were reviewed and the subject of children's plays still performed in Kabaklar village and this tradition is taken up. Following the last part, our study is concluded and through the photographs exhibited in the appendix Kabaklar village is introduced. With the listing of bibliography and source persons, our study is completed.

Keywords: Tahtacilar, Islahiye, Kabaklar Village, Alevilik, Popular Culture, Folklore.

İÇİNDEKİLER

ONAYLAMA SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR CETVELİ.....	ix
ÖNSÖZ	xi
GİRİŞ.....	1
A. Çalışma İle İlgili Genel Bilgiler.....	1
a. Konu	1
b. Amaç	1
c. Kapsam ve Sınırlar.....	3
d. Yöntem	3
B. Çalışma Alanı İle İlgili Genel İlgili Genel Bilgiler.....	4
a. Çalışma Alanının Tarihi.....	4
b. Araştırma Alanına Bu Adın Veriliş Nedeni	5
c. Çalışma Alanının Tarihi Özellikleri	6
d. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri.....	9
e. Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı	11
f. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı.....	15

BİRİNCİ BÖLÜM

KABAKLAR KÖYÜ HALK KÜLTÜRÜ

1.1. Hayatın Dönüm Noktalarıyla İlgili Gelenek-Görenekler.....	19
1.1.1. Doğum.....	20
1.1.1.1. Doğum Öncesi ve İnançları.....	20
1.1.1.2. Doğum Sırası ve İnançları	24
1.1.1.3. Doğum Sonrası ve İnançları	27
1.1.1.3.1. Doğumun Müjdelenmesi.....	27
1.1.1.3.2. Lohusalık Dönemi.....	28
1.1.1.3.3. İlk Defa Kucağa Alma/ Çocuğun Kulağına Adının Okunması....	30
1.1.1.3.4. Beşik Töreni.....	32
1.1.1.3.5. Kırklama, Kırk Basması ve Kırk Uçurma.....	33
1.1.1.3.6. Al Basması.....	36

1.1.1.3.7.	Çocuğun İlk Defa Yıkanması, Tuzlama.....	38
	Kırkı Çıkan Çocuk İçin Kurban Kesme ve İlk Diş, Saç, Tırnak Kesimi.....	39
1.1.1.3.8.	Yürümede ve Konuşmada Zorluk Çeken Çocuklar İle İlgili İnanışlar.....	43
1.1.2.	Sünnet	44
1.1.3.	Askerlik ve Gurbete Uğurlama İle İlgili Gelenek-Görenek ve İnanışlar...48	
1.1.4.	Evlenme.....	50
1.1.4.1.	Evlendirme Biçimleri.....	51
1.1.4.2.	Evlenme İle İlgili İnanışlar.....	54
1.1.4.3.	Kız İsteme ve Tatlı Yeme Geleneği, Nişan, Söz ve Kına.....	58
1.1.4.4.	Düğün.....	63
1.1.4.4.1.	Düğüne Davet ve Okuntu.....	65
1.1.4.4.2.	Çeyiz.....	65
1.1.4.4.3.	Kabaklarda Nikâh Çeşitleri.....	66
1.1.4.4.4.	Bayrak Dikme Töreni.....	67
1.1.4.4.5.	Gerdek İle İlgili Âdetler.....	67
1.1.4.5.	Geçmişten Günümüze Evlenme İle İlgili Değişmiş Gelenek-Görenekler.....	68
1.1.4.6.	Değerlendirme.....	69
1.1.5.	Ölüm.....	69
1.1.5.1.	Ölüm Öncesi İnanışlar.....	70
1.1.5.2.	Ölüm Sırası İnanışlar	73
1.1.5.3.	Defin, Defin Sonrası ve Yas.....	74
1.1.5.3.1.	Cenaze Evi	77
1.1.5.3.2.	Ölü Yemeği	78
1.1.5.3.3.	Yıldönümleri, Belirli Günler ve İlk Bayram.....	80
1.1.5.3.4.	Yas	81
1.1.5.4.	Değerlendirme.....	83
1.2.	Bayram, Tören ve Kutlamalar.....	84
1.2.1.	Dini Bayramlar.....	84
1.2.2.	Milli Bayramlar.....	87

1.2.3. Özel Günler.....	88
1.2.3.1. Hidrellez-Nevruz....	88
1.2.3.2. Ekmek-Tokmak Günü.....	91
1.2.3.3. Ondurma Gecesi.....	91
1.2.3.4. Aşure Günü.....	92
1.2.3.5. Yağmur Duası.....	93
1.2.4. Değerlendirme.....	94
1.3. Halk İnanışları.....	95
1.3.1. Alevi-Bektaşî Kültürü İle İlgili İnanışlar	95
1.3.1.1. Bir Alevi Köyü Olarak Kabaklar Köyü.....	95
1.3.1.2. Muharrem Ayı İle İlgili İnanışlar.....	97
1.3.2. Yatırlarla İlgili İnanışlar.....	99
1.3.2.1. İbrahim Sani Hazretleri (İbrahim Baba).....	99
1.3.2.2. Ökkeş Baba.....	103
1.3.2.3. Dağlar İle İlgili İnanışlar ve Gedik Baba(Hazreti Abbas).....	104
1.3.2.4. Rüya İle İlgili İnanışlar ve Duvardaki Resim.....	106
1.3.2.5. Doğa İle İlgili İnanışlar ve Ulu Çınar.....	116
1.3.3. Ocaklar İle İlgili İnanışlar.....	118
1.3.4. Nazar, Nazarlık ve Büyü İle İlgili İnanışlar.....	120
1.3.5. Kurban, Adak, Dilek.....	122
1.3.6. Değerlendirme.....	124
1.3.7. Kabaklar Köyü'nden Mustafa Dönmez İle Söyleşi.....	125
1.4. Halk Mutfağı.....	126
1.4.1. Gaziantep Mutfağı.....	127
1.4.1.1. İslahiye ve Kabaklar Mutfağı.....	128
1.4.1.2. Düğün Yemekleri.....	130
1.4.1.3. Ölü-Cenaze Yemekleri.....	131
1.4.1.4. Yemeklerde Kullanılan Araç-Gereçler.....	132
1.4.1.5. Ekmek Çeşitleri.....	133
1.4.1.6. İçecek Çeşitleri.....	134
1.4.1.7. Yöresel Yemekler.....	136
1.4.1.8. Kabaklar Köyünde Sofra İle İlgili İnanmalar.....	137

1.4.1.9.	Loğusa ve Hastalara Yedirilip İçirilen Gıdalar İle İlgili İnanışlar....	139
1.4.1.10.	Bayram Yemekleri.....	140
1.4.1.11.	Cemlerde Dağıtılan Lokmalar.....	141
1.4.1.12.	Kışa Hazırlık Yapma Geleneği.....	142
1.4.1.13.	Peynir Yapımı.....	144
1.4.2.	Değerlendirme.....	145
1.5.	Halk Hekimliği.....	146
1.5.1.	Değerlendirme.....	149
1.6.	Halk Veterinerliği.....	150
1.6.1.	Değerlendirme.....	151
1.7.	Halk Meteorolojisi.....	151
1.7.1.	Değerlendirme.....	153
1.8.	Halk Takvimi.....	153
1.8.1.	Değerlendirme.....	155
1.9.	Halk Matematiği.....	156
1.9.1.	Değerlendirme.....	156
1.10.	Halk Hukuku.....	157
1.10.1.	Miras.....	158
1.10.2.	Kan Davası.....	159
1.10.3.	Boşanmalar.....	159
1.10.4.	Değerlendirme.....	160
1.11.	Sonradan Kazanılan Akrabalıklar.....	160
1.11.1.	Musahip Kardeşlik.....	161
1.11.1.1.	Muharrem GÜROCAK, Ali Nefes GÜROCAK ve Kaygusuz İbrahim (İbrahim YÜKSELİCİ) ile yapılan söyleşi.....	164
1.11.2.	Kirvelik.....	166
1.11.3.	Sütannelik.....	166
1.11.4.	Değerlendirme.....	167

İKİNCİ BÖLÜM

KABAKLAR KÖYÜ HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

2.1.	Dil-Anlatım.....	169
2.1.1.	Lakaplar, Adlar(Ad verme)	169
2.1.2.	Dua(Alkış), Beddua(Kargış), Yemin-Okşamalık.....	174
2.1.3.	Nasihatler.....	176
2.1.4.	Argo Sözleri.....	180
2.1.5.	Ölçülü Sözler.....	181
2.1.6.	Yeminler.....	187
2.1.7.	Değerlendirme.....	187
2.2.	Anlatmalar.....	189
2.2.1.	Halk Hikâyeleri.....	189
2.2.2.	Efsane ve Menkıbeler.....	197
2.2.3.	Fıkralar.....	210
2.2.4.	Halk Mektupları.....	211
2.2.5.	Değerlendirme.....	212
2.3.	Anonim Halk Edebiyatı Nazmı.....	213
2.3.1.	Türküler.....	213
2.3.2.	Değerlendirme.....	217
2.4.	Âşık-Tekke Edebiyatı.....	218
2.4.1.	Aşık İbo.....	219
2.4.2.	Zakirlik Geleneği ve Kaygusuz İbrahim.....	222
2.4.3.	Değerlendirme.....	237

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KABAKLAR'DA ÇOCUK OYUNLARI

3.1.	Çocuk Oyunları.....	239
3.1.1.	Dalya.....	240
3.1.2.	Çelikçomak.....	240
3.1.3.	Yakantop.....	241

3.1.4. Aşşık(Kükeç)	241
3.1.5. Gazoz Kapağı	241
3.1.6. Topaç Çevirmece	242
3.1.7. Peçiç	242
3.1.8. Pantolon Yırtmaç	242
3.1.9. Yüksük	243
3.1.10. Lottik	243
3.1.11. Çocuk Oyunlarında Söylenen Tekerlemeler.....	243
3.1.12. Değerlendirme.....	245
SONUÇ.....	246
KAYNAKÇA.....	253
KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ.....	260
EK-1 FOTOĞRAFLAR.....	262
EK-2 İSLÂHİYE VE KABAKLAR KÖYÜ HARİTASI.....	280

KISALTMALAR CETVELİ

a	:Ağız.
Bkz	:Bakınız
c	:Cilt
C.Ü.	:Çukurova Üniversitesi
Çev.	: Çeviren
ed	: Editör.
KA	:Kabaklar Alkış
KAR	:Kabaklar Argo
KAT	:Kabaklar Âşık-Tekke Edebiyatı
KEM	:Kabaklar Efsane ve Menkıbe
KH	:Kabaklar Halk Hikâyesi
KK	:Kaynak Kişi
KKA	:Kabaklar Kargış
KL	:Kabaklar Lakap
KNA	: Kabaklar Nasihat
KOT	:Kabaklar Oyun Tekerlemeleri
KÖS	:Kabaklar Ölçülü Sözler
KT	:Kabaklar Türkü
m	:Metre
M.Ö	: Milattan Önce
M.S	: Milattan Sonra
Nu	:Numara, Sayı
PTT	: Posta, Telgraf Teşkilatı
S	:Sayı
s.	:Sayfa
TDK	:Türk Dil Kurumu
YÖK	:Yüksek Öğretim Kurumu
YY	:Yüzyıl

ÖNSÖZ

Toplumların var olmalarındaki sacayaklardan birisi şüphesiz kültürdür. Tarihsel süreçte toplumlar hep kültürleriyle anılmışlardır. Kültür, insanlığı geleceğe taşıyan temel öğelerdendir. Halk kültürü de kültürün önemli bir bölümüdür.

Halk kültürü, bir halkın doğumdan ölüme tüm geçiş dönemlerini, günlük yaşantısından, töre ve törenlerine kadar tüm merasimlerini, inanış, pratik ve uygulamalarını kapsar. Genelde dışa kapalı toplumlarda daha kalıcı ve etkin biçimde görülmektedir.

Postmodern bir kavram olan çokkültürlü yurttaşlığı pratikte yüzyıllardır yaşayan Anadolu'da Alevi toplumu dışarıdan müdahalelere maruz kalmamak için kırsal, dağlık kesimlere taşınmıştır. Bunun sonucunda Alevilik dış hayata çoğu kez kapanmış, dışarıdan evlilik dahi yapmamış ve Alevi toplulukları kendi halk kültürlerini oluşturup, yaşatmıştır.

Bu çalışmada, Anadolu Aleviliğinin önemli gruplarından Tahtacıların kutsal saydığı iki önemli mekândan biri olan Hacı Emirli Ocağı'na ve bu ocağın piri İbrahim-i Sani'ye (İbrahim Baba) ev sahipliği eden Kabaklar Köyü'nün halk kültürü incelenmiştir. Kabaklar'ın monografisi çıkarılırken yazılı ve sözlü kaynaklardan yararlanmıştır. Çalışmamız Kabaklar'ın halk kültürü, halk edebiyatı ve çocuk oyunları olmak üzere üç ana kısımdan oluşmakta bunun dışında giriş bölümünde araştırma sahası hakkında bilgiler verilmektedir.

Çalışmamızın ilk bölümü olan halk kültürü kısmında Kabaklar'da insan hayatının dönüm noktalarından bahsedildi ve bu dönemlerde uygulanan ritüeller incelendi. Ardından törenler incelenerek Kabaklar'da kutlanılan bayramlar, nevrüz ve hidrellez gibi mevsimlik törenler incelendi. Öte yandan Kabaklar'da var olan halk

inanişlarına çeşitli boyutlarıyla bakılarak, son olarak halk bilgilerine, halk mutfağı, hekimliğı, veterinerliğı, matematiğı, meteorolojisi, hukuku yönleriyle bakıldı. Son olarak Kabaklar Köyü'nde biyolojik olanın dışında sonradan kazanılan birtakım akrabalık çeşitleri incelendi.

Çalışmamızın ikinci ve üçüncü bölümlerinde ise Kabaklar Köyü'nde derlediğimiz halk edebiyatı ürünleri ve çocuk oyunları incelendi ve değerlendirildi.

Bu tarz bir çalışma fikrini aklıma koyan, beni Alevilik üzerine çalışmalara yönlendiren, akademik anlamda beni hazırlayan, üzerimde emekleri bulunan, hocam Doç. Dr. Hüseyin ÖZCAN Bey'e sonsuz şükran ve hürmetlerimi sunarım.

Bu çalışma vesilesiyle kendi kültürüme hizmet etme imkânı buldum. Bu yüzden tarif edilemez bir mutluluk içindeyim. Araştırmam esnasında benimle evlerini, lokmalarını paylaşan bütün Kabaklar halkına, özellikle sürekli yanımda olan, benimle ilgilenen Sayın Meral GÜR, Suna GÜR, Muharrem GÜROCAK, Ali Necef GÜROCAK ve Hünkâr KÖROĞLU'na derin teşekkür ve sevgilerimi iletirim.

Son olarak bana hayatta tutunmayı öğreten, çok yorduğum annem Aysel YAVUZ, babam Mustafa M. YAVUZ, ağabeyim Fırat YAVUZ başta olmak üzere bütün aileme, yardımlarıyla Ümit KURT'a ve üzerimden ilgisini hiç eksik etmeyen İrem DEMİR'e candan teşekkürlerimi sunarım.

Mehmet YAVUZ

Beşiktaş-Ortaköy, Aralık 2011.

GİRİŞ

A. Çalışma İle İlgili Genel Bilgiler

a. Konu

Bu tezin konusu daha önceleri dışarıdan hiçbir müdahaleye maruz kalmamış, Gaziantep'in tek karışık olmayan Türkmen Alevi köyü olan Kabaklar Köyü'nde yaşayan halkın kültürünü, edebiyatını, gelenek, görenek, ritüel, tören ve inançlarının kaynak ve kılavuz kişiler yardımıyla derlenip, halkbilimi kuramlarınca incelenmesidir. Çalışma boyunca Kabaklar Köyü'nde incelenen inanışların geçmişten günümüze nasıl geldiği ve uğradığı değişikliklerin incelenmesi tezin konuları arasına girmektedir.

b. Amaç

Gaziantep İli kültürel zenginlikleriyle ün salmıştır. İslahiye, Gaziantep'e en uzak ilçelerinden biri olsa bile bu zenginliği yaşamaktadır. İslahiye içerisinde ise Kabaklar Köyü'nün diğer köy ve mahallelerden bir farklılığı vardır. Kabaklar Köyü İslahiye'nin tek Alevi nüfusuna sahip köyüdür. Bu tezin en önemli amacı ise, hakkında daha önce defalarca çalışma yapılmış olunan Gaziantep'in, karışık olmayan tek Alevi köyü olan Kabaklar Köyü'nün monografisinin çıkarılması, Kabaklar halkının yaşayışı, zengin halk kültürü, gelenek-görenek, âdet, inanış, ritüel ve edebiyatının ortaya çıkarılmasıdır.

Tahtacı Alevileri için önemli bir durak olan Hacı Emirli Ocağı'nın piri sayılan İbrahim Sani Hazretleri'nin(İbrahim Baba) türbesinin bulunduğu Kabaklar Köyü

Alevi edep, erkân ve yolunu bugün canlı bir biçimde yaşamaktadır. Bu çalışma boyunca Alevi inanç ve kültüründen örnekler verilerek Kabaklar Köyü'nün inanç mekanizması incelenmeye çalışılacaktır.

Çalışma bir giriş ve sonuç bölümleri ile birlikte üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında, araştırmanın konusu, amacı, yöntem ve sınırları anlatılacaktır. Daha sonra ise araştırma alanının tarihi özellikleri, yöreye adının verilmiş nedeni, coğrafi yapısı, nüfusu ve ekonomik yapısı ile birlikte sosyo-kültürel yapısı incelenecektir.

Birinci bölümde, hayatın dönüm noktaları olarak da bilinen geçiş dönemleri ve bu dönemlerle ilgili gelenek-görenek ve inanmalardan, bayram, tören ve kutlamalardan, halk inanışlarından, dini inanışlardan ve geniş bir biçimde halk bilgisinden bahsedilecektir. Ayrıca her bölüm ve başlığın sonunda olduğu gibi bu başlıkta da bir değerlendirme yapılarak yukarıda saydığımız başlıkların Alevi kültür ve inancına göre yorumu yapılacaktır.

İkinci bölümde ise, Kabaklar Köyü'nde ki manzum, mensur ve anonim halk edebiyatından ve ürünlerinden bahsedilecektir. Kabaklar Köyü'nde söylenen mani, türkü, efsane, halk hikâyeleri ve yörede yaşamış Âşıkların hayat hikâyeleri anlatılacaktır. Ayrıca tekke edebiyatından ve Alevi-Bektaşî Edebiyatından da bu kısımda bahsedilecektir.

Çalışmanın son bölümünde ise çocuk oyunlarından bahsedilecektir. Özellikle Kabaklar Köyü'nde çocukların oynadığı çeşitli oyunların tanıtımı yapılacak ve bunların günümüzde halen çocuklar tarafından tercih edilip edilmediğine bakılacaktır.

Çalışma sonuç bölümünün ardından, kaynakça, kaynak kişiler, alana ait fotoğraf, belge ve Kabaklar Köyü haritasıyla sona erecektir.

c. Kapsam ve Sınırlar

Araştırmamızın coğrafi sınırlarını şöyle tarif edebiliriz; Gaziantep İlinin, İslahiye İlçesine bağlı olan Kabaklar Köyü'nün İslahiye'ye olan uzaklığı 7 km, Gaziantep'e ise 90 km'dir. Çalışmamızın kapsam ve sınırları adından da anlaşılacağı gibi Kabaklar Köyü ile sınırlandırılmıştır. Alevi kültür ve inancını tüm sosyo-kültürel yönleriyle yaşayan Kabaklar Köyü'nde bugün bir muhtarlık vardır. Çalışmamızın kapsam ve sınırları sadece Kabaklar Köyü'nü kapsamaktadır.

d. Yöntem

Çalışmamızın konusunu belirledikten hemen sonra, yöreyi tanıtıcı yazılı kaynaklara ulaşıldı. Bu kaynaklardan sonra, çalışmamızın planını hazırlayıp, teknik malzemeleri temin ederek, önce yörede kalacak yer temin edildi. Kalacak yer çalışma sahasına 7-8 km uzaklıkta İslahiye merkezde temin edildi. Sahaya ilk temas daha önce irtibata geçilen kılavuz kişi (Meral GÜR) ile beraber oldu ve çalışmanın sonuna kadar kılavuz kişiyle beraber hareket edildi.

Çalışma gözlem, mülakat, görüşme yoluyla kılavuz ve kaynak kişilerden yararlanma yöntemi ile yapıldı. Sahaya çıkılmadan evvel kılavuz ve kaynak kişilere sorulacak sorular önceden hazırlandı. Bu sorular genellikle kaynak kişilerin en rahat olabileceği yer olan evlerinde gerçekleştirildi. Kaynak kişiler ile görüşülürken bütün soruları üst üste sorup onları sıkmamak için görüşmeler uzun zamana yayılarak yapıldı. Ayrıca kaynak kişiler ve köy halkıyla şenlik, düğün, sünnet gibi ritüellerinde

gözlem yöntemi ile irtibat kuruldu. Bu kaynak kişilerin belirlenmesinde, köyde kimin hangi konuyu çok iyi bilip, kimden en doğru ve anlaşılır bilgi alabileceğimiz konusunda çalışmamızın kılavuz kişileri Sayın Meral GÜR, Suna GÜR hanımefendilerden son derece önemli yardımlar aldık.

Derleme esnasında fotoğraf makinesi ve ses kayıt cihazı gibi teknik imkânlardan yararlandı. Ses kayıtlarına olabildiğince müdahale edilmeden anlatıcının doğallığıyla kaldı. Daha sonra bu ses kayıtları yazıya geçirildi. Teknik imkânlar sayesinde kaynak kişiler ve alan ile ilgili çeşitli materyaller oluşturuldu.

Çalışmayı oluşturma aşamasında pek çok yazılı kaynağa ulaşıldı. Bu kaynaklara genellikle başta Fatih Üniversitesi Kütüphanesi, YÖK Dokümantasyon Merkezi, Milli Kütüphane, İslam Araştırma Merkezi Kütüphanesi, İstanbul Atatürk Kitaplığı gibi pek çok kütüphaneden ulaşıldı.

B. Çalışma Alanı İle İlgili Genel Bilgiler

Bu tip köy, kasaba, kent monografisi çalışmalarında araştırmanın yapılacağı yöre ile ilgili tarihi, coğrafi, nüfusu, ekonomik yapısı, sosyo-kültürel yapısını anlatan bilgilere büyük ihtiyaç vardır. Zira çalışma alanı denilen alanın özelliklerini bilmeden, o yörede çalışma yapmak neredeyse imkânsızdır.

a. Çalışma Alanının Tarihi

Çalışma alanımız olan İslahiye İlçesine bağlı Kabaklar Köyü ile ilgili resmi bilgileri, İslahiye Kaymakamlığı, İslahiye Belediyesi'nin izni ile internet

sayfalarından alınmıştır. Ayrıca çalışma alanı ile ilgili pek çok bilgiye kaynak kişiler tarafından da ulaşılmıştır.

b. Araştırma Alanına Bu Adın Veriliş Nedeni?

M.S. XII. Yüzyılın başlarında kurulan Kabaklar Köyü İslahiye İlçesinin en eski köylerindedir. Köye ‘Kabaklar’ denilmesi iki farklı söylenceye dayanmaktadır. Bunlardan birincisi Köye 3 kilometre uzaklıkta türbesi bulunan İbrahim Sani Hazretlerine (İbrahim Baba) dayanmaktadır. Söylenceye göre İbrahim Sani Hazretleri Maraş Paşası Alaeddin’in bölükbaşlarındanmış. Bir gün Maraş’ın Eloğlu bölgesinde karartmaya çıkan İbrahim Sani ve bölüğünün hemen karşısına düşman askerleri mevzilenmiş. Gece beklemeye başlamışlar. İbrahim Sani ve bölüğü karartmadayken İbrahim Sani Hazretlerinin bulunduğu çadırın tepesinde meşale gibi bir ışık yanmış. Karartmada oldukları için bölüğü bu ışığa anlam verememiş. Bu durum bölük her karartmaya çıktığında devam etmiş. Bu duruma anlam veremeyen bölük askerleri meşaleyi İbrahim Sani’nin yaktığını sanıp şikâyete gitmişler. Alaeddin Paşa üç gün beklemeleri emrini vermiş. Üç gün sonunda meşale halen yanınca İbrahim Sani Hazretlerini tutuklatmak için peşine adam yollamış. İbrahim Sani durumu fark edince gaip erenlerine doğru atıyla birlikte yola koyulmuş. Söylenceye göre dört-beş saatlik yolculuktan sonra atıyla bugünkü İbrahim Baba türbesinin pınarında soluklanmak için durmuş. Burada suya eğilince kafasındaki miğferi düşmüş ve ‘kabak gibi kel kafası’ ortaya çıkmış. Orada İbrahim Sani Hazretlerini bir kadın görür, İbrahim Sani atına biner ve gider. O günden itibaren köyün adının “Kabaklar Köyü” olarak geldiği rivayet edilir. (KK-11).

Köye bu adın verilişi ile ilgili ikinci bir söylence ise şöyledir;

Bu bölgede uzun süre yaşamış Kabak Abdal’dan ötürü yaşadığı bu köye “Kabaklar Köyü” denmiştir. Bugün Kabak Abdal’ın türbesi hakkında netlik yoktur ya Malatya’nın Alvar Köyü ya da Suriye’de olduğu sanılmaktadır. (KK-2), (KK-8).

İslahiye’de bütün köylerin, mahallelerin adı değiştirilirken sadece Kabaklar Köyü’nün adı değiştirilmemiştir.

c. Çalışma Alanının Tarihi Özellikleri

İslahiye Tarihi

İslahiye, Türkmen ve Kürt aşiretlerinin yörede çıkardığı ayaklanma sonucu 1866’da Derviş Paşa tarafından kurulan Fırka-yı İslahiye adlı ordunun adından gelir.

İslahiye tarihini incelerken bunu Türk Fethinden Önce ve Sonra olarak değerlendirebiliriz. İslahiye Kaymakamlığı İslahiye’de hüküm süren medeniyetleri sırasıyla *Hititler, Yunanlılar, Bizanslılar, Hz. Ömer Dönemi, Mısırlılar, Selçuklular, Memlukkular, Osmanlılar ve Türkiye Cumhuriyeti Dönemi* olarak vermiştir. (<http://www.islahiye.gov.tr/default.asp?islahiye=49>).

Osmanlı Döneminde İslahiye’de çıkan ayaklanmaların bastırılması ile yörede oluşan nüfus bilgileri şöyledir:

	MÜSLİM		GAYRİ MÜSLİM	
	HANE	NÜFUS	HANE	NÜFUS
<i>NEVAHİ-İ SELASE*</i>	190	483	14	41
<i>KERKÜTLÜ</i>	227	457	---	---
<i>DELİKANLI</i>	619	1836	---	---
<i>ÇELİKANLI</i>	372	987	---	---
<i>TOPLAM</i>	1408	3763	14	41

Tablo-1: 1866 yılında İslahiye’de bulunan aşiretlerin hane ve nüfus sayımı.

İslahiye cumhuriyetin ilk yıllarında köy iken kasaba, 1933 yılında ise kasaba iken ilçe olmuştur.

Kabaklar Köyü Tarihi

Kabaklar Köyü İslahiye'nin 49 köyü arasında tek Alevi köyüdür. Kuruluşu 13. yüzyılın başlarında olduğu varsayılan Kabaklar Köyü Tahtacı Alevisi olmamasına rağmen Hacıemirli Ocağına bağlılığından ve bu ocağın piri İbrahim Sani Hazretlerinin türbesi burada bulunduğundan ötürü Tahtacı Alevilerinin önemli ziyaret mekânlarından birisi olmuştur. Bugün Kabaklar Köyü'nün tarihi önemini anlatacak olursak öncelikle köyün Gaziantep'in tek karışık olmayan Alevi Köyü olduğunu ve Alevi kültür, inancını halen canlı bir biçimde yaşattığını söyleyebiliriz.

N. Sevinç, "Kabak" ibaresinin aslında bir Türk şahıs ismi olduğunu daha sonra oymak ismi olarak bu Türkmen oymağının aldığını söylemiştir. (Necdet 1983:94).

Kabaklar Köyü tarihi ile ilgili Celal Şenocak şöyle demektedir;

"13. Yüzyılın başlarında kurulmuş olup, İslahiye'nin en eski köylerindedir. Köye ilk yerleşen aile Aşşık atanlardır. Çok yoksul olan bu aileden 7 nüfus aynı tarihlerde ölmüş ve cenazeleri şimdiki mezarlığın bulunduğu Mazıyla Payam'a gömülmüştür. Daha sonra Ellezler, Çaylaklılar(Bozantılı Tahtacılardan) gelmiştir. Esas itibariyle köyün nüfusunu Ocak Uşağı(Ocakzadeler), Hasolar, Şıhlar, Gareceler, İbililer, Kekeçler, Bektaşlar, Kepikler, Çömüklüler, Halloğlanlar, Sinkolar, Mustolar, Pilleler, Haytalar, Kellesi Böyükler, Gasımlar, Alcikler, Emirler, Mühlümler sanı ile anılan aileler oluşturmaktadır. Türkmen alevi olan köy halkının büyük çoğunluğu, Horasan kökenli, bir bölümü de Malatya Akçadağ'dan göçüp gelen, Tahtacılar, Sıraçlar, Çepnililer, Nalçılar, Amucalılar, Ellezler, Halloğlanlar, adlarıyla anılan aileler oluşturmaktadır." (Şenocak 2010:5).

Yukarıda sayılan ailelerden Ellezler(Karamıhtallar) dışında Tahtacı Alevisi aile yoktur. Köyün tamamı Türkmen Alevilerinden oluşmaktadır. Kabaklar Köyünde Dedelik makamı önemli bir yere sahiptir. Köyün geçmişten günümüze kadar gelen dedelerini şöyle sıralayabiliriz;

- Hacı Emir (13.yy)
- Muhadar Çelebi,
- Selim Çelebi
- Ali Çelebi
- Mustafa Dede
- İsmail Dede (Gürocak)
- Nuri Ali Dede (Gürocak)
- Sadettin Dede (Gürler)

Köyde en son Nuri Dede dedelik yapmış 1986 yılından sonra köyde cem yapılmamıştır. Daha sonraki yıllarda cenaze, düğün, mevlit, yemek vb. gibi törenlerde Gaziantep İl merkezinde ikamet eden Saadettin Dede köyün bu ihtiyacını karşılamaya çalışmıştır. Ancak Kabaklar Köyü'nün kendi yetiştirdiği en son dede, Nuri Dede'dir. Nuri Dede, köye uzun yıllar hizmet vermiş, tarih olarak da eski olmadığı için köy halkının yetişmesinde Aleviliğin edep erkânını öğrenmesinde büyük katkı sağlamıştır.

Köyde İbrahim Baba türbesinin önemi çok büyüktür. Köy kurulmadan önce türbesi burada olan İbrahim Sani Hazretleri, köyün tarihi açısından son derece mühim bir yere sahiptir. 700 yıllık bir geçmişi bulunan Kabaklar Köyü, 1400 yıllık bir geçmişi olan İbrahim Sani Hazretlerini pir, ecdat ve ocak olarak kabul etmektedir. Köyün Dedeleri, geçmişten beri "*Ecdadımız İbrahim Sani Baba Hak yardımcınız ola*" şeklinde dualar etmektedirler.

d. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri

Çalışma alanının coğrafi özellikleri çalışmanın yürütülebilmesi ve seyri için önem taşımaktadır. Bu bakımdan yörenin coğrafi özelliklerini iyi bilmek, buna göre hareket etmek gerekmektedir. Ayrıca coğrafi özellikler yöre insanının kişilik yapısını, mutfağını, yaşama biçimini, barınma biçimi, giyim, yiyecek gibi insani ihtiyaçlarının şekillenmesinde ciddi rol oynamaktadır. Ayrıca araştırmacının çalışma yapacağı coğrafyanın özelliklerini önceden bilmesi, yöre insanıyla sağlıklı iletişim kurmasını ve çalışmanın devamlılığını sekteye uğratmaması açısından önemlidir.

İslahiye'nin Coğrafi Özellikleri

Gaziantep'e bağlı olan İslahiye ilçesinin çevresinde Adana ve Hatay bulunmaktadır. Ayrıca İslahiye'nin, doğusunda Gaziantep ve Kilis, güneyinde Suriye ve Hatay, batısında Amanos Dağları ve Osmaniye, Bahçe, Dört Yol, Erzin, kuzeyinde Nurdağı ve Kahramanmaraş'ın Türkoğlu ilçesi vardır.

İslahiye düz ve geniş bir ova üzerine kuruludur. Hatta bu ova adını İslahiye'den almaktadır. *İslahiye'de rakım 518 metre olup yüzölçümü ise 1.513 km²'dir.(...) Ayrıca Gaziantep ili her ne kadar Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alsada da 1941 yılında toplanan Türk Coğrafya Kongresi'nin tespitine göre İslahiye'nin tamamı Akdeniz Bölgesi'ne dâhil edilmiştir. Bu nedenle İslahiye Doğu Akdeniz Bölgesi'nde yer almakta ve buna bağlı olarak da iklimi Akdeniz iklimidir. Yıllık sıcaklık ortalaması 12oC olup en sıcak gün 14 Ağustos (42 – 43oC) en soğuk gün ise 7 Aralık (5 – 8oC) olarak tespit edilmiştir.* (<http://www.islahiye.gov.tr/default.asp?islahiye=21>)

Kabaklar Köyü'nün Coğrafi Özellikleri

Kabaklar Köyü'nün coğrafi özelliklerine geldiğimizde ise Kabaklar Köyü, İslahiye merkeze 7km, Gaziantep merkeze ise 90 km uzaklıktadır. Yeşillikler içinde olan köy Toros Dağlarının uzantısı olan Amanos dağlarının eteklerinde kurulmuş, 567metre rakımlıdır. Kabaklar Köyü'nün iklim şartları İslahiye merkezden farklılık göstermektedir. Köyde kış mevsimi çok soğuk geçtiği gibi yaz aylarında da serin bir havası vardır. İklim şartları dolayısı ile yaz aylarında genellikle göç almakta ve yayla olarak da kullanılmaktadır. Köyün coğrafi konumuna gelecek olursak, Kabaklar Köyü genişçe uzun üç vadi arasına yayılmış durumdadır. Köyün batısında Güzeltepe Pınarı (Gözelin Dağı), kuzeyinde Gafrut ve Üçocuk Pınarı, güneybatısında İrelcik ve Almalı Pınarı, Akoluk Mevkisi, Güneyde Havzı sırtı ve köy mezarlığı bulunmaktadır. Köyün çevrildiği dağlar ormanlık arazidir. Bu araziler 2000'li yıllarda koruma altına alınmıştır. Kendisinde bir Kabaklarlı olan ve köy ile bir ilgili araştırma yapmış olan Celal Şenocak, köyün coğrafi özelliklerini şöyle betimlemiştir;

“Köy, yerleşim olarak Büyükkaya Tepe, Domuz Yatağı ve Kelletepe sırtlarında yer alır. Köy, ortalama 500-1500 metrelik uzaklıkta bir alanda seyrek konumda, Baldıranlı Öteoba, Göv Pınar ve Şıhlar adlarıyla anılan bölümlerde yerleşik konumlardadır. Gözelin Bağı, İrelcikli, Öteoba, Alma Tepesi, Ağoluk, Baldıranlı, Demirsi, Karaoğlan Pınarı, Haft, Göverçin Pınarı, Teke Sivrisi, Tetiri, Karınca Yapraklı Beli, Zalkaca Çamı, Şahin Kayası, Kemre, Gavkurt, Sinekli Beli, Sığın Bükü, İncir Dere, Yastıkaya, Sağırlar, Çakal Damı, Söbe Seki, Küreğelinli (Küre Gedigi) Üskeller, Musanın Dudu, Emirler, Yalançı Çay, Mazılı, Cüldüğün Bağı, Mazıyla Payam, Çatın Deresi, Börkenekli Dere, Solağın Pınarı, Beşağaç, Sayacak, Onikiağaç, Garıncalı Mazı, Üç Olcak Pınarı, Güççük Gözel, Böyük Gözel, Gurdini(kurtini), Dönderiç, Küncü Sekisi köyün etrafındaki yerlerin isimleridir. Köyün 3 km aşağısında, Çerçili Köyü içerisinde bulunan, İbrahim Baba Türbesi de ziyaret edilen önemli bir merkezdir. 2000 yılı başlarında Dünya Çevre Örgütü tarafından Amanos Dağları'nın korumaya alınması nedeniyle, köy ormanları da koruma kapsamına alınmıştır. Yayla iklimi, soğuk suyu ve havası nedeniyle, özellikle yaz

aylarında başta Adana ve Mersinde ikamet eden köylüler buraya yazlıkçı olarak gelmekte ve köyün kalkınmasına, sosyo-ekonomik açıdan katkı sağlamaktadırlar. Son yıllarda emekli olan köy kökenliler burada arsa satın alarak yeni yerleşim alanlarında yazlık evler yaptırmaktadırlar.”(Şenocak 2010:5-9)

e. Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı

İslahiye'nin Nüfusu ve Ekonomik Yapısı

İslahiye'ye bağlı 49 köy, 16 mezra ve 4 belde vardır. Nizip'ten sonra Gaziantep'in ikinci büyük ilçesidir. *İlçe nüfusu hızla artmakta olup, nüfus artış oranı %10'dur.* İlçede nüfusun gelişimi mevsimsel olarak değişmektedir. Yaz aylarında memleketine gelen İslahiyeliler, çalışmak için İslahiye'ye gelen mevsimlik işçiler ile ilçenin nüfusu yaz aylarında artmaktadır.

Bunun yanı sıra İslahiye'de sanayinin artması ve gelişmesi ile geçtiğimiz her yıl nüfusu da artmaktadır. Aşağıdaki tabloda bunu görmekteyiz.(<http://www.islahiye.gov.tr/default.asp?islahiye=73>).

YILI	MERKEZ	KÖYLER	TOPLAM
1950	4.993	27.485	32.478
1960	11.560	38.854	50.414
1970	16.892	49.678	66570
1980	22.082	63.523	85.605
1985	29.031	37.782	66.813
1990	36.991	36.195	73.186
2000	49.153	29.848	79.001
2008	31.204	34.014	65.218

Tablo-2: İslahiye'nin 1950-2008 nüfus sayım sonuçları.

İslahiye bir tarım şehridir. Tarıma dayalı sanayi ile ayakta duran ilçe de bugün başta biber ve buğday olmak üzere, soğan, şeker pancarı, pamuk, arpa, baklagiller, zeytin, sarımsak, soya fasulyesi, mısır, Antep fıstığı ve üzüm yetişmektedir. Ayrıca İlçe kırsalında hayvancılık ve ormancılık yapılmaktadır. Sığır, koyun ve kıl keçisi var olan en önemli hayvanlardır.

Bu veriye ulaşırken İslahiye Kaymakamlığından alınan ve İslahiye’de yetişen tarım ürünleri ile ekim alanlarının gösterildiği aşağıdaki tablo ilçenin ekonomisinin büyük ölçüde tarıma dayandığını göstermektedir.

Cinsi:	Ekim Alanı(Dekar):
<i>Buğday</i>	140.000
<i>Arpa</i>	9.250
<i>Mısır</i>	8.000
<i>Nohut</i>	950
<i>Kırmızı mercimek</i>	500
<i>Pamuk</i>	4.500
<i>Şeker pancarı</i>	1.400
<i>Kırmızıbiber</i>	26.250
<i>Yer fıstığı</i>	100
<i>Kuru soğan</i>	220
<i>Kuru sarımsak</i>	50
<i>Yonca</i>	60
<i>Fiğ</i>	5.500
<i>Silajlık mısır</i>	250
<i>Muhtelif Sebze Alanı</i>	280
<i>Bağ Dikim Alanı</i>	80.000
<i>Antep fıstığı Dikim Alanı</i>	12.100
<i>Zeytin Dikim Alanı</i>	15.100
<i>Muhtelif Meyve Dikim Alanı</i>	2.182

Tablo-4: İslahiye’de ekili ve dikili alanların tablosu(<http://www.islahiye.gov.tr/default.asp?islahiye=1>).

Ayrıca Kaymakamlığın belirttiği üzere günümüzde İslahiye Ticaret Odasına kayıtlı bulunan 650 firma bulunmaktadır. “Ticaret Odasına kayıtlı, 31 tane entegre biber fabrikası, 1 adet yem fabrikası, 1 adet un fabrikası, 2 adet salça fabrikası, 1 adet bitkisel yağ fabrikası (ayçiçeği yağı), 1 adet hazır beton santrali, 1 adet maden cevheri zenginleştirme tesisi, 1 adet kum ocağı işleme tesisi, 1 boksit madeni işleme tesisi, 2 adet tuğla fabrikası, 1 adet süt imalathanesi, 2 adet süt sığırcılığı ve besi hayvancılığı tesisi, sirke ve nar ekşisi üretim fabrikası, 1 adet meşrubat imalatı yapan firma bulunmaktadır”.
(<http://www.islahiye.gov.tr/default.asp?islahiye=1>)

İlçe ekonomisini zenginleştiren bir başka husus ise madenlerdir. İslahiye’de bugün birçok maden ocağı vardır.

Kabaklar Köyü’nün Nüfusu ve Ekonomik Yapısı

İslahiye’nin nüfus bilgilerini inceledikten sonra Kabaklar Köyü’ne dönecek olursak; Gaziantep Valiliğinin 2000’li yıllarda yaptığı bir araştırmayla Gaziantep İlinin en yoksul 10 köyünden biri seçilen Kabaklar Köyü’nde 70 hanede toplam 256 kişi yaşamaktadır. Mayıs ayının başlarından itibaren köye yaylacı olarak gelenler ile beraber köyün nüfusu 550-600’ü bulmaktadır. Bunun yanı sıra Köy nüfusundan olan 130 hane İslahiye İlçe merkezindeki Aydınlık, Burhaniye, Cumhuriyet, Çamlıca ve Erenler mahallelerinde yaşamaktadırlar. Kaynak kişilerimizin belirttiğine göre köyden yaklaşık 7000 kişi 1970’li yıllarda iş bulmak amacıyla Adana, İstanbul ve Mersin’e göç etmiştir. (KK-2), (KK-8).

Kabaklar Köyü’nün bir Alevi köyü olması da yörenin coğrafi bölgesine bağlı olarak nüfus ve ekonomisini etkilemiştir. Alevilerin yüzyıllardır çeşitli endişelerle

dağlık ve kırsal arazilere yerleşmeleri, içe kapanık yaşamaları geleneği Kabaklar Köyü'nde de kendini göstermiştir. Dağlık, engebeli, üç vadi arasına kurulmuş olan Kabaklar Köyü'nde bu nedenle nüfus dağınıktır.

Ekonomik yapıya geldiğimizde ise Kabaklar Köyü ekonomik olarak zayıf, yoksul bir köydür.

İslahiye Kaymakamlığından edinilen bilgilere göre İslahiye tarım ve hayvancılıkta zengin bir ilçe iken sadece 7km uzağındaki Kabaklar Köyü'nde ise durum farklılık göstermektedir. Kabaklar Köyü, yüzyıllardan beri geçimini ormancılık ve Karakeçi yetiştiriciliğiyle sağlamıştır. Yine 2000'li yıllarda özellikle Amanos Dağlarındaki ormanların Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde, Küresel Çevre Fonu (GEF),Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF–Türkiye),Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP),Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) gibi çeşitli çevre örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarınca korumaya alınması ile birlikte Karakeçi yetiştiriciliği bitmiş, ormancılığa ise sınırlama getirilmiştir.

Bu dönemden sonra büyük geçim sıkıntısına düşen köy büyükbaş hayvancılığa yönelmiş, tarımı ise “her evin kendi bahçesinde, kendine ve köye yetecek kadar” anlayışı ile yapmaya devam etmiştir. Sınırlı miktarda üretilen tarım ürünleri Çarşamba günleri İslahiye ilçe merkezinde kurulan Çarşamba pazarında satılmaktadır.

Kabaklar Köyü bugün yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Coğrafi şartlar, iklim köyde yaşamı güçleştirmektedir.

f. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı

İslahiye'nin tek, Gaziantep'in ise karışık olmayan tek Alevi köyü olan Kabaklar Köyü Hacı Emirli ocağına bağlıdır. Bu ocağın piri olarak bilinen İbrahim Sani Hazretleri'nin türbesi Kabaklar Köyüne 2 km uzaklıktadır. Anadolu'daki Tahtacı Alevileri ya İbrahim Sani Hazretlerinin pir sayıldığı İslahiye Kabaklar'daki Hacı Emirli Ocağı'na ya da Ceyhan'ın Durhasan Köyü'nde bulunan Dur Hasan Dede'nin pir sayıldığı Yanyatır Ocağına bağlıdırlar. (Küçük 2009:29)

Fakat Kabaklar Köyü Tahtacı Alevilerinin piri saydığı iki önemli ocaktan birine ev sahipliği etse de Tahtacı Aleviliği ile bir ilgisi yoktur. (KK-2), (KK-7) Köyde Ellezler ya da Karamıhtallar diye bilinen aile dışında Tahtacı Alevisi yoktur. Kabaklar Köyü'nün neredeyse tamamı Türkmen Alevisi'dir. Köy yaklaşık 700 yıllık tarihinde Türkmen Alevisi olarak yaşamış, hatta bugün köy içerisinde ve etrafında bulunan çoğu yerin adı halen öz Türkçedir. Bu yer adlarına örnek olarak aşağıdaki isimleri verebiliriz;

“Gözelin Bağı, İrelcikli, Öteoba, Alma Tepesi, Ağoluk, Baldıranlı, Demirsi, Karaoğlan Pınarı, Haft, Göverçin Pınarı, Teke Sivrisi, Tetiri, Karınca Yapraklı Beli, Zalkaca Çamı, Şahin Kayası, Kemre, Gavkurt, Sinekli Beli, Sığın Bükü, İncir Dere, Yastıkaya, Sağırlar, Çakal Damı, Söbe Seki, Küreğelinli (Küre Gediği) Üskeller, Musanın Dudu, Emirler, Yalançı Çay, Mazılı, Cüldüğün Bağı, Mazıyla Payam, Çatın Deresi, Börkenekli Dere, Solağın Pınarı, Beşağaç, Sayacak, Onikiağaç, Garıncalı Mazı, Üç Olcak Pınarı, Güççük Gözel, Büyük Gözel, Gurdini(kurtini), Dönderiç, Küncü Sekisi gibi...”(Şenocak 2010:6)

Köyün sosyo-kültürel yapısını belirtmek için köyün birtakım özelliklerinden bahsetmek gerekmektedir. Örneğin; köyde PTT, okul, cemevi, sağlık ocağı gibi temel ihtiyaç noktaları yoktur. Sadece bir bakkaliye ile iki kıraathane vardır. Yoksul

bir köy olan Kabaklar'da sosyal hayat genellikle insanların arasındaki samimiyete, komşu ve akraba ilişkilerine dayalıdır. Köyde kin, nefret, küslük gibi olaylara rastlanılmaz. Düğün, cenaze, sünnet v.b. gibi törenlerde ortak hareket edilir. Kış aylarında azalan köy nüfusu yaz aylarında gelen yaylacılarla beraber artış göstermekte ve köye hareketlilik gelmektedir.

Köyün coğrafi koşulları sosyal hayatını özellikle kış aylarında olumsuz etkilemektedir. Köy genişçe 3 vadinin arasına kurulu olması ve herkesin kendi arazisinin üzerine ev yapması sebebiyle evlerin arası oldukça seyrek. Köy evleri genel itibarıyla eski yapıdır. Ev yapımında kullanılan malzeme taş ve kerpiç. Son yıllarda Köye yaylacıların gelmesi ile birkaç ev modern görünümle inşa edilmiştir.

Kabaklar'da sosyal hayatı anlatırken önemli bir nokta da köyde okul olmamasıdır. 1940'lerden beri var olan okul son zamanlarda öğrenci sayısının az olduğu gerekçe gösterilerek yıkılmış, köyde yaşayan ilköğretim çağındaki birçok çocuk İslahiye merkezde eğitimine devam etmek zorunda kalmıştır.

Köyde geçim sıkıntısı nedeniyle eğitime büyük önem verilmektedir. Bu nedenle köyden pek çok bürokrat ve memur yetişmiştir. Köyde arazi satımı yabancıya yapılmamaktadır. Bu durum köyün saf kalmasında en büyük etkenlerden birisidir.

Sosyo-kültürel yapının belirlenmesinde inancın anlamı büyüktür. Kabaklar Köyü Alevi inanç sistemine bağlı bir köy olması sebebiyle, sosyo-kültürel yapısı Aleviliğe dayalıdır. Alevi toplumlarında ise bu yapıyı Hak-Muhammed-Ali ve bunların dışında erenler, evliyalar, ozanlar ve dedeler oluşturmaktadır.

Kabaklar'da da dedenin sözü kanun niteliği taşımakta idi. Köyün son dedesi olan Nuri Ali Dede'nin 1986'da ölmesine kadar Kabaklar'da dedeye danışmak, onun onayını almak önemli bir adetti.

Ayrıca müshiplik, kirvelik, komşuculuk, akrabalık da sosyo-kültürel yapıyı etkilemiştir. Örneğin müship kardeşlerin birbirinden kız alıp vermemesi hatta 7 göbek dönse bile müship kardeşlerin çocukları arasında evliliğin mümkün olmaması önemlidir. Köyde dışarıdan evlenmeye de sıcak bakılmaz.

Kabaklar Köyü kendi ritüellerini zaman içinde oturtmuş bir köydür. İnanç sistemi bakımından tamamen Türkmen Aleviliği ya da Anadolu Aleviliği değerlerine bağlıdır örneğin, köyde dışarıdan evlenmeye de sıcak bakılmaz. Civardaki yatır, evliya vs. gibi türbelere hürmeti olan köy halkı, ecdadı saydı İbrahim Baba'ya sonsuz hürmet, saygı beslemektedir. Bugün çocukların yetiştirilmesinde kullanılan nasihatler, Aleviliğin edep-erkân-yoluna uygundur. Kısacası köy halkının sosyo-kültürel yapısının gelişmesinde Aleviliğin etkisi kesin ve nettir. Örneğin; yağmur duası, bereket duası, dağlar, şifalı otlar vs. gibi pek çok sosyal konuda yatır, türbe, ziyaret gibi yerlerde adaklar adanır, kesilir, dualar edilir. Bunlar köyün sosyo-kültürel yapısını ele veren önemli noktalarlardır.

Yönlendirilmiş mülakat yöntemi ile konuştuğumuz kaynak kişilerimizden Mustafa Dönmez Bey ile görüştüğümüzde köyün sosyo-kültürel yapısı ile ilgili şu bilgileri aynen kendi ağzından aktarırsak Kabaklar'da sosyal hayatı ve kültürel yapıyı daha iyi anlayabiliriz;

Köy 1960'lardan sonra dışarıya açılmaya başlamıştır. O tarihlere kadar dışarıya kız verip dışarıdan kız almak yoktu. Sebebini ben yaşadım biliyorum. Bir kız dışarıdan bir aileye kaçtı. Ondan sonra o kız çok zor durumlarda kaldı seni

Müslüman ettik denildi. Yaklaşımları farklı oldu. Örneğin senin temizlenmen için ayağında bir kiremidin erimesi lazım vs. denilmiş. O inançlar artık kırıldı. Kız pişman oldu köye döndü. Ceza verildi cemden ve uzaklaştırıldı, bir müddet sonrada affedildi. (KK-13)

Kabaklar Köyü ile ilgili son yıllarda sevindirici bir gelişme ise, *Tahtacı Kültür Eğitim ve Yardımlaşma Derneğinin* düzenlediği Tahtacı Kültür Şenliği'nin dördüncüsü 2011 Mayıs ayında Kabaklar Köyünde olmasıdır. Bu etkinlik her yıl Eylül ayında tekrarlanmak üzere Kabaklar'da tertip edilecektir. Bu durum köyün tanıtılmasında ve gelecek nesillere kültür mirası olması yolunda köyü önemli kılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KABAKLAR KÖYÜ HALK KÜLTÜRÜ

1.1. Hayatın Dönüm Noktalarıyla İlgili Gelenek-Görenekler

Geçiş dönemleri olarak da bilinen insan hayatının dönüm noktalarının iyi tahlil edilmesi halkbiliminin görevlerindedir. Bu geçiş dönemlerini üç ana başlık ve alt başlıklar halinde inceleyebiliriz. Sedat Veys Örnek geçiş dönemlerini tanımlarken şöyle demiştir:

“İnsan yaşamında başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar, doğum, evlenme ve ölümdür. Her birinin kendi bünyesi içerisinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrıldığı bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, âdet, töre, tören, âyin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu geçişleri bağlı buldukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedirler. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutlamak, kutsamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır. Çünkü yaygın olan inanca göre, insan bu tür dönemler sırasında güçsüz ve zararlı etkilere karşı açıktır. (Örnek 2000:131).

Adet, gelenek, örf ve sözlü kültür üzerine inşa edilmiş olan Halk Kültürü çalışmalarında insan hayatına, dolayısıyla insan hayatını kümelenen geçiş dönemleriyle ilgili detaylı bilgilere ihtiyaç vardır. “Geçiş döneminde kümelenen adetler, gelenekler, törenler ve törenlerle bunların içerisinde yer alan işlemler ve uygulamalar bir ülkenin ya da belirli bir yörenin geleneksel kültürünün ana bölümlerinden birini oluşturur”.(Örnek2000:131).

Çalışmanın bu kısmında yukarıda bahsedilen geçiş dönemlerinden ve bu dönemlerde Kabaklar Köyü'nde uygulanan ritüellerden bahsedilecektir. Bu ritüeller genellikle Alevi-Bektaşî kültürüne dayandırılacaktır.

1.1.1. Doğum

Doğum, hemen her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmektedir. Doğum toplumda ana ve babaya duyulan saygınlığı artırır. Dünyaya gelen her çocuk sadece ana babasını değil, aynı zamanda akrabaları, komşuları, soyu sopyu da sevindirmiştir. Çünkü her doğum ailenin, akrabaların sayısını arttırmaktadır. Özellikle küçük topluluklarda aileler nüfuslarının çokluğuyla kendilerini güçlü ve dayanıklı hissetmektedirler. “Çocuk ocağı tütürür.” sözü de toplumun bu konudaki değer yargısını bize açıkça göstermektedir.(Santur 2000)

Hayatın dönüm noktalarından ilki olan doğum ile ilgili Anadolu'da yöreden yöreye değişik inanç ve ritüeller vardır. Biz çalışmamızda Kabaklar Köyü'nde ki doğum törenlerini öncesi, sırası ve sonrası diye üç başlık altında inceleyeceğiz.

1.1.1.1. Doğum Öncesi ve İnançları

Hayatın dönüm noktalarından ilki olan doğumun ilk evresi doğum öncesi adı verilen bu kısımdır. “Bu dönem, çocuk sahibi olmaya karar verilmesinden başlayarak, doğum olayının başladığı döneme kadar olan bölümü içermektedir.”(Artun 2008:135)

Anadolu halk kültürlerinde doğum öncesi olaylar ile ilgili değişik inanmalar vardır. Bu inanmaların hemen hepsi doğum öncesi denilen bu dönemde başlar. Başta kısırlığı giderme, doğacak çocuğun cinsiyetini belirleme gibi konularda belirli inanmalar ve uygulamalar Anadolu’da yaygındır. Örneğin; Anadolu’da kadının kısır olması durumlarında çeşitli inanışlar vardır.

“Erzurum yöresinde kadınlar gebe kalmak için halk hekimliği ve geleneksel sağaltma yollarına başvurdukları görülmektedir. Bu tedavi şekillerinin bazıları; bezirle pişirilen yumurta sıcak sıcak rahime konur. Bezirle un yoğrulur hamur haline getirilir, bu hamurdan yapılan küçük fitiller rahim ağzına konur. “Işkın”ın kökü kaynatılarak içirilir. Haşlanmış kabak buğusuna oturtulur. Kaynamış süt içine tuğla konularak buğusuna oturtulur. Yaban tezeği, mercimek, soğan kabuğu birlikte yakılarak tütsüsüne oturtulur. Bu geleneksel tedavi yöntemlerinin dışında Erzurum’da dinsel-büyüsel nitelikli olan gebe kalma yöntemleri de uygulanmaktadır. Örneğin; Muharrem ayının ilk Çarşamba günü sabah namazından sonra hamama hiç kimse girmeden gebe kalmak isteyen kadın girerse ve on gün ilk defa akıtılacak sudan kırk tas su dökülerek yıkanırsa çocuğu olacağına inanılır.”(Taş 1994:195)

Öte yandan Samsun yöresinde çocuğu olmayan kadın buğuya, özellikle kaynayan sütün buğusuna oturtulur. Böylece hamile kalması sağlanır. (Artun 2008:136)

Monografisini çıkarmaya çalıştığımız Kabaklar Köyü’ne geçmeden evvel bağlı bulunduğu Gaziantep folkloruna ait doğum öncesi ile ilgili inanmalarda şöyledir;

“Gaziantep’te evlenmeden sonra aylar geçmesine rağmen kadın gebe kalmamışsa bazı önlemler alınır. Bu önlemlerin başında kadının, ailenin ebesine bakılması gelir. Ebe kadının belini ovalar, kollarıyla arkasından kavrayarak belini iyice sarsacak biçimde sallar ki buna yerel deyimle “sırhalamak” denir. Mecleme denilen bir tür yakı yapıştırır ve bu yakı kendiliğinden ayrılıncaya kadar belde kalır. Mevsim bahar ise, kırlardaki çeşitli çiçek ve yapraklar su içinde kaynatılırken

buradan çıkan buhar tenasül organı çevresine uğrayacak durumda kadın, kabın üstüne oturtulup bir süre öylece bırakılır. Bu işleme “tütsü vermek” denir. (Güzelbey 1982:19)

Çalışmamızın konusu olan Kabaklar Köyü’nde ki doğum öncesi adet ve ritüelleri incelemeden önce bu ritüellerin gerek Gaziantep yöresi gerek ise Alevilik üzerine kurulu olduğunu belirtmek gereklidir. Araştırma alanımız adet ve ritüellerini büyük ölçüde Gaziantep yöresinden almış olsa dahi Alevi kültürü çerçevesinde gelişmiştir. Örneğin Kabaklar Köyü’nde de gebe kalmak isteyen kadınlar tıpkı Yukarıda yaptığımız atıfta olduğu gibi önce ebeye başvurmaktadır. “*Aralık Ebesi*” denilen ebeler çocuk sahibi olmak isteyen kadına doğal-bitkisel ilaçlar vermektedir. (KK-12),(KK-18).

Tahtacı Aleviliği kültüründe ise doğum ile ilgili ilk ritüel daha düğünde karşımıza çıkmaktadır. Tahtacılar evlilik merasiminde doğurganlığı arttırma simgesi olarak gelin arabasının önüne oyuncak bebek koymaktadır. Gelin damat evine geldiğinde, damadın akrabaları tarafından onun kucağına iki-üç yaşında bir çocuk verilmekte, gelin de bu çocuğu kısa bir süre kucağında tutmaktadır. Aynı zamanda yeni evlenmiş bir çiftin yatağına oyuncak bebek bırakılmakta, o yatağa ilk önce küçük bir çocuk oturtulmaktadır. (Selçuk 2004:143)

Ayrıca Tahtacı kültüründe doğum öncesinde kısırlığı gidermek için çeşitli uygulamalar vardır. Bunların başında, kısır kadının kocasının şalvarından geçirilmesi, kırkı çıkmış bir çocuğu ilk kucağına alma ve ziyaret, muska gibi çeşitli dini inanmalar vardır.(Selçuk 2004:143-146) Bu inanmaların başında ise tıbbi tedavi yöntemleri gelmektedir. Tahtacılar arasında kısırlığı tedavi etmek için bugün genellikle bilimsel yöntemler kullanılmaktadır.

Kabaklar Köyü’nde derlediğimiz doğum öncesi ile ilgili diğer adet ve ritüellere bakacak olursak;

- Çocuğu olmayan kadına toplumun genelinde söylendiği gibi “kısır, kör ocaklı, tutuk” gibi kelimeler söylenir. (KK-12),(KK-18).
- Toplumun genelinde olduğu gibi kadını veya erkeği çocuk sahibi yapma çabaları vardır ama Kabaklar’da erkek çocuk sahibi yapmak için bir ilaç veya dua yoktur. (KK-8), (KK-12),(KK-18).
- Çocuk sahibi olmayan kimse yoktur. Ama çocuk sahibi olmak için dua edilir. Ziyarette(İbrahim Baba) dua edilir, kucadıına çocuk konulur ve en başta doktora gidilir. (KK-12),(KK-13), (KK-18).
- Çocuğun huyunun güzel olması için belli kaçınmalar vardır. Bu kaçınmalar, güzel kelimeler etmek, ana karnındaki çocukla konuşmak, daha ana karnındayken ninni söylemektir. (KK-12),(KK-18).
- Doğacak çocuğun cinsiyeti eski zamanlarda bilinmezdi. Bu dönemlerde çocuğun cinsiyetini anlamak için bir minderin altına bıçak, bir minderin altına makas konulurdu. Anne hangi mindere oturursa ona göre çocuğun cinsiyeti konusunda yorum yapılırdı. Makas kız, bıçak erkek çocuğa delaletti. (KK-18).
- Doğacak çocuğun annesiyle olan yatağına höllük toprağı serilir. Bu toprağın çocuğun dingin yetişmesine katkı sağladığı düşünölmektedir. (KK-12),(KK-18).
- Bir kadının erkek çocuğunun olması için yapılan tek adet ise beline bir kuşak bağlamaktır. Bunun dışında Allah vergisi olarak kabul edilir. (KK-12), (KK-13),(KK-18).

- Eğer bir kadının çocuğu küçükken ölmüşse o çocuğun toprağı annesinin görmeyeceğı şekilde arkasına bir yere bırakılır. Bu inanişın kadının acısının dinmesine yardımcı olacağına inanılır.(KK-7),(KK-8),(KK-12),(KK-18).

Kabaklar Köyü'nde doğum öncesi ile ilgili ritüel ve inanişlar hakkında genel olarak Tahtacı Kültürü ve Gaziantep folkloru ile benzer özellikler taşıdığını söyleyebiliriz.

1.1.1.2.Doğum Sırası ve İnançları

“Gebe kadının doğum sırasındaki güçlüklerini gidermek, ona kolaylıklar sağlamak için birçok inanma ve pratik vardır. Bunlar doğumun kolay geçmesi amacıyla yöneliktir.”(Artun 2008:145)

Anadolu'da biyolojik bir olay olan doğum ile ilgili pek çok inaniş ve uygulama vardır. Bunların başında ebe kadınlar gelmektedir. Ebeler Anadolu'da ve özellikle kırsal yerleşim birimlerinde halen faal bir biçimde doğumda kadınların en büyük yardımcılarıdır. Daha önce bahsedildiğı gibi Kabaklar Köyü'nde de doğumlarda aralık ebeleri halen doğumlara girmektedir.

Boratav'a göre Anadolu'da doğumu kolaylaştırmak için yapılan en yaygın işlemlerden bazıları;

“Meryem Ana Eli (veya Fatma ana eli) denen bitki konmuş sudan içirmek(...) kapalı yerleri, kilitli şeyleri açmak, düğümleri, kadının kendi saç örgülerini çözmek(...)dolmuş kapları boşaltmak, çeşmelerin musluğunu açmak gelir. Bunun da büyüklük anlamı açıktır: suyun akması kolaylığın ve çabukluğun

simgesi oluyor. Kafesteki kuşlar, kümesteki hayvanlar serbest bırakılır. Bunlar benzetme kümesinden yapılan büyüklük işlemleridir. Böylece, benzetme yoluyla kadının döl yatağının açılmasını sağlayan gücü etkilemek amaçlanır.(...) Gürültü yapmak, silah atmak gibi hareketlerle doğacak çocuğu ve anayı kötülüğü dokunabilecek olağanüstü zararlı varlıkları kaçırmayı hedefler. (Boratav 1973:181)

Adana’da gebe kadın doğum esnasında zorluk çekmesin diye Havva Ana, Meryem Ana, Fadime Ana gibi isimlerle anılan Mekke civarında yetiştiği söylenen şifalı bir ot içirilmektedir.

“Kuru halde iken büzülmüş ve içeri doğru kıvrılmış, kapanmıştır. Hamile kadının doğum sancısı çekme anında bitki, su dolu yaygın bir kaba konur. Suyu emen dal genişledikçe doğumun kolaylaşacağına, hacet (kısmet) kapılarının açılacağına inanılır. Doğumdan sonra, kurumaya bırakılan dal bir başka doğumda kullanılmak üzere saklanır.
(http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/ayse_bascetincelik_adana_halk_kulturu_dogum_odasi.pdf).

Tekirdağ yöresine ait bir inanışa göre ise doğum çabuk ve kolay olsun diye teneke çalınır, çamaşırlar ters ise yüzü çevrilir, giysilerin düğmeleri açılır, saçlar çözülür. Aynı gün doğan çocuklar birbirine gösterilmez.(Artun 2008:147)

Tahtacı Alevilerinde ise doğum sırası ile ilgili inanmaların arasında “ebe” önemli yer kaplamaktadır. Dağlık arazilerde yaşayan Tahtacıların doğumları genellikle ebeler tarafından gerçekleştirilir.

“Tahtacılar da doğumu, köylerde geleneksel doğum tekniklerinde uzman kabul edilen “ebe” adını verdikleri, kadınlar yaptırılmaktadır. Şehir merkezilerinde doğum için sağlık kuruluşlarına gidenlerin yanı sıra, ebelerin fonksiyonu halen devam etmektedir. Doğumu yaptıracak kadın, doğum esnasında doğumu kolaylaştırmak için El benim elim değil, Eşe, Fatıma

ananın eli diyerek doğum yapacak kadının karnını eliyle ovar. Bu uygulama ile doğumun kolay olacağına inanılır. Öte yandan Tahtacılar da doğum sırasında bebek ile birlikte gelen plasenta ile ilgili inanmalar mevcuttur. Tahtacılar plasentaya eş demektedirler ve bu eşi kadının ve çocuğun bir parçası olarak gördüklerinden kimsenin ayak basmayacağı bir yere gömerler.” (Selçuk 2004:146)

Anadolu ve Tahtacı Aleviliğine ait çeşitli doğum inanmalarından sonra Kabaklar Köyü’nde ki çeşitli doğum sırası ritüellerine bakacak olursak;

- Kabaklar Köyünde doğum sırasında doğumda bulunan kişiye “ebe” denilir. Ebe tedavi gibi işlemlerde bulunuyorsa “aralık ebesi” de denilir. (KK-18).
- Doğum Odası kişinin evinde ya da ebenin evinde olur. Doğum odasına erkek ya da çocuk alınmaz. Kapıda bir gözcü kadın olur, bu kadın veya ebe babaya doğum sonrası müjde verir, müjde ister.(KK-18).
- Çocuk doğduktan sonra arkasından gelen sona “eş” denilir. Eşin gelmesi güç olursa zehirlenme durumu hâsıl olduğundan anne adayı hastaneye kaldırılır. Eğer hastane koşulları yoksa kadının karnına baskı uygulanıp eş muhakkak çıkarılır. (KK-12),(KK-18).
- Göbek kordonu kesildikten sonra ise doğum işlemi biter. Bu işlem bittikten sonra ise anne temizlenir, giydirilir. Bebek höllük toprağına yatırılır.Ancak mikrop kapmaması için kanamalı doğumlarda anneyi de höllük toprağına yatırdıkları görülmektedir.(KK-12),(KK-18).

Kabaklar Köyü’nde doğum olaylarında özellikle doğum sırasında dikkat edilmektedir. Çok dikkat edilmesi gereken doğum sırasında köy halkı doğumun zor geçeceğini anladıkları anda İslahiye ya da Gaziantep, Kahramanmaraş il merkezlerinde bulunan devlet hastanelerine başvurumaktadırlar.

1.1.1.3. Doğum Sonrası ve İnançları

Doğum işlemi bittikten sonra başlayan bu dönem anne ile bebeğin sağlığı açısından son derece önem ve dikkat çekmektedir. Anne ile bebeğin korunması için hane içinde birçok koşul iyileştirilmeye çalışılır. Bunun yanı sıra tıbbi yöntemler imkânların el verdiği ölçütlerde kullanıldığı gibi, halk inancında var olan birtakım dinsel- büyüsel inanma ve ritüel kullanılmaktadır.

Bu dönemi Artun şöyle açıklamıştır;

“Doğum sonrasına Anadolu’da büyük önem verilmektedir. Doğum yapan kadının ve çocuğunun korunması için birtakım tedbirler alınır. Bu evrede göbek kesme, yıkama, tuzlama, lohusalık, albasması, ad verme, kırklama gibi geçişler için bazı tedbirler alınıp pratikler uygulanır. (Artun 2008:147)

Artun’un bu evrede bahsettiği göbek kesme, yıkama, tuzlama, lohusalık, albasması, ad verme, kırklama gibi geçişlerin yanı sıra biz çalışmamıza ilk defa kucağa alma, beşik töreni, ilk verilen süt, ilk kesilen saç/tırnak gibi kısımları da eklemiş bulunmaktayız.

Tahtacı Alevilerinde doğum sonrası ritüellere bakacak olursak en önemli yeri kötü ruhtan koruma adıyla kırklama, yıkama-tuzlama, göbek kordonunu kesme ve bebek ile birlikte gelen eş ile ilgili inanmalar tutmaktadır. Bu inanmalara aşağıda Kabaklar Köyü’nde derlediğimiz doğum sonrası inanmalar ile birlikte yer vereceğiz.

1.1.1.3.1. Doğumun Müjdelenmesi

Çocuğunun doğumu babaya ya da aileye genelde ebe tarafından müjdelenir. Ebenin dışında, doğumun yapıldığı odanın kapısında bekleyen kadın veya aile büyüğü bir kadın tarafından doğum babaya müjdelenir. Bu kişiye baba ya da ailenin

büyük erkeği tarafından muhakkak bir “müjde”(hediye) verilir. Bu durum Anadolu'nun hemen her yöresinde aynı şekilde devam etmektedir. Derleme yaptığımız Kabaklar Köyü'nde de halen aynı şekilde devam etmektedir.

1.1.1.3.2. Lohusalık Dönemi

Yeni doğum yapmış kadına loğusa denilir. Loğusa kadının bu dönemde güçsüz olacağı, hastalıklara karşı korumasız olduğu inancı yaygın olduğundan lohusa kadına tereyağı, bal, pekmez gibi süt yapıcı ve güç verici yiyecekler yedirilir. “Ayrıca lohusa kadının yatakta kalması, dinlenmesi istenir. Bu süre üç gün veya bir hafta olabileceği gibi kimi yerlerde yirmi gün de olabilir. Doğum yapan lohusa kadına ailesi ve çevresi saygı gösterir ve dinlenmesi için yardımcı olurlar.” (Başçetinçelik 1998: 59)

Lohusalık dönemi ile ilgili Anadolu'da çeşitli inanmalar vardır. Yukarıda da bahsi geçtiği gibi lohusa kadınlar tüm dış tehditlere açık, korumasız sanılırlar.

“Tekirdağ'da lohusa kadına bir hastalık gelmemesi için herhangi bir yerine kırmızı kurdele takılır. Çocuk doğunca kadına çorba içirilir. Loğusa kadın yalnız bırakılmaz. Loğusa kadın kırk gün dışarı çıkarılmaz. Loğusa kadın yalnız bırakılmaz. Loğusa kadını ziyarete gelenler süt, sütlü yiyecekler ve çorba götürürler. Ziyarete gelenlere kırmızı renkli loğusa şerbeti ikram edilir.”(http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_tekirdag_evlenme.pdf)

Gaziantep'te loğusaya “kuymak” adı verilen un, şeker ve yağ ile yapılmış bir tür bulamaç yedirilir.(Güzelbey 1982:23)

Öte yandan Tahtacı Kültüründe de lohusa ile ilgili birtakım ritüeller vardır. Bunların başında lohusanın bulunduğu odaya kırk gün boyunca yeni gelinin girmesine izin verilmemesi, gelinin eve girmesi zorunlu olduğu durumlarda ise yeni gelinin başına kırmızı yazma bağlaması. Lohusa kadının evinin önünden, yakınından gelin alayı geçecekse, geçeceği yolun etrafındaki ağaçlara kırmızı bezler ile anneyle bebeğin koluna madeni para takılır. Eve çiğ et getirilmez. Kadının başına bağladığı kırmızı eşarp ile bebeğin yüzüne örtülen kırmızı bez çıkarıldıktan sonra bir daha kullanılmamaktadır. (Selçuk 2004:150)

Tahtacı kültürüne göre lohusa bir kadın cenaze ile karşılaşmamalıdır. Cenaze lohusanın bulunduğu evin üst tarafından geçecekse, kadın çocukla beraber yolun daha yukarısına çıkarlar. Eğer cenaze evin alt tarafındaki yoldan geçecekse onların ayakta beklemesi gerekmektedir. Ayrıca lohusa ve bebeğin bulunduğu evde biri ölmüşse kadın bebeği ile beraber bir akrabasının evine gider. Bu arada çocuğunun koluna gümüş bir aralık bağlanması gerekir. (Selçuk 2004:151)

Tahtacı Alevilerinde bu gibi uygulamalar yerine getirilmez ise kötü ruhun yeni doğan çocuğu ve annesini etkileyeceği, çocuğun veya lohusa kadının hastalanacağına inanılır.

Kabaklar Köyü'nde loğusa dönemi ile ilgili elimizde var olan uygulamalar:

- Lohusa kadına tereyağı, bal, pekmez yedirilir. (KK-18)
- Lohusa şerbeti yapılmaz. Onun yerine lohusa kadına ve misafire bulamaç denilen, şeker, ceviz, süt, taze yağ, bal ile yapılan bir yiyecek yedirilir. (KK-17).

- Yeni doğum yapmış kadına çocukları boyunlu olsun diye bir koyun boynu yedirilir. (KK-4).

Anadolu halk kültüründe yeni doğum yapan kadına saygı büyüktür. Loğusa kadının yemesine, içmesine, giyim-kuşamına, kendisinin ve bebeğinin yaşadığı ortama özen gösterilir. Sağlığının korunması için elden gelen yapılır.

1.1.1.3.3. İlk Defa Kucağa Alma/ Çocuğun Kulağına Adının Okunması

Kişi ve yer adları bir milletin geçmişini, kültür düzeyini, dini inancını, dünya görüşünü araştırmak açısından önemlidir. (Varis 2004:124)

Türk halk kültüründe ad koyma dinsel-büyüsel bir ritüeldir. Ad koyma törenleri Anadolu'da genellikle çocuğun doğumundan üç gün sonra "üç yemeğinde" gerçekleşir ve çocuk adını bu törende bir aile ya da din büyüğü tarafından kulağına ezan ile birlikte üç defa okunmasıyla alır.

Türk kültüründe çocuklara genelde aile büyüğünün adı konulduğu gibi günümüzde artık aile büyüklerinin adı göbek adı olarak konulmaktadır. Öte yandan cılız ve hastalıklı çocukların adı ağır geldi diyerek adları değiştirilir. Günümüzde ise çocuklara konulan adlara, bağlı buldukları kültür çevrelerinin beğenisi hakim olmaktadır.(Artun 2008:149)

Anadolu'da yeni doğan çocuğa genelde iki ad verilir. Bunlardan ilki göbek adı, ikincisi ise asıl, nüfusa kaydedilen adıdır. Göbek adı henüz göbeği anneden ayrılırken bir aile büyüğünün adının konulmasıyla, asıl adı ise üç yemeğinden sonra

bir din büyüğü ya da aile büyüğü tarafından çocuğun kulağına adının ezan ile üç defa okunmasıyla konulur. Anadolu’da çocuğun adı konulurken genelde Kuran’dan isim seçilir.

Tahtacı kültüründe ise ad koyma törenlerinde dikkat çeken unsurlar tıpkı Anadolu’nun çoğu yöresinde olduğu gibi üç sayısı ile ilgili inanmalardır. Çocuğa doğumunun üçüncü gününde adının verilmesi, üç yemeği gibi çeşitli inanmalar üç sayısı etrafında toplanmıştır. Tahtacı kültüründe üç sayısı ve üçleme ile ilgili dikkat çekici bir çalışması bulunan Doç. Dr. Nilgün Cıblak Coşkun “*Tahtacılar da Üç Sayısı Ve Üçleme*” adlı çalışmasında “3” sayısı ile ilgili inanmaların aslında çok eskilere dayandığını çeşitli kaynaklardan referanslarla belirtmiştir. Cıblak, bu inanmaların Alevi inancında da var olduğunu, özellikle Tahtacı Aleviliğinde üç sayısının Dini İnanç ve Törenlerde, Geçiş Dönemlerinde, Bereket Törenlerinde ve Halk Hekimliğinde etkili olduğunu söylemektedir. Dedenin çocuğu kucığına alıp “*Peygambere salavat sallı âla Muhammed adı... (çocuğa verilen isim söylenir) olsun diyenlerin akibeti hayır olsun.*” (Coşkun 2010:73-92) Demesi Tahtacı kültüründe ad koyma törenlerinde üç sayısının kutsi bir inanma olduğunu bize göstermektedir.

“Tahtacılar, doğumdan sonra iki-üç gün içinde çocuğun adını koymaktadırlar. Dedelerin toplumda etkin olduğu dönemlerde çocuğun adını onların koyduğu ifade edilmektedir. Günümüzde ise çocuğun adını büyük babası veya babası, onun kulağına üç defa vermek istenen ismi söylemektedir. Ayrıca çocuk dileğiyle kutsal mekânlardan biri ziyaret edildiyse çocuğa söz konusu kutsal mekâna uygun isimler verilmektedir. Tahtacı Aleviliğinde sıklıkla On İki İmamların isimlerine rastlamak mümkündür.” (Selçuk 2004:153-154)

Kabaklar Köyü’nde ki ad koyma ve kucığına ilk defa alma ritüellerine bakacak olursak;

- Kabaklar Köyü'nde yeni doğmuş bir çocuğu ilk defa kucağına alan kişi genelde anne ya da babasıdır. Ama inanış bakımından ritüelleri aile büyüğü ya da dede yerine getirir. (KK-13).
- Çocuğun adı verilirken, kulağına dua edilip, adı verilir. (KK-13)
- Yeni doğan çocuğun kulağına atasına, kökenlerine, yurduna sadık olsun diye soyunun, atalarının adı sayılır. (KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Kabaklar Köyü'nde yeni doğan çocuğa adını genelde aile babası koymaktadır. Ama konulan isim müsahip kardeşe de duyurulur. (KK-8), (KK-13).
- Kabaklar Köyünde erkek çocuklara genellikle İbrahim ve Ökkeş adı verilir. Ökkeş adı Ökkeş Baba'dan, İbrahim adı ise İbrahim Sani'den gelmektedir.(KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Kişiler son doğan çocuklarından sonra artık çocuk istemeyeceklerini belirtmek için Yeter, Sonnur, Songül, Sonay gibi isimler koymaktadırlar.(KK-2),(KK-8),(KK-11),(KK-12),(KK-18).
- Kabaklar Köyü'nde yeni doğan çocuğa ad verilirken üçleme kuralı önemlidir. Yapılan işler “üçlenir”.(KK-12).

1.1.1.3.4. Beşik Töreni

Yeni doğan bebeği nazardan, kötü ruhlardan korumak adına yapılan törenlerdir. Anadolu'nun bazı yörelerinde yeni doğan bebeğin beşiğinin serilmesi bir törenle gerçekleşir. Kabaklar Köyü'nde *Beşik Töreni* vardır. Bu törende Bebeğin yatağı genelde anne-babasının odasına serilir. Beşiğin etrafına nazar duası gibi çeşitli

dualar ve Kuran konulur. Bu toplantılara komşu kadınlar davet edilir. Mevlit havasında geçer. (KK-12),(KK-18).

1.1.1.3.5. Kırklama, Kırk Uçurma ve Kırk Basması

Anadolu'nun çeşitli yörelerinde anne ve bebeğin sağlıklı yaşaması için birçok inanma ve pratik vardır. Bunların başında kırklama, kırk uçurma gibi ritüeller gelmektedir. Kırklama ve kırk uçurma anne ve bebeğin kötü ruhlardan, dış etkilerden zarar görmemesi için yapılan törenlerdir. Kırk basması ise anne ve bebeğin kırk gün içerisinde geçirdiği hastalığa denir. Ayşe Başçetinçelik Kırklama ve kırk basmasını şöyle tanımlamıştır:

“Loğusa kadınla, çocuğun kırk gün içinde hastalanmasına kırk basması adı verilir. Bunlardan kaçınmak için veya şifa için bazı inanma ve pratikler uygulanır. Bu kırk gün içerisinde anne ve çocuğu hastalıklardan, nazardan, kötü etkilerden korumak için çeşitli önlemler alınır. Bunun için, kırk gün anne de çocuk da ziyarete gelenlerden korunur. Bu süre içerisinde anne ve çocuğun dışarı çıkmasına izin verilmez.” (Başçetinçelik 1998:73-74)

Son yıllarda Halk Kültürü ile ilgili çalışmalarını destekleyen Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde kırklama ve kırk basması ile ilgili tanımlamalar şöyledir;

Kırk Basması İnanışı

Anadolu'da doğumun gerçekleşmesinin ardından geçen kırk günlük sürede anne ve bebekte görülen birtakım rahatsızlıklar kırk basması, kırk düşmesi, kırk karışması, loğusa basması, aydaş gibi farklı biçimlerde adlandırılır. Kırk günlük dönem

içerisinde loğusa ve kırklı çocuğa birtakım canlı ve nesnelerin zarar vereceği inancına rastlamak mümkündür. Kırk baskınlığını önlemek amacıyla bazı tedbirler alınır. Örneğin; anne ve çocuk kırk gün dışarı çıkarılmaz, loğusa kadın ve kırklı çocuklar birbirleriyle karşılaştırılmaz.

Kırlama

Loğusa ve kırklı çocuğa kırk basmaması, loğusanın ve çocuğun rahatlaması için; doğumdan sonraki kırk günün bitiminde genellikle kadın ve çocuğun yıkanması biçiminde yapılan uygulamaya “kırklama”, “kırk dökme”, “kırk çıkarma” gibi adlar verilir.

Anadolu’da kırklama işlemi en yaygın olarak kırkıncı gün yapılmaktadır. Bu süre yörelere göre farklılık göstermekte; 7., 20., 30., 37., 39., 41. günlerde de kırklama yapılabilmektedir. Bu işlem, yöresel farklılıklarına karşın içerikte aynı amaca yönelik bir uygulamadır. Doğumla ilgili adet ve uygulamalar içerisinde kırklama işlemi, geçmişte olduğu gibi günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir.(
<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/belge/1-89578/dogum.html>)

Anadolu’nun değişik yörelerinde kırk basması ve kırklama ile ilgili çeşitli inanışlar vardır. Örneğin; Erman Artun kırk basmasını sağaltmaya Trakya örneklemini oluşturmuş ve bu örnekleme şöyle demiştir;

“Tekirdağ’da kırk basmaması için çocuğun kırk gün dışarı çıkarılmaması, lohusa kadınların yeni gelinleri ziyaret etmemesi, lohusaların birbirleriyle karşılaşmamaları, karşılaştıkları takdirde iğne değiştirmeleri gerekir. Bunun yanında lohusanın yastığının altına soğan, bıçak, makas; bebeğin yanına ayna ve süpürge konur.”(http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_tekirdag_e vlenme.pdf)

Tahtacı Alevilerinde kırklama ve kırk basması ile ilgili inanmalara bakacak olursak en dikkat çeken yönler 40.gün çocuğa yeni giysiler giydirilmesi ve kurban kesilmesi, (Yetişen 1973:6722) kırklama törenlerine sadece kadınların katılması ve varsa çocuk musahipli bir kadın, yoksa oradaki en yaşlı kadın tarafından banyo

yaptırılır. Kırklama töreni öncesi çocuğun giydiği elbiseler atılır. Çocuğa bu törenden sonra yeni kıyafetler giydirilir. Çocuğun elbisesi giydirildikten sonra bir çarşaf veya battaniye getirilir, çocuk bu örtünün üzerinde üç defa yuvarlandırılır. Söz konusu törenden sonra peygambere salavat, salli ala Muhammed, kutlu olsun diyenin akıbeti hayrolsun denilir. Tahtacılar da kırklama töreninde kurban kesme geleneği mevcuttur. Kurban etiyle yemek yapılır ve tören sonunda törene katılanlar tarafından yenir. Yemekten sonra herkes getirdiği hediye yi sofranın üzerine bırakır ve tören sona erer.(Selçuk 2004:152). Kırklama ile ilgili inanma ve törenlerden sonra kırk basması ile ilgili ritüel ve inanmalardan bahsedecek olursak;

Tahtacı Kültüründe kırkı çıkmamış bir bebeğe annesi ‘kuş boğmasın’ diye sırtını dönmez, ‘kırkı basmasın’ bebekli bir başka kadınla aynı odada bulunmaz, bebeğini mezar ziyaretlerine götürmez, dereden geçmez. (Küçük 2009:117).

Ayrıca cinsel ilişkiden sonra ‘cünüp’ sayılan bir kimsenin bebeğin yüzüne bakmasıyla o kişinin şeytanının bebeğe geçeceği inancı vardır. (Selçuk 2004:151).

Tahtacılar, kırklama ile ilgili bu ritüelleri yerine getirmediğinde kötü ruhun anne ve bebeği rahat bırakmayacağı, bebeğin hastalanıp zarar göreceği hatta ölebileceği düşüncesindedirler.

Kabaklar Köyü’nde kırklama ve kırk basması ile ilgili inanma ve ritüeller şöyledir;

- Kabaklar Köyü’nde ‘kırklama’ âdeti vardır. Kırklama şöyle yapılır; bir süzeğin kırk gözeneğinden süzülen su ile bebek yıkanır. O süzeğin içerisine makas, iğne, altın yüzük konulur. Bu işlemi ebe yapmaktadır. (KK-18).

- Loğusa kadın ve bebek evde yalnız bırakılacağı zaman başucuna Kuran-ı Kerim konulur. Kırk basmasını önlemek içinse yastığının altına iğne konulur. Loğusa ve bebek eskiden kırkı çıkana kadar hiç dışarı çıkmazmış ama günümüzde şartlar değiştiğinden üç yemeğinden sonra dışarı çıkmaktadır. (KK-18).
- Kırk basmaması için alınan önemler arasında yastığının altına iğne konması, odaya Kuran, dua konmasının yanı sıra iki tane kırklı kadın birbirini görünce birbirine iğne vermesi ile kırklarının karışmayacağı ve kırk basmayacağı inancı vardır. Birbirine iğne veren iki kadın iğnelerini değiş-tokuş etmeden birbirleriyle konuşmazlar. (KK-12),(KK-18).
- Kabaklar Köyü'nde “kırk uçurma” adıyla bilinen kırklama törenleri şu şekilde gerçekleşir; Kırkı çıkmak üzere olan bir çocuğu kırkı çıksın diye varlıklı, kültürlü, iyi huylu, bilindik kimselerin evine gidilerek o evin sahibinin kucağına verilmesiyle gerçekleşir. Bazen bu kişilerin bebeğin adını koyduğu da görülmektedir.(KK-12),(KK-18).

1.1.1.3.6. Al Basması

“Al” kelimesi, uğursuz, olumsuz, istenilmeyen, basarak zarar veren anlamına gelir. (Kalafat 1994:153-174)

İsmet Zeki Eyüboğlu Al basması ya da albastı adıyla bilinen bu olayı şöyle tanımlamaktadır:

“Yeni doğan çocukların, lohusaların başına işler açan, yıkım getiren albastı cinlerin, perilerin çarpmasına denir. Anadolu’da yaşayan Müslüman, Hıristiyan bütün topluluklar buna inanır, albastıdan sakınır. Anadolu’da albastı yalnız çocuklara, yeni

doğurmuş kadınlara sataşan bir kötü ruh diye bilinmez. Buzağılara, yeni doğurmuş ineklere de yıkım getirdiğine inananlar vardır. Doğu Karadeniz kıyılarında, Trabzon, Giresun, Gümüşhane yörelerinde böyle bir inanç vardır. Anadolu'nun öteki yörelerinde yalnız kadınlara, küçük çocuklara sataştığına inanılır. Kadınları, çocukları korumak için özel kocakarı ilaçları yapılır, lohusa yalnız bırakılmaz. Yanına belli bir tutumla girilir. Çocuk konuğun kucağına verilmez.” (Eyüboğlu 1974:115-118).

Hakkari yöresinde, doğum yapan kadın, 40 gün evden dışarı çıkmaz. Bunun sebebi, alkarası ile karşılaşmamak amacıyla bağlıdır. Şemdinli kasabasında loğusa kadın, okunmuş bir bardak su içerse, onu, alkarası basmaz.(Kalafat 1995:112)

Tahtacılar arasında albastının lohusa kadına ve çocuğuna zarar vereceği düşünülerek çeşitli inanma ve pratiğe başvurulur. İnanılan bu pratikler; bebeğin kırkı çıkana kadar odada ışığın açık bırakılması, lohusa kadına ve bebeğine kırmızı bir bez bağlanması, çocuğun yatağının altına demir, ekmek parçası ve kırık oklava konulması, bebeğin beşinin üzerinin kırmızı bir tül ile örtülmesi, evin içinde elek asılı olması, kırk gün boyunca dışarıya un, tuz, şeker, ateş verilmemesidir.(Selçuk 2004:149-150).

Kabaklar Köyü'nde ki al basması ile ilgili inanma ve pratikler ise şöyledir;

- Kabaklar Köyünde loğusa kadına al basmaması için yapılan işlemler içinde yine yatak veya yastığının altına iğne koymak gibi bir inanış vardır. (KK-18)
- Loğusa kadın kırk gün açık olur derler. Yani loğusa kadına kırk gün boyunca hastalıklar kolay geçebileceği için özel bir ihtimam gösterirler. (KK-13),(KK-18).

- Lohusa kadına al basmaması için muhakkak başucuna Kuran, dua kitapları konulur ve kocası başında beklerdi. Köyde erkek olan yere al girmez inancı vardır. (KK-12),(KK-17),(KK-18).

Kabaklar Köyü'nde al basması inancı halen yaygındır. Kırkı çıkmamış çocuklar çok acil bir durum olmadıkça dışarı çıkarılmaz, mümkün mertebe anne-babasından başkasının kucağına verilmez. Al basmasını engelleyici yukarıda sayılan pratiklerin dışında Anadolu'nun öteki yörelerinden pek farklılık görülmemektedir.

1.1.1.3.7. Çocuğun İlk Defa Yıkanması, Tuzlama

Halk inancında yeni doğan çocuğun ilk defa yıkanması yani çocuğun tuzlanma ritüeli Anadolu'da önemli bir yer tutmaktadır. Bu inanişe göre yeni doğan çocuk ya hemen ya da ilk yıkamadan sonra tuzlanır.

“Adana ve çevresinde göbek kordonu kesildikten sonra işlem çocuğu yıkama ve tuzlamadır. Çocukta pişiğin olmaması, ileride terinin kokmaması amacıyla yapılan tuzlama işlemi kimi zaman çocuk doğar doğmaz, kimi zaman yıkamadan sonra yapılmaktadır. Her durumda çocuğun bedeni doğduktan sonra tuza maruz kalmaktadır; ancak tuzlu kalmamakta, çocuğun tatlı dilli olması, hayatının neşeli geçmesi amacıyla da vücuduna bal sürülmekte ya da tuzlama suyuna şeker ya da bal katılmaktadır.”(Başçetinçelik 1998: 59).

Yörükler ise çocuğu tuzladıktan sonra mersin yapraklarına sararlar. Tombalak kökü toz haline getirilerek kırk gün boyunca tombalak tozu karışımı olan suda yıkarlar. (Artun 1996: 25-62)

“Çocuğun ilk defa yıkanması ile tuzlama dönemleri genellikle aynı güne denk gelmektedir. Tuzlama ritüeli Tahtacı Alevilerinde de var olan bir gelenektir. Tahtacılar, çocuğun göbek bağı düştükten sonra, yani doğumun 8-10. günlerinde çocuğu yıkayıp tuzlamaktadırlar. Bu tören için kadınlar davet edilir. Tuz ile şeker iyice dövülüp karıştırılır. Çocuk yıkandıktan sonra, oradaki en yaşlı kadın çocuğun her tarafına hazırlanan karışımdan sürer. Çocuk bir beze sarılır, böylece bir saat kadar bekletildikten sonra yıkanır.” (Selçuk 2004: 147)

Çocuğun ilk defa yıkanması ve tuzlanması ile ilgili Kabaklar Köyü’nde derlediğimiz inanma ve pratikler ise şöyledir;

- Kabaklar’da yeni doğan bir bebek doğumundan 24 saat sonra yıkanır. (KK-12),(KK-18).
- Bu yıkama işleminde vücudunun her yeri (koltukaltları, bacak araları, boynu, sırtı, göğsü, ayakları) tuzlanır ya da şeker ile yıkanır. (KK-4), (KK-12), (KK-18).
- Çocuk ileride tatlı dilli olsun diye ağzına şeker ya da bir parmak bal çalınır. Yapılan bu törenlere sadece kadınlar çağrılır.(KK-4), (KK-12), (KK-18).

1.1.1.3.8. Kırkı Çıkan Çocuk İçin Kurban Kesme ve İlk Saç, Tırnak Kesimi

Adak, kurban kültürü toplumumuzda Allah’a şükür amacıyla yapılan önemli geleneklerden birisidir.

“Dilimize yerleşmiş olan kurban sözcüğünün kökü olan “krb” da Arapça anlamıyla yakınlaşma, bir bakıma akrabalık kurma, anlamı bulunmaktadır. Sözcüğün kökündeki bu anlam,

simgelediği ritüelle doğaüstü güçlere yakınlaşma, onlarla ilişki kurma, hatta akraba olma içeriğine sahiptir.” (Engin 2004: 7)

Kurban ve adak, Anadolu’da kötü ruhtan kurtulmak ve Allah’a şükretmenin önemli bir yoludur.

“Tahtacı kültüründe tespit edilen kurban çeşitleri genel itibariyle ikiye ayrılmaktadır. Birincisi kanlı kurban; ikincisi ise kansız kurbandır. Kansız kurban, Orta Asya Türk toplumlarında olan *saçı* geleneğine benzemektedir. Kanlı kurban ise koç, teke, horoz gibi hayvanların kurban edildiği kurban ritüelleridir.”(Selçuk 2004:116-118)

Türk halk kültüründe çoğu olaya şükür amaçlı kurban ritüeli gerçekleşir. Anadolu’nun çoğu yöresinde kırkı çıkan çocuk içinde ‘kırkı çıktı diye’ kurban ritüeli gerçekleştirilmekte, adaklar adanmaktadır.

Konumuz olan Kabaklar Köyü’nde kırkı çıkan çocuk için kurban ritüeli gerçekleştirilmektedir. Kabaklar’da;

- Yeni doğan her çocuk için muhakkak bir kurban kesilir. (KK-12).
- Özellikle saçı dik doğan çocuklar için “*bu kurban istiyor*” diye kurban kesilir. (KK-12), (KK-13), (KK-18).
- Daha önce çocuğu ölü doğmuş ya da çocuğu küçük yaşta ölmüş kimseler yeni doğan çocukları için yedi yaşına kadar her sene kurban kesmektedirler. (KK-8), (KK-13), (KK-18).

İlk saç ve tırnak kesimi ile ilgili inanma ve pratiklerde ise çocuğun belirli bir zamana kadar saçı ve tırnağı kesilmez. Bu süre Gaziantep'te çocuk altı aylık oluncaya kadardır, Erzurum'da bir yaşına kadardır. (Artun 2008:151)

“Gaziantep'te çocuk altı aylık oluncaya kadar tırnağı kesilmez. Yedinci aya bastınca sağ eli babasının, dedesinin ya da bir aile büyüğünün kesesine sokulur. Keseden çıkardığı para ile kendine bir hediye alınır. Bu uygulanmazsa çocuğun hırsız olacağına inanılır. Çocuğun elini keseye sokmasından sonra tırnak kesilir. Yine çocuk bir yaşını bitirinceye kadar da saç kesilmez. Aksi takdirde ömrünün kısa olacağına inanılır.” (Güzelbey 1982: 31)

“Erzurum'da ise çocuk bir yaşına gelene kadar tırnakları kesilmez. Tırnakların melekler tarafından kesildiğine inanılır. Üç veya dört yaşına kadar da saçları kesilmez. Kesilen ilk tırnak bir beze sarılarak saklanır. Kesilen ilk saçlar da terazi ile tartılır ve saçın ağırlığı kadar para yoksullara verilir.”(Taş 1994: 211-212)

Yukarıda da görüldüğü gibi Anadolu'nun çeşitli yörelerinde çocuğun ilk saçı, ilk tırnağı bile değerlidir. Bu değer doğrultusunda çocukların ilk saç ve tırnakları atılmaz, gömülür veya saklanır. Ayrıca bu uygulamalar bir tören havasında kutlanır.

“Çocuk ilk dişini çıkardığında da tıpkı ilk saç ve tırnak kesiminde olduğu gibi bazı inanma ve pratiklere başvurulur. Örneğin; Tekirdağ'da çocuk ilk dişini çıkarırken dişlerini kolay çıkarması için buğday kaynatırlar. Buğdayı ipe dizip çocuğun boynuna asarlar, buna diş buğdayı adı verilir. Yörük Türkmenlerde ise diş çıkaran çocuk için süt dağıtılır. Türkmenlerde ilk diş çıkınca çocuğun anası bir çakıl taşıyla çocuğun dişine üç defa dokunur, üç defa “taştan diş” duası okur.” (Artun 2008:151).

Öte yandan Erzurum’da çocuğun dişi çıktıktan bir hafta ya da on gün sonra “diş hediği” töreni yapılır. (Taş 1994:211-212)

Çalışmamızla ilgili olarak Kabaklar Köyü’nde de durum pek farklı değildir. Köyde çocuğun İlk dişi, ilk saç ve tırnağı değerlidir, atılmaz. Kabaklar’da halkın geliştirdiği inanma ve pratikleri şöyle sıralayabiliriz;

- İlk saç ve tırnak bebek yaşını doldurana kadar kesilmez. (KK-3),(KK-12),(KK-18).
- Tırnak veya saç kesilirken çocuğun önüne makas, kitap veya çeşitli meslekleri niteleyen araç-gereçler konulur, çocuk bunlardan hangisini seçerse geleceği ile ilgili tahminde bulunulur.(KK-3),(KK-12),(KK-18).
- Kesilen saç veya tırnak muhakkak bir müddet saklanırdı. (KK-18).
- İlk dişi çıkan çocuğa, diş çıkarmada geciken veya zorlanan çocuklara ağzına sürmesi için soğan, sarımsak ya da erik gibi sebze, meyve türünden yiyecekler verilir.(KK-12), (KK-18).
- Çocuk ilk dişi düştüğünde dişini yastığının altına koyar. Çocuğun bu ilk dişinin düştüğünü gören kişi o çocuğa bahtı da dişi gibi beyaz olsun diye mutlaka beyaz bir hediye alır. (KK-3),(KK-12),(KK-18).
- Çocuğun yastığının geceleyin gizlice bir büyük gelir o dişi oradan alır, yastığın altına para veya hediye koyar. Çocuk sabah uyandığında ise “diş perisi” masalı uydurulur. (KK-12).

1.1.1.3.9. Yürümede ve Konuşmada Zorluk Çeken Çocuklar İle İlgili İnanışlar

“Anadolu’da yürüme ve konuşmada zorluk çeken, yürüme ve konuşma zamanı geldiği halde bunları yapamayan çocuklar için bazı inanma ve pratikler vardır.

Yürümede zorluk çeken çocuklar için “köstek kırma”ya da “köstek kesme” diye bilinen inanma mevcuttur. Bu inanışa göre yürüyemeyen, yürürken ayakları birbirine dolaşp düşen çocuğun kösteği kırılır. Bu işlem yapılırken taklit büyüsü yapılmaktadır. Çocuğun iki ayağının arasında bir ip kesilir ve böylece kösteği kırıldı ya da kesildi denilir.” (Artun 2008:156).

“Tahtacı Alevilerinde de bu gelenek mevcuttur. Tahtacılar arasında yürüme çağına gelen, fakat tam yürüyemeyen, ayakları birbirine dolaşan, devamlı düşen çocukların kendi yaşındaki çocuklar gibi yürümesi adına bu işlem gerçekleştirilir. Bu uygulamaya göre Tahtacılar çocuğun hem boynuna hem de ayakları arasına incir geçirilmiş bir ip bağlarlar. Çocuğun benzemesi istenilen düzgün yürüyüşlü birisi gelir ve bu ipi keserek ipteki incirleri herkese dağıtır.” (Selçuk 2004:154).

Kabaklar Köyü’nde de köstek kesme gibi konuşma ve yürümede zorluk çeken çocuklar için çeşitli inanmalar vardır. Bu inanmaları inceleyecek olursak;

- Çocuğun yürümesi geciktiğinde veya çocuk yürürken sürekli yere düşüyorsa, köstek kesiyorum diye bazı kişiler çocuğun ayağının altından veya geçeceği yerden ip gibi bir şey keser. (KK-18).
- Konuşması geciken çocuklar için ise dilaltındaki bağın kesilmesi, kurban bayramında yedi ayrı haneden dil toplanması ve bu dilin çocuğa yedirilmesi işlemi uygulanır. Ya da bir akarsuyun kenarına, “*ben bıktım, usandım konuşmuyor bu size emanet ettim*” diye bırakılır. (KK-11),(KK-18).

Yukarıdaki inanma ve pratiklerin tamamına bakacak olursak Anadolu’nun her yerinde uygulanan işlemin benzer olduğunu görmekteyiz. Bu da bu geleneğin ülkenin tüm yörelerinde benzer şekillerde süregeldiğini göstermektedir.

1.1.2. Sünnet

Sünnet kelimesinin Türkçe sözlüklerde üç anlamı vardır. Bunlardan birincisi; Hz. Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz. İkincisi Erkek çocukta, erkeklik organının ucundaki derinin çepeçevre kesilmesi. Üçüncü anlamı ise; Sünnet düğünüdür. (TDK 1998:2051).

“Çocukları sünnet etmek İslam'dan önce de, sami asıldan ve başka soylardan toplumlarda olduğu gibi, Araplarda da uygulanan bir töre idi; Muhammed bu töreyi sürdürdü. İslam dininde Peygamberin yaptığı, ya da yapılmasını öğütlediği şeylere uymaya sünnet adı verildiği için, oğlan çocukların erkeklik uzuvlarının ucundaki deriyi çepeçevre kesip alma işlemi, halk dilinde bu deyimle adlandırılır.” (Boratav 1973:194).

“Sünnet her Müslüman erkeğinin çocukluk çağında geçirdiği bir olaydır. Günümüz toplumunda aileler çocuklarını ileride acı çekmemeleri için doğar doğmaz hastanelerde sünnet ettirmektedirler. Ancak geleneksel sünnet yöntemleri ve sünnet düğünleri halen toplumda önemli yer tutmaktadır. Ancak bu durum yöreden yöreye, hatta aynı kentin farklı köylerinde farklılık göstermektedir. Örneğin Gaziantep'te köy ve kentte sünnet ile ilgili yapılan uygulamalarda farklılıklar görülmektedir. Kentte çocuk genellikle doğumdan sonraki en çok bir hafta içinde sünnet ettirilmekteyken köylerde beş altı hafta hatta birkaç yaş yaşamadan sünnet ettirilmez.”(Güzelbey 1982:29).

Sünnet olayı toplumumuzda bir törenle kutlanır. Sünnet olacak çocuğun ana-babası dost ve akrabalar bu törene katılarak eğlenilir. Sünnetlik çocuğa hediyeler gelir, paralar takılır.

Sünnet törenlerinin günü konusunda okulların tatil olması ve sünnet olan çocuğun dinlenebilmesi için yaz mevsimleri seçilirdi. Ancak günümüzde modern

yöntemler ve tıp imkânlarının gelişmesi ile sünnet ve sünnet törenleri hafta sonları da gerçekleştirilmektedir.

Sünnet törenlerine hazırlık dönemini anlatacak olursak;

“Çocuğunu sünnet ettirecek olan aile çocuklarının yaşı ve ekonomik durumlarına göre sünnet törenini tarihini önceden belirleyerek hazırlıklara başlar. Aile, tören gününü belirledikten sonra törenin bir hafta on gün öncesinden konuklara davetiye göndererek ya da okuyucu elçi göndererek törenin tarihini duyurur.” (Artun 2008:234)

Anadolu'nun çoğu yöresinde sünnete davet yukarıdaki gibi davetiye ya da okuyucu elçi göndererek yapılır. Sünnet olacak çocuk bu dönemlerde anne babası tarafından psikolojik olarak sünnete hazırlanır.

Sünnet törenlerine hazırlık aşamasında sünnet kıyafeti dikkat çekici hususlardan birisidir. Sünnet olacak çocuklar genelde önünde “Maşallah” yazılı bir kıyafet giyerler. Ayrıca sünnet çocuğunun kıyafetiyle bulunduğu mahalle, kasaba, köy veya sokakta gezdirilir.

“Sünnet işlemi cinsel organın uç kısmındaki derinin çepeçevre kesilmesinden ibarettir. Çocuk varsa kirvesinin yoksa bir yakının kucağına oturtularak çocuğun bacaklarının iki yana açılması sağlanmakta, kucağına oturduğu kişi çocuğun kollarını sıkı sıkı tutmaktadır ve bu sırada çocuğu yüreklendirmek amacıyla erkekliği vurgulayıcı sözler söylemektedir.”(Şişman 2002:453)

Bu sünnet işini gerçekleştiren kişiye “sünnetçi” denir.

Ayrıca Anadolu’da kesilen derinin nereye atılırsa çocuğun o yönde olacağına inanılır. Örneğin deri parçası kahvehaneye atılırsa çocuğun kahveci olacağına inanılır.

Tahtacı Aleviliğinde ise çocuğun sünnet ile Müslümanlığa girdiğine inanılır. Ayrıca çocuk üç ile yedi yaşı arasında sünnet edilmekte ve sünnet olacak olan çocuğa mutlaka tören yapılır. Bu törende tanıdıklara önceden haber verilir, sünnet düğünün olacağı eve sabahtan bayrak dikilir, bayrak direğinin dibinde bir koç kesilir. Bayrak salavat getirilerek üç defa öpülür ve asılır. Bayrağı varsa musahip kardeş yoksa en yaşlı kişi asar. Çocuğun kıyafetini yine varsa musahip kardeşi salavat getirerek giydirir. (Selçuk 2004:163-167)

Öte yandan Tahtacılar da kirvelik önemlidir. Ancak kirve Tahtacı olmak zorunda değildir. Kirve çocukları birbirleriyle yedi nesil evlenemezler. (Selçuk 2004: 164)

Tahtacı Aleviliğinde sünnete davet alan kimse düğüne mutlaka bir hediye ile gitmelidir. Bu hediye kap-kacak veya giyim eşyası olabilir. Düğün evine yakın, hali vakti yerinde kimseler bazen kurbanlık hediye eder. Eskiden düğünler Perşembe akşamı başlar Cuma öğleden sonra sona erermiş. Cumhuriyet sonrasında ise düğün zamanları hafta tatili değiştiği için değişikliğe uğramış. (Küçük 2009:119).

Sünnet törenleriyle ilgili araştırma sahamız olan Kabaklar Köyü’nde ki inanma ve pratiklere bakacak olursak;

- Kabaklar köyünde bir çocuk tek başına sünnet edilmez, birden fazla çocuk aynı anda sünnet edilir. Genelde iki veya varsa olması gereken başka çocuklar da sünnet edilir. (KK-8), (KK-11),(KK-13),(KK-18).

- Yedi yaşına gelen çocuk sünnet olmak zorundadır. Öncesinde de olabilir. Kabaklar Köyünde sünnet olma yaşı üç ile yedi yaş arasındadır. (KK-2), (KK-8), (KK-11),(KK-12),(KK-13), (KK-18).
- Eğer köyde sünnet edilecek birden fazla çocuk yoksa bir horoz çocuk sünnet olacağında eş zamanlı kurban edilir. (KK-2), (KK-8), (KK-11),(KK-12),(KK-13), (KK-18).
- Fakir veya öksüz çocukların sünneti ise köy ahalisi tarafından ortaklaşa yapılmaktadır. (KK-11),(KK-18).
- Kirvelik yaygındır. Köyde kirveliğe çok önem verilir. Kirveler kardeş gibidir. Çocuklarına yedi kuşak nikâh düşmez.Bu bakımdan iyi, temiz ve aileye yakın birisi olur. O sadece çocuğun değil tüm ailenin kirvesi olur. (KK-2), (KK-12).
- Sünnet çocuğuna ne hediye getirilirse onun listesi tutulur. Bu liste maniler eşliğinde söylenir. Listenin okunmasına kirvenin adıyla başlanır. (KK-11), (KK-12),(KK-18).
- Sünnet genelde ilkbahar ve yaz dönemlerinde yapılır. Sünneti fenni sünnetçiler ya da sağlık memurları yapmaktadır. (KK-1),(KK-2),(KK-8), (KK-18).
- Getirilen hediyeler sünnet olduktan hemen sonra çocuğun yatağına bırakılmaktadır. (KK-2), (KK-7),(KK-8),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-18).

Kabaklar Köyü'nde sünnet geleneği halen geleneksel törenlerle kutlanmaktadır. Kabaklar'da her çocuğun yedi yaşına kadar muhakkak sünnet olması gerektiği Tahtacı kültürünün sünnet ile ilgili önemli özelliklerinden birisidir. Öte yandan

Kabaklar'da durumu olmayan ailelerin çocukları köy tarafından sünnet edilir. Köyde sünnet olmayan hiçbir çocuk bırakılmaz. Bu da köyün dini vecibelere bağlılığını gösteren göstergelerden birisidir.

1.1.3. Askerlik ve Gurbete Uğurlama İle İlgili Gelenek-Görenek ve İnanışlar

“Askerlik çağına gelmiş delikanlının askere yolcu edilmesi, askerlik dönüşü karşılanması bir gelenektir. Askerlik, delikanlının askere gideceğinin belli olmasından, askere uğurlanmasından, şiirlere konu olmasından, ardından ağıt yakılmasından, gönderdiği mektuplara, karşılanmasına kadar geleneği olan bir geçiş dönemidir. Her törende olduğu gibi askerliğin etrafında da bir adetler, inanmalar, pratikler zinciri oluşmuştur.” (Artun 2008:235)

Türkiye’de askerlik yapmak yasal olarak zorunluluktur. Toplumun kanaatinde ve yasalar gereği ‘her Türk genci’ askerlik yapmakla mükelleftir. Toplumsal algıda askerlik yapmayan kız verilmez. Askerliğini yapmayan kimse yarım insan sayılır.

Askere gidecek olan kimseyi uğurlamak askerlik ritüellerinin uygulandığı ilk kısımıdır. Bir gencin askerlik serüvenini kısaca anlatacak olursak Bahçeci’nin şu satırları yerinde olacaktır;

“Anadolu delikanlısı askere giderken davullu zurnalı ve dua ile uğurlanır. Askerden dönüşünü veya izinli gelişini müjdeleyen hediyeler verilir. Sağ salim dönerse kurbanlar adanır. Yakın zamana kadar köyünden dışarı çıkmayan Anadolu delikanlısının gurbete ilk çıkışı askerliğiyledir. Onun için askerde hep düşündüğü ailesi ve memleketidir. Bunu mektuplarında çok güzel belirtir. Terhisi yaklaştıkça günlerini hatta saatlerini hesap etmeye başlar. Askerlik anıları ömrü boyunca sürer.” (Bahçeci 1972)

Askere gönderme törenlerine genel hatlarıyla baktığımızda askere gitmeden evvel arkadaş gruplarıyla ve aileyle yenilen yemekler yapılan eğlenceler, askere gidecek gence kınalar yakılması, mevlit okutulması, askere gideceği esnada davul-zurna ile uğurlanması, ardından edilen dualar, yakılan türküler ile her yanında ayrı ritüel ve pratikler vardır. Bu inanmalardan bir kaçına örnek verecek olursak;

Anadolu'nun çoğu yöresinde askere giden gence simit ya da lokma ısırtılır. Bunun sebebi kısmetinin onu askerden sağ salim geri getirmesidir. Buradan amaçlanan gencin ısırdığı lokmanın yarısının evde saklanması ve gencin evine sağ salim dönmesidir.” (Artun 2008:238).

Kabaklar Köyü'nde de askerlik ile ilgili çeşitli inanma ve pratikler vardır. Bunları sıralayacak olursak;

- Askere gidecek olan gencin kendi evinde hazırlık yapıldığı gibi köy halkı da giyecek ve yolluk hazırlayıp, cebine harçlık koymaktadır. (KK-1),(KK-2), (KK-8), (KK-13).
- Gencin cebine dua ve mavi boncuk konulur, köyde Allahısmarladık'a çıkartılır.(KK-12),(KK-18).
- Durumu olmayan ailelerden çocukların askere alınması durumunda masrafları köy ahalisi paylaşmaktadır. (KK-1),(KK-2),(KK-7),(KK-13),(KK-14).
- Bir genç askere gitmeden muhakkak eğlence yapılır. Bu eğlenceler türküler, maniler eşliğinde önce köyde, gideceği gün ise İslahiye merkezde yapılır. Askere giden gence bu eğlenceler sırasında kına yakılır.(KK-12),(KK-18).
- Askere giden gençler önce tüm ailesiyle, akrabalarıyla vedalaşır. Daha sonra köy halkına Allahısmarladık'a çıkar.Genç askerden döndüğünde kurban kesilir. (KK-2), (KK-5),(KK-8),(KK-13),(KK-18).

Alevi inancında ‘Dedelik’ makamının toplumsal rolü çok büyüktür. İslahiye’nin Kabaklar Köyü’nde Askerlik öncesinde Dede’den rıza alma önemlidir. Kabaklar Köyü’nde bir genç askere gitmeden önce Dedeyi ziyaret eder. Genç, Dede’den bir tahta kaşık alır, bu kaşığı askerde iken saklar ve geri döndüğünde Dede’nin elini öper. Dede ise ona “doğru gittin doğru geldin, ne gördün, ne işittin” diye sorar. Genç ona başından geçenleri anlatır, sonunda da “Allah eyvallah” deyip, dedeye niyaz eder. Dede gencin ensesine “ya Allah, ya Muhammed, ya Ali” diyerek üç tane şaplak vurur, “hoş geldin yavrum” der. Gençte, Dede’nin ikrarını böylece alır. (Yavuz 2011)

Askerliğin dışında uğurlama törenleri ve bu bağlamda inanmalar gurbete giderken de uygulanır. İşsizlik, geçim sıkıntısı, tarım arazilerinin yok olması vs. gibi sorunların karşısında kentleşme, sanayileşme ve büyükşehirlerinin sosyal imkânlarının daha geniş olmasından ötürü ‘göç’ hadisesi ülke gündeminden eksik olmayan bir konudur. Gerek büyükşehirlere gerekse yurtdışına yapılan göçler geride birçok türkü, ağıt, mani, hikâye bırakmıştır. Bunların yanı sıra halk kültürü ile ilgili inanma, ritüel ve pratiğin oluşmasına neden olmuştur.

Kabaklar’da askerliğin yanı sıra köyden gurbete uğurlamalarda da benzeri ritüel ve pratikler uygulanır. Köyde işsizlik ve yaşam koşulları güç olduğundan çok göç vermiştir. Bu yüzden Kabaklar’da gurbete uğurlanan kişiler merasimlerle uğurlanır. Kabaklar’da gurbete giden kimseye haram yemesin, doğru yoldan sapmasın ve hep köyünü hatırlasın diye tahta kaşık verilir. (KK-2),(KK-8),(KK-12),(KK-13),(KK-18).

1.1.4. Evlenme

“Evlenme törenleri bağlı bulunduğu kültür tipinin öngördüğü belirli kurallara ve kalıplara uydurularak gerçekleştirir. Evlenme, tören, töre, âdet, gelenek ve görenek ve inanma bakımından zengin bir tablo çizer.” (Örnek 2000:185)

Yukarıda bahsi geçen tören, töre, adet, gelenek ve göreneklerin tamamı ise evlilik ritüelini ve buna bağlı halk inancını oluşturur. Bu ritüel ve uygulamalar Anadolu’da yöreden yöreye farklılık gösterse de temel noktası yeni evli çiftin birlikteliğini kutsamak ve onaylamaktır.

“Evlilik çeşitli düşünürler tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Bazılarına göre evlilik bir “sözleşme”, kurumlaşmış bir yaşam yolu, başlangıcı bir sözleşme ile başlamış bir ilişkiler sistemidir. Bazılarına göre de, evlilik hukuki olarak bir kadınla bir erkeği, karı-koca olarak birbirine bağlayan ilişkidir. Fakat ister hukuki bir ilişki, ister bir sözleşme olsun evliliğin ilginç yönü, evlilik sözleşmesinde iki değil, “üç tarafın” bulunuşudur. Evlilik bir kadın bir erkek tarafından akdedilen fakat toplum adına devletin doğrudan doğruya ilgilendiği ve üzerinde kontrol hakkı ve yetkisi olan bir ilişki sistemidir. Bazı hukukçular modern görüşü esas alarak evlenmeyi, bir kadınla bir erkeğin yeni bir aile kurmak ve birbirine karşı sadakat ve yardımda bulunmak üzere yasanın, dinin, kamu vicdanının doğru bulduğu bir birleşme olarak tanımlarlar.” (Özgüven 2001: 60)

Evlenme, iki gencin hayatını birleştirmesiyle gerçekleşir. Kadına ve erkeğe yeni bir rol kazandıran evlilik ile aile olabilmenin ilk adımı atılmış olur. Evlilikle gelin ve damat artık eş ve karı koca, evli barklı olmuş; anne ve baba olmak için toplumun ilk olarak öne sürdüğü şartı yerine getirmişlerdir. Evlilikte yeni akrabalık bağları kurulmuştur.(Altun 2004:89).

1.1.4.1.Evlendirme Biçimleri

“Türkiye’de kültürel değişimlerin daha etkin görüldüğü büyük kentlerde doğrudan tanışıp anlaşarak evlenmeler giderek yaygınlığını arttırırken, gelenekselliğin ağır bastığı yerlerde görülen evlenme biçimlerinin başında hâlâ “görücülük” gelmektedir. Görücülüğün aslını, evlenecek erkeğin aile üyeleriyle, akraba ve komşularından seçilen birkaç kadının daha önceden üzerinde durulan ya da tanıdıklarca önerilen kızın evini

ziyarete gidip, hem kızı yakından incelemeleri, hem de niyetlerini belli etmeleri oluşturmaktadır. Buna “kız bakma”, “görücü çıkma”, “dünür gezme” gibi adlar da verilir. Görücülük yoluyla evlenme biçiminde, evlenecek erkek ve kızıdan çok, ailelerin girişimi, isteği ve beğenisi rol oynamaktadır.”(Örnek 2000:185-186).

Evlilik toplum gözünde kabul görmek ve aile kurmanın ilk adımlarından biridir. Bu bakımdan evlilik hususunda toplumda çeşitli değer yargıları vardır. Örneğin evlenecek olan kız ve erkek ailelerinden kabul görmelidirler.

Tahtacı Alevilerinde ise evlilik biçimleri genelde ailelerin rızası ve dünürçü gitmeyle olur.

“Tahtacılar da çoğunlukla hangi kızın kimin oğlunu istediği bilinir. Burada belirleyici olan iki aile arasındaki ilişkilidir. İyi geçinen aileler arasında fazla bir sorun çıkmaz ama olay her zaman istendiği biçimde gelişmez. Çünkü birbirleriyle anlaşmamış olan iki ailenin böylesi bir olaya, kolayca tamam(Evet) demesi için araya birtakım sözü geçen büyüklerin, hatta bazı geleneklerin de girmesi gerekir. Kız ile oğlanın birbirlerini istediği duyulduğunda, önce oğlan tarafındaki kadınlar bir ön çalışmaya girer. Kız tarafındaki kadınlar kadınlarla ilişki geliştirip onların niyetini anlamaya çalışırlar. Bir umut gördüklerinde, kızı istemeye gidecek olan aile(ler) belirlenir. Dünürçülüğe gidecek olan bu ailenin ikna gücü, yani sözü geçen bir aile olması, karşı tarafın, yani kız evinin sertliğine göre değişir.”(Gül 2003:140-183)

Öte yandan Tahtacı Alevilerinde kız isteme evlilik biçiminde Dede'nin etkisi de vardır.

Tahtacı geleneğinde eş seçme, genellikle ana-babanın isteğine bağlıdır. Araya yakınları koyarak kız evini razı etmeye çalışırlar. Kız evinin olumlu baktığını anlayınca oğlan evinden birkaç büyük, şartlarını öğrenir, isteme gününü belirler. Oğlan evi o gün Dede'yi alıp gider. (Küçük 2009: 125).

Tahtacı Alevlerinde ailelerin rızasının dışında kız kaçırma şeklinde evlilik de görülür. Kızın kaçarak evlenmesi durumunda, baş bağlama töreni, onun hamile kalmasından sonra yapılır. (Selçuk 2004:174).

Kabaklar Köyü'nde evlenme biçimleri ise şu şekilde olmaktadır:

- Kabaklar Köyünde denişik ya da bedre denilen evlilik şekli vardır. Bu evlilik biçimlerinde iki tarafında düğünleri aynı gün olur. Gelinler aynı anda evden çıkar. Yolda karşılaşılır, gelinler değiştirilir ve düğün kurulur. Bu tip evlenme biçiminin oluşmasında yörenin dar oluşu, ailelerin birbirini yakından tanınması ve güvenmesi vardır.(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18).
- Yörede kız kaçırma şeklinde evlenme vardır. (KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18).Bir kız dışarıdan bir aileye kaçarsa, ceza verilir, cemden uzaklaştırılır, bir müddet sonra da affedilir. Kaçırılan kızın ailesi affetmezse düğüne gitmez, oğlan tarafının ailesiyle ilişkileri keser. (KK-1),(KK-2),(KK-8), (KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18).
- Beşik kertmesine bugüne kadar rastlanmamıştır. (KK-7),(KK-13),(KK-14),(KK-18).
- Yakın akraba evlilikleri vardır. Teyze, amca çocukları evlenmektedir. Fakat kirve, sütkardeş ve musahip kardeşlerin çocuklarının birbirleriyle evlenmesi yasaktır.(KK-2),(KK-8), (KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Köy 1960'lardan sonra dışarıya açılmaya başlamıştır. O tarihlere kadar dışarıya kız verip dışarıdan kız almak yoktu.(KK-1),(KK-2),(KK-8), (KK-12),(KK-13),(KK-18).

- Kabaklar Köyünde kız istemeye erkek tarafının anne, baba ve aile büyükleri (eskiden Dede) dünürücü gider. (KK-1),(KK-2),(KK-8), (KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18).
- Evlenirken ailenin rızasına bakıldığı gibi evlenecek olan kız ve erkeğin de rızası oldukça önemlidir. (KK-2),(KK-8),(KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Evlenecek gençlerin ailelerinin anlaşması, iyi geçinmesi gençlerin evlenmesinde önemlidir. Anlaşamayan aileler için köyde sözü geçen ileri gelenler (eskiden Dede) devreye girer ve sorun hallolursa gençler evlenir. Bu gibi durumlarda nadiren de olsa kız kaçırma olayları görülmektedir. (KK-1), (KK-12),(KK-13),(KK-18).

1.1.4.2.Evlenme İle İlgili İnanışlar

İnsan hayatındaki üç önemli geçiş döneminden (doğum-evlilik-ölüm) biri olan evlilik ile ilgili halk kültüründe gelişen çeşitli inanma ve pratikler vardır. Bu inanma ve pratikler bir gencin evlenme isteğini belli etmesinden, evlilik çağına, kız görmeden, kız istemeye, nişandan düğüne tüm evlilik aşamalarını kaplamaktadır. Bu aşamaları çeşitli başlıklar altında inceleyecek olursak öncelikle evlilik öncesi aşamalardan başlamamız gerekecektir.

Evlilik Öncesi

Evlilik Çağı, Evlilik Yaşı, Evlenme İsteğini Belli Etme

Cinsel değişme ve gelişmenin olduğu buluğ dönemi (kızlar için 11-13, erkekler için 13-15) kırsal kesimde kız ve erkek için evlenme yaşı olarak görülmektedir. Yasalarımıza göre evlenme yaşı 18 olmakla beraber 14 yaşını

doldurmuş kızla 15 yaşını doldurmuş erkek olağanüstü bir durumun varlığı halinde yargıç kararı ile evlenebilir. (Örnek 2000: 190) Olağan durumlarda evlilik yaşı 18 iken bu yaş kent yaşamında 30'u bulmaktadır.

Toplumumuzda kızlar 17-18, erkekler askerlik dönüşü 22-23 yaşında evlenme çağına gelmiş olarak kabul edilirler. Evlilikte akraba olmaması şartı aranır. Evlenme yaşına gelen gençler evlenme isteklerini evin büyüklerine söyleyemezler. Çeşitli yollara başvurarak bu dileklerini belli ederler. Bir kaçını şöyle sıralayabiliriz: ayakkabılarını ters çevirme, devamlı of çekme, süpürgeyi üstüne oturma vb. (Artun 2008:161)

“Anadolu'nun çeşitli yörelerinde gençlerin evlenme isteğini belli eden işaretler vardır. Örneğin; Adana'da kızlar asabileşir, sorulan sorulara bağırıp çağırır, söz tutmaz olur. Bulaşık yıkarken kapları birbirine vurur, ev işleri yaparken –ölsem de kurtulsam- gibi sözler eder, yaşı geçmişse içi geçmiş karpuzu annesine gönderir. Erkekler de kızlar gibi huysuzlaşır, yalnızlıktan, soğuktan şikâyet eder. Alıp başını gideceğini, evden ayrılmak istediğini söyler. Sofrada pilava kaşık batırır, ah çeker.” (Başçetinçelik 1998:121).

“Aladağ yöresinde evlilik yaşı konusunda farklı düşünceler vardır. Eskiden ergenliğe kadar kızların başı açık olurdu. Ergenliğe girince eke kadınlar toplanır, kendi aralarında kızın başına yazma örterlerdi. Bu yazmayı asaletli, dürüst kadınlar bağlarsa kızın başından kaymaz, düşmez. Kızın başını örtme bu kızın verilebileceğinin, evlilik çağına geldiğinin işareti sayılır. İsteyen olursa verilebilir, anlamına gelir. Ergenliğe giren oğlan “ben rüyamda kayadan uçtum” der ve erkek olduğunu belli eder. Evlilik düşünülüyorsa evlendirilebilir. Evlilik yaşı kızlar için 14-15, erkekler için 18-20'dir.” (Yılmaz 2005: 80).

Kabaklar Köyü'nde ise evlilik çağı, yaşı ve bu isteği belli etme ile ilgili uygulanan ritüel ve pratikler şöyledir;

- Genelde evlilik yaşı erkendir. Rızası olan kız ve erkek ailenin de onayı ile evlenir. (KK-1),(KK-2),(KK-8), (KK-12),(KK-13),(KK-18).

- Ergenlik çağında olan gençler evlendirilir. (KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-8), (KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Erkek evlenmek istediğini ailesine söyleyebilir ama kız bunu ayıp olarak gördüğünden söylemez. (KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-8),(KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Erkekler bazen şaka yollu evlenmek istediklerini ana-babasına duyurur.(KK-1), (KK-14).
- Kabaklar Köyünde kocası ölmüş gelinler bir daha evlenmemektedir. Gelin kayınbabasının evinde yaşamına devam etmektedir ve bu gelini kayınbabası veya kaynanası kendi kızlarından ayırt etmemektedir. Ayrıca kocası ölen gelinler genelde siyah giyer. (KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-8),(KK-12),(KK-13),(KK-18).

Kız Bakma-Kız Görme

Geleneksel kesimde, evlenme işine girişme kız bakma, kız arama, kız soruşturma ile başlar. Oğullarını evlendirmek isteyen aileler, önce akrabalarından, komşularından, yakın çevrelerinden başlayarak kız aramaya çıkarlar. Bu adete görücülük, görücüye çıkma adları verilir. (Örnek 2000:190-191)

Anadolu'nun değişik yörelerinde kız bakma ve kız görmenin çeşitli biçimleri vardır. Bunlara örnek verecek olursak;

“Adana'nın Kozan ilçesinde Kız ve erkek taraflarını araştırıp ailelere haber veren “dünürücü” adı verilen adamlar olur. Onlar bunu iş edinmişlerdir; bu yüzden de aileleri iyi tanırlar. Bunlar kimisine iyi, kimisine kötü derler. Bu dünürçüler, kendi işini kendi halledemeyen, kızını isteyemeyen annenin ve babanın

yerine gidip kızı isteyebilir. Kısacası onların işini halleder.” (Üzelgök 2008: 67).

“Kayseri’de gelin seçiminde hamamlar önemli bir yer tutar. Orada kızın vücudu, huyu, bohçasının içindekilerden marifetleri araştırılır. Damat adayının seçiminde ise damat olacak erkeğin çirkin, hasta ve işe yaramaz olmaması yeterli olup, diğer olumlu özellikleri de soruşturulur.” (Türkten 1996:227-233).

“Kız görme ve bakmanın Tahtacı kültüründeki uygulama ve ritüellerine baktığımızda ise Tahtacı Alevilerinde kız istemenin muhakkak kutsal sayılan Perşembe günü yapıldığını görmekteyiz. Kız istemeye giden aile (aileler) sanki aile gezmesine gidiyormuş gibi giderler. Tabi yanlarında oğlan evinin kendilerine verdiği “söz kesme” hediyesi olan çay, kahve, şeker ya da lokum vardır, bunu önceden göstermezler.(...) kızı isteyecek olan bu gidenlerin içindeki en yaşlı ikna kabiliyeti olan kişidir.” (Gül 2003:140-183)

Kabaklar Köyü’nde ki kız bakma ve kız görme adetlerine bakacak olursak;

- Kabaklar Köyünde kız istemeye erkek tarafının anne, baba ve aile büyükleri gider. (KK-1), (KK-2), (KK-3), (KK-5), (KK-8),(KK-12),(KK-13), (KK-14),
- İlk seferde kız tarafı kızı vermek istemezse ikinci defa köyün ileri gelenleri gider, yine olmazsa dedenin araya girmesi gerektiği bir durum olursa eskiden Dedenin de telkinleri olurdu. Ama yine de son söz her zaman kız tarafının olurdu.(KK-1), (KK-2),(KK-8),(KK-12),(KK-13), (KK-14).
- Kabaklar Köyü’nde genellikle tanıdık ailelerin çocukları birbiriyle evlenir. Bu yüzden kız isteme ve görmede pek fazla sorun çıkmaz.(KK-1), (KK-2),(KK-8),(KK-12),(KK-13), (KK-14).
- Kız görmede kahve, çay gibi içecekler ikram edilir.(KK-8),(KK-12),(KK-13), (KK-14).

- Kız görmeye gidecek olanlar çay, şeker, lokum, çikolata götürür. (KK-12), (KK-18).
- Erkek tarafının baktığı kızın ailesinin rızası olsa dahi kıza da fikri sorulur, onun rızası da öğrenilir, ona göre erkek tarafının dünürçülerine istemeye gelebilecekleri haber salınır.(KK-1), (KK-2),(KK-3), (KK-8), (KK-12), (KK-13), (KK-14).

1.1.4.3.Kız İsteme, Yeme Geleneği, Nişan, Söz ve Kına

Kız İsteme:

Erkek tarafının gelin adayını beğenmesinden sonra erkek tarafı aile büyükleriyle, yakınlarıyla kız istemeye gider. Bu ziyarette kızın akrabalarından, ortak komşularından da yanlarına aldıkları insanlar oturmaktadır. Kız arama, bulma, beğenmede kadınlar ön plandayken dünür gitmede ise erkekler ön plandadır. Kız evindeyken oturulmaz kız istenmez, kızını dünürçülerin en yaşlı ve itibarlı olanı –Allahın emri, peygamberin kavliye kızınız Fatma’yı oğlumuz Mehmet’e istiyoruz- diyerek kız tarafından ister. (Nahya 1987)

Kız isteme Anadolu’da çeşitli seremonilerle yapılır. Yöreden yöreye değişen bu uygulamada değişmeyen en önemli kural “*Allahın emri, Peygamberin kavlidir.*” Anadolu’da ki bu çeşitli uygulamalara örnekler verecek olursak;

“Feke yöresinde görücülük/kız isteme konusunda uygulanan bazı âdet ve inanmalar vardır. Kız istemeye gitmek için özel bir gün yoktur; fakat perşembe günü akşam yani cuma arifesinde gitmek iyi olur. Düğünlerde görülüp beğenilen kız araştırılır ve bir aracı ile dünürçü gitme isteği kızın ailesine iletilir. Kız istemeye giderken tatlıya da lokum götürülür. Kız istemeye bu işlerde tecrübeli bir aile büyüğü,

anne, baba ve erkek gider. Kız Allah'ın emri ve peygamberin kavliyle istenir.” (Karakaş 2005: 45)

“Tahtacı Alevilerinde ise kız istemeye gidiş kız ile oğlanın birbirini istediği duyulduğunda, önce oğlan tarafındaki kadınlar bir ön çalışmaya girer.(...) Tahtacılar kız istemeye gidilirken şeker, lokum, helva gibi bir tatlı, tere yağla yağlanmış bazlama, kız istendikten sonra içilen kahveler götürülür. Kız kahveleri şekerli pişirmiş ise kızın verileceğine işarettir. (...) Kız Allahın emri ile istenir. Kız tarafı bu ilk dönürcülükte, çoğu zaman kesin cevabını vermez, “biraz düşünelim” derler işin olup olmayacağını işaretini ya kızın anası ya da kız evi tarafındaki kadınlar verir.” (Gül 2003:140-183)

Kabaklar Köyü'nde ki kız isteme geleneğindeki uygulama ve ritüeller ise şöyledir;

- Kabaklar Köyünde kız istemeye erkek tarafının anne, baba ve aile büyükleri gider. (KK-1),(KK-2),(KK-8), (KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18).
- Kız istendikten sonra kızın uğurlu olup olmadığını anlamak için, nişan ya da sözden sonra evde kötü bir olay olursa “kız güdümsüz geldi” denilerek kızdan vazgeçilirdi. Köyde eskiden istenilen bir kızın uğurlu olup olmadığını anlamak için bir paket tuz alınırdı. Bu tuz bitinceye kadar evde uğursuz bir olay olursa kız uğursuz sayılırdı. Hatta bununla ilgili başı devletli, ayağı güdümlü olsun denilirdi. Bu gelenek İslahiye'deki diğer mahalle ve köylerinde de vardır. (KK-3),(KK-12),(KK-18).
- Eğer kız tarafı kızını vermek istemezse ikinci defa köyün ileri gelenleri gider dönürcü olarak gider, yine olmazsa Dedenin araya girmesi gerektiği bir durum olursa eskiden Dedenin de telkinleri olurdu. Ama yine de son söz her zaman kız tarafının olur. (KK-1),(KK-2),(KK-8), (KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18).

Söz Kesme ve Tatlı Yeme Geleneği, Nişan, Söz, Kına:

Kız isteme töreni olumlu sonuçlandıktan, kız evi kızını vereceğini herhangi bir şekilde oğlan evine ilettikten sonra sıra *söz kesme* törenindedir.

“Söz kesme kızın verilmesi kesinleşince söz kesilir. Kız evi söz bohçasını verir(...) Oğlan tarafı da evlerinde ki kişi sayısı kadar, yakın akrabalar dâhil bohça ister. Söz kesiminde erkek tarafı kıza grep, çorap, elbiselik kumaş, terlik vb. olan bohça verir. Kız tarafı da söz bohçasına mendil, gömlek, kravat, çorap vb. söz kesti alameti olarak koyar. Bohçalar karşılıklı verilince söz kesilmiş olur. Odada bulunanlar kız ve oğlan babasına “Hayırlı uğurlu olsun” vb. şeklinde iyi dilek ve temennilerde bulunurlar. Kız tarafından birisi lokum ve şeker ikram eder. Müstakbel gelin odada bulunan herkesin elini öper, kızın eline bir miktar para verilir. Nişan günü tespit edilerek dağılırlar.”(Artun 2008:164-165).

Söz kesme törenlerinin Anadolu’da ki uygulamalarından bazıları ise şöyle gerçekleşir;

Adana’da söz kesmede kıza alınacak eşyalar liste halinde dünürçülere verilir. Söz kesilince “şirinlik” denen (ağız tadı) lokum veya şeker yenir. Orada bulunanların huzurunda istek listesi “Yedi hacet” okunur. Kız ailelerinin bazıları başlık almazlar. Başlık yerine bu yedi hacet aldırılır. Bazen de hem başlık hem de yedi hacet aldırılır. Yedi hacet şunlardır: Mobilya takımı, tuvalet takımı, manto, gelinlik, çay ve kahve takımı, sandık ve ziynet eşyası(bilezik, küpe, beşibirlik) vb. (Özdoğan 1968:4796)

Söz kesilip, yüzükler takıldıktan sonraki aşama ise Nişan’dır. Nişan masraflarını genelde kız tarafı karşılar gibi görünse de artık bütün masraflar her iki taraftan da müşterek karşılanmaktadır.

Nişan evlenecek gençlerin rahat dolaşabilmesi ve birbirlerini tanımaları için önemli bir evredir.

“Nişanlılık dönemi dinsel bayramlardan birine rastlarsa, örneğin; Kurban Bayramı’nda kıza kurbanlık koç gönderilir. Ramazan Bayramı’nda ise kız ve oğlan evi karşılıklı olarak birbirlerini iftara çağırırlar ya da yiyecek-içeceklerle donatılmış iftar sinisi yollarlar.” (Örnek 2000:194)

“Tahtacılar da ise; kızın anne ve babasından olumlu cevap alındığında iki kişi oğlan tarafından, iki kişi de kız tarafından ayağa kalkar ve kucaklaşırlar. Daha sonra kahve içilir. Kız tarafı nişan töreni istiyorsa nişanın tarihi kararlaştırılır. Nişan töreni istemiyorlarsa üç gün sonra kızın evine tatlı getirilir, iki tarafın yakınları ve komşuları davet edilir. Topluca tatlı yenili, kız ve oğlana yüzükleri takılır.” (Selçuk 2004:174-175)

Söz kesme, tatlı yeme geleneği ve nişan ile ilgili Kabaklar Köyü’nde ise şu ritüel ve uygulamalar vardır;

- Kabaklarda söz kesme törenlerine “tatlı” denilir. Bu törenlerde aileler kendi aralarında tatlı yerler. Bu törene İslahiye ilçe merkezinde de tatlı denir. (KK-3), (KK-12),(KK-13),(KK-18).
- İki çeşit nişan vardır. Bunlardan birincisi tatlı, ikincisi ise büyük nişandır. Büyük nişan kutlamalı olarak geçer. Akrabalar ve tüm eş, dost, komşular davet edilir. (KK-3),(KK-12),(KK-18).
- Nişan masraflarını oğlan tarafı karşılar. (KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-8),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18).
- Kabaklar’da başlık parası uygulaması yoktur.(KK-1),(KK-2),(KK-8),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18).
- Geline oğlan evi tarafından mehir diye de bilinen “kalın” verilir. Bu kalın nakit paradır ve bununla ev için gerekli harcamalar yapılır.(KK-1),(KK-2), (KK-8),(KK-12),(KK-18).

- Ayrıca erkek tarafı kız tarafına dayı yolu, emmi yolu, kardeş yolu ve analık hakkı verir. Bunlar genelde hediye tarzı şeylerdir. Köyün gençlerine de erkek tarafı kına gecesi çebiş hediye eder. (KK-1),(KK-2), (KK-8),(KK-12),(KK-18).
- Nişandan önce urba düzmeye gidilir. Urba masraflarını erkek tarafı öder. Urbaya, gelin, gelinin yakın akrabalarına kıyafet, evlendikten sonra giymesi için özel kıyafetler alınır. Bindallı gibi geleneksel kıyafetler vs. de urbaya konulur.(KK-12),(KK-18),(KK-19),(KK-21).

Türkmen Alevisi olan Kabaklar Köyü'nde kız isteme, söz, tatlı, nişan, kına gibi düğünden önceki tüm törenlerde 1986'ya kadar Dede de bulunurdu. En son Nuri Dede'nin ölmesiyle Kabakların kendi yetiştirdiği Hacı Emirli Ocağına bağlı hiçbir Dede kalmadığından bu törenlere Gaziantep İl merkezinden Dede gelmektedir.

1.1.4.4.Düğün

Düğün evlenme denilen geçiş döneminin en belirgin özelliğidir. Düğünün geleneklere en uygun biçimde uygulanmasına çaba sarf edilir. Medeni nikâhtan sonra yapılan düğünle, gelinle güveyin evliliği yasa, din ve bağlı bulunduğu topluluğun üyelerinin onayıyla geçerli sayılır. (Örnek 2000: 93)

Düğün toplumsal bir olaydır ve iki tarafın(kız-erkek) ailelerinin ortak fikirleriyle tarihi kararlaştırılır. Düğün söz, nişan, kınadan sonra gelir ve evlenme törenlerinin sonuncusudur. Anadolu'da düğün ile ilgili çeşitli ritüel ve pratikler vardır. Bunlardan bir kaçına göz atacak olursak;

Çalışma sahamız olan Kabaklar Köyü'nün bağlı bulunduğu İslahiye ilçesi için Savaş Ekici'nin daha bu ilçe ile ilgili düğün adetleri çalışması vardır. Ekici bu çalışmasında düğün adetlerini anlatırken düğüne davette pişirilen ekmek, dağıtılan okuntu gibi özel uygulamalardan bahsetmiştir. (Ekici 1996: 66)

Ordu'da düğünler genellikle cumartesi akşam başlar, pazar gecesine kadar devam eder. (Uğur 1970:7)

Tekirdağ'da düğünler bazen Salı günü başlayıp Pazar günü sona erer. Bu düğünler "Perşembe düğünü" ve "Pazar düğünü" olarak adlandırılır. (Artun 2008:167)

"Tahtacılar da ise düğün genellikle cumartesi günü başlar, Pazar günü sona erer. Düğün gününden önce, düğün süresince geline eşlik edece, oğlanın akrabaları arasından yeni evli üç veya yedi kadın seçilir. Bu kadınlar düğün süresince üç Etek giyer. Aynı zamanda düğünü organize edecek olan bayraktar seçilir. *Bayraktar* bekâr gençlerden, eğer yerleşim biriminde mevcutsa dede sülalesinden olur. Bayraktara *kâhya* veya *copçu* denilen gençlerde eşlik eder. Bu kişi düğün süresince elince devamlı 30cm uzunluğunda bir sopa bulundurur ve bayraktarın yanından hiç ayrılmaz. Düğünde damadın yakın bir arkadaşı *sağdıç* olur."(Selçuk:2004:175-176).

Kabaklar Köyü'nde ise düğüne hazırlık ritüelleri ise şu şekilde olmaktadır;

- Düğün tarihini aile büyükleri kararlaştırır. (KK-1),(KK-2),(KK-8),(KK-12), (KK-13),(KK-14),(KK-18)
- Düğünün yapıldığı günlerin adları diğer yörelerden pek farklılık göstermemektedir fakat küçük nişan denilen törene yörede *tatlı* denilir. (KK-1), (KK-2),(KK-5), (KK-8),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18),(KK-19).
- Düğünden iki gün önce gelin hamamı yapılır. (KK-3),(KK-5),(KK-12),(KK-18), (KK-19).

- Geline gelinlik, damada damatlık alınır. (KK-1),(KK-5),(KK-12),(KK-13), (KK-18),(KK-19).
- Her iki tarafta karşılıklı olarak birbirlerinin yakınlarına kıyafetler alırlar. (KK-1),(KK-5),(KK-12),(KK-13),(KK-18),(KK-19).
- Oğlan evinde(düğün evi) yemekler yapılır.(KK-1),(KK-5),(KK-8),(KK-12),(KK-13),(KK-18),(KK-19).
- Kabaklar köyünde düğün olacak eve düğün odunu yıkılır. Bu odunlarla düğün ateşi yakılır, düğün ekmeği yapılır, gelen misafirlere yemekler çıkarılır. Öte yandan bu odunun yanında erkek evi ve gelen misafirlerin getirdiği 10-15 küçükbaş hayvan eskiden düğün evinin kapısına yıkılırdı. (KK-12),(KK-13),(KK-18).

1.1.4.4.1. Düğüne Davet ve Okuntu

Düğüne çağrı birçok yörede okuntu ile yapılır. Okuntu düğün sahibi tarafından düğüne gelecek kimselere verilen elbiselik kumaştan mendile kadar her şey olabilir. Günümüzde ise düğünlere davet “davetiye” hatta e-postalarla duyurulmaya başlansa da kırsal kesimlerde bu gelenek sürdürülmektedir.

“Kadirli ve Sumbas çevresinde düğüne çağrı olarak davetiyenin yanında okuntu da dağıtılmaktadır. Okuntu olarak dağıtılan hediyein çeşidi, çağrılan kişinin yakınlık derecesine göre değişir. Büyükanne, büyükbaba, amca, dayı, teyze, hala gibi yakın akrabalara, daha çok elbiselik kumaş gönderilirken, diğer davetlilere; basma, gömleklik kumaş, başörtüsü, havlu, çorap, bardak, kahve fincanı, şeker, kibrit vs. gönderilir. Geleneğe göre, kız evinin dağıtacağı okuntuları da oğlan tarafı alır. Buna “dürü” adı verilir”. (Şimşek 2003: 19)

- Kabaklar Köyü'nde ise düğüne davet günümüzde halen okuntu ile devam etmektedir. Okuntu bir elbiselik, mendil, çorap vs.dir. Yakın akrabalara kıyafet ya da elbiselik kumaş gider. İkinci derecedekilere havlu diğerlerine ise davetiye olarak mendil ya da çorap gider. Bu okuntuluğu erkek tarafı karşılar.(KK-5),(KK-19),(KK-21).

1.1.4.4.2. Çeyiz

“Çeyiz; gelin için hazırlanan sandık eşyası, kızın baba evinden götürdüğü mal ve mülktür. Geleneksel kültürümüzde kız çocukları ergenlik çağına gelmeden çeyiz hazırlıklarına başlanır. Çeyiz olarak ilk önce yatak çarşafı, yastık kılıfı, yorgan yüzü, mendil, örtü vb. eşyalar hazırlanır. Hazırlanan bez eşyaların tümü işlemelidir. Kızın ailesinin ekonomik gücü ve günümüzün yaşama koşulları kızın çeyizini de etkilemektedir. Bugün yukarı da bahsettiğimiz eşyaların dışında ailenin ekonomik gücünün yettiği ölçüde kızların çeyizinde elektrikli ev aletleri de yer almaktadır.” (Başçetinçelik 1998:167-173)

“Çeyiz ile ilgili Anadolu'da çeşitli inanmalar vardır. Örneğin; Tekirdağ'da kız evinin, düğün tarihinden önce çeyiz adı verilen birtakım eşyaları hazırlayıp alması âdetidir. Buna *çeyiz düzme* denir.” (Artun 2008:169)

“Adana'nın Kozan ilçesinde ise; Kız çeyizi serilir, etraftakiler de gelinin “neyi var neyi yok” diye görmeye gelirler. Eğer gelin fakir ise, eşyası azsa görmeye gelenler ellerinde hediyelerle gelirler. Komşular yardım ederler. Getirilen hediyeler, masa, battaniye gibi hediyelerdir. Okuntu dağıtıldığında gelinin neyinin eksik olduğunu öğrenip hediyelerini ona göre getirirler.” (Üzelgök 2008: 80).

Kabaklar Köyü'nde ise çeyiz ile ilgili uygulamalar şöyledir;

- Kız kendi çeyizi ile geldiği gibi düğünden önce oğlan tarafı da kalın(mehir) vererek kızın eksiklerini tamamlar. (KK-3),(KK-12),(KK-18).
- Kız ve erkek tarafı çeyiz defteri tutar. Düğünde kim ne vermişse listeye alınır. Ayrıca kızın eksikleri de bir liste yapılır, bu liste çeyiz eşyalarının alındığı bir mağazaya asılır. Kızının eksiklerini düğüne gelenler görür ve bütçesine göre bu mağazadan alır. Bu listede çeyiz evden çıkarken ne çıktığını yazar. Bunun sebebi verilen kalın ile çeyiz masraflarını karşılayıp karşılamadığına bakılmasıdır. (KK-3),(KK-12),(KK-18).

1.1.4.4.3. Kabaklarda Nikâh Çeşitleri

Toplumumuzda iki nikâh çeşidi vardır. Bunlardan birincisi resmi, ikincisi ise dini nikâhtır. Resmi nikâh belediyelere bağlı nikâh memurları, dini nikah ise din adamları tarafından kısılmaktadır.

Kabaklar Köyü'nde ise nikâh çeşitleri ile ilgili var olan uygulamalar şöyledir;

- Resmi nikâh muhakkak kısıılır.(KK-3),(KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Resmi nikâhtan sonra dini nikâh kısıılır. Bu nikâhı dede kıyar. Nikâh esnasında gelin ve damat bizzat dedenin huzuruna çıkar. Gelin ve damadın yanı sıra iki tane de şahit bu nikâhta bulunmak zorundadır. (KK-3),(KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Dini nikâhta Dede geline; “Bu adam senin erin, ondan başkasına bakmayacağına, onun namusunu koruyacağına söz veriyor musun diye üç kere sorar. Kız söz verdikten sonra beline yeşil bir kuşak bağlar. “Ya Allah ya Muhammet ya Ali” der. Bu olaydan sonra o kuşak üç gün çıkarılmaz. Üç günden sonra o gelin ve damattan olan çocuklar helal sayılır. (KK-13).

- Nikâhta ve düğünde sağdıç vardır. Sağdıçın koluna kırmızı kurdele ve kuşak bağlanır.(KK-1),(KK-2),(KK-5),(KK-8),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18), (KK-19).

1.1.4.4. Bayrak Dikme Töreni

Türkmen Aleviliğinde bayrak önemli bir yere sahiptir. İyi kötü tüm törenlerde bayrak mutlaka bulunur. Bayrak, düğün evinin önemli sembollerinden birisidir. Hatta Anadolu düğün adetlerinde bayrak dikilmeden düğün başlamaz.

Adana ve çevresinde düğünler, özellikle kırsal kesimde, perşembe veya Cuma günü oğlan evine bayrağın dikilmesiyle başlar. (Başçetinçelik 1998:163).

Kabaklar Köyü'nde bayrak dikme töreni şu şekilde olur;

- Kabaklar'da bayrak düğün sabahı düğün başlamadan evvel dikilir. Bayrak dikme törenini genelde kirve, müzahip kardeş ve evdeki genç delikanlılar yapar. Bayrak dikilirken silahlar sıkılır. Bayrak uzun bir sopaya bağlanır. Sopanın en ucunda çiçek ve ayna vardır. Çiçek ve ayna tamamen süs ve parlaklık amaçlıdır. Bayram düğünden sonra indirilir. (KK-1),(KK-2),(KK-8),(KK-12),(KK-13), KK-18),(KK-19).

1.1.4.5. Gerdek İle İlgili Adetler

“Medeni ya da dinsel nikâhtan sonra gelinle güveyin bir araya gelmelerine “gerdek” denir. Böylece, gelin ve güveyin evliliği yasa, din ve toplum üyelerinin onayı ile geçerli sayılmış olur.” (Örnek 2000:197).

Anadolu'da gerdek ile ilgili çeşitli inanmalar vardır. Örneğin; Eskişehir'de gerdek gecesi çamaşır teknesi ters çevrilir, gelinin yüzünü yıkadığı su bir gül ağacının dibine dökülür, bu yapılırken kaç sene çocuk istenmezse ona göre parmak açılır. (Tüccarbaşıoğlu 1970: 31).

Kabaklar'da gerdek ile ilgili inanmalar ise İslahiye'den pek farklılık göstermemektedir. Bu gerdek ile ilgili bazı uygulamalar;

- İslahiye yöresinde Damat damatlığını askıya astıktan sonra gelin gelinliğini onun üstüne asarak evde kimin sözünün geçeceğini sinyali verir. (KK-3).
- Gerdek odasına kadar sağdıçlar geline ve damada eşlik eder. (KK-3),(KK-18).
- Gerdek odasında tatlı ve şerbet bulunur. (KK-3).
- Düğün günü gerdekte damadın heyecanını alması için damada alkol içirilir. (KK-1).

1.1.4.5.Geçmişten Günümüze Kabaklar Köyü'nde Evlenme İle İlgili Değişmiş Gelenek-Görenekler

Geçmişten günümüze Anadolu halk inancında elbette çeşitli değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerden biriside evlenme törenleridir. Bu değişiklikler her ne kadar dışa kapalı da yaşasa Kabakları da vurmuştur.

Kabaklar'da evlenme töreni hakkında değişen iki önemli uygulama vardır. Bunlardan birincisi okuntunun artık dağıtılmaması ve gelin hamamlarının yapılmamasıdır. Bu değişikliklerin en önemli sebebi ise köydeki genç nüfusun

işsizliğin getirisi olan büyük şehirlere göç etmesi, oralardan evlenmesi ve bu geleneklerin uygulanmayarak unutulmasıdır. İkinci bir sebep ise 1986'dan beri köyün kendi yetiştirdiği bir Dedenin olmamasıdır.

1.1.4.6.Değerlendirme

Toplumumuzda kişinin evlenmesi, aile kurması önemsenen bir durumdur. Evlilik olayının ise halk kültürümüzdeki yeri ritüel, inanma ve pratikler açısından son derece önemli yer tutmaktadır.

Anadolu'nun pek çok yöresinde birbirinden değişik inanmalar ve bu inanmalar etrafında geliştirilen uygulamalar halk kültürünün önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu çalışmada yapılmak istenen gibi halk kültürünün bu önemli parçası geçmişten günümüze gelen uygulama ve inanmaları ile bir arada tutmak bunları gelecek nesillere araştırmaktır.

Kabaklar Köyü'nde bu çalışmayı yaparken evlenmenin evrelerinde ve düğün töreninde geçmişten gelen pek çok uygulama ve inancı derlememize rağmen, son yıllarda bunların unutulmaya başlandığını, köylünün artık bu uygulamalara pek itibar etmediğini gördük. Ancak bugün 60'ını geçmiş, köy ahalisi halen bunları savunmaktadır.

1.1.5. Ölüm

“Ölümün herkes için kaçınılmaz bir son oluşu dünyanın her yanında ölüm çevresinde toplanan adetlere ve işlemlere evrensel bir karakter kazandırmıştır. Bu bakımdan aralarında gerek coğrafi, gerekse kültürel bakımdan ayrımlar bulunan değişik yapıdaki toplumların konuyla ilgili inanmaları, âdetleri ve işlemleri arasında çoğu zaman şaşırtıcı benzerlikler görülmektedir.” (Örnek 1979).

İnsanoğlu için mutlak bir son olan ölüm hakkında Anadolu'da çeşitli dinsel-büyüsel inanma ve pratik vardır. Ayrıca ölüm çevresinde birçok töre, tören, ayin, kalıp davranış, işlev kümelenmektedir. Ölüm çevresinde kümelenen ve ölüyle toplum üyelerini kuşatan bu inanmalar, adetler, işlemler, törenler ve kalıp davranışlar üç grupta toplanmaktadır.

- 1- Öte dünyaya gidişini kolaylaştırma.
- 2- Öte dünyada ve geride bıraktıklarının gözünde saygın bir yer almak
- 3- Ölenin yakınlarının bozulan ruhsal durumlarını sağaltmak(Artun 2008:186).

Çalışmanın bu kısmında ölüm üç aşamada incelenecektir. Bu bölümler;

- C. Ölüm Öncesi İnanışlar
- D. Ölüm Sırası İnanışlar ve Defin
- E. Ölüm Sonrası ve Yas

1.1.5.1.Ölüm Öncesi İnanışlar

Ölüm sırrına erişilemeyen bir geçiş dönemidir. Ölüm insanı o kadar çaresiz kılar ve korkutur ki insanlar çevresindeki olup biten olayları, eşyanın şu ya da bu şekilde duruşunu ölümün ön belirtisi saymıştır. (Örnek 2000:208)

Örnek'in yukarıdaki cümlesinden anladığımız aslında ölümün son sanılan bir başlangıcın geçiş dönemi olduğu fakat insanların metalaşmış dünyadan kurtulamama kaygılarından ötürü bu geçişi savuşturmak için çeşitli uygulamalara başvurduğudur. Bu bakımdan ölüm öncesi inanışlar ölümü düşündüren inanmalar ve kaçınmalardan oluşmalıdır.

a. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

İnsanoğlu hayatı sonsuzmuş gibi yaşasa da ölüm gerçeği ile sürekli yüz yüzedir. Bu bakımdan çeşitli olaylar sürekli ölümü çağırır.

“Halk inanmalarında ölünü önceden haber veren hayvanlarla ilgili olanlar büyük bir yer tutar. Evcil, yabani hayvanların ötüşleri, ulumaları, kışnemeleri, böğürmeleri, belli hareketleri, uçuş yönleri, alışılmışın dışındaki davranışları, yaklaşan bir ölümün ön belirtisi olarak yorumlanmaktadır.(...) Bu tür hayvanlar içerisinde özellikle köpek ve baykuşla ilgili inanmalar yaygındır. Köpeğin uluması dışında uluma zamanı ve yönü ile yaklaşan ölümü haber verdiği inanılır. Baykuşun yıkık, terk edilmiş yerlerde yuva yapması “ölüm kuşu” olarak bilinmesine neden olmuştur ve tıpkı köpek gibi ölüm habercisi olarak görülür.” (Artun 2008:187).

Sivas ve Maraş'ta ağır hasta ayağa kalmak isteyip gitmesi gerektiğini söylerse; Erzurum, Erzincan, Maraş ve Sivas'ta hasta sevdiği veya güvendiği birini görmek isterse; Maraş ve Sivas çevresinde gayibden ses duyduğunu söylediği zaman; yine Maraş ve Sivas'ta hasta evine veya doğduğu yere gitmek arzusu çektiğini söylerse öleceğine inanılır. (Kalafat 1995:112).

Tahtacı Alevilerinde ise hayvanlardan çakal ulumasının yanı sıra, rüya ile ilgili inanmalar vardır. Tahtacılardan bir kimse rüyasında bir ağacın devrildiğini görürse, alt azı dişini çektirirse, yakın akrabalarından yaşlı bir kadının, üst azı dişini çektirirse yakın akrabalarından yaşlı bir erkeğin öleceğine inanır. Rüyasında ölen bir yakının çok fazla gören bir kişi ölünün kendini çağırdığına inanır.

Öte yandan Mersin Tahtacılarında gökyüzü ile ilgili yıldız kaydığını gören bir kişi öleceğine inanır. (Selçuk 2004a:119-140).

Kabaklar'da ise ölümü düşündüren inanmalar arasında şunlar yer almaktadır;

- Gözü sürekli yerde olan insan ve hayvanlar için gözü toprağa bakıyor denilerek öleceği tahmin edilir. (KK-2),(KK-8),(KK-11),(KK-12),(KK-13), (KK-18).
- Bir kişi yaşlıysa ve sürekli ölümden bahsediyorsa öleceğine inanılır. (KK-1), (KK-2),(KK-8),(KK-9), (KK-11),(KK12),(KK-13),(KK-18),(KK-21).
- Bir kişi rüyasında yol görüyorsa öleceği yakındır denilir.(KK-13),(KK-18),(KK-21).
- Baykuş, köpek sesleri uluması hayra yorumlanmaz. Ölümün habercisidir. Baykuş bir evin tepesine yuva yapmışsa kötüye yorumlanır. (KK-1), (KK-2),(KK-8),(KK-9), (KK-11),(KK12),(KK-13),(KK-18),(KK-21).
- Ölüm Allah'tandır kaçmak mümkün değildir. (KK-11),(KK-13),(KK-18).

b. Ölümünden Kaçınma İşlemleri:

Anadolu'da ölümden kaçınmak için bazı dinsel-büyüsel pratikler geliştirilmiştir. Örneğin;

“Tekirdağ'da ölü evindeki yemekler, su dolu kaplar boşaltılır, ölü suyu ısıtan ateş su dökülerek söndürülmez, ölü suyu ısıtan kazan ters çevrilir, mezarlık dönüşü geriye bakılmaz, bir evden arka arkaya iki ölü çıkarsa üçüncü ölüm olmasın veya ölüm cumartesi olmuşsa bir yıla kadar ölüm olmasın diye kurban kesilir.” (Artun 2008:188).

Tahtacılar da ise ölümden kaçınma pratiklerinden bazıları şunlardır;

“Eğer bir ailede çocuk ölümler yaşanmışsa bir daha çocukları ölmesin diye Durdu, Durmuş, Durhasan, Yaşar vb. isimler konulur. Öğleden sonra veya akşam evden ateş, süt, tuz, acı yiyeceklerin yabancılara verilmesiyle evden ölü çıkacağına inanılmaktadır. Ölü yıkanırken suyu ısıtmak için taşlarla ayrı bir ocak kurulmakta, işlem tamamlandıktan sonra

o taşlar evden uzak bir yerlere atılmaktadır.” (Selçuk 2004a:122).

Kabaklar Köyü’nde ölümden sakınmak için belirli bir işlem yoktur. Aksine ölümün Allah’tan geldiğine ve kaçınılmayacağına inanılır.

1.1.5.2.Ölüm Sırası İnanışlar

“Bir kişinin öleceği anlaşıldığı zaman sağ tarafa çevrilir. Kuran okunur. Hastaya tövbe ettirilir, tekbir alınır, ezan okunur. Ağzına sık sık pamukla zemzem suyu verilir. Hasta ölünce çenesi çekilir, tülbentle sıkılır. Elbiseleri çıkartılıp yere temiz bir yatağa yatırılır. Göz kapakları kapatılır. Üzerine temiz bir örtü örtülür. Baş kibleye çevrilir. Eller göbük üstünde tutulur. Şişmesin, ardından birini götürmesin, içine şeytan girmesin diye üstüne bıçak konulur. Ruh, Azrail çıksın, melekler girsin diye bir pencere açık bırakılır.” (Artun 2008:189).

Bu yukarıda saydıklarımız Sünniliğe ait ölüm sırası uygulama ve inanmalardır. Türkmen Aleviliğinde ise durum biraz daha farklıdır.

“Tahtacılar, ölüm döşeginde yatan kişinin ölürken sıkıntı çektiğini hissedersen, odanın kapısı açılır. Bununla birlikte ölüm döşeginde yatan kişi tam öleceği esnada odasının kapısında herhangi birinin bulunmasına izin verilmemektedir. Eğer odanın kapısında birisi bulunuyorsa Azrail’in yanlışlıkla onu öldüreceğine inanılır. Ayrıca ölü sıkıntısı çeken kişinin üzerine ya Allah ya Muhammed ya Ali diyerek yeşil yaprak atılır. Bundan sonra söz konusu kişinin rahatça öleceğine inanılır.” (Selçuk 2004a:122)

Kabaklar Köyü’nde ölüm anıyla ilgili inanma ve pratikler ise şöyledir;

- Ölümü yaklaşan kimsenin yanında durulur. (KK-2),(KK-8), (KK-13),(KK-18).
- Din görevlisi olarak dede ziyaretine gelir, dualar eder.(KK-1), (KK-2),(KK-8),(KK-9), (KK-11),(KK12),(KK-13),(KK-18),(KK-21).
- Hastaya su bir pamuğun ucuyla dudaklarına damlatılarak verilir.(KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Son nefesini verdiğini anlamak için ağzına bir ayna ya da cam tutulur kişinin öldüğü buğudan anlaşılır. Ayrıca şişmemesi ve nefes alıp verdiğini anlamak için karnına bıçak koyulur.(KK-1), (KK-2), (KK-3), (KK-8), (KK-9), (KK-11),(KK12),(KK-13), (KK-18), (KK-21).
- Kişi öleceği zaman burnu yukarıya doğru dikilir. Can ayak başparmağından yukarıya doğru yavaşça çıkmaya başlar. Gırtlığa geldi mi biraz soluklanır, bekler sonra kendini silkeler ve ölür. (KK-1), (KK-2), (KK-3), (KK-8), (KK-9), (KK-11),(KK12),(KK-13), (KK-18), (KK-21).
- Ölünün odasında bir kapı ya da pencere açık bırakılır. (KK-3),(KK-8),(KK-13),(KK-21).
- Ölen kimsenin öldüğüne inanılmaz. Onun ruhunun köyde olduğu söylenir. Hatta öldü kelimesi yerine Hakka yürüdü denilir. (KK-10),(KK-13).
- Çocukken ölenler hakkında özel bir durum yoktur. Kader inancına bağlanır. (KK-13),(KK-18).

1.1.5.3.Defin, Defin Sonrası ve Yas

“Ülkemizde ölünün defni İslami geleneklere göre ölünün gasli, kefenlenmesi, tabuta konması ve cenaze namazının

ardından mezara konması şeklinde gerçekleştirilir. Gasil ve kefenlenme sürecinde bölgelere göre birtakım mahalli uygulamalar görülür. Bunlar bazı kokulu bitkilerin cennet kokusu inancıyla gasil suyuna konulması, kefene ayet ya da dua yazma biçiminde gözlemlenir.” (<http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/41.php>).

“Türk halkının inançlarına göre; ölüyü acele gömmekte, misafirlere yemek yetiştirmekte ve alınan borcu ödemekte acele etmekte hayır vardır. Sakıncalı bir durum yoksa güneş battıktan sonra ölü gömülmez, ertesi sabaha bırakılır.” (Turan 1982).

Türk halk inancında ve Anadolu'nun çeşitli yörelerinde defin işlemi yörelere göre değişim gösterebilmektedir. Anadolu'daki çeşitli defin işlemlerine örnekler verecek olursak;

“Sarıkamış, Kars, Van, Ağrı, Erzurum, Malatya ve daha pek çok yerleşim biriminde, ölünün çıktığı yere, odaya, ertesi sabaha kadar yanan bir mum veya gaz lambası yakılır. Cenaze gece evde kalmak zorunda ise, bu işlem yine yapılır ve ölü karanlıkta bekletilmez. Ölü, hastanede beklemek zorunda olsa, orada da karanlıkta bırakılmaz. Bu inanç, ölümden sonra ruhun gezmesi, dolaşması ile ilgilidir.” (Kalafat 1995:125).

“Tahtacılar da ise defin ile ilgili işlemlerde değişik uygulama ve inanmalar vardır. Tahtacılar da toprağın mühürlenmesi inancı sebebiyle defin işlemi güneş batmadan yapılır. Kadın cenazesini kadınlar, erkek cenazesini erkekler yıkar. Ölü yıkamada kullanılan kaplar başka işlerde kullanılmaz. Cenaze yıkandıktan sonra ölünün vücuduna kolonya ve gül suyu dökülür. Önce iç çamaşırları giydirilir. Cenaze erkek ise pijaması, gömleği, başlığı(şapka) ve çorabını giydirirler. Gömleğin tek kolu giydirilir. Cenaze kadın ise pijamasının yanı sıra yeni diktikleri bir elbiseyi giydirirler. Kadının başına yeşil ve kırmızı bir bez sarılır, onların üzerine oyalı bir tülbent bağlanır, ayağına çorap giydirilir. Kadın, erkek, genç, çocuk büyünlere giydirilen giysilerin yeni, kullanılmamış olması gerekmektedir. Ölen genç erkek ise söz konusu giyeceklerin yanı sıra takım elbise de giydirilir. Evlenmemiş bir genç kız ise, gözlerine sürme çekilir, çoğunlukla gelinlik giydirilir. Erkek cenazelerinin hepsinin eline mendil ve çiçek demeti verilmektedir. Kadınlarda da aynı şekilde tülbent(yazma) ve çiçek demeti verilir. Tahtacılar ölüye

elbise giydirilmediği takdirde öbür dünyada onun çıplak dolaşacağına inanırlar.” (Selçuk 2004a:124)

Çalışma sahamız olan Kabaklar’da ise halk defin ve defin sonrasında şu inanma ve pratikleri uygulamaktadır;

- Kabaklar’da ölen kişiyi dede yıkar.(KK-1), (KK-2),(KK-8),(KK-9), (KK-11), (KK12),(KK-13),(KK-18),(KK-21).
- Cenaze namazı dede tarafından kıldırılır.(KK-1),(KK-8),(KK-9), (KK-11), (KK12),(KK-13),(KK-18).
- Cenaze namazı şöyledir; Dede “Allah için duaya, meyit için buyurun cenaze namazına, uyun zamanın imamına” der ve insanlar safa durur. Cenaze namazı kıldırılır. Cenazede Kuran okunur. Kuran’dan sonra da telkin-i meyt okunur. İnsanlar cenaze merasimine gelir. Taziye olur.(KK-13).
- Kefen parası inancı vardır. (KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Ölen kişi kadın ise tabutunun üstüne eşarp konur, genç kız ise gelinlik konur. (KK-1),(KK-2),(KK-8),(KK-9),(KK-11),(KK12),(KK-13),(KK-14),(KK-18), (KK-21).
- Mezarlığın etrafına genelde ayak tarafına ağaç dikilir. Gölgesinde dualar okunur. (KK-2),(KK-11),(KK-13).
- Ölünün eşyaları kesinlikle fakirlere dağıtılır. (KK-1),(KK-2),(KK-8),(KK-9), (KK-11),(KK12),(KK-13),(KK-14),(KK-18), (KK-21).
- Bir kişi sabah ölmüşse yakınlarının gelmesi için bekletilir. Ancak ölen kişi en kısa zamanda gömülür. Ölü bekletilmez. (KK-2),(KK-3),(KK-4),(KK-5), (KK-8),(KK-9)(KK-9),(KK-11),(KK12),(KK-13),(KK-14),(KK-18),(KK-21).

- Yörede ölümler mazıyla payam denilen mevkide ki köy mezarlığına gömülürken geçmişte İbrahim baba türbesi civarına da gömülmüş. Karı koca mezarları yan yanadır. Aile mezarlarına rastlanmaktadır. (KK-2), (KK-8).

1.1.5.3.1. Cenaze Evi

Anadolu’da cenaze evi ile ilgili çeşitli inanma ve uygulamalar vardır. Örneğin ölünün arkasından cenaze evinde Kur’an-ı Kerim okutmak en yaygın olan gelenektir. Ölünün her Cuma akşamı evine gelip kendisi için Kur’an-ı Kerim okunup okunmadığı baktığına inanılır. (Altun 2004:341).

“Öte yandan cenaze(ölü) evinde ölünün yıkandığı yerde ışık yakılır. Eski Türklerden beri bu adet değişik şekillerde kendini göstermektedir. Türk inançlarına göre, ölü evine kırk gün süre ile girmeye çalışan ruhlar bulunmaktadır. Bu ruhlardan korunmak için ölü evinde kırk gün ışık yakılır.” (Artun 2008:197).

“Tahtacılar da ise herkes kendi evinde yaptığı yemeği cenaze evine götürür. Tahtacılar, cenaze evine *ölgülü* veya *yas evi* demektedir. Ölünün yıkandığı yere yemek ve su bırakılır, ölünün o yemekten yiyip sudan içtiği sanılır. Ölünün yıkandığı su cenaze evine dökülmez.” (Selçuk 2004:211)

Kabaklar Köyü’nde cenaze evi ile ilgili uygulama ve ritüeller ise şunlardır;

- Bir kişi öldükten sonra cenaze evinde yemek verilir. (KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-5),(KK-8),(KK9),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18),(KK-19),(KK-21).
- Dardan indirilir, giysileri dağıtılır. (KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-5),(KK-8),(KK9),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18),(KK-19),(KK-21).

- Taziyeleri ölü evinde kabul edilir.(KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-5),(KK-8),(KK9),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18),(KK-19),(KK-21).
- Mevlit olmaz. Onun yerine dede dualar eder, Zakir deyişler söyler.(KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-5),(KK-8),(KK9),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18),(KK-19),(KK-21).
- Yas evinin yemekleri ihtiyaçları köylüler tarafından giderilir.(KK-2),(KK-3),(KK-5),(KK-8),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18),(KK-19),(KK-21).

Kabaklar Köyü'nde cenaze evi ile ilgili ritüel ve inanmalarda karşımıza en sık çıkan konu yardımlaşma ve dayanışmadır. Pek çok konuda olduğu gibi köyde bu konuda da yardımlaşma ve dayanışma görülmektedir.

1.1.5.3.2. Ölü Yemeği

Ölü yemeği, ölenin ruhu ya da canı için verilmektedir. Ölümle ilgili âdet ve inanmaların önemli bir bölümünü oluşturan bu yemek bir yanıyla ölenin öte yandan da yaşamını sürdürdüğü, başka şeylerin yanı sıra yemeye ve içmeye de ihtiyacı olduğu tasarımı vurgularken, bir yanıyla da ölüm olayına eşlik eden “geçiş” törelerinin gerekliliğinin açığa vurmaktadır. Çünkü ölüne öte dünyaya uğurlanışının tam ve geçerli olabilmesi için, dinsel kuralların ve işlemlerin yanı sıra geleneksel olayların da yerine getirilmesi gerekmektedir. Ters durumda ölenin ruhunun geride bıraktıklarını tedirgin edeceğine inanılmaktadır. “Öte yandan toplumun geleneklere bağlı kesimi, alışlageleni yerine getirmeyen ölü sahiplerini kınamakta ve geleneksel olanı yapmak için onları baskı altında tutmaktadır. Ölü yemeği, ölüm olayının üçüncü, yedinci, kırkıncı, elli ikinci günlerinde verildiği gibi;

yıldönümünde, mezar dönüşünde, mezar kaldırma sırasında, ilk perşembesinde ya da ilk akşamında verilmektedir.” (Örnek 200:221).

Anadolu'nun değişik yörelerinde ölü yemeklerinde birbirinden farklı, çeşitli yemekler hazırlanmaktadır. Bu yemekler yörelere göre farklılık değiştirse de ortak paydaları ölen kişinin ardından, onun canına değmesi amacıyla yapılmasıdır.

- Kabaklar Köyü'nde ölünün gömülmesiyle cenaze evinde ölü yemeği verilir. (KK-5),(KK-7),(KK-19),(KK-22).
- Cenazelerde de düğünlerde de aynı yemekler yapılır. Bu gibi törenlerde genellikle, patlıcan doğraması, Yaprak sarması ve dolma, bulgur pilavı ve Yöreye ait yoğurtlu çorba yaz ise soğuk ikram edilir.(KK-2),(KK-3),(KK-5),(KK-8),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18),(KK-19),(KK-21), (KK-22).
- Düğün, cenaze vb. törenlerde yemek yapan kişilere *keyvani* isimi takılır. Bu keyvani köyün en hamaratlı kadını seçilir. Keyvaniler çeşitli törenlerin yemeklerini pişirirken bildiği, aklında olan duaları söyler.(KK-5),(KK-7), (KK-19),(KK-22).
- Ölü yemeklerinin masraflarını karşılayabiliyorsa aile ya da müsahip kardeş, karşılayamıyorsa köy ortaklaşa karşılamaktadır.(KK-2),(KK-3),(KK-5),(KK-8),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18),(KK-19),(KK-21), (KK-22).
- Ölü yemeği cenaze günü yapıldığı gibi, üçü, yedisi, kırkı, elli altısı ve senesinde de yapılmaktadır. (KK-3),(KK-12),(KK-13),(KK-19).

1.1.5.3.3. Yıldönümleri, Belirli Günler ve İlk Bayram

“Bir kimse öldükten sonra belirli zaman aralıkları, yıldönümleri ve bayramlarda yakınları tarafından anılmaktadır. Bu anma törenlerinde çeşitli inanma ve pratikler ortaya çıkmıştır. Genel itibariyle ölüyü anma zamanları, ilk gecesi, ilk Cuma, yedisi, kırkı, elli ikisi, kara bayram(ilk bayram), yıldönümüdür.” (Artun 2008:194).

Anadolu’da bu dönemler ile ilgili çeşitli inanmalar vardır. Bu inanmaların çoğu dini içeriklidir. Örneğin, bu dönemlerde Kuran okunur, kırkında hatim indirilir, bu dönemlerden her birinde kişi adına mevlit okunur, yemekler verilir.

Tahtacı Alevilerinde de bu dönemlerde dinsel-büyüsel uygulamalar göze çarpmaktadır. Birinci gün ağıtlar yakılırken, üçüncü gün toplu yemekler yenilir. Tahtacılar da dini ritüelleri Dede yerine getirmektedir. Ölüyü anma törenlerinde genellikle ölen kişinin sevdiği şeylerden ve iyi yönlerinden bahsedilir. Bunun yanı sıra ölünün hayatta en sevdiği yemekler ve içecekler ikram edilir. Tahtacılar da üç, yedi, on iki, kırkıncı gün ve yıldönümünde ailenin durumu varsa koç kurban eder. Yemekler verir. Ayrıca ölünün mezarı yıldönümünden sonra yapılır. (Selçuk 2004:212-214).

Çalışma sahamız olan Kabaklar Köyü’nde ise bu dönemlerde uygulanan ritüel ve inanmalar şunlardır;

- Kabaklarda birinci gün yas olur. Ölünün yakınları ağıtlar yakar, o gün o evde yemek pişmez komşular getirir. (KK-5),(KK-7),(KK-18),(KK-21).
- Ölen kişinin üç ve yedisi olur. Dede dua ve telkin eder. (KK-2), (KK-8),(KK-13).
- Daha sonra kırk yemeği olur. Bu arada dardan indirme gerçekleşir. (KK-13).

- Dardan indirme şu şekilde olur; Halikler, köylüler toplanır. Ölen insanın mirasçısı ya da müsahibi dara durur. Dede sorar, Ey canlar! Bu ölenin adına ne dersiniz? Darda duran kişi alacağı soracağı olan var mı? Alacağı olan dara gelsin, söze gelsin der. Alacaklı varsa gelir. Ödenir. Sonra dede tekrar sorar, Ey Canlar! Bu ölen insanı nasıl bilirdiniz? Canlar üç kere helalleşir, sonra dağılırlar. (KK-2),(KK-8),(KK-13).
- Cenaze masraflarını genelde ölü sahipleri karşılarken, durumu olmayanların masraflarını ise müsahip kardeşi karşılamaktadır.(KK-2),(KK-8),(KK-13).
- Yas törenlerinde yemekler yenilir. Ölünün arkasından mevlit okunmaz. Ölen kişinin ailesindeki erkekler kırkıncı gün çıkana kadar sakal kesmez. (KK-1), (KK-2), (KK-8),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Cenaze evi kırk gün yas tutar. (KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-5),(KK-8),(KK9),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18),(KK-19),(KK-21).
- Taziyele ölü evinde kabul edilir. Mevlit okunmaz. Onun yerine dede dua eder. Zakir deyişler söyler. Mezar ziyareti sık yapılır. Bayramlarda mezarlara erken vakitte gidilir. Bunun yanı sıra her yıl bir kurban kesilir. Kişi ölse dahi Müsahiplik ve kirvelik devam eder.(KK-2), (KK-8),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Vasiyetin yerine getirilmesinde müsahip kardeşe büyük iş düşer. (KK-13).

1.1.5.3.4. Yas

“Çin kaynaklarında eski Türklerin yas tutma adetlerine dair bazı kayıtlar bulunmaktadır. Bu kayıtlara göre; yas tutanlar ölünün bulunduğu çadırın etrafında atlarıyla süratle dolaşırlar, bağıra çağıra ağlarlar, saçlarını başlarını dağıtırlar, ölenin atlarını, kuyruklarını keserek kurban ederlerdi.” (Kocasavaş 2002: 73)

Yukarıda görüldüğü gibi yas tutma adeti eski Türk geleneklerinden beri günümüze gelmektedir. Halk kültürümüzde yas tutmak, cenaze merasimlerinde önemli yer tutmaktadır. Yas tutmak belli bir süreye bağlıdır. Bu süre genellikle ölümün kırkinci gününe kadar sürer. İslam inancında ölen bir kişinin sağlığında yerine getiremediği ibadetler için bir fakire para vermesi gerekirdi bu olaya *iskat* denilmektedir. Alevi-Bektaşî kültüründe ise bir kimsenin sağlığında yerine getiremediği vazifeler, borçlandığı kimselere borçların ödenmesi vb. işlemlerin yerine getirilmesine ise dara durmak denilir. Yas törenlerinde insanlar genelde sade olur, pek konuşmaz, gülmez, eğlenmez olurlar.

Anadolu'da yas ile ilgili değişik inanmalar vardır örneğin;

“Siverek kasabasında, ölü çıkan evin mensupları ve akrabaları ile komşuları da, yas alameti olarak kara giyinirler. Üç gün süren yas sonunda, akraba ve komşular, kara elbiseleri çıkarıp renkli giyinirler ve yas evine de renkli elbiseler götürüp, oradakilere giydirirler. Böylece ölü çıkan evde “yas kaldırma” yapılmış olur ve hane halkı normal hayatına dönmek imkânı bulur. Erzurum civarında, yas evinin kadın ve kızları, yasin yedinci günü hamama çağrılır. Komşular, burada onlara aş döker. Yemek yenir. Birlikte yıkanılır. Böylece, yas bitmiş olur.” (Kalafat 1995:130)

“Tahtacı Alevilerinde yas kırk gündür. Anadolu'da ise genel olarak yasin süresi üç gün ile sekiz yıl arasında değişmektedir. Tahtacılar ölünün yedinci ve kırkinci günü kurban keserek yaslarını belli ederler. Bunun dışında ölen süt çocukları için yedinci gün süt ikram edilir.” (Selçuk 2004:220)

Kabaklarda ise yas ile ilgili uygulama ve inanmalar şu şekildedir;

- Ölü evi kırk gün yas tutar. Televizyon, müzik çalgı sesleri kısılır. (KK-2), (KK-8),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-18).

- Yas evi siyah giyer. Evin damına bayrak asılır.(KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-5),(KK-8),(KK9),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18),(KK-19),(KK-21).
- Eskiden İslahiye merkezde para karşılığı ağlayan *ağıtçılar* vardı. Hatta ölen ünlü, sevilen biriye adına destan yazılırdı. Bu işi yapan kimseye destancı denilirdi. Destancılar ellerinde mikrofon-megafon, diğer ellerinde yazdıkları destanın metin hali ile dolaşır, destanını satar, para kazanırdı. (KK-3),(KK-7),(KK-9), (KK-12),(KK-21).
- Ölümünden sonraki ilk bayram, bayram edasında geçmez. Yas devam eder. Köylü ilk o aileye gider. (KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Yas evinin yemekleri, ihtiyaçları köylüler tarafından imece usulü ile giderilir. (KK-3),(KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-18),(KK-19),(KK-21),(KK-22).

1.1.5.4. Değerlendirme

Ölüm çoğu insanın korktuğu, çekindiği, kendini hazır hissetmediği, ürperdiği bir kavramdır. Bu soğuk kavram karşısında sözlü kültürümüzde ziyadesiyle uygulama ve inanmalar vardır.

Sözlü kültürün geçmişten günümüze taşınmasındaki en büyük dezavantajlardan birisi bazı durumlarda (göç, yeni neslin yetişmemesi, bazı inanma ve uygulamaların artık kullanılmaması vb.) gelecek kuşaklara sağlıklı aktarılamaması, hatta bazı ritüellerin kaybolmasıdır.

Kabaklar Köyü 1960'lı yıllara kadar dışa kapalı olması sebebiyle bu gelenekleri yakın zamana kadar koruyabilmişse de, 2011 yılında yirmili yaşlardaki genç kuşağın bu değer ve ritüelleri biraz ya da hiç bilmediklerini gördük. Kabaklarda ölüm gibi zor bir konu ile ilgili ritüel ve inanmalar ise tamamen bilinmekte ve uygulanmaktadır. Köyde ölüm ile ilgili uygulama ve inanmalar Türkmen Aleviliğine dayalıdır.

1.2. Bayram, Tören ve Kutlamalar

1.2.1. Dini Bayramlar

Bayram “1. Milli ve dini bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler. 2. Sevinç, 3. Özel olarak kutlanan gün.” anlamına gelmektedir. (TDK 1998:250)
Bayram, bir sıra gösterilerden meydana gelir; onların biçimlerini, kurallarını gelenek belirlemiştir.

“Dini bayramlarımız olan Ramazan ve Kurban bayramlarının başlıca özelliği dostların, hısımların ve akrabaların karşılıklı ziyaret gezileridir. Gençler yaşlıların ellerini öperler, onların hayır dualarını alırlar. Çocuklara para ya da ufak hediyeler vermek de töredendir.”(Boratav 1973:252)

Bilindiği gibi toplumumuzda iki dini bayram vardır. Bunlar Ramazan ve Kurban Bayramlarıdır. Dini bayramlarda insanlar akrabalarını ziyaret eder, bayramlaşır, dini vecibelerini yerine getirir.

Şevval ayının ilk üç günü kutlanan Ramazan Bayramı halk arasında Şeker Bayramı olarak da bilinir.

“Ramazan Bayramında uygulanan geleneklerin birçoğu Anadolu genelinde uygulanan inanmalardır. Bayramdan bir hafta önce temizlik yapılır. Bayram sabahı erken kalkılır. Kızlar erkenden kuyudan veya çeşmeden suyu alırlar. Erkekler bayram namazı için camiye giderler. Kadınlar küçük çocuklara bayramlıklarını giydirirler. Erkekler namazdan çıkınca iki üç el tabanca veya tüfekte ateş edilip namazın bittiğini haber verilir. Namaz bitinceye kadar oruçlu durulur. Camide bayramlaşılır.” (Artun 2008:229).

Ramazan ve Kurban Bayramına hazırlıklar genelde arife günü yapılır. Evler, insanlar dahası hayatın akışı bayram havasına girer.

“Kurban Bayramında eğlenceler Ramazan Bayramına göre sönük geçer. İbrahim Peygamber’in oğlunu, Tanrı’ya kurban etmek üzere keseceği sırada gökten inen bir koçun Tanrı’nın emriyle oğlunun yerine geçmesinin bir anısı olarak İslam dinine geçmiştir. Kurban Bayramı’nda, Ramazan

Bayramına ek olarak kurban kesme ve evlerde kurban telaşı vardır. Kurban kimin adına kesilecekse o kişi akşamdan kurban kesilene kadar oruç tutar. Kurbanın sol böbreğiyle orucunu bozar. Kurban bir parçası eve bir parçası akraba ve komlulara bir parçası fakirlere dağıtılmak üzere kesilerek hazırlanır. Bayram günü hiçbir iş yapılmaz. İğne ele alınmaz, alınırsa vücudu yaraların saracağına inanılır.” (Artun 2008:230-231)

Yukarıda anlatılmaya çalışılan Dini Bayramlar ile ilgili Anadolu’da çeşitli inanma ve pratikler vardır. Bunlara göz atacak olursak örneğin; Adana’nın Kozan ilçesinde Kurban bayramında kurban kesilir. Herkes kestiği kurbanın kaburgasını veya uyluğunu alır ve köyde bilinen bir meydana (genellikle su kenarı veya dut ağacı civarı olur) getirdiği etleri pişirir, sac kavurmalar yapılır.

Tahtacılar da ise dini bayramlar ile ilgili değişik inanmalar vardır. Tahtacılar da kurban ikiye ayrılır; birincisi kanlı, ikincisi kansız kurbandır. Bunlardan en yaygını ilki kanlı kurbandır. Bütün kanlı kurbanlarda hayvan kibleye doğru yatırılarak kesilir. Kurban bayramlarında Dede’nin verdiği bıçakla kurbanlar kesilir. Dede kurban kesilecek bıçağa şu duayı eder;

“La ilahe illallah, Mürşidi Kamilullah Aliyyül Veliyyüllah, la feta illa Ali la Seyfe illa Zülfikar, bismillah veya Bismillah bismillah bismillah, fermanı Celil, kurbanı Halil, delili Cebrail, canı İsmail, diyelim tekbir. Allahu Ekber Allahu Ekber Allahu Ekber, la ilahe illallahü vallahu Ekber Allahu Ekber velillahilhamd, vela havle kuvvete illa billahü aliyyülazim.” (Selçuk 2004:108).

Öte yandan Tahtacılar da, nişanlı, sözlü ya da aralarında anlaşma olan genç kızlarla delikanlılar, bayramın ilk gününde, kurbanlık koçlarını dövüştürürler; bu, gençler için bir öğünme vesilesi olur. (Artun 2008:231)

Kabaklar’da ise dini bayramlar ile ilgili inanma ve ritüeller şu şekildedir;

- Kurban ve Ramazan Bayramında köyde cem olur. (KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-5),(KK-8),(KK9),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18),(KK-19), (KK-21).
- Kurban Bayram'ından bir gece önce, arife gecesinde köylüler dedeye bir bıçak getirir, dede o bıçağa dua eder sabah o bıçakla kurbanlar kesilir.Dede bıçağa; Tekbir Allah Tekbir Kurban-ı Halil Celil-i Cebrail Bismillah Allah-u Ekber deyip bıçağı biz bez ile örter sabah kurban sahibi o bezi açar kurbanını keser. Bu kurbanın helal olmasını sağlar. (KK-1),(KK-2),(KK-5),(KK-8), (KK9),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18),(KK-19), (KK-21).
- Şeker bayramında, cem cemaat toplanır, kömbe getirilir, mezar ardından Dede ziyaret edilir. (KK-2), (KK-8), (KK-11),(KK-13).
- Şeker Bayramında kömbe yapılır. (KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-4), (KK-5), (KK-8),(KK9),(KK-10),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-15), (KK-16), (KK-18), (KK-19), (KK-21).
- Bayram günü herkse temiz olur. Evler bayrama hazırlanır. (KK-3),(KK-18), (KK-19), (KK-21).
- Yöresel yemekler yapılır. (KK-5),(KK-12),(KK-18),(KK-19),(KK-21).
- Mezar ziyaretleri bayramın ilk günü sabah erken saatlerde yapılır. (KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Bir evden ölü çıkmışsa ilk ziyaret yas evine yapılır.(KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-4), (KK-5), (KK-8),(KK9),(KK-10),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-15), (KK-16), (KK-18), (KK-19), (KK-21).

- Mezar ziyaretinde herkes kendi ölüsü için yiyecek getirir, mezarda ikram edilir. Ziyaretten sonra herkes bayramlaşır. Dedenin evine gidilir. Sonra herkes evine gider ve misafirini bekler. (KK-12),(KK-18).
- Bayramlarda çocuklara mendil içinde yemiş ya da harçlık verilir. (KK-8).

1.2.2. Milli Bayramlar

“Şehir ve kasabalarda bir şenlik havası içinde kutlanan ulusal bayramların (30Ağustos, Cumhuriyet bayramı, kurtuluş bayramları), askerî geçitler, fener alayları, vb.“resmî” gösterilerinde geleneklik tek öge, seymenler, zeybekler vb. gibi bugün artık yaşamayan eski kuruluş temsilcilerinin özel kıyafetleriyle katılmalarıdır. Ama bu bayramlar vesilesiyle resmî gösteriler bittikten sonra, kimi yerlerde geç vakitlere kadar işçilerin, esnafların kendi aralarında, hükümet ya da belediye meydanında, düzenledikleri eğlenceler, bu şenliklere öteki bayramların yerli renklerini verir. Ulusal bayramlarda da birçok yerlerde resmî törenlerden sonra bayram yeri diye nitelendirebileceğimiz çayırarda güreşler, koşular ve başka çeşit yarışmalar düzenlenir.” (Boratav 1973:256-257).

Kabaklar’da taşınmalı eğitim yapıldığından Milli Bayram ile ilgili kutlamalar İslahiye ilçe merkezinde yapılmaktadır. (KK-8).

1.2.3. Özel Günler

1.2.3.1.Hıdrellez-Nevruz

Anadolu’da halen kutlanan mevsimlik törenlerden Hıdrellez ve Nevruz Türk dünyası açısından önemli bir yere sahiptir.

“Nevruz, Türk dünyasında, ortak kültürel değer olması yönüyle önemli bir yere sahip olup, Türklük dünyasında ve Anadolu’da ortak inanmalarla, ortak heyecanlarla yüzyıllardır Türk kültürüne özgü özelliklerle kutlanılmaktadır.” (Artun 2008:172)

Anadolu'nun genelinde değişik törenlerle kutlanılan Nevruz devlet erkânı tarafından da günümüzde sembolik olarak ateş üzerinden atlama ve demir dövme şeklinde kutlanılmaktadır.

Türkiye'de çeşitli adlarla anılan Nevruz, Gaziantep'te Sultan Nevruz, Tekirdağ civarlarında ve Orta Anadolu'da Mart Dokuz adlarıyla kutlanır.

“Türkmen olan Tahtacılar ise Nevruzu, “Sultan Navrız” adıyla anar ve 21 Mart'ta kutlanır. Nevruz günü genellikle Tahtacı köylerinde işe gidilmemekte, ziyaretlere gidilmekte, dua edilmekte, kutlamalar yapılmaktadır.” (Selçuk 2004:275-276).

“Hıdrellez ise; bahar bayramı niteliğinde kutlanan mevsimlik bayramlarımızdandır. Türk kültürü içinde canlılığını koruyan geleneklerden biridir. Hıdrellez bir bayram olarak bütün Türk milletinin topluca katıldığı, bir takım töreleri yerine getirdiği bir bahar bayramıdır. Bu tarih kışın bittiği yazın başlangıcı, yılbaşı olarak kabul edilir. Rûz-ı Hızır (Hızır'ın Günü) olarak adlandırılan Hıdrellez günü, Hızır ve İlyas sözcüklerinin birleştirilmesiyle halk ağzında Hıdrellez şeklini almıştır.” (Artun 2008:251).

Toplumumuzda Hıdrellez ile ilgili çeşitli hazırlanmalar vardır. Örneğin; evler baştan aşağı temizlenir. Bu uğraşlar Hızır'ın o eve girmesini sağlamaktır. Burada Hızır'ın bereket ve bolluk getirdiği inancı vardır. Hıdrellez günü kurbanlar kesilir, dilekler dilenir. Çocuklar ip atlar, salıncakta saklanır, oyunlar oynar. Salıncakta sallanırken saçını tarayanların saçları gür ve uzun olacağına inanılır. (Artun 2008:250-262) Toplumumuzda en çok Hızır'ın sağlık, şifa, bolluk, bereket verici yönlerinin olduğuna dair inanmalar vardır.

Tahtacı Alevileri ise Hıdrellez'de Hızır Aleyhisselam diye adlandırdıkları mitolojik bir kişiliğin yeryüzünde iki şekilde dolaştığına inanırlar. Buna göre Hızır ya fakir ya da eli asalı boz bir atın üzerinde, yüzü örtülü bir şekilde geleceğine inanırlar. Tahtacılar Hıdrellezi 6 Mayıs'ta ziyaret ve mezar yerlerinde kutlarlar. Hıdrellez'de topluca yemekler yenilir, yatıra niyaz edilir. (Selçuk 2004:276-278).

Kabaklar Köyü'nde Nevruz ve Hıdrellez kutlamaları şöyle geçer;

- Hıdrellez günü Kabaklar Köyünde saz çalınır, semah dönülür, lokma dağıtılır, Allaha dilek dilenir. Kutsal bir gün olarak kabul edilir. (KK-13),(KK-18).
- Hıdrellez'de baharın başlangıcı ve Hz. Ali'nin doğum günü olduğuna inanılır. Köylüler o ay özellikle günah işlemekten kaçınırlar.(KK-2),(KK-13).
- Hıdrellez'de dualar, deyişler okunur. Köylüler ve Tahtacılar Düşüntü denilen, dileklerini İbrahim Baba'da dilerler. (KK-2),(KK-10),(KK-13),(KK-18).
- Hıdrellez'de ilkbaharın bolluk-bereket getireceğine inanıldığı için önemlidir. (KK-3),(KK-13),(KK-18).
- Hıdrellez ve Nevruz'da bereketlenmeye inanılır. (KK-2),(KK-8),(KK-21).
- Hıdrellez'de ay doğduğunda dilek dilenir. (KK-2),(KK-10),(KK-12),(KK-13), (KK-18).
- Hıdrellez ve Nevruz'da kömbe denilen pekmezli yöresel çörekler yapılır. (KK-3),(KK-12),(KK-18).
- Hıdrellez ve Nevruz günlerinde, çiçeklerin yeniden açışı, güneşin yeniden doğuşu, ayın geceyi daha ışıklı aydınlatmasından ötürü Kabaklarda dede eşliğinde cem kurular, niyaz edilir. İnsanlar bir dahaki yıl günah işlemek için dua ederlerdi. (KK-13).
- Hıdrellez ve Nevruz'da ayrıca senede iki bayramlarda köylüler cem yapar, saz çalar, dua edilir. (KK-2),(KK-10),(KK-11),(KK-13).

- Hıdrellez’de mülk dilenmez. Ancak ulu ağaçlara çaput bağlanır.(KK-2), (KK-8), (KK-13).
- Ayrıca Hıdrellez’de İbrahim Baba’nın suyunun içinden 41 taş toplanır. Dua edilir. Ziyaretçiler taşları birbirin bağlayıp bir dahaki hıdrelleze kadar saklarlar. Dilekleri kabul olursa taşları salıyorlar. Kabul olmazsa taşları suda yıkayıp tekrar saklıyorlar. (KK-13).
- Eski hıdrellezlerde, köy meydanında toplanılır, her evden yiyecek getirilip paylaşım olurdu. (KK-2),(KK-13).
- Eskiden köyün gençleri hıdrellez gecesi köy evlerini ziyaret eder bir şeyler isterlerdi. Ev sahibi de gençlerin üzerine bir tas su dökerdi. (KK-13).
- Ayrıca hıdrellez gecesi evdeki erzakların ağızları o gece Hızır (a.s.) gelip de onları bereketlendirsin diye açık bırakılmış. (KK-2),(KK-13),(KK-18).
- Köyde Hızır’ın(a.s) geleceğine inanılır, herkes sabaha kadar dua eder onu bekler. Hayırlı evlat, rızık, kısmet dilenir. Eskiden rahmetli ninem Hıdrellez’de sabaha kadar otururdu, bizde nine yat derdik. O yok oğlum, bu gece Hızır (a.s.) gelecek ondan hayırlı rızık, hayırlı evlat, çocuklarıma, torunlarıma hayırlı iş dileyeceğim derdi ve sabaha kadar yatmazdı. (KK-13).
- Nevruz günü işe gidilmez. (KK-2),(KK-13).
- Nevruz’un gelimi halk takvimi veya gün sayımına göre gelir. Hıdrellez’de oruç tutanlar vardır. (KK-2),(KK-8),(KK-12),(KK-13),(KK-18).

1.2.3.2. Ekmek-Tokmak Günü

Türkmen Alevisi olan Kabaklar Köyü'nde rastlanılan bu inanç şöyledir; aşureden üç gün önce köylüler aşurelik dövmeleri getirip, dedenin evinde bir dibekte döverler. Dövülen dövme ile aşure pişirilir. Bütün köylü topluca yer. Dövme ise bu *tokmak* ile dibekte dualar eşliğinde dövülür. *Ekmek* ise az önce söylenen dedenin evinde pişen ekmektir. Kutsal sayılır. Ondurmadan(a.) sonraki bugüne ekmek-tokmak günü derler.

1.2.3.3.Ondurma Gecesi(Oğundurma)

“Muharrem orucunun son iki günü tutulan oruca Oğundurma adı verilir. Bu iki gün süresince akşamları dâhil olmak üzere hiç bir şey yenilip içilmez. Günümüzde oğundurma orucunu genellikle yaşlı kimseler tutmaktadır. Bunun yanı sıra yedil yıl üst üste oğundurma orucu tutan kimse hacca gitmiş kabul edilir. Bu kimseler yedinci yılın sonunda İmam Hüseyin adına bir koç kurban ederler ve bu kurbanı *İmam Hüseyin kurbanı* denilir. Kesilen koçun kanı yere akıtılmaz, kemikleri kırılmaz, kazanda tüm olarak pişirilir. Kurbanın etinden ancak musahipli olanlar yiyebilir.” (Selçuk 2004:135).

Kabaklar'da ise *oğundurma* ya da yerel ağızla *ondurma* ile ilgili inanma ve uygulamalar şu şekildedir;

Kabaklar'da muharrem orucu on gündür. Onuncu gün sonunda sabaha kadar yemek yenmez. Kabaklar'da yedi ondurma orucu tutanı hacca gitmiş kabul edilir. On birinci gün sabaha kadar yemek yenmez dedenin evinde toplanılır. Cem yapılır. Sabaha karşı herkes kendi evinde ya da İbrahim baba'da yıkanır. Çünkü o gün

çeşmelerden ab-ı zemzem akacağına inanılır. Dönüşte aşure kaynatılır ve topluca yerler. (KK-2),(KK-8),(KK-13).

1.2.3.4. Aşure Günü

Tahtacı Alevileri arasında “aşır çorbası” adı verilen aşure Tahtacılara göre Nuh Peygamberden kalma bir gelenektir.

Muharrem’in on ikisinden itibaren ay çıkıncaya kadar aşure pişirilir. Aşureyi bir arada yemek ve bir iki komşuya dağıtmak makbuldür. Tahtacılarda, dede ocağı gibi, rehber, gözcü, pervane ve saire işleri için ayrı ayrı görevlendirilmiş aileler vardır. Bunun gibi aşure pişirmek için de muayyen bir aile görevli bulunur. Bununla beraber her aile Muharrem’de bir defa olsun aşure pişirir. (Yörükân 2006:277)

Ali Selçuk’un Tahtacılar kitabı aşure yapımını aşamaları ile şu şekilde anlatmıştır:

“Aşurenin buğdayı, orucun son günü hiç kullanılmamış, yeni yapımlı bir dibekte dövülür. Bunun için dede, dedenin olmadığı yerleşim birimlerinde musahipli bir kişi beline kement bağlar. Kement Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali diyerek üç defa düğümlemek suretiyle bağlanmaktadır. Daha sonra söz konusu kişi aşurenin buğdayını Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali diyerek üç defa döver. Bundan sonra buğday dövme işine gençler devam eder. Buğday hazırlandıktan sonra, aşurenin pişirilmesi için ayrı bir ocak yapılır. ocağın üzerine konulan kazanın içine su, buğday, nohut, fasulye, kuru üzüm, incir, ceviz vb. konulur. Aşurenin karıştırılması işini ilk önce dede veya musahipli bir kişi yapar. Bunun için yukarıda belirttiğimiz gibi beline kement bağlarlar. Ayrıca aşurenin karıştırılacağı kepçeye niyaz ederler.” (Selçuk 2004:136-137).

Kabaklar Köyü'nde ise aşure geleneği ile ilgili inanma ve uygulamalar şöyledir;

- Aşure Muharrem ayının onuncu günü kaynatılır.(KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-4),(KK-5), (KK-8),(KK9),(KK-10),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-15), (KK-16), (KK-18), (KK-19), (KK-21).
- Aşurede kimi hayvan keser, kimi şirinli yapar. Şirinli aşurenin içine yedi çeşit yiyecek konur.(Su, buğday, nohut, fasulye, kuru üzüm, incir, ceviz vb.). (KK-2),(KK-3),(KK-8),(KK-11),(KK-12),(KK-13).
- Dedenin evinde aşure ekmeği yapılır. Köylü, orucunu bu ekmekle açar. Aşure ekmeği kutsaldır. Lokma sayılır. (KK-2),(KK-8),(KK-13).
- Aşureden üç gün önce köylüler aşurelik dövmeleri getirip, dedenin evinde bir dibekte döverler. Dövülen dövme ile aşure pişirilir. Bütün köylü topluca yer.(KK-2),(KK-8).

1.2.3.5.Yağmur Duası

Yağmur yağdırmak için yapılan ve buna bağlı adetler çok eskilere dayanır. Yağmur yağdırma törenlerinin belli bir zamanı yoktur. Yağmur duasının amacı, yağması geciken yağmurların yağmasını sağlayarak kıtlığı, kuraklığı önlemektir. Büyük oranda tarım ile ilgilenen, Anadolu halkı yağmur ile yakından ilgilidir. Yağmur yağmasına “rahmet”, “bereket” gibi anlamlar biçilmiştir. (<http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/22.php>)

- Kabaklar'da yağmurun yağmadığı zamanlarda yağmur duasına eskilerden beri çıkılmaktadır. Kabaklar Köyü yakınlarında bulunan Kaz Dede Dağına köyden Hasolar diye bilinen bir ailenin öncülüğünde giden köylüler yanlarında çocuklarını da götürürler. Köylülerden bulgur, yağ, un, tuz, pirinç, şeker toplanır isteyen para da verir ve bir kurban alınarak

yağmur duasının yapılacağı dağa doğru gidilir. Götürülen malzeme ile bir yemek yapılır, özellikle çocuklara yedirilir. Geri dönüşe geçtikten 1 kilometre sonra yağmur yağmaya başlar. Bu duadan sonra köyde yağmur yağdığı çok görülmüştür.(KK-2),(KK-8).

1.2.4. Değerlendirme

Bayramlar dini ya da bir milli olaya bağlı olarak, belli bir zamana bağlı olarak halkın tamamının kolektif bir biçimde kutladığı özel günlerdir. Bu günlerde eğlenilir, kutlamalar yapılır.

Kabaklar Köyü'nde bayram ve kutlamalar coşkulu zamanlardır. Köy halkı yukarıda saydığımız bayram, tören ve kutlamalarda normal zamanlardan daha bir bütün olmaktadır. Özellikle İslahiye civarının tek Alevi Köyü olması sebebiyle çevre ilçe ve köylere kendi kültürleri açısından örnek teşkil eden Kabaklar'da saydığımız çeşitli kutlama ve törenler zahmeti ne olursa olsun kutlanmaktadır.

Özellikle Alevi kültürü ile ilgili olan bayram ve kutlamalarda köy halkı ritüel ve inanmalarını pratiğe dökmektedirler. Nevruz, hıdrellez, yağmur duası gibi mevsimlik törenler halen canlı bir biçimde kutlanmaktadır.

Günümüzde Kabaklar Köyü'nde bir dede olmamasına rağmen, köy halkı dini tören ve kutlamaların hiç birini atlamamaktadır. Bugün dedelik vazifesini köy dışından farklı dedeler karşılarsa da, köy halkının bu değerlerin unutulmamasındaki yeri çok büyüktür.

Ayrıca köy milli bayramları da İslahiye ilçe merkezinde kutlamaktadırlar.

1.3.Halk İnanışları

“İnanç; bir kimsenin günlük yaşamını, davranışlarını etkileyen, başkalarından öğrenme yoluyla kazanılan düşünce varlığıdır. İnanç genellikle iki türdür. Biri somut varlıklarla ilgili olan inançlar öteki soyut varlıklara bağlanan inançlar. İkinci türden olanlar daha çok Doğu inançlarıdır. Somut varlıklara dayananlar Doğa olayları ile ilgili inançlardır. Soyut varlıklarla ilgili inançlar birtakım düşüncelerin yorumundan, sanıların açıklanışından doğan inançlardır.”(Eyüboğlu:1974: 17-23)

“Halk inanışları toplumsal hayatımızda teknik gelişmelerden, evlenmeye, doğuma, ölüme, sosyal hayatımıza kadar her türlü etkinlikte yer almaktadır.” (Kılıç 2001:415). Bu bakımdan sosyal hayatı şekillendiren önemli yapılardan biridir.

1.3.1. Alevi-Bektaşî Kültürü İle İlgili İnanışlar

1.3.1.1.Bir Alevi Köyü Olarak Kabaklar Köyü

Kabaklar Köyü daha öncede bahsedildiği gibi (bkz. Giriş) 13.yüzyıldan itibaren var olan, İslahiye'nin tek, Gaziantep'in ise karışık olmayan tek Alevi köyüdür. Köyün tamamı Türkmen Alevilerinden oluşmaktadır. Köyde Ellezler diye bilinen aile dışında Tahtacı Alevisi yoktur. Ancak, Kabaklar Köyü, Tahtacı Aleviliği ve Tahtacılar için iki önemli duraktan birisidir. Bu duraklardan birincisi; Dur Hasan Dede'nin pir sayıldığı, Adana'nın Ceyhan İlçesine bağlı Durhasan Köyü'nde bulunan Yanyatır Ocağı ile Gaziantep'in İslahiye İlçesine bağlı Kabaklar Köyü'nde bulunan İbrahim Sani'nin pir sayıldığı Hacı Emirli Ocağıdır. Tahtacı aşiretleri mutlaka bu iki ocaktan birine bağlıdır.

Çalışma alanımız olan İslahiye'nin Kabaklar Köyü'nün Tahtacılar için böyle önemli bir merkez olması çalışma boyunca Kabaklarlı Türkmen Alevilerinin

kültürünü anlatırken bize Tahtacı kültüründen bahsetmeye de sevk etmiştir. Bu bakımdan çalışmanın tüm kısımlarında Tahtacı Aleviliğinden ve Hacı Emirli Ocağından bahsetmek gerekir.

Hacı Emirli Ocağı Tahtacı Alevileri için iki önemli ziyaretten biridir. Ocağın merkezi Gaziantep'in İslahiye İlçesinde bulunan Kabaklar Köyü'nde ki İbrahim Sani Baba Hazretlerinin türbesidir. Hacı Emirli Ocağı ise kendi arasında üç oymağa ayrılır. Bu oymaklar;

1. “Şehepli Oymağı: Reşadiye, Cebel-i Bereket(İslahiye) ve Osmaniye civarlarındaki Tahtacılarıdır.
2. Kabakçı Oymağı: Bu oymak Şehepli'ye tabi, yani Hacı Emirli Ocağına bağlıdır. Bir kısmı İslahiye civarında İbrahim Sani Tekkesinin bulunduğu kısımda, bir kısmı ise Denizli civarında oturmaktadır.
3. Aydınli Oymağı: Bu oymak Adana taraflarındadır, Hacı Emirli Ocağına tabidir.”(Yörükan 2006:199)

Tahtacılar kendilerini Türkmen olarak görmektedirler. Bugün Tahtacıların bulunduğu yerleşim yerlerindeki Alevilerde kendilerini Türkmen olarak görmektedirler. Örneğin Kabaklar Köyü Tahtacı Alevilerinin iki merkezinden birisi olduğu halde köylüler ve köy dışındaki halk Kabakları “Türkmen” olarak adlandırmaktadır.

Bugün Kabaklar Köyü'nde dede yoktur. Dede'yi gerektiren bir tören vb. olay olduğunda dede ihtiyacı Gaziantep il merkezinden karşılanmaktadır. Fakat Kabaklar tüm gelenek, görenek, adet, ritüel, inanma, uygulamaları ve edep-erkan-yoluyla Türkmen Alevi kültürünü canlı bir biçimde yaşamaktadır. Bunda köyün 1960'lı yıllara kadar dışa kapalı olmasının da payı vardır.

Köyde en son 1986 yılında vefatına kadar dedelik vazifesini yerine getiren Nuri Dede'ye(Gürocak) ait ev ile Hacı Emir'in postu, mühür halen durmaktadır.

1.3.1.2.Muharrem Ayı İle İlgili İnanışlar

Alevi-Bektaşî kültüründe yas, matem ayı olarak geçen Muharrem ayında oruç tutulmaktadır. Bu oruç bazı yörelerde On iki, bazı yörelerde on gün olarak görülmektedir.

“Tahtacılar, Muharrem ayında oruç tutma zorunluluğunu Kerbela olayıyla ilişkilendirirler. Bunun için onlar Kerbala’da on gün boyunca susuz bırakılıp öldürülen Hz. Hüseyin’in her yıl yasının tutulması gerektiğine inanırlar.” (Selçuk 2004:134).

İzmir Narlıdere’de Tahtacılar üzerine yaptığı çalışmanın Muharrem ayı ile ilgili olan kısmında Küçük(2009:107-108) Türkmen Tahtacıların Muharrem’de On iki gün oruç tuttıklarını söylemiştir. Fakat Hacı Emirli Ocağında Muharrem orucu on gün olarak geçmektedir.

İkrar vermiş olan tüm Tahtacı ve Türkmen Aleviler Muharrem ayındaki bu Muharrem orucu ya da İmam Hüseyin’in yasını tutmakla yükümlüdür.

Muharrem orucunda uyulması ve sakınılması gereken bazı kurallar vardır. Bunların başında bazı yiyecek maddelerini kullanmamak gelir. Tahtacılar Muharrem ayı boyunca hiçbir şekilde su içmezler. Bunun yerine genellikle su içeren ayran, hoşaf ve çay gibi sulu içecekler içilir. Ayrıca et ve et ürünü içeren hiçbir yiyecek yenilmemektedir. Bunların yanı sıra yumurta da yenilmemektedir. İçki içilmez. Aynı zamanda hiçbir canlı varlık öldürülmez. Bu nedenle bu sürede ağaç kesimi yapılmaz. Diğer bir yandan oruç süresince banyo yapmak, çamaşır yıkamak, elbise değiştirmek, traş olmak, tırnak kesmek, saz çalmak, televizyon seyretmek, müzik dinlemek, aynaya bakmak, türkü-şarkı söylemek, kolonya-parfüm gibi kokulu maddeler kullanmak yasaktır. Bu dönemde düğün ve cem töreni yapılmamaktadır. (Selçuk 2004:134-135).

Yapılan mülakat ve derlemeler sonuncu ise Kabaklar Köyü’nde Muharrem ayı ve Muharrem orucu ile ilgili şu inanma ve pratiklere ulaşılmıştır:

- Muharrem ayının geldiği takvime göre bilinir. Evlerde temizlik yapılır, hazırlanılır. Kurbandan yirmi gün sonra Muharrem başlar. (KK-2),(KK-8),(KK-13).
- Muharremde on gün oruç tutulur. Oruç, takvimden bir gün önce tutulmaya başlanır. Onuncu gün aşure kaynatılır.(KK-2),(KK-8),(KK-13).
- Muharremde gınahtan, bıçaktan, et, soğan kuru fasulye yenmez. Aydan kaçınılır, tıraş olunmaz. Yıkanılmaz, gülünmez, düğün sünnet olmaz, eğlenilmez. Şenlik olmaz, matem havasında geçer. (KK-2),(KK-8),(KK-13).
- Gece gündüz aynı sayıldığından, oruçlar açıldıktan sonra bile su içilmez. Zevk verici bir şey yapılmaz, tek çeşit yemek yapılır. (KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-4), (KK-5), (KK-8),(KK9),(KK-10),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-15), (KK-16), (KK-18), (KK-19), (KK-21).
- Ondurma gecesinde (bkz. sf.80-81). 24 saat aç kalınır. Muharrem'in bitişiyile Dede bir kurban keser köylüye dağıtır. Bu lokmadır. Halk kutsal kabul eder. Herkes yemeye özen gösterir. (KK-2),(KK-8),(KK-13).
- Muharrem'in onuncu gününü on birinci güne bağlayan gece *cem* olur. Herkes bu ceme lokma ile gelir. Matem olur. İmam Hüseyin hatırlanır, Kuran, ayet duaz-ı imam okunur. Gün ışığına kadar ibadet edilir. (KK-2),(KK-8),(KK-13).
- Herkes evinde kuru ekmek dahi olsa getirir. Pekmezli kömbe meşhurdur. Hepsini birbirine karıştırılır. Cemaate paylaşılır. (KK-5),(KK-7),(KK-19),(KK-22).
- Oruç açıldıktan sonra Perşembe ve Cuma akşamları köyde cem yapılır. Cem yapılmayan akşamlarda dedenin evine toplanılır, sohbetler edilir. (KK-2),(KK-8).

1.3.2. Yatırlarla İlgili İnanışlar

Anadolu’da hangi yöreye gidilirse muhakkak bir yatır, ziyaret, türbe vb. inanç merkezlerine ve bunların etrafında oluşan cemaat, inanma ve halk inançlarına rastlanmaktadır.

Anadolu İnançları adlı çalışmasında Eyüboğlu(1974: 30)“Anadolu’yu ayakta tutan, ona genel özelliğini kazandıran, çağların süzgecinden geçerek günümüze değin gelen, bu insan yaratmaları, bu inanç biçimine giren düşünce varlıklarıdır. Bundan dolayı Anadolu inançlarına Anadolu’nun yaşamı diyebiliyoruz.” Demiştir.

Anadolu’nun çoğu yöresinde bu türbe, yatır ve ziyaretler çeşitli inanç merkezlerine dönüşmüş, hatta Eyüboğlu’nun dediği gibi yaşam biçimine dönüşmüştür.

Literatür’de bu gibi durumlara kült denilmektedir. “Kült; yüce ve kutsal olarak bilinen varlıklara karşı gösterilen saygı ve onlara tapınma anlamına gelmektedir. Bu saygı ve tapınış, duayı, kurbanı, dinsel tören olan belli ritleri gerektirmektedir.”(Artun 2008:102).

Bu tanımdan sonra çalışmanın bu kısmında *kült* ve *halk inancı* kavramlarından hareketle Kabaklar Köyü’nde bulunan kültleşmiş çeşitli dinsel-büyüsel inanmalara göz atılacaktır.

1.3.2.1.İbrahim Sani Hazretleri (İbrahim Baba)

Hayatı hakkında yazılı kaynaklarda pek bilgi olmayan İbrahim Sani hakkında daha önce anlattığımız bir söylence biraz da olsa kimliği hakkında bilgi vermektedir. Söylenceye göre İbrahim Sani Hazretleri Maraş Paşası Alaeddin’in bölükbaşlarındanmış. Bir gün Maraş’ın Eloğlu bölgesinde karartmaya çıkan İbrahim Sani ve bölüğünün hemen karşısına düşman askerleri mevzilenmiş. Gece beklemeye başlamışlar. İbrahim Sani ve bölüğü karartmadayken İbrahim Sani Hazretlerinin bulunduğu çadırın tepesinde meşale gibi bir ışık yanmış. Karartmada oldukları için

bölüğü bu ışığa anlam verememiş. Bu durum bölük her karartmaya çıktığında devam etmiş. Bu duruma anlam veremeyen bölük askerleri meşaleyi İbrahim Sani'nin yaktığını sanıp şikâyete gitmişler. Alaeddin Paşa üç gün beklemeleri emrini vermiş. Üç gün sonunda meşale halen yanınca İbrahim Sani Hazretlerini tutuklatmak için peşine adam yollamış. İbrahim Sani durumu fark edince gaip erenlerine doğru atıyla birlikte yola koyulmuş. Söylenceye göre dört-beş saatlik yolculuktan sonra atıyla bugünkü İbrahim Baba türbesinin pınarında soluklanmak için durmuş. Burada suya eğilince kafasındaki miğferi düşmüş ve 'kabak gibi kel kafası' ortaya çıkmış. Orada İbrahim Sani Hazretlerini bir kadın görür, İbrahim Sani atına biner ve gider. O günden itibaren köyün adının "Kabaklar Köyü" olarak geldiği rivayet edilir. (KK-2),(KK-8),(KK-9),(KK-11).

Tahtacı Alevileri hakkında önemli araştırmaları bulunan Yusuf Ziya Yörükân, "*Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*" adlı kitabında İbrahim Baba'nın Peygamber soyundan geldiğini söylemiştir. Yörükân dedelik, pırlık konusuna değinip, dedeliğin peygamber soyundan gelmiş olmayı gerektirdiğini ve dört kapı kırk makamı iyi bilen, peygamber soyundan gelen, ilim sahibi kimselerin dede ve pırlık yapabileceğini söylemiş, bu doğrultuda İbrahim Sani'yi de referans göstermiştir.(Yörükân 2006: 77).

Yörükân, İbrahim Baba'nın hayatı hakkında bilgi verirken ise şöyle demiştir:

"Gavurdağı'nda Osmaniye yakın bir yerde mefdun bulunan İbrahim Baba, gene Hacı Emirlilerin büyük babalarındandır. İbrahim-i Sani'nin İmam-ı Musa Kazım'dan gelmiş olduğunu veya İmam-ı Musa Kazım evladından olduğu hakkında kendi aralarında bir anane mevcuttur. Hatta bunun için Halil Bey matbu bir silsilename ibraz etmiştir ki, bu silsilenamenin Ali Ulvi Baba tarafından tanzim edildiği imzasından anlaşılıyor. Ali Ulvi Baba, bu silsilenameyi Bektaşiler için tab ettirdiği halde Tahtacılar bundan istifade etmek istemişlerdir. Bu silsilenamede Hacı Bektaş-ı Veli'nin babası olmak üzere bir İbrahim-i Sani görülmektedir ki, Halil Bey kendi cedlerinin bu İbrahim-i Sani olduğunu zannetmektedir."(Yörükân 2006:166).

Toparlayacak olursak, Yörükân eserinde İbrahim Baba'nın Hacı Emirlilerin atası ve kim olduğu bilinmeyen Şah Ali Abbas'ın torunu olduğu iddiası vardır. Bu iddia Yörükân'a değil, kendilerinin İbrahim Sani'nin soyundan geldiğini söyleyen Hacı Emirli Ocağı mensuplarına aittir.

İbrahim Sani'nin hayatı hakkında bilgi edinmek için yine Yörükân'ın eserinde uzunca açıklanan vesikalar önem teşkil eder. Bu vesikalardan 900(1494) tarihli olan vesikaya göre;

“Sadi ibn-i Cediri'l- Mekki'nin Güvercinlik kadısı olduğu tarihte Güvercinlik ahalisinden birinin evvelce İbrahim Derviş tarafından yapılmış olan zaviyeye iki mezra ile bir su değirmeni vakfettiğini ve bu vakfın oğlu Ali Baba'yı müteveli tayin ettiğini gösterir. Bu vesika İbrahim Sani'ye ait en eski vesikalardan birisidir.” (Yörükân 2006:167).

Öte yandan İbrahim Sani ile ilgili bir yazılı kaynakta Menakıb-ı Hacı Bektaş-ı Veli'dir. Rivayet edildiğine göre;

“İmam Musa Kazım soyundan gelen İbrahim Sani'nin oğlu Musa Sani, Horasan halkının ulularından birinin kızı Zeynep'le evlenir. Aradan geçen uzun yıllara rağmen çocukları olmaz. Günün birinde sarayın karşısındaki çeşmeye İmam Ali Rıza gelir. Zeynep Hatun kocasına haber verir ve İmamı sarayına davet edip ağırlarlar, şerbet ikram ederler. Fakat İmam Kербela'yı hatırlayıp yudumladığı şerbeti geri kâseye bırakır. Musa Sani şerbeti alarak içeriye hanımına götürür ve ona içirir. O gece bir araya gelirler ve kadın hamile kalır. Doğan çocuk Hacı Bektaş'ın babası olacak olan Seyyid Muhammed'dir. Böylece Hacı Bektaş'ın babası, İmam Rıza'nın nefes evladı olmuştur.” (Ocak 1983:210).

İbrahim Baba bugün Tahtacılar ve Kabaklar Köyü için sadece bir yadır, ziyaret mekânı değildir. Kabaklar Köyü ata, ced olarak kabul ettikleri İbrahim Baba'ya her türlü sorunlarında dua etmek, adak adamak, onun ruhunun köy üzerinde dolaştığına, köyün var olmasında ki en önemli sebebin İbrahim Baba olduğuna

inanırlar. Burada Atalar Kültü vardır. “*Atalar Kültü*; ölmüş ataları tazim ve onlar için kurbanlar sunma inanç ve âdetidir.” (Artun 2008:103)

Kabaklar Köyü’nde derlediğimiz İbrahim Baba ile ilgili inanç ve adetleri şöyle sıralayabiliriz:

- Köy halkının İbrahim Baba ve Ökkeş Baba’ya büyük saygısı vardır. Buralarda kurbanlar kesilir, adaklar adanır. Dilekler dilenir. (KK-2),(KK-8).
- İbrahim Baba türbesindeki çeşmeden akan suyun Muharrem’in son günü zenzem aktığı inancıyla Muharrem’in son gecesi orada yıkanılır. (KK-13).
- Ataya, babaya, dedeye saygı sonsuzdur. Ancak İbrahim Baba ata sayıldığı için daha farklı bir inanış vardır. (KK-13).
- İbrahim Baba’nın suyu şifadır, bazı insanlar şifa bulmak için orada yatıp kalkar. Çevre illerden çok ziyaretçi gelmektedir. (KK-2),(KK-8),(KK-13).
- Köyde bir yeri ağrıyanı, bir hastalığı olanı İbrahim Baba’ya şifa olsun diye götürürler. İbrahim Baba’ya dualar edilir, gerekirse şifa için kurban kesilir, adaklar adanır.(KK-2),(KK-8),(KK-9),(KK-11).
- Çocuğu olmayan kadınlar, çocuk için İbrahim Baba’da Allah’a dua ederler.(KK-2),(KK-8),(KK-9),(KK-11).
- Köyün Dedeleri geçmişten beri“*Ecdadımız İbrahim Sani Baba Hak yardımcınız ola*” şeklinde dualar etmişleridir.(KK-13).

İbrahim Sani Hazretleri hem Kabaklar Köyü, hem de Tahtacı Alevileri için önemli bir inanç merkezidir. Hacı Emirli Ocağının merkezi olan İbrahim Baba türbesi Kabaklar Köyü’nün kimliğini bulmasında ciddi yer tutar.

1.3.2.2.Ökkeş Baba

Kabaklar Köyüne mesafe olarak uzak fakat inanç açısından yakın olan Ökkeş Baba, İslahiyeli Türkmen Alevileri için önemlidir. Ökkeş Baba da tıpkı İbrahim Baba gibi atalar kültü içerisinde incelenebilir. Bugün hem İslahiye içinden hem de İslahiye dışından pek çok insan Ökkeş Baba türbesini ziyaret etmekte ve Ökkeş Baba’da adaklar adayıp dualar etmektedir.

Ökkeş Baba’nın hayatı, tarihselliği, dini kişiliği Kabaklar’da ve İslahiye’de iyi bilinmektedir. Bu sebep ile Ökkeş Baba’ya büyük saygı duyulur.

Ökkeş Baba ile ilgili köylünün bildikleri ise şöyledir;

Hz. Ökkeş Baba Hz. Muhammed’in sağ yanında giden kişiymiş. Çok cüsseli olduğundan hiç yanından ayrılmazmış. Hz. Muhammed Hakk’a yürüyeceği zaman etrafındakilere bende kimin hakkı varsa gelsin helalleşelim demiş. O anda kimseden ses çıkmazken bir kişi ayağa kalkmış, benim vardı demiş! Ey Allah’ın Peygamberi zamanında babama bir kırbaç vurdurmuştunuz üstelik o zaman çıplaktı, üstünde gömlek yoktu, bende şimdi babama yaptığınızı size yapmak isterim deyince Hz. Peygamber “Gel Ey! Ukkşe demiş. Bunu duyan Hz. Ali hiddetlenmiş, “Nasıl olur?” demiş. Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin, Hz. Ali’nin zırhını getirmiş. Hz. Peygamber ise siz karışmayın demiş. Ökkeş Baba’nın buradaki asıl amacı Hz. Muhammed’in mucizat mührünü görmekmiş. Peygamber gömleğini yukarı kaldırıp, sırtını açınca Ökkeş Baba mührü görmüş. Mührü görünce de yanaşıp öpmüş. Ben göreceğimi gördüm, alacağımı aldım demiş. Hakkım anamın sütü gibi helaldir demiş. Hz. Peygamber’de Ya Ukkşe! Senin mezarına yedi sefer kurbanla gelip ziyaret edenler beni görmüş kadar olur demiş.(KK-10),(KK-13).

Eski Türklerin en kuvvetli inanmalarından biri olan atalar kültü ile ilgili Kabaklar Köyü’nde İbrahim Baba ve Ökkeş Baba’nın yeri önemlidir. Soylarının

İbrahim Baba'dan geldiğini söyleyen Kabaklar halkı Ökkeş Baba'ya da adaklar adayıp, dualar ederek dilek dilemektedirler.

Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün resmi internet sayfasında bulunan *Gaziantep Evliyalari ve Türbeleri*(<http://www.gaziantepkulturturizm.gov.tr/belge/1-60499/gaziantep-evliyalari-ve-turbeleri.html>)başlığına baktığımızda bu başlıkta yer alan (başta Ökkeş Baba ve İbrahim Baba olmak üzere) bütün evliya ve ermiş kişilerin türbe ve ziyaret yerleri Kabaklar Köyü halkı için önem taşımaktadır. Köy halkı, Bunların hepsine saygı duymakta, mümkünse belli zaman aralıklarında ziyaret etmektedir.

1.3.2.3. Dağlar İle İlgili İnanışlar ve Gedik Baba(Hazreti Abbas)

“Dağ, Türk halk edebiyatının bütün ürünlerinde, destan döneminden başlayarak en fazla kullanımına başvuru olan tabiat motiflerinden biri olmuştur. Türk destanlarında dağ önemlidir. Bunda Türklerin göçebe bozkır bir yaşam sürmeleri ve daha çok dağlarda ikamet etmeleri etkili olmuştur.” (Albayrak 2004:111).

“Folklor malzemelerinde, dağın veya ormanın, reel dünya ile öteki dünyanın, hayatla ölümün, gizli olanla açık olanın sırrını oluşturduğu görülmektedir. Bu yönüyle dağ tıpkı orman gibi öteki âleme açılan kapı görevini yerine getirmektedir.” (Bayat 2006:46). Örneğin;

“Bektaşî menâkıbnâmelerinde dağ ve tepe kültürünü ihsas eden bazı menkabelere rastlanmaktadır. Mesela Menakıb-ı Hacı Bektaş-ı Veli'de devamlı olarak bir Arafat'tan bahsedilir. Vilayetname-i Hacım Sultan'da Hacım'ın daima yüksek tepeler üzerinde ibadet ve riyazatta bulunduğu belirtilir.”(Ocak 1983: 71)

Kabaklar Köyü'nde Eski Türk kültüründen günümüze gelen Dağ kültü ve bu kültün etrafında oluşup, inanılan çeşitli ritüel ve uygulamalara rastlanılmıştır. Ayrıca köy halkının kendisine ait, başka yörelerce pek bilinmeyen köy civarındaki dağ ve tepeler ile ilgili inanmalarının olduğu ortaya çıkmıştır.

Bunları inceleyecek olursak:

- Yörede dağlar ile ilgili inanışlar vardır. Örneğin Gedik Baba'ya gidilip, adaklar adanır. Geçmişte dedelerimiz oraya gidip adaklar adanmış ziyaret etmiştir. Köy için kutsal sayılmaktadır. (KK-2),(KK-8)
- Gedik Baba, Gedik Tepesi, Gedik gibi adlarla anılan *Gedik Tepesi* 'nde Nuri Dede zamanına kadar bazı gecelerde nur indiği söylenir.(KK-2),(KK-8), (KK-12),(KK-13),(KK-17),(KK-18).
- Gedik Tepesi ile ilgili Kabaklar Köyü'nde şöyle bir söylence oluşmuştur; *Kabakların batısında bulunan Gedik mevki Kabaklar ile diğer ilçe ve köyleri birbirine bağlar. Bu mevki, dağlık ve mağaralık bir arazidir. Bir gece Zeynep Hanım'ın(söylenceyi aktaran kaynak kişi) kayınbabası fena halde hastalanmış. Kendinden geçmiş bir vaziyette yattığı yatağında Allah'tan şifa dilerken, rüyasına bir ermiş kişi girmiş. Yüzüne dua okumuş. Rüyayı gören kişi "sen kimsin ey zat-ı muhterem" demiş. Bu kişide benim adım Abbas ama bana gedik diyorlar, söyle onlara bana gedik demesinler benim adım Abbas demiş. Rüyayı gören kişi uyandığında Hz. Abbas diye inlemiş, iyileştikten sonra ise Gedik denilen mekâna köy halkı tarafından Hz. Abbas denilmiş, bugün hala köy dışındakiler Gedik deseler bile Kabaklar'da o mekâna Hz. Abbas denilmektedir.*(KK-17),(KK-20).
- Kabaklar'da, Kaz Dede Dağı'na Kör Ali yani Hasolar ailesinin öncülüğünde yağmur duasına gidilir. Bu dağın yağmur yağdırma özelliği vardır. (KK-2), (KK-8).

- Köyün batısında ki *Güzel Pınarı* da köy halkı tarafından kutsal sayılıyor. İbrahim Baba ile bağlantısı olduğu söylenmekte fakat o bağın derecesi bilinmemektedir.(KK-2),(KK-8).
- Kabaklar halkının inandığı bir rivayete göre de Köroğlu zamanında Gedik Tepesi denilen Hazreti Abbas mağarasında yaşamıştır. (KK-2),(KK-8), (KK-12), (KK-13),(KK-17).
- Mağaralar ile ilgili dinsel-büyüsel bir inanç yoktur. Ancak zamanında eşkıyaların özellikle Kabaklar Köyü etrafındaki bu mağaralarda yaşamasından ötürü, mağaralardan uzak durma eğilimi vardır. (KK-2), (KK-8), (KK-12),(KK-13).
- Kabaklar Köyü'nün etrafı dağlık, kırsal arazi etrafında mağaraları çok olduğu için eskiden eşkıyalar buralarda ikamet edelermiş. Kabaklar halkı da bu eşkıyalarla iç içe yaşamış. Eski zamanın en ünlü eşkıyalarından Gözü Büyük(Gözü Büyük) ve Çubukluoğlu da köy etrafında yaşamış. Bu eşkıyalar 12 Eylül sonrası yakalanıp hapis ya da idam ile cezalandırılmıştır. Gözü Büyük ise Türkmen Yörükler(Aydınlılar) tarafından öldürülmüştür. (KK-1), (KK-2),(KK-8),(KK-9),(KK-21).

Görüldüğü gibi Kabaklar Köyü'nde dağlar ile ilgili kültleşmiş dinsel-büyüsel imajlar vardır. Özellikle Gedik Tepesi denilen Hz. Abbas etrafında oluşan kutsal kabul edilen dağ ve tepeler, eşkıyalar ve Köroğlu ile birlikte kahramanlık hikâyelerine de dönüşmüştür.

1.3.2.4. Rüya İle İlgili İnanışlar ve Duvardaki Resim

“Rüya insanları ilk çağlardan beri meşgul eden bir konu olmuştur. En basit şekli ile rüya bir kimsenin uykusu sırasında zihninden geçen hayal dizisi olarak tarif edilmektedir. Bu en

sade tarifte de görüldüğü gibi rüyanın meydana gelmesin için insanın uyku halinde olması gerekmektedir.” (Günay 2008:115).

Rüyanın tanımından sonra konumuz gereği halk kültürü ve inançları bağlamında rüyaya bakacak olursak şöyle denilebilir;

“Halk, rüyasında gördüklerinin etrafında da inanışlar oluşturmuştur. Halk, rüyasında gördüklerinden anlamlar çıkarıp geleceğe dair yorumlar yapar. Rüyada yeşil ve beyaz renkler görünce sevinir, siyah renkte ise üzüntü duyulur. Rüyada yılan gören bir kişinin düşmanından kötülük geleceğine inanılır. Rüyada iplik görünce yola gidileceğine inanılır. Rüyada kız çocuğu görmek kötü haber, erkek çocuğu görmek iyi haber duyulacağına işarettir. Yine rüyada ağlayanın sevineceğine inanılır.” (Artun 2008:297).

Kabaklar’da anlatılan efsane türünden olayların, abartının olduğu anlatmaların bir kalıba girmesi için rüya motifi kullanılmaktadır. Bir hikâyeyi kendi başından geçtiğini varsayan kimse rüya motifine başvurmakta ve rüyasında gördüğü olayları anlatmaktadır.

Kabaklar Köyü’nde rüya ile ilgili ulaşılabilen inanmaları aktaracak olursak;

- Köyde bazı insanlar rüyalarında çeşitli mübarek şahısları görürler. Bu şahıslar çeşitli kılıklarda gelip ya yardım ister ya da yardım eder. Mesela rüyasında ağlayan, sürekli yardım isteyen gelin görenler vardır. Ağaç gerçekten köyde vardır. Bazıları o ağacın altında adak adayıp, ağaca çaputlar bağlamaktadır. (KK-9),(KK-21).

Bunun dışında Kabaklar Köyü’nde efsaneleşmiş rüyalara da rastlanmaktadır. Bu rüyalardan en ilgi çekici fakat daha önce hiç duyulmamış olanı Duvardaki Resmin Hikâyesi’dir. Konusu ve rüya motifine örnek olması açısından bu rüyayı anlatıcının ağzından olduğu gibi aktarmak gerekmektedir. Fakat bunu hikâyenin belli bir

bölümüne kadar başarabildik. Anlatıcılarımızdan Ökkeş Beyi er tuttuğu vakit hikâyenin geri kalanını kız kardeşlerinden ve köylülerden derlemek zorunda kaldık.

Hikâye'nin anlatıcısı Ökkeş Bey ve ailesi hikâye de konu edilen muhteremi rahatsız etmeme şartı ile hikâyenin okuyucu ve araştırmacılara aktarılmasını istemişlerdir.

Duvardaki Resmin Hikâyesi

Öncelikle bu evin altında yatan ermiş kişi, kendisine inanan herkesin rüyasına girip, iyi bir biçimde görünmektedir. Kendisine inanmayan, bu ziyarette keramet yok diyenlerin ise rüyalarına girip rahatsız etmektedir.

Mesela ilk zamanlarda ben bu ziyarete inanmazdım. Bir gün evin orta yerine sanki şimşek çaktı. Anam rahmetlik ne oluyor dedi. Arabaların ışığı vurdu zahir dedim. Ama tam o sırada dışarı baktım ki arkada ki ziyaretin tepesine şavk vurdu. Upuzun bir ışık göğe yükseldi.

Günlerden bir gün rahmetli babam bu evi yaptırmış. Yaptırdığı vakit bizim bu evin arka kısmında kullanmadığımız ahır gibin bir oda vardı. Biz bu odaya kışın buğdaylarımızı, erzaklarımızı depolamak için kullanıyorduk. Fakat bir gün babam bu oda büyük olduğu için yarısını yıkalım dedi. Annem de tamamen yıkın dedi.

Gece tutmadı. Bu evin arkasında yatan ermiş kişi annem tek başına balkonda oturuyorken ona görünmüş. Yoldan aşağı inen uzun boylu, sararmış sakallı bir ihtiyar adam Anama ya evimi hemen geri yaptırırın ya da 3 ay içinde kadar başına bir hal gelecek demiş. 3 ay geçtikten sonra annem rahmetlik 3 yıl felç kaldı. Odayı

tekrar yaptırınca düzeldi. Odayı yıktırmadan önceki günlerde bacım Fatma bu ermişî ziyarete gelen siyah giyimli bir kadın görürmüş. Bayak köyden o kadını gören başkaları da olmuş.

(Hikâyenin bu kısmında Ökkeş Bey, ağlayıp hikâyeyi anlatamayacak duruma geçtikten sonra sustu. Hikâyenin bundan sonraki kısmı olayı anlamak ve çözümlmek adına kız kardeşlerinden ve köylülerden dinleyerek derlendi.)

Daha sonra hikâyeyi anlatan Ökkeş Beyin düğünü kurulmuş. Kabaklarda ki Alevi inancına uygun olarak dedeye gidilmiş. Ökkeş Bey dede de iken kız kardeşi Fatma Hanım bir diğer kız kardeşi olan Zeynep'e "Zeynep o arkadaki resim ne? Niye o duvara at fotoğrafı yaptınız " demiş. Zeynep de " biz oraya fotoğraf yapmadık, herhalde oraya çamur sıçramış" demiş. Sabah olunca bir başka ablası ağlayarak gelip, Ökkeş'i er tuttu, bir fotoğraf sayıkladı demiş.

Fotoğrafı duyan Zeynep, "abla bizim evin arkasında bir fotoğraf var" demiş. Öyle deyince de ablası "o zaman bir su getirinde yıkayalım, çamursa gider" demiş. Fotoğrafın üzerine gittiklerinde ise gördükleri resimde bir atın üzerinde biri kahverengi biri beyaz iki çizgi varmış. Atın kuyruğu sürekli sallanıyor ve ayağının birini kaldırmış ötekisi ise ileriye doğru uzatmış vaziyette imiş. Atın üzerinde ise Arapça iki cümle yazıyormuş. Ancak bu cümleler zamanla silinmiş.

Daha sonra bu resmi gören Zeynep Hanım ve ablası sabunlu suyu alıp resmi bir bez ile silmeye çalışmışlar. Zeynep Hanım o anı şöyle anlatıyor: "Biz fotoğrafı silerken kurban olduğum bir anda heyecanlandı. Ablamı on adım kadar geri koydu. Hemen ablam öptü niyaz etti, geri çekildi, bunda bir iş var dedi."

Resmi o gün bir daha ellemişler. Sabah olduğunda ise, gidip tekrar resme baktıklarında atın önüne pul büyüklüğünde bal gibi bir şey dökülmüş. Ablası Zeynep Hanım'a "Bak hele buraya bir şey mi dökülmüş demiş". Zeynep Hanım elini o sıvıya sürmek üzereyken ablası eline vurmuş, zehirlidir diye dokunmasını istememiş. Zeynep Hanım sıvıyı tuzlu bir şeye benzetiyor. Resmi yıkadıktan sonra iki ya da üç gün geçmiş. Üçüncü gün resmin etrafı kan olmuş. Hem resmin olduğu tahta duvar, hem de yerler kan içinde imiş. Ablaları; "herhalde püssük(kedi), cardın (farenin büyüğü) tutuk, siz ellemeyin ben yıkarım" demiş. Tam oraları yıkarken çevre evlerden birinden komşuları gelip, "bugün burayı rüyamda gördüm" demiş. Zeynep Hanım "Hayrola" dedikten sonra rüyasını anlatan komşu; "Vallahi sizin evin arkasında, cem u cemaat yürümüş, kuzu, kurban kesiyorlardı. Cemde ki bir adamın iki başparmağı da sarılı idi demiş. Adam gidip cem yapan adama "Yahu senin bu başparmaklarına n'oldu" demiş. Rüyadaki adam "Valla Allo bu evin sahibi oğlunu dövüyordu ona karşı koyarken oldu" demiş. Zeynep Hanım'ın aktardığına göre, o günden bir gün önce de evin sahibi oğlunu sıcak bir alet ile dövmeye çalışmış.

Derken aynı gün Zeynep Hanım'ın ablası Emine Hanım gelmiş ve babasına "Gece rüyamda bizim evi gördüm Ökkeş abimin odasını efsunladılar, dua okudular. Beni görünce de bir koç kesmeden bu rüyayı kimseye anlatma dediler. Baba bir koç keseyim rüyamı sana bir anlatayım" demiş. Babası da "Anlat keseyim" demiş. Ama babası kesmediği için ablası da hiç anlatmamış rüyasını.

Vakitlerden bir kış vakti köye yabancı bir adam gelmiş. Adam kir pas içinde eşek alıp, eşek satarmış. Zeynep Hanım ise evde tekmiş. Adam yaşlı olduğu için kış vakti geri göndermemiş ama evin içine de almayıp, resmin orada ki odaya yatırmış. Gece olunca, Zeynep Hanım'a rüyasında sıkırcım (karabasan) gelmiş. "Neden bu pis adamın yatağını buraya serdin" diye resimde ki kişi, bağırması, çağırması, inlemiş, çok kızmış. Zeynep Hanım'ın ağzından ise Allah ve bilmedim kelimelerinden başka bir şey dökülemedi. Sabah olup babasına olanları anlattığında ise, babası "Yavrum yabancıyı yatağını buraya serme" demiş.

Bu olaydan sonra Zeynep Hanım bu kişiyi birkaç defa daha rüyasında gördüğünü söylemektedir. Bu rüyalar ise şöyle olmuş;

Bir keresinde rüyamda bana “sen benim elime bastın” diye kızdı. Yok dedim. Basmadım dedim. Sonra bizim evin ortasında bir çocuk yatıyor, başında da bu kişi bekliyor. Ben bu çocuğa niyaz ettim.

Bir keresinde de; biz evin etrafını tel ile çeviriyorduk. Ben de gece üst katta yatıyordum. Söylemesi ayıp tuvaletimizde yan taraftaydı, ziyaretin oradan geçiyorduk. Geçtim ki gece yarısı bir adam orda oturuyordu. Ay yüzlü, süt-imam bir adamdı. Ses etmeden tuvalete girdim, çıktım adam yine oturuyordu. İçeri geldim. Babama hırsız geldi diye haber edecektim. İçerde de babamın parası vardı. Babama; “Baba paranı uğurlamaya gelmişler, hara da hırsızlar var ziyaretin orda oturuyorlar” dedim. Babam da “Yavrum, o bekçidir bana, o ziyarettir, bize bekçilik ediyor burada” dedi. Öyle deyince korktum bir şey diyemedim.

Yakın zamanlar bir komşumuzun gördüğü rüyada ise biz bağda iken bu komşum eve gelmiş. Gelmiş ki evin orta yerinde bir sakallı saz çalıyor, kendi kendine cem yapıyor. Komşu evden çıkmış, öteki komşulara söylemiş, onlar eve gelmiş bakmış ki evde kimse yok.

Ziyaret ile ilgili en ilginç hikâyelerden biriside, Zeynep Hanım’ın babası evin arka kısmında bulunan boş odaya buğday yığmış. Buğday yığıldığı vakit geceleyin uyumak istediğinde sabah kadar inleme ve ah sesleriyle uyuyamamış. Ev sahibi gidip inleme sesinin arka taraftaki odadan geldiğini duyunca sabah kalkıp ilk iş odada ki buğdayı başka yere çekmek olmuş. Bu olaydan sonra ise ev sahibinin eşi, Zeynep Hanım’ın annesi bazı geceleri aksakallı ihtiyarın evin içinde ayak tıkrıklarını duyduğunu söylemiş.

Öte yandan resimle ilgili bir başka efsane ise; ev sahibi bir gece rüyasında evinin önüne iki atlının geldiğini görmüş, siz kimsiniz diye sorduğunda ise biz Ali ile Hüseyin'iz, Hasan'ı götürmeye geldik demişler. Ev sahibi ise(Alo dayı) oğlunu Hasan diye çağırırmiş. Allo dayı ağlamaya başlamış, kendini helak etmiş. Ama hangi Hasan diye sormamış. Hafta geçmeden oğlu Hasan vefat etmiş.

Alo Dayı o günden sonra ermiş kişiyi her rüyasında gördüğünde bir kurban kesmeye başlamış. Bu ziyaretle ilgili bir farklı bilgi ise ziyaretin bu ev kurulmadan önce de buralarda görüldüğüne dairdir.

Zeynep Hanım'ın ablası Fatma Hanım'ı rüyasında al basmıştır. Bir erkek bir kadın üstüne iplikler atıp onu makaraya sarar gibi yumak haline getirmeye çalışmışlardır. Burada ki erkeğin de bu ermiş kişi olduğu sanılmaktadır.

Fatma Hanım diğerleri gibi sadece geceleri değil, gündüzleri de herhangi bir zamanda bu ermiş kişiyi evin etrafında gördüğü de söylenenlerin arasındadır. Hatta bir gün Zeynep Hanım'a bak sen görmüyorsun ama evin içinde diye de söylemiştir.

Resim ile ilgili bir başka söylence ise şöyle gelişmiştir;

Bir vakit bu evden bir cenaze çıkmış. Ev ahalisinden Reso isimli bir genç öldüğünde, 3'ünde evin penceresinden damla damla su akmış. Önce yağmur veya başka bir yerden su geldiğini sanan ev halkı dışarı çıktığında ise önce arka tarafa ziyarete doğru gitmişler. Arka tarafın duvarından ateş çıkmaya başlamış. Ev sahipleri evin yandığı düşüncesi ile su atarak yangını söndürmeye çabalamışlar. Fakat attıkları su yüzlerine geri püskürüp, ateş ise daha da harlanmış. Ev yanacak diye endişelenen ev ahalisi, duvardaki resmin ve üzerine örttükları yeşil örtünün yanmadığını görünce yine niyaz etmişler. Köylüler ve ev ahalisi bu olaya burada yatan ermiş kişinin de

genç adamın ölümüne üzüldüğünden ötürü üzüntüsünü belirtmek için böyle bir ateşin evi sarmış olabileceğini düşünmektedir.

Zira ev sahibi olan Alo Dayı öldüğünde de gecelerce evin etrafında birinin ağladığı söylenmektedir.

Bazı günler evin tabanından üste doğru zelzele gibi gümleme sesleri de duyulmaktadır.

Yakın bir vakitte eve erzak alan ev ahalisi bunları evin sofasında bir masanın altına koymuşlar. Gece olduğunda masanın altından gelen inleme seslerine uyanan Zeynep Hanım, dualar ederek erzakları oradan kaldırıncaya inleme sesi kesilmiştir.

Bu ermiş kişiyle ilgili bugün köy halkının inancı çok sağlamdır. Bugün fotoğrafını çekmemize izin alamadığımız bu ermiş kişinin “resmi” denilen şekillerin üzeri yeşil bir örtüyle kapatılıp etrafında mum yakılmaktadır.

Yeşil örtü örtülmesi de yine bir hikâyeye dayanmaktadır. Ev sahibi Ökkeş Bey, bir gece rüyasında bu ermiş kişiyi görmüş ve üzerime örtecek bir karış dahi yeşil örtün yok mu demiş. Ökkeş Bey hemen sonra orayı iyice temizleyip, üzerine yeşil bir örtü örtmüştür. (KK-6),(KK-17),(KK-20).

Köyde rüya ve rüya görme sonucu oluşan bir başka efsane şöyledir;

Bir gece rüyasında cemden çıkan Ökkeş Bey, 3 koca tepeyle çevrili olan Kabakların Güzel Dağında bir çıralığın Koççağızda, bir çıralık da Gedik tepesinde yandığını söylemiş, daha sonra bu 3 çıranın birleşerek kocaman bir ışık olarak köyün üzerini aydınlattığını görmüştür. (KK-17)

Ayrıca yine Ökkeş Bey bir gece rüyasında cemden çıktıktan sonra gökyüzünde bir çift göz (göz kirpikli bir gözmüş) kendisini baldıranlı mevkesine kadar kendini takip etmiş. Gözler her cem yapıldığında dedenin evinden itibaren kendini takip etmeye başlamış.

Öte yandan Kabakların batısında bulunan Gedik mevki Kabaklar ile diğer ilçe ve köyleri birbirine bağlar. Bu mevki, dağlık ve mağaralık bir arazidir. Bir gece duvardaki resmin hikâyesini anlatan Zeynep Hanım'ın kayınbabası fena halde hastaymış. Kendinden geçmiş bir vaziyette yattığı yatağından Allahtan şifa dilerken, rüyasına bir ermiş kişi girmiş. Yüzüne dua okuduktan sonra, rüyayı gören kişi sen kimsin ey zat-ı muhterem demiş. Bu kişide benim adım Abbas ama bana gedik diyorlar, söyle onlara bana gedik demesinler benim adım Abbas demiş. Rüyayı gören kişi uyandığında Hz. Abbas diye inlemiş, iyileştikten sonra ise gedik denilen mekâna köy halkı tarafından Hz. Abbas denilmiş, bugün hala köy dışındakiler gedik deseler bile Kabaklarda o mekâna Hz. Abbas denilmektedir. (KK-12),(KK-20)

Kabaklar köyünde rüya görme ve bu rüyaların üzerine bir efsane söyleme geleneği vardır. Köylüler inanç bakımından önemli bir yer olduğunu düşündükleri Köylerini ve kendilerini ermişlerin, ulu kişilerin ruhlarının koruduğunu düşünmektedirler.

Örneğin; bir gün köylülerden biri bir rüya görmektedir. Köyün mezarlığının etrafında bir kişi topallayarak gezinmektedir. Rüyayı gören kişi de yanaşıp sen

kimsin? Neden ayağın topallıyor diye sormuş. O kişide “Benim adım İbrahim demiş, ayağım da yağmur yağdı, mazının kovuğuna girdiydim de, bir balta ayağıma vurdu kesti” demiştir. (KK-6),(KK-12),(KK-17),(KK-20).

Kabaklar Köyü’nde derlediğimiz rüyalara baktığımızda neredeyse tamamında ermiş bir zat ve dinsel-büyüsel bir olay vardır. Bu rüyalar tamamen halk inancı ve halkın kendi zihninde oluşan yaratma ve olayları inanç merkezli yorumlaması üzerine gelişmiştir.

Köydeki rüyaların genelinde bir külte rastlamaktayız. Özellikle *Duvardaki Resmin Hikâyesi* olarak adlandırdığımız ve köylünün de öyle bildiği bu hikâye tamamen rüyalar üzerine kurulmuş, rüyaların belli bir nokta da efsaneye dönüşmesiyle halk inancına dönüşmüştür. Bu dönüşümün ise sözlü kültürle olduğu fakat zaman olarak ne zaman olduğu hakkında ne köylünün, ne anlatıcının bilgisi yoktur. Boratav’ın halk hikâyelerinin doğuşu ve gelişmesi ile ilgili şu satırları bu ve bunun gibi hikâyelerin halk arasında nasıl yayıldığını daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır;

“Türk Halk hikâyelerinin nasıl doğdukları ve nasıl geliştikleri hakkında şimdiye kadar, benim bildiğime göre pek az şey söylenmiştir. Bunlardan bahseden müellifler umumi olarak bunları müellifi meçhul, anonim halk edebiyatı mahsulleri sayarlar; halk içinde doğduklarını ve geliştiklerini kabul ederler.” (Boratav 2011: 89)

Boratav’ın da yukarıda dediği gibi halk içinde doğan bu mahsuller yine halk içinde yer edinmiştir. Yayılmasında ise sözlü kültür aracılığı ile olmuştur.

1.3.2.5. Doğa İle İlgili İnanışlar ve Ulu Çınar

Doğa ile ilgili inanmalar genelde dağ, ağaç-orman, ateş ve su, hayvan ve ölüm-ölüler kültürlerinin etrafında gelişmiştir.

Konu ile ilgili Erman Artun, Ocak ve Eliade'den yaptığı alıntılarla Eski Türk inançlarıyla bu kültürlerin günümüzde bir arada bulunmasını şöyle açıklamıştır; (Artun 2008:107).

“Şamanizm'den önceki Türk inançları içerisinde önemli bir yeri olan tabiat kültürleri ise, yer ve gök kültürü olmak üzere ikili bir görünüm sergilemektedir. Eski Türkler tabiattaki bütün varlıklarında kavranamayan bazı gizli güçlerin bulunduğunu düşünerek dağ, tepe, taş, kaya, ağaç ve su gibi nesnelere canlı kabul etmişlerdir. Atalar kültürü gibi tabiat kültürleri de Türklerin çeşitli dinlere girip çıkmalarına rağmen varlıklarını sürdürmeye devam etmiştir”. (Ocak 2000: 40; Eliade 1987:v13).

Kabaklar Köyü'nde doğa-tabiat olayları ile alakalı kaynak kişilerden derlediğimiz olay ve hikâyelerin içinde en dikkat çekenini ise Ulu Çınarın hikâyesidir. Ağaç kültürüne giren bu hikâye, yine köyde bir kişinin rüya görmesi sonucu aktarılmış ve sözlü kültür aracılığı ile günümüze gelebilmiştir.

Ulu Çınarın Hikâyesi

Kabaklar Köyü'nden Zeynep Hanım'ın bir yakını olan İsmail Bey, askerde iken bir rüya görür. Rüya da köy kahvesinin arkasında bulunan ulu çınarın bir kolunu kesik olduğunu, ağacın tepesinde ise bir aksakallı ihtiyarın oturduğunu görmüş. İsmail, “Bu çınarın koluna ne oldu” diye ihtiyara sormuş. İhtiyar da; “O çınarın kolu değil. Çelebi'nin bir kızı olacak o kızın kolu” demiş. İsmail köye bir mektup yollamış ve rüyasını anlatmış. Mektup köye varmadan Çelebi'nin bir kızı olmuş.

Kızın bir kolu bileğinden itibaren yokmuş. Bu *ulu çınar* ile ilgili bir inanışta ne kadar kuru olursa olsun, odunlarının ateşte yanmamasıdır. (KK-17),(KK-20).

Burada çınar ağacı ve dolayısıyla ağaç kültü görülmektedir. Tarih boyunca “ağaç” ve “evliya” arasında kurulan ilişki de dikkat çekmektedir. (Ocak 1983: 93)

Ayrıca ağaç kültü muhtelif Kızılbaz toplulukları içinde daha ziyade Tahtacı ve Yörükler’de yayılmış görünüyor. Tahtacılar, adlarından da anlaşılabilir üzere, geçimlerini ağaç kesmekle sağlayan kimselerdir. Bununla birlikte, onların ağalara büyük bir saygı ve bağlılıkları vardır. Muharrem ayında ağaç kesmek şiddetle yasaktır. Hafta içinde Salı günleri de ağaç kesilmez. Yeniden işe başlayacakları vakit ağaçlar için dualar okunur. Yörükler’de ağaca büyük saygı duyulur. Tahtacılar en çok sarıçam, ladin, köknar ve ardıcı, Yörükler ise karadut, çınar ve katran ağacını kutlu sayarlar. (Ocak 1983: 89) Ayrıca Tahtacılar ormanda ki çok yaşlı ağaçlara *ulu ağaç* derler. Tahtacılar arasında önem arz eden bir diğer ağaç türü ise *murt*(mersin ağacı)tur. (Selçuk 2004:232-233).

Türkmen Alevisi olan Kabaklar’da da ağaç ile ilgili inanmalar mevcuttur. Tahtacı kültürü ile iç içe yaşayan Kabaklar Köyü’nde *ulu çınar*’ın hikâyesinden sonra doğa ile ilgili inanmaların geneline bakacak olursak;

- Köydeki *ulu çınara* çaput bağlanır, dilek dilenir. O ağacın kutsal olduğu varsayılır. (KK-2),(KK-8),(KK-13).
- Hayvanlar gereksiz yere öldürülmez.(av sporları gibi.) (KK-8)
- Ekinler biçilirken tarlalarda dedeler gezdirilir, dualar edilir. (KK-2),(KK-8),(KK-10),(KK-13).

- Bitki ve çiçeklerin şifalı olduğuna inanılır. Reyhan,gül, nergis, sümbül, menekşe köyde yetişir. (KK-8).
- Horozun ötüşü önemlidir. Horoz adaklarda kullanılır. Cebrail olarak kabul edilir. Habercidir. Sabahı haber eder. Horoz saat olarak kullanılır her horozun bir ötüş saati vardır. (KK-2),(KK-8).
- Su kutsal kabul edilir. Muharrem gecesi İbrahim Baba türbesinden zemzem suyu aktığı rivayet edilir. Su bolca kullanılmaz. (KK-13).
- Kabaklarda ağaç dikme, ağaca saygı önemlidir. Yeni doğmuş birinin adına ağaç dikilir. (KK-2),(KK-8),(KK-13).
- Bazı dağ ve tepeler ile ilgili dinsel-büyüsel inanmalar vardır. Örneğin, Gedik Tepesi(Hz. Abbas) vb. gibi (KK-2),(KK-8),(KK-13),(KK-17),(KK-20).

Doğa ile ilgili inanmalara ve tabiat kültürünün Tahtacı Alevileri ve Kabaklar Köyü'nü etkileyen kısımlarını incelediğimizde ağaç kültü ön plana çıkmaktadır. Bunun en önemli sebebi, ormancılıkla uğraşan Tahtacı Alevileri ve Kabaklar Köyü halkı doğaya ve özellikle ağaca önem vermektedir. Bu bakımdan Kabaklar'da halk inançları açısından ağaç ve ağaca biçilen değerler önemlidir. Örneğin ağaca dilek dilenmesi, ağaçtan medet umulması, yeni dikilen ağaçla yeni doğan bir çocuğun simgelenmesi son derece önemlidir.

1.3.3. Ocaklar İle İlgili İnanışlar

Ocak Alevilik'te dedenin mensup olduğu soyu ifade etmek için kullanılır. Dedelik kurumu yapısı gereği soy güden, soya bağlı bir kurumdur. Buna göre bir

dede öldüğünde yerine oğlu geçmektedir. Bu yapı Alevi geleneğinde ocak şeklinde adlandırılır. Bu anlamda her dedenin bir ocağı bulunduğu, ocakların kutsal temellere dayandığına inanılır. (Şahin 316:2007)

Alevi-Bektaşî toplumunda özellikle Türkmen Tahtacı Alevilerinde bir ocağa bağlı olmak önemlidir. Ocakların, hastalıkların tedavi edilmesinde, kötü ruhlardan arınmada rolleri büyüktür.

“Ocak, belirli bir veya birkaç hastalığı sağaltma gücünde olan, bu işin yöntemlerini bilen, bunu uzmanlık edinmiş kimseyi gösterir. Sarılık ocağı, fitık ocağı gibi... Ocak ve ocaklı deyimleri eşanlamlı olarak kullanılmaktadır. Ocaklıların hastalıkları sağaltma yöntemleri çoğu kez büyüklük işlemlerdir.” (Boratav 1973:137-138).

İnceleme yaptığımız Kabaklar Köyü Tahtacı Alevilerinin iki önemli ocaklarından biri olan Hacı Emirli Ocağı'nın piri İbrahim Sani'nin kabrinin bulunduğu yerdir. Bu bakımdan Hacı Emirli Ocağı açısından merkez olarak alınmaktadır.

Kabaklar'da ocakzade aileler vardır. Bu aileler genelde bir ocağa bağlıdırlar. Örneğin köyde dedelik yapmış olan aile bugün “GÜROCAK” soyadını almıştır.

Öte yandan Kabaklar'da bulunan ocakların içinde “temre ocağı” en bilinenidir. Temre, kızarıklık kabarcıklar halinde ortaya çıkan ve sürekli kaşıntı yapan bir çeşit deri hastalığıdır. (Coşkun 1962:199-214).

Kabaklar'da bu ocakla ilgili, vücudunda temreğisi olan bir hasta Temre Ocağına gelip, temre otunu yarasının üstünde kestirirse hastalığının geçtiğine inanılmaktadır. Temre Ocağında halka hizmet eden şahısın annesinden el aldığı söylenir. Bu ocak ile ilgili kaynak kişilerden derlediğimiz bir olay şöyledir;

Birkaç sene önce yaz aylarında bir kadın Adana'dan İbrahim Baba'ya ziyarete gelmişti. Ayağında bir kaşıntı varmış. Türkiye'de gitmediği doktor kalmamış fakat çare bulunamamış. Bizde temre ocağından bahsettik. Bizde temrenin kuru olanına erkek, yaş olanına dişi derler. Kadının ki dişi temreği idi. Temre Ocağına gittik. Temre Ocağında adını, anasının adını sordular, dua ettiler, temre otunu yaranın üstünde kestiler. Kadın 21 gün sonra köye geri geldi. Yaraları iyileşmişti. (KK-8).

Temre Ocağı ile ilgili inanmalar göre erkek temreğileri erkekler, dişi temreğileri kadınlar keser. Bunlara tıbbi hiçbir tedavi yöntemi uygulamazlar. Sadece dua eder ve yaranın üstünde temre otu keserler. Ayda sadece 3 Çarşamba bu tedaviyi yaparlar. 21 gün sonra yaralar iyileşir.

Kabaklar'da hastalıkların tedavi edildiği bir ocak da "Sancı Ocağı"dır. Bu ocağın çeşitli ağrıları dindirdiğine inanılır.

Bunları dışında Kabaklar'da yağmur ocağı vardır. Bu ocağın Hasolar ailesi öncülüğünde köye yağmur yağmadığı zamanlarda köylülerin yağmur yağdırmak için Gedik Tepesi ya da Kaz Dede Dağı'na gitmesi gibi bir işlevi vardır. (bkz. Yağmur Duası sf.107)

1.3.4. Nazar, Nazarlık ve Büyü İle İlgili İnanışlar

"Büyü, iyi ve kötü sonuç almak için tabiat öğelerini, yasalarını etkileyerek, bu olayların olağan düzenlerini değiştirmek için girişilen işlemlerin tamamına verilen addır. Bu anlamı ile kelimenin kavramı genişlemiş oluyor; deyim Fransızca'daki magic kelimesinin bilim dilindeki kullanımını karşılıyor. Halk dilinde büyü daha dar bir alanda kalan işlemler için kullanılır: Bir kimseyi sevdiğinden soğutmak, düşmanını hasta düşürmek veya öldürmek için yapılan "kötü büyü", bir kişide karısına karşı sevgi uyandırmak veya evine bağlılık

sağlamak için yapılan "olumlu büyü" (muhabbet tılsımı) gibi. Bu türden etkilenmelerin öteki tipleri geçerli oldukları yerlere, şartlara amaçlarına ve uzmanları olup olmadığına göre çeşitli adlar alırlar" (Boratav 1973:128-129).

Türkçede bakış anlamına gelen Arapça kökenli nazar kelimesi, bakışlarında zararlı güç bulunan bazı insanların bu özellikleriyle bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla canlı üzerinde hastalık, sakatlık, hatta ölüm; nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi şeklinde açıklanmaktadır. (Boratav 1973:126-127).

Nazardan korunmanın ise en etkili yollarından birisi nazarlık taşımaktır.

“Nazarlık, koruma ve korunma amaçlıdır. Bu objelerin yalnızca biçimleri değil, yapıldıkları maddeler ve renkleri de önemlidir. Bu maddelerin özünde gizli bir kuvvetin varlığı olduğuna inanılır. Tabiatdaki bir takım objelerden korkan insan felaketleri ve mutlulukları bu objelerin içinde sanarak onlardan yararlanmak istemiştir.” (Artun 2008:287)

Kabaklar Köyü’nde büyü, nazar ve nazardan korunma ile ilgili inanmalar ise şöyledir;

- Köyde muska yapmaya inanılır ama insanların kötü niyetle kullanabileceğinden yapılmaz. Yapanlara iyi gözle bakılmaz. (KK-12), (KK-13), (KK-18).
- Nazara inanılır. Nazar değmesin diye, nazar boncuğu ya da kurşun döktürülür. Kapılara iğde ağacı kabuğu, kaplumbağa kabuğu, at nalı ve nazarlık asılır.(KK-3),(KK-12),(KK-18).
- Yeni doğan çocuklara, sünnet olacıklara, askere ya da okumaya, gurbete gidenlerin iç ceplerinden birine içi iğde ağacı dışı mavi boncuk kaplı bir nazarlık verilir. (KK-13).

- Büyü yapılmaz. Büyü yapanlar varsa köy halkı tarafından dışlanır. (KK-13).
- Yeni doğum yapan kadın ve bebeğine mavi boncuk takılır.(KK-3),(KK-12),(KK-18).

Kabaklar Köyü'nde genel olarak büyü, fal, muskacılık gibi durumlara rastlanmaz. Köylüler arasında nazara inanç vardır. Nazar değmesin diye kurşun döktürme, nazar boncuğu takma gibi durumlara rastlanmaktadır.

1.3.5. Kurban, Adak, Dilek

“Daha önce dini bayramlar kısmında da açılımı yapılan Kurban, dinsel ya da kutsala amaçlarla sembolik bir sununun yok edilmesine dayanan bir eylemdir.” (Erginer 1997: 18).

“Anadolu’da kurban iki türe ayrılır. Bunlardan birincisi kanlı kurban, ikincisi ise kansız kurbandır. Kanlı kurban; toplumlarca yaşattığı gücü, canı oluşturduğuna inanılan insan veya hayvan vücudundaki kanın doğüstü güç adına akıtılması olayıdır.”(Erginer 1997:139) Kansız kurban ise Eski Türklerdeki saç geleneğidir. Yatırlara, ulu ağaçlara bağlanan çaputlar kansız kurban yerine geçer, birer saç sayılır. (Eröz 1979: 212).

Adak, ise herhangi bir konuda Allah’tan yardım istemek için sunulan kansız ya da kanlı kurbanlardır.

Adak yerleri, çeşitli dileklerin gerçekleşmesi için gidilen kutsal yerlerdir. Kutsal mekânlar, yatır mezarları veya türbeler olduğu gibi yer-su inancına bağlı kutsal alanlar da olabilir. (Özen 1996: 22).

Kabaklar Köyü'nde kurban, adak ve dilek ile ilgili ritüel, inanma ve uygulamaları inceleyecek olursak;

- Hayvanlardan koç kurban sayılır. (KK-18).
- Kim yeni yapılan bir eve girerse, yeni bir mal alırsa adak adar. (KK-2), (KK-8).
- Köyde adak ve kurban yerleri çoktur. Bunların başında İbrahim Baba gelmektedir. (KK-2), (KK-8).
- Ulu Çınara çaput bağlayarak dilek dileyenler vardır. (KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Bazı insanlar daha önce anlatılan Duvardaki Resmin civarında kurban kesmektedirler. (KK-12),(KK-17)
- Köy halkı Ökkeş Baba'da da adak adar, dilek diler. (KK-2),(KK-8),(KK-12), (KK-13).
- Erkek çocuklarının saçını yedi yaşına kadar uzatılır. Bu çocuklara "adaklı" denir. (KK-12),(KK-13).
- Kurban ve adak genelde kanlı kurban tipindedir. Bu kurbanlar genelde koç ve horozdur. (KK-13).

1.3.6. Değerlendirme

Çalışmanın bu kısmında Kabaklar Köyü halk inanışları bağlı bulunduğu Alevi inancı doğrultusunda inceleme ve değerlendirilmeye gayret gösterildi. Bu inanışlar genel itibariyle Alevi inancı ve İslam öncesi Türk halk kültürünün en önemli motiflerinden olan kültler üzerine ilişkilendirildi.

Kabaklar'da halk inanışları büyük ölçüde dinsel yönü ile ortaya çıkmıştır. Kökeni 13.yüzyıla kadar uzandığı rivayet edilen Kabaklar Köyü'nde halk doğumdan ölüme Türkmen Alevi inancına ve buna bağlı bir halk inancına bağlıdır.

Halk inancında Atalar Kültü ve Doğa-Tabiat Kültü önemli yer tutmaktadır. Ayrıca rüya ve rüyada görülen yadır, ermiş, aksakallı, yaşlı adam, at vb. figürler toplum yaşantısında kendine yer edinmiştir.

Özellikle *Duwardaki Resmin Hikâyesi* ve *Hz. Abbas Hikâyeleri* örneğinde olduğu gibi görülen rüyaları yorumlama, bu rüyalar üzerinden inanma yaratmak vardır. Ayrıca adak, dilek, kurban geleneği de yine İslamiyet Öncesi Türk döneminden günümüze gelmiş, Kabaklar örneğinde olduğu gibi kendine yaşam alanı bulmuştur.

Kabaklar'da adak dilek merkezlerine ilgi büyüktür. Özellikle Kabaklar halkı bugün İbrahim Sani ve Ökkeş Baba ziyaretlerinde kurbanlarını kesmekte, adaklarını adamaktadır. Ayrıca kansız kurban geleneğine bağlı olarak Ulu Çınara çaput bağlama geleneği de halen devam etmektedir.

Kabaklar ile ilgili halk inanışlarında köyün ileri gelenlerinden Mustafa Dönmez ile yaptığımız kısa röportajda kendisine köydeki halk inanışları ve özellikle dinsel-büyüsel inanışlar hakkında soru soruldu. Bu değerlendirmenin sonuna bu röportajı vermek yerinde olacaktır.

1.3.7. Kabaklar Köyü'nden Mustafa Dönmez ile Söyleşi

Kabaklar Köyü'nde metafizik inanmalar var mıdır? Varsa bu inanmaların dinsel yönü nedir? Kabaklar'da ki halk inanışlarının varlığını neye bağlıyorsunuz?

Kabaklarda metafizik inanış çok azdır. Bunun belki de en önemli sebebi Türkmen Alevi inancıdır. İllaki metafizik bazı olaylara karşı hassasiyet vardır (İbrahim baba, duvardaki resim, erenler evliyalar gibi.) ama onun dışında hurafelere, perilere vs. gibi dogmalara bağlı bir inanç yoktur. Eleştirel bakış kesinlikle vardır. Kant'ın akılcılığı vardır. Dedikodu vb. şeyler vardır ama halk düzeyindeki metafizik inançları dindeki dogmalara bağlanmaz. Köydeki halk inanmalarının varlığı büyük ölçüde halk düzeyindeki dinsel-büyüsel inanma ve akılcılığa bağlıdır. Örneğin, pek çok hurafeye inanılmazken, kurşun döktürme gibi inanışlar vardır.

Köyün sosyo-kültürel yapısını nasıl değerlendirirsiniz? Köyde insanların birbirleriyle iletişimleri nasıldır?

Köyde iki üç nesil geriye giderseniz zaten herkes birbirinin akrabasıdır. Bu şekilde bağlılık vardır. Örneğin uzak akrabam olan adam evde yoksa karısı yoldan geçerken beni çağırırsa çekinmeksizin gidilir, köyde de kimse onun dedikodusunu yapmaz. Çünkü güvensizlik yoktur.

Öte yandan Tanrıtanımazcılık yoktur. Herkes *Türkmen Alevi* inancına bağlıdır. İnsanlar birbirine yardım etmenin yardım edene misliyle geleceğine evinin bereketleneceğine inanır. Bireyler eşittir. Ama mesela geleneklerde kadın yürürken erkeğin önünde ya da arkasında yürümez erkeğin yanında yürür. Burada kadın-erkek herkes kendi kişiliğini savunur ya da ortaya koyar. Özetleyecek olursam bu Türkmen köyünde kuldan vatandaşa geçilmiştir.

1.4.Halk Mutfağı

“İnsanoğlu, ilkçağlardan beri yaşamak ve çevresindekileri yaşatmak için sürekli besin kaynağı aramak zorunda kalmıştır. İnsan ilk dönemlerinde avcılık, toplayıcılık yapmışsa da belirli bir evrim sonucu hayvanları evcilleştirmeyi, yabani bitkileri yetiştirmeyi başarmıştır. Ateşin bulunmasıyla üretim biçiminde büyük bir değişme olmuş, buna bağlı olarak yemek türleri ve pişirme biçimleri sürekli gelişmiştir.”(Ögel 1982:15).

İnsanoğlunun besin kaynaklarının değişmesi, yeni kaynaklar keşfetmesi ve bu besinleri pişirecek ateşi bulması, ilkel birtakım kap kacak yapması yiyecek-içecek kültürünün değişmesine, gelişmesine dahası evrimine yol açmış, “mutfak kültürünün” oluşmasına yol açmıştır.

İnsanın beslenme ile ilgili davranış ve uygulamaları tarım, ekonomi, coğrafya, dini inançlar, demografi, eğitim vb. çeşitli faktörlerin etkisiyle oluşur, gelişir. (Baysal 1993:1-5).

Toplumsal anlamda mutfak kültürünün oluşması insanın yaşama biçimiyle ilgilidir. Yukarıdaki paragrafta Baysal’ın da dediği gibi bu durum tarım, ekonomi, coğrafya, din, demografi, eğitim vb. gibi faktörlere bağlı oluşur.

Bu durumu örneklendirecek olursak;

“Orta Asya’da et ve mayalanmış süt ürünleri ile biçimlenen beslenme sistemi, Anadolu’ya bu etkileri taşıırken; Mezopotamya’da gelişen tarıma bağlı olarak tahıl, Ege ve Akdeniz etkisiyle sebze ve meyve türleri ile çeşitlenen ve günümüze yansıyan Anadolu mutfağını biçimlendirdi.” (Artun 2008:342)

Artun’dan alıntılanılan yukarıdaki örnekte görüleceği üzere kolektif bir şekilde oluşan Anadolu mutfağının zenginliğini coğrafi koşullar, tarım, ekonomi vb. gibi faktörlere bağlı olduğu görülmektedir. Bu durum ise Anadolu Halk Mutfağı ve

Kültürünü oluşturmaktadır. Bu kısımda çalışmanın konusu gereği Anadolu Mutfağının önemli merkezlerinden birisi olan Gaziantep Mutfağı incelenecektir.

1.4.1. Gaziantep Mutfağı

“Osmanlı ailesinin yiyecek kültürünün muhtelif kaynaklara bağlı olarak çok zengin olduğunun anlaşılmasına rağmen, analiz edilen Gaziantep terekelerinde ailelerin sahip olduğu yiyecek zenginliğini aynı derecede bulmak mümkün olmamıştır. Buna rağmen, tespit edilen yiyecekler arasında kuru yiyeceklerin yaygın olduğu görülmüştür. Bunlar içerisinde buğday (hınta), arpa, unluk arpa, darı, ağ darı, mısır, pirinç, pirinç çeltiği, nişasta, un, unluk buğday, bulgur, küncü (susam), küşne, calban, nohut, mercimek ve baklayı sayabiliriz. Yağlar arasında yağ, sadeyağ, iç yağı, şerluğan yağı (olasılıkla kaymak), zeyt yağı (zeytinyağı), acı zeyt (ılgın ağacı yağı), kendir zeyt ve yağ mumu ifade edilebilir. Ayrıca kaynaklarda fındık, fıstık, boz fıstık, ben fıstık, üzüm, kuru üzüm, siyah üzüm, kuru kara üzüm, Behisni (Adıyaman / Besni) üzümü, incir, ceviz sucuğu, pekmez, asel, mumlu asel, enar, tuz, aktuz, şeker, firengi şeker, şekerleme, tulum peyniri, kahve çekirdeği, karışık kahve, loğlaz, biber, soğan, kıska soğan, nahna (lahana) yer almaktadır. Bu gıda maddeleri içerisinde kuru ve saklanabilen gıdaların çokluğu dikkat çekmektedir.” (Özlu 2006:118-128)

Özlu'nun de yukarıda bahsettiği gibi Gaziantep Mutfağı genel itibariyle kuru gıdalar üzerinedir. Özellikle günümüzde baklagiller, yağlar üzüm ve fıstık diyarı olan Gaziantep'in sofrası ve mutfak kültürü genelde bu yiyecekler üzerine kuruludur.

Gaziantep'e bugün mutfak kültürü ve yemeklerinin çekiciliğinden ötürü “Gastronomi Turları” düzenlenmektedir. Bu turlarda Gaziantep'in en bilinen yemekleri olan Köfteleri, Kebapları, Çorbaları, Et Yemekleri, Tavalı – Kavurmalar – Kızartmaları, Dolmalar-Sarmaları, Pilavları, Yoğurtlu, Sebzeli, Zeytinyağlı Yemekleri, Hamur İşleri, Piyazlar-Salatalar-Cacıkları, Turşuları, Tatlılar, Pastalar ve Reçelleri ve Şıra Grubu (Baklava çeşitleri)tattırılır. Bunun yanı sıra en meşhur içeceklerinden Şıra, Miyan şerbeti, Tah (ağacında çürümüş ve ekşimiş üzümden

yapılan pekmez) şerbeti, Urmu Dut (ekşi siyah dut) Şerbeti, Gül şurubu, Limonata, Üzüm suyu, Pekmez Şerbeti, Koruk şerbeti, Karsanbaç (karla pekmez karışımı), Haytalı (sütlü pelte, gül şurubu ve karla yapılır) gibi serinletici içecekler içirilir. (<http://www.gaziantepturizm.gov.tr/belge/1-60519/gastronomi-turizmi.html>)

1.4.1.1. İslahiye ve Kabaklar Mutfağı

“Gaziantep’e 90 km uzaklıkta bulunan İslahiye iklimi, mutfağı, coğrafi konumu itibari ile Kilis ve Akdeniz iklimine daha yakındır. Bu yakınlık her alanda olduğu gibi Halk Kültürü açısından özellikle Halk Mutfağı yönünden İslahiye’yi Akdeniz iklimine yaklaştırmıştır. Zeytinyağı, Ayçiçek yağı, üzüm, kırmızıbiber, buğday, arpa ve mısır bugün İslahiye’de yetişen başlıca ürünlendir.”(bkz. Tablo-4, s.31)

Kabaklar Köyü’nde Mutfak Kültürü ile ilgili inanmalar ile İslahiye arasında pek fark bulunmamaktadır. Bunun dışında aralarındaki tek ve en önemli fark Kabaklar’da Alevi inancının etkin olduğu ve sofraya ile ilgili inanmalarda bunların uygulandığıdır.

“Kabaklar’da Mutfak Kültürü ile ilgili inanma ve pratiklere bakacak olursak şu özellikleri sıralayabiliriz;

- Köylüler hem Alevilik inancına dayalı olarak hem de maddi durumların genel anlamda kısıtlı olmasından kaynaklı olarak pek zengin çeşitli yemek yemeyi tercih etmezler. (KK-13).
- Köydeki aileler genelde sade sofralara otururlar. Ancak, köye gelen bir misafir varsa veya köylüler arasında bir yemek tertip edildiyse, eldeki imkânlar ile zengin sofralar kurulur. Bu açıdan değerlendirecek olursak köyde yemek ve mutfak kültürü oldukça zengindir. (KK-14).
- Düğün yemekleri çok önem taşır. (KK-5),(KK-18),(KK-20).

- Büyük şenliklerde sofraya duası Dede tarafından okunur. (KK-2),(KK-13).
- Kabaklar Köyü'nde Etli Kömbe, İçli Köfte, Patlıcan Doğrama, Patlıcan Söndürme, Yuvarlama, Bulama Çorbası ve sebzenin her türlü meşhurdur. Köyde her çeşit meyve vardır. Bu meyvelerin başında Urmu Dut'u, Şeftali, Kayısı, Erik, Narenciye çeşitleri, Üzüm, Elma vs. meyveler gelmektedir. (KK-2),(KK-8),(KK-9),(KK-13).
- Zahter denilen dağ kekikleri yaş olarak köyün etrafındaki tepelerden toplanmaktadır. Zahterin dışında nane, reyhan gibi baharatlar dağlardan toplanır. Ayrıca pul biber, toz biber, karabiber vb. baharatlarda köylüler tarafından üretilir. (KK-3),(KK-5),(KK-6),(KK-7),(KK-8),(KK-12),(KK-13), (KK-20).
- Bahar aylarında otlar toplatılır. Kurutulur. (KK-2),(KK-8),(KK-9),(KK-13), (KK-21).
- Şeftali, Kayısı, Kiraz, Çilek, Ayva reçeli yapılır. Dut pekmezi, ekşi pekmezi Nar ekşisi, somak ekşisi yapılır. (KK-3),(KK-7),(KK-18).
- Köyde herkes kendi kışlık yiyecek hazırlığını yapar, hazır ekmek dahi alınmaz. (KK-3),(KK-5),(KK-7),(KK-8),(KK-12),(KK-13),(KK-18),(KK-22).
- Kabaklar'da toplu yemeklerde, törenlerde dede sofraya gülbengi okur. Ondan sonra yemek başlar. (KK-2),(KK-13).

Kabaklar'da var olan mutfak adetleri ve sofraya kültürü ile alakalı ritüel ve uygulamaların büyük bir çoğunluğu Türkmen Alevi inancına dayalıdır. Dedelerin sofralarda okudukları gülbengler, lokma, sofraya duaları, sofraya edep-erkânının öğretilmesi bu noktada önemlidir.

1.4.1.2.Düğün Yemekleri

Kabaklar Köyü'nde düğünler genelde yemekli olur. Bu düğünler genelde köy meydanında olduğu için yemekler de büyük kazanlarda (don kazanı) pişirilir. Kabaklar'da düğün yemekleri ile ilgili uygulama ve inanmaları şöyle sıralayabiliriz;

- Kabaklar'da düğün yemekleri çok önem taşır. Ev sahibinin mahcup olmaması için köylüler ellerinden geleni esirgemez, yardım ederler. (KK-5),(KK-7), (KK-12),(KK-18),(KK-19),(KK-22).
- Kabaklarda düğün yemekleri genelde, *Patlıcan Doğraması*, Yaprak Sarması, *Dolma* ve yöreye ait *Yoğurtlu Çorba* ve Et suyuyla *Bulgur Pilavı*'dır.(yaz düğünü ise bu çorba soğuk ikram edilir) (KK-12).
- Düğünlerde başlıca içecekler ise *Ayran*, *Su*, *Meşrubat*'tır. Ayrıca isteyene *alkol* de verilmektedir.(KK-1).
- Düğün yemekleri hazırlarken kullanılan *kazan*, *tencere*, *çömçeyi* kullanmadan ve *sacayak* kurulmadan önce *On kuluallah*, *on elham* okuruz. Hayırlı olsun deriz. Yemek dualarını okuruz. (KK-5).
- Düğün yemekleri yapana *keyvani* isimi takılır. Bu keyvani köyün en hamaratlı kadını seçilir. Keyvaniler düğün yemeklerini pişirirken bildiği ve aklına olan duaları söyler. Genelde on kuluallah on elham okur. Bu gelenek halen yaşamaktadır.(KK-5),(KK-7), (KK-19),(KK-22).
- Köyde düğün yemekleri imece usulü ile yapılır. Hiçbir şey (içecekler hariç) hazır alınmaz. Her şey el emeğidir. (KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-18),(KK-19), (KK-22).
- Düğünlerde şerbet ve baklava yapılır. (KK-22).

- Düğünden önce yuka ekmeği(yufka ekmek) köyün kadınları tarafından imece ile yapılır. (KK-5),(KK-12),(KK-18).

Toplumsal yönü ile dikkat çeken düğün törenlerinde Kabaklar Köyü'nde imece yapılması dikkatleri çekmektedir. Kabaklar'da imece ile düğün yemekleri köy kadınları tarafından ortaklaşa hazırlanmaktadır. Çok zengin bir menüye sahip olmayan düğünlerde yemekler genel itibarıyla Gaziantep yöresi ve Kabaklar civarında yetişen mahsuller ile yapılmaktadır. Bu yemeklerin başını *patlıcan doğraması* çekmektedir.

1.4.1.3.Ölü-Cenaze Yemekleri

Kabaklar Köyü'nde bir kimse öldükten sonra yapılan işlemlerden birisi de cenaze evinin taziye ziyaretine gelenlere yemek vermesidir. Bu ritüel ile ilgili inanış ve uygulamalar ise şöyledir;

- Ölü yemeğinde de tıpkı düğün yemeğindeki yemekler çıkar. Fakat son zamanlarda insanlar hazırcılık yaparak lahmacun vs. yaptırıp getirmektedirler.(KK-19).
- Bayramlarda yapılan kömbe cenazelerde de yapılır. (KK-12),(KK-18).
- Cenazelerde helva yapılır.(KK-3),(KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-18),(KK-19),(KK-22).
- Cenazenin ardından ilk gün komşular yemek getirir. (KK-3),(KK-5),(KK-7), (KK-12),(KK-18),(KK-19),(KK-22).
- Ölünün yedisinde yedi yemeği olarak en sevdiği yemek yapılır. (KK-2),(KK-13),(KK-22).

- Elli ikisinde lokma verilir. (KK-5),(KK-22).
- Senesinde ve bayram arifelerinde kurban kesilir. (KK-13).

Bu kısımda cenazelerde ilk gün acılı aileye iş yaptırılmaması gibi köy halkının dayanışması görülmektedir. Bütün bu gelenekler günümüzde etkin bir biçimde sergilenmektedir. Düğün, cenaze, sünnet gibi toplumsal olaylarda köy halkı dayanışma içine girmekte, özellikle bu tür törenlerin mutfak kısmında kadınlar birbirleri ile dayanışmaktadır.

1.4.1.4.Yemeklerde Kullanılan Araç-Gereçler

Kabaklar'da mutfak işlerinde kullanılan araç-gereçler şunlardır:

- Düğün, sünnet, cenaze gibi törenlerde genellikle “don kazanları” (Büyük kara kazanlar...) ve leğen, çömçe, tahta lenger kullanılır. (KK-5),(KK-22).
- Köyde tandır ocakları vardır. Ekmek, börek, baklava, yemek, kömbe pişirimi bu ocaklar halen kullanılmaktadır.(KK-3),(KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-22).
- Tahta kaşık kullanılır. (KK-3),(KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-22).
- Bakır kap kacak kullanılır. (KK-5),(KK-19).
- Yayık kullanılır. (KK-22).
- Sac vardır. (KK-22).
- Yemeklerde sofraya bezleri vardır. (KK-22).

- Oklava, merdane gibi hamur açmada yardımcı aletler vardır. (KK-5),(KK-7), (KK-12),(KK-18),(KK-19).
- Dibek vardır. (KK-7),(KK-8).
- Her türlü cam kavanoz saklama kabı olarak kullanılır. (KK-3).
- Toprakta yapılmış, tabak, güveç, tandırlar vardır.(KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-22).

Kabaklar'da genel olarak kullanılan mutfak araç ve gereçleri bunlardır. Bunun dışında tüplü ocaklar da vardır ancak yemek pişirmede ateş yakmak veya tandır halen önemli bir yoldur. Özellikle tahta, toprak, bakır veya alüminyumdan yapılmış kap kacaklar mutfakta kullanılmaktadır.

1.4.1.5. Ekmek Çeşitleri

Kabaklar'da halk İslahiye ilçe merkezine genelde haftada bir kez Çarşamba günleri inmektedir. Köy halkı bu gün Pazar alışverişini yaparken alırsa “*çarşı ekmeği*” yani somun ekmeği almaktadır. Onun dışında köyde günlük kullanımda tüketilen ekmeğin, “*yuka ekmeği*” denilen ekmeğin çeşididir.

Yuka Ekmeğin Tarifi:

Köyde üç dört kadının bir araya gelerek, evrengeç denilen sacayakta yaklaşık 15-20 kilogram un ile elde ettikleri ekmeğin çeşididir. Yapılışında un hamur haline getirilmek için yaklaşık bir buçuk saat yoğrulur, yoğurma işlemi bittikten sonra üzerine bez kapatarak mayalanmaya bırakılır. Sacın ateş değdiği kısım yanmasın

diye kül ile iyice sıvanır, bir yandan da hamur oklava ile iyice zar gibi açılır. İki yüzü pişene kadar sacda tutulur. Piştikten sonra kuru vaziyette saklanır. Bir seferde yaklaşık üç yüz adet yuka ekmek yapılmaktadır. Bu ekmekler birkaç ailenin bir aylık ekmek ihtiyacını karşılamaktadır. Bu ekmek sofraya geldiğinde ise ıslatılarak yenmektedir.

Kabaklar'da yuka ekmeğın dışında yapılan ekmek çeşitlerinden biri de bazlamadır. Bazlama yuka ekmeğının kalın ve ufağıdır. Arasına bazen peynir vb. konulur. Bu iki ekmeğın dışında başka çeşit ekmek tüketilmemektedir.

Kabaklar'da Ekmek kutsal sayılmaktadır. Ekmek-tokmak günü bu kutsallığa örnektir.

Kabaklar halkı Muharrem ayının çıkışı ile dedenin evinde pişen ekmek ile ondurma oruçlarını açarlar. Bu ekmek lokma sayılır ve herkes tarafından yenilmektedir.

1.4.1.6.İçecek Çeşitleri

“Türklerde içecek deyince akla ilk gelen sudur. Su kutsal niteliktedir ve özellikle yemekle çok içilir. Ev dışında mahallelerde çeşme geleneğı de Türklerin suya verdikleri önemi taşır.” (Tezcan 1982:120).

Kabaklar Köyü Halk Kültüründe içecekler ile ilgili bulunan inanma ve uygulamalar şöyledir:

- Kabaklar'da en çok tüketilen içecek ayrandır. Hemen her yemekte (yoğurtlu çorba olmazsa) ayran muhakkak sofrada yerini bulur.(KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-18),(KK-19).
- Ayran yapımında marangozların yaptığı demir çember içine tahta geçirilerek yapılan yayıklar vardır. Bu yayıkların içinde topuz olur. Yayığı salladıkça

topuz içine konulan yoğurt ve su karışır, yoğurt tokmakla dövüldükçe yağ üstüne çıkar ayran altta kalır, bu yağ süzülür ayrıca ayranın üstüne dökülürdü. Yapılan ayran ekşimtrak olur. Yaz-kış tüketilir. (KK-3),(KK-15).

- İçecek türlerinden fazla tüketilen bir başkası ise meyan kökü şerbetidir. Osmaniye, İslahiye taraflarında oldukça fazla yetişen bu kökün şerbeti elde edilir. (KK-15),(KK-19).
- Limonata, gül suyu, pekmez şerbeti yapılır. (KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-18),(KK-19).
- Gül suyu şerbeti için, kırmızı, pembe kokulu güllerin kuru yaprakları şişelere koyulur ve güneşe bırakılır. Daha sonra kuruyan gül yaprakları sulandırılır ve şeker katılarak şerbet haline gelir.(KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-18),(KK-19).
- Evde alkol yapımı yoktur fakat alkol tüketilir. (KK-1),(KK-8),(KK-15).
- İslahiye üzüm memleketidir, bu sebeple üzüm sirkesi yapılır. Nar ekşisi yapılır. Bunlar salatalara ve bazı yemeklere konulur.(KK-3),(KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-18),(KK-19).
- Eskiden içeceklerin soğuk kalması için dağların zirvelerinden buz kırıp satılırdı. (KK-8).
- Su kutsaldır. Çocuklara daima su gibi aziz ol denilir. Ayrıca su isteyen iki kişi varsa öncelik küçük olanındır. Fakat müsahip olan iki kişiden biri istediye önce müsahibine verir çünkü o su lokma yerine geçer. (KK-13).
- Meyvelerin suları sıkılır. Hoşaf yapılır. (KK-3).

Kabaklar'da suya verilen önem büyüktür. Su kutsal sayılır. Örneğin; İbrahim Baba'nın suyunun Muharrem gecesini zemzem suyu olarak akacağına dair inanışlar vardır.

Bunun dışında içecek kültüründe genelde alkolsüz içecekler bulunmasına karşın düğün vb. törenlerde iki tüketilmektedir. Köy halkı meşubat vb. gibi içecekleri ise çoğu zaman kendi üretmektedir. Hazırcılık pek yoktur.

1.4.1.7. Yöresel Yemekler

Yöresel yemeklerinin zenginliği ile bilinen Gaziantep'e bağlı Kabaklar Köyü'nde yiyecek-içecek kısacası mutfak kültürü coğrafi konum, tarım, ekonomik sebepler ve Alevi inancına bağlı kanaatkr olmak düşüncesi etrafında çok çeşitli değildir. Fakat köye bir misafir geldiğinde eldeki imkânlar ile en güzel, çeşitli yiyecek ve içecekler ikram edilir.

Kabaklar Köyü mutfağına ait yöresel yemekleri sıralayacak olursak:

Zeytin Yağlılar: Taze Fasulye, Patlıcan Doğrama, Patlıcan Dolması, Yaprak Sarması, Patlıcan Söndürme, Bulgur, Firik Pilavı, Keşkek vb.(KK-5),(KK-7),(KK-12), (KK-19), (KK-22).

Hamur İşleri: Lahmacun, Kömbe, Etlı Kömbe, Bazlama, Yuka Ekmek, Semsek Börek, Pide vb. (KK-5),(KK-7),(KK-12), (KK-19),(KK-22).

Et ve Balık eşitleri: Dere Balığı, İli Köfte, Kebap eşitleri(zellikle ciğer kebabı) vb. (KK-2),(KK-8).

Çorba Çeşitleri: Yuvalama Çorbası, Tolga Çorbası, Döğme Çorbası, Bulama Çorbası(Bulamaç), Ezo Gelin, Mercimek, Kelle-Paça Çorbası vb. (KK-5),(KK-7), (KK-12), (KK-19),(KK-22).

Yabani Otlar ve Baharatlar: Yabani Otlardan; Piririm(semizotu),Isırgan Otu, Ebegümece, Su Otu, Hanımeli, Kuzu Kulağı, Gelin Teli, Kuru Soğan Kavurması, Yılan Otu(zehirlenmelere), Yayla Çiçeği(Böbreklere iyi gelir), Ispatan Otu(şeker hastalığına) vb.

Baharatlardan ise; Karabiber, ; Zahter(Kekik),Kırmızıbiber, Toz Biber, Kimyon, Tarçın, Haspir, Somak, Defne Yaprağı vb.(KK-5),(KK-7),(KK-8),(KK-12),(KK-19), (KK-18),(KK-22).

Kullanılan Yağ Çeşitleri: Zeytinyağı, Taze Yağ(Hayvansal Yağ).(KK-5),(KK-7), (KK-12), (KK-19),(KK-22).

Kahvaltılık Çeşitleri: Yöresel Peynirler, Reçel Çeşitleri(incir, şeftali, kayısı, kiraz, çilek, ayva vb.) Dut Pekmezi, Salatalık, Domates, Yabani otlar vb. (KK-3), (KK-5),(KK-7),(KK-12), (KK-19),(KK-18),(KK-22).

Tatlı Çeşitleri: Baklava, Bulamaç, Müşebbek, Üzüm Hoşafı vb.(KK-5),(KK-7),(KK-12), (KK-19),(KK-22).

1.4.1.8. Kabaklar Köyünde Sofra İle İlgili İnanmalar

Kabaklar Köyü'nde sofraya ile ilgili inanma ve uygulamalar şöyledir:

- Sofra kutsaldır, saygısızlık yapılmaz. (KK-1),(KK-2),(KK-8)(KK-13),(KK-18).
- Sofra kıymetlidir. Bereket için sofraya başında dua edilir. İnsanlara yardım etmenin yardım edene misliyle geleceğine evinin bereketleneceğine inanılır. (KK-12),(KK-13),(KK-18).

- Toplu yemeklerden önce dede sofraya gülbengi okur.(KK-13). Bu sofraya gülbengi şöyledir: *“Bismi Şah. Evvel Allah diyelim. Kadim Allah diyelim. Geldi Ali sofrası, destur ya şah diyelim. Şahın gönderdiğini biz yiyelim. Demine hû diyelim.”* (Atalay 2010:297)
- Kalabalık misafirlerde çocuklar farklı yerde yerdi fakat kadın erkek bir sofrada yer. (KK-12).
- Sofrada misafir varsa önce o karnını doyurur daha sonra ev sahibi yer. (KK-12), (KK-18).
- Geniş aileler hep birlikte aynı sofraya oturur, yemekler siniye gelir.Herkesin kaşığıyla tek siniden yemektedir. (KK-2),(KK-8),(KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Sofranın bereketi artsın diye dualar edilir. Halil İbrahim bereketi dilenir. (KK-13).

Türklerde sofraya verilen inanç büyüktür. Bu bakımdan Türkmen Alevisi olan Kabaklar Köyü’nde de sofraya saygı, sofraya adabı gibi durumlara rastlamak mümkündür. Yemek çeşitliliği pek olmayan Kabaklar’da doğal sebze ve meyve yetiştiriciliği vardır. Köyde herkes kendi evinin bahçesinde çeşitli sebze ve meyveleri yetiştirerek önce kendinin daha sonra köyün gıda ihtiyacını karşılamakta ve en sonunda da kalırsa İslahiye’de Çarşamba pazarında satmaktadır.

1.4.1.9.Loğusa ve Hastalara Yedirilip İçirilen Gıdalar İle İlgili İnanışlar

“Yeni doğum yapmış kadının sütü bol olsun diye yağ yakılır, içine pekmez dökülür ve üzerine kırmızıbiber ekilerek yapılan yağlı ballı kadına yedirilir. Loğusa kadına ciğer salatası yedirilir. Yakı adı verilen ve yağ, şeker veya bal ile pekmez karışımı bir bulamaç ile kavrulmuş ve dövülmüş, şeker eklenmiş buğday da loğusa kadına yedirilir.” (Artun 2008:350).

Yeni doğan kadınlara genelde sütünü arttırmak için enerji verici yiyecekler verilir. Lohusa döneminde “açık” olduğu kabul edilen kadın yemesine içmesine dikkat etmek zorundadır. Anadolu’da hastalara bu bağlamda genelde şifalı bitkiler, hastalığına göre şifa verici gıdalar yedirilip içirilmektedir.

Kabaklar Köyü’nde lohusa ve hastalara yedirilip içirilen gıdaları inceleyecek olursak:

- Hastalara doktor tedavisi yanında şifalı otlar da yedirilir. (KK-12),(KK-18).
- Şifalı otlar genelde köy civarındaki dağlardan toplanmaktadır. (KK-8).
- Köy civarında yetişen şifalı otlardan Yayla Çiçeği; böbreklere, Yılan Otu zehirlere, Zahter; tansiyonu dengelemeye, Isırgan Otu ve Ispatan Otu; şekeri düşürmeye faydalıdır. (KK-2), (KK-5),(KK-7), (KK-8), (KK-12), (KK-19),(KK-22).
- Loğusa şerbeti yapılmaz. Onun yerine “Bulamaç” yapılır. Bulamaca şeker, ceviz, süt, taze yağ, bal katılır. (KK-5),(KK-7),(KK-12), (KK-18),(KK-19),(KK-22).
- Yeni doğum yapmış anneye çocuğu boyunlu(sağlıklı, güçlü) olsun diye koyun boynu yedirilir. (KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-18),(KK-19),(KK-22).
- Lohusaya sütü bol olsun diye komşuları tarafından tatlı yapılır.(KK-3), (KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-18),(KK-19),(KK-22).

Kabaklar’da hastaları genelde şifalı otlar ve bitkisel yöntemler ile iyileştirme çabaları vardır. Bu genelde köyün etrafındaki dağ ve tepelerden toplanan şifalı bitkiler ile tedavi yoluna gidilmektedir. Ancak tıbbi tedavi de kesinlikle yapılmaktadır.

1.4.1.10. Bayram Yemekleri

Anadolu'da bayram günleri gelen misafirlere yemek ikram etmek geleneği vardır. Örneğin; kurban bayramlarında kurban etinden yemekler yapılmaktadır. İlk gün kurban etinden kavurma yapmak yaygın bir gelenektir. (Nahya 1982:190).

Kabaklar'da şeker ve kurban bayramlarında mutfak kültürüne ait pratiklerine göz atacak olursak:

- Bayram ile ilgili yiyecek-içeceklerin başında bayram kömbesi gelmektedir. Bayram Kömbesi, sadece bayramlarda değil, cenaze vb. törenlerde de vardır. (KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-5),(KK-7),(KK-8),(KK-12),(KK-13),(KK-18), (KK-19),(KK-22).
- Bayramlarda(özellikle kurban bayramlarında) bayramlaşmaya gelen misafirlere sofralar kurulur. (KK-3),(KK-11),(KK-12),(KK-13).
- Şeker bayramında kömbenin yanında baklava da yapılır. (KK-5).
- Şeker ikram edilir. (KK-5),(KK-19),(KK-22).
- Bir kimsenin yakını ölmüşse ve kara bayram gelmişse, lokma olarak yemek dağıtılır. Bu yemek genelde lahmacun veya ölünün en sevdiği yemektir. (KK-12), (KK-18).

Kabaklar'da misafire büyük önem verilir. Bu bağlamda sofralar kurulur, izzet ikramda bulunulur. Özellikle bayramlar Kabaklar da ki kadınlar için hünerlerini gösterme vakti gibidir. Bayramlarda tatlılar, tuzlular, öğle-akşam yemekleri bayram

süresince yetecek kadar çıkar. Köy kadınları birbirleri ile bu yemeklerin yapımında yardımlaşır.

1.4.1.11. Cemlerde Dağıtılan Lokmalar

Tahtacılar pişirilmiş olan kurban etine lokma demektedirler. (Selçuk 2004:194). Alevi-Bektaşî kültüründe lokma kutsanmış yiyeceklerin tamamına denilir. Bu kutsama da dedenin lokma hayırlısı vermesi ile olur. Bu hayırlıya “*lokma hayırlısı*” denir.

“Lokma hayırlısı, lokma yenilince birisi “Hak gelsin” dedikten sonra cemaat iki eli ile sofranın birer kenarından tutup, bellerini ve başlarını hafifçe öne eğerek dedenin hayırlı vermesini beklerler. Dede lokma hayırlısının sonunda, adak hangi ulu kişiye adanmış ise onun adını zikrederek, duasını bitirir.”(Yörükân 2006:260).

Yukarıda ki tanımdan çıkarılabildiği üzere Alevi-Bektaşî geleneğinde ve özellikle Tahtacı kültüründe lokma, adaklı ise kurbanın eti, adaklı değilse cemlere, toplantılara gelenlerin yanlarında getirdiği yiyeceklerin her bir parçasıdır.

Kabaklar Köyü’nde lokma ile ilgili gelenekler ve lokma olarak verilen yiyeceklere bakacak olursak;

- Bir kimse ölmüş ise elli ikisinde en sevdiği yemek lokma olarak dağıtılır. (KK-12),(KK-18).

- Aynı anda su isteyen iki müsahip kardeşten ilk hangisi içerse içsin o su lokma yerine geçer. (KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Yemek olarak verilen(adaklı kurban, adaksız kurban fark etmez) Patlıcan Doğrama lokma olarak verilir. (KK-5),(KK-19),(KK-22).
- Oğundurma orucundan çıkıldığı sabah dede evinde pişen ekmek ve kesilen kurban lokma kabul edilir ve kutsaldır. (KK-2),(KK-8),(KK-9),(KK-13).
- Muharrem'in onuncu gününü on birinci güne bağlayan gece herkes ceme bir lokma ile gelir. Bunlar bir araya katılır ve ceme gelenlere eşit paylaşılır. (KK-2),(KK-8).
- Lokma yemek kutsal sayılır. Herkesin dede evinde pişen lokmadan faydalanması sağlanır. (KK-13).
- Köyde dağıtılan lokma önce durumu olmayanlar gider. (KK-8).
- Cemlerde lokma adaklı ise koç, horoz gibi lokmalar, değilse herhangi bir yiyecek lokma olarak dağıtılır. (KK-2),(KK-13).

1.4.1.12. Kışa Hazırlık Yapma Geleneği

“Anadolu mutfağı hazırlanmasında el becerisi ve zaman isteyen lezzetli ve zahmetli bir mutfağa sahiptir”. (Artun 2008:346)

Anadolu'da kadınlar kışları daha ucuz, daha sağlıklı ve lezzetli yemekler yemek için hazır konserve vs. almaktansa haziran-temmuz-ağustos aylarında yazlık sebze ve

meyveleri kurutarak kışa hazırlık yapmaktadırlar. Bu gelenek halen ülkenin birçok yöresinde devam etmektedir.

Kabaklar'da da kışa hazırlık yapmak, kışın tüketilecek yiyeceklerin yaz aylarından itibaren hazırlıklarına başlamak halen süren bir gelenektir. Kabaklar'da yaz aylarında;

- Kış için hazırlanan yiyecekler tahta ambarlarda saklanır. Bu ambarlar sandıktan biraz daha büyük ve geniştir. Fakat son yıllarda buzdolapları bu işlevi üstlenmiştir. (KK-3),(KK-15),(KK-16).
- Kış için sebzelerden; patlıcan, asma yaprağı, fasulye, soğan, kabak, bamyası, biber, domates, mısır, sarımsak vb... (KK-3),(KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-18), (KK-19),(KK-22).
- Meyvelerden kayısı, elma, üzüm, pestil, pekmez vb... KK-3),(KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-18), (KK-19),(KK-22).
- Tahıllardan; buğday, döğme, bulgur, pirinç, tarhana, erişte vb... kurutularak kışa saklanır. (KK-3),(KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-18), (KK-19),(KK-22).
- Kışa hazırlanan yiyeceklerin tamamına “*kuru*” denilir. (KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18), (KK-19),(KK-22).
- Kurular genelde önce kaynatılır. Sonra içi oyulur, ipe takılır ve kurumaya beklenir. İyice kuruyana kadar güneşin altında bekletilir. (KK-5),(KK-19), (KK-22).

- Kış için peynir ve salça yapılır.(KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18), (KK-19),(KK-22).
- Biber, nane, kimyon, karabiber vb. baharatlar hazırlanır. (KK-2),(KK-3), (KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-13),(KK-18), (KK-19),(KK-22).
- Kadınlar birbirlerine yardımcı olur, imece usulü vardır. (KK-12),(KK-13),(KK-18), (KK-19),(KK-22).
- Kışın ekmek dâhil hiçbir şey hazır alınmaz. (KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-5),(KK-7),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18), (KK-19),(KK-22).
- Mevsimi olan şifalı otlar toplanır, kurutulur. (KK-13).

Kışa hazırlık yapmak geleneği Kabaklar ve İslahiye'den ziyade bütün Gaziantep'e ve Anadolu'nun birçok yerine özgü bir gelenektir. Kışlık yiyeceklerini dahi birkaç ay öncesinden hazırlayan çalışkan Anadolu kadını bu işleri yaparken birbiriyle yardımlaşır, türküler, maniler eşliğinde bu zahmetli işi hallederler.

1.4.1.13. Peynir Yapımı

Kabaklar'da kışlık yiyecek hazırlıklarından biri de peynir yapımıdır. Peynir yapımı ile ilgili uygulamalar şöyledir:

- Herkes kendi peynirini kendi yapar. (KK-5),(KK-19),(KK-22).
- Peynir keçi, inek sütünden yapılır. Keçi peyniri daha revaçtadır. (KK-3), (KK-5),(KK-7), (KK-12),(KK-18), (KK-19),(KK-22).
- Keçi peyniri ya emlik oğlakların bağırsağı kurutulup sütün içine atılınca sütün kesilmesi ve peynir olması ile ya da hazır mayalarla yapılır. (KK-15).

- Keçi peyniri sert olduğundan bir kenarda suyunun iyice çekilmesi beklenir. Sonra salamura haline getirilir. (KK-3), (KK-5),(KK-7), (KK-12),(KK-18), (KK-19),(KK-22).
- Eskiden salamura peynirleri İslahiye’de toprağa gömerlerdi. Artık kışlık peynirler ya buzhanelere ya da kişilerin kendi evlerindeki buzluklarda saklanmaktadır. Ancak Kabaklar’da halen kışlık peynirleri kadınlar toprağa gömmektedirler. (KK-5).
- Büyük toprak küplere basılan peynirin ağzı hamur ya da başka bir şeyle hava almaması için kapatılıp, ters gömülür. Her on günde bir küpün üzeri sulanır. (KK-19).
- Keçi peynirinin yörede bir diğer adı da delikli peynirdir. (KK-3),(KK-12).
- Bu peynirin ilk yenme zamanı 4-5 ay sonradır. Genelde kışın yenilir. Zaten kışlık diye hazırlanır. Çiğ olduğundan Akdeniz hummasını engellemek için 40 gün tuzlu suya basılır. (KK-5).
- Bir diğer peynir saklama yöntemi de oğlak derisinin kılsız tarafıyla peynirin çepeçevre sarılması ve toprağa gömülmesidir. (KK-5),(KK-15).

1.4.2. Değerlendirme

“Dünyanın en önemli üç mutfağı Çin, Fransız ve Türk mutfağıdır.”(Kut 2002: 215) Kut’a göre dünyanın ilk üç mutfağı arasına giren Türk mutfağı, zenginliği, çeşitliliği ve malzemeyi kullanım biçimi ile bu yeri hak etmektedir.

Anadolu mutfağında özellikle Gaziantep mutfağında ve sonucunda Kabaklar Köyü’nde yemek kültürü, mutfak ile ilgili inanışlar zengindir. Bu zenginlik yemek

çeşitliliğinden ziyade, eldeki imkânları en iyi biçimde kullanmaya bağlıdır. Çalışmamız esnasında şahit olduğumuz düğün ve törenlerde kadınların bir araya gelmesi, birlikte hareket etmesi, “en azdan en çoğu elde etme” çabaları değerlendirmemizi güçlendirmektedir.

Kabaklar’da bu zenginlik yemeklerde kullanılan malzeme ve çeşitlilikten ziyade Alevi-Bektaşî kültürünün edep ve erkâna verdiği öneme de bağlıdır. Sofrada küçüğe yer verilmesi, önce küçük çocukların karnının doyurulması, misafir karnını doyurana kadar ev sahibinin yemek yememesi Kabaklar’da adeta bir kuraldır.

Kabaklar’da genel gıda maddeleri mevsimine göre değişen sebze, meyvelerdir. Herkesin sebze ve meyvesi küçük de olsa bahçesinde yetişmektedir. Bunun yanı sıra Kabaklar’da hayvancılık yapılmaktadır. Bu bakımdan et yemekleri de her ne kadar az tüketilse de mutfak kültüründe yerini bulmuştur.

Kabaklar’da sofraya ve mutfak kültürü günümüze sağlıklı bir şekilde yansiyabilmiştir. Burada şüphesiz bu kültürü yaşatan kadınların emeği büyüktür.

1.5.Halk Hekimliği

“Halkın, olanakları bulunmadığı için, ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne halk hekimliği diyoruz.” (Boratav 1973:149).

Boratav’ın tanımlamasına katılmakla beraber buna getirilecek yorumlardan biri de halkın dinsel-büyüsel inanmalar ile hastalıklarını sağaltabileceğine inanmasıdır. Bu yolla çeşitli dualar kâğıtlara yazılır, muskalar hazırlanır, kurşun dökülür. Bu işlemlerin tamamı dinsel-büyüsel inanmalarla hastalıkların tedavi edileceğine yönelik işlemlerdir.

“Halk hekimliği bilgileri ağlar boyunca kuşaktan kuşağa aktarilarak günümüze kadar ulaşmıştır. Ülkemizde kapalı ve kırsal alanlarda bütün canlılığı ile yaşamakta olan pratik ve uygulamalar Şehir merkezlerinde adet ve gelenek olarak aydın kesimde bile varlığını göstermektedir. Buna uygun örnek olarak verebileceğimiz bir davranış, kültür düzeyi yüksek olan modern bir kadının gelişmiş bir hastanede doğum yaptıktan sonra başına bağladığı kırmızı bir kurdelenin kökeninde Orta Asya inanç ve uygulamalarını görmek mümkündür.” (Artun 2008:202).

“Bu açıdan “hastalık” deyimini de alıştığımızdan geniş bir anlam kapsar. Bununla sadece kişinin sağlık durumundaki aksaklıkları değil, kısırlıktan tutun da nazar değmesi gibi insanlardan gelebilecek kötü etkilere ve tabiat dışı varlıkların (cinler, periler vb.)sebepl olabileceği sakatlıklara kadar türlü bozuklukları anlamak gerekir.” (Boratav 1973:149).

Halk hekimliğinin genel bir tanımından sonra Kabaklar Köyü’nde var olan inanma ve pratiklere bakacak olursak;

- Kabaklar’da bir kişi hasta olduğunda ilk iş hastaneye gider. (KK-8).
- Eğer aradan zaman geçmiş ve derdine şifa bulamamışsa veya daha kk önem verilmeyecek hastalıklarda halk tabiplerine lokman hekimlere, yatıra inanişa başvurur. (KK-2),(KK-8).
- Bu yörede olup başka yörede olan hastalık yoktur. Hastayı tedavi için yatır, dede, ziyaretlere götürürler. Başta İbrahim Baba’ya, sancı ocağına ve Ökkeş Baba’ya gidilir. (KK-2),(KK-8).
- Sancı ocağı bir ağaç ve taştır. Kabakların teoba mevkisindeydir. Bir hayvan veya insan hastalandığında sancı ocağına götürülür ve derdinin geçtiğine inanılır. Geçenlerde vardır. (KK-2).

- Köyde ocaklar vardır. Örneğin, Temre Ocağı temre(sedef) hastalığına, Sancı Ocağı ağrıların dinmesine yardım eder. (KK-2),(KK-8),(KK-12),(KK-13), (KK-18).
- Hastalıkların tedavisinde dede kişiye dua ederek onu rahatlatmaya çalışır.(KK-13).
- Köyde insanlar kendi tedavilerini kendileri uygular. Örneğin baş ağrısı çektiği zaman kendi bahçesinde yetişen naneyi kaynatıp içer. (KK-2),(KK-8).
- Kabaklarda kırık-çıkıkçı, iğneci, ebe, okuyan, sünnetçi vardır. (KK-12),(KK-18).
- Kırık-çıkıkçı; sabunlu su ve yumurta sarısı ile çıkan yeri iyice ovalar. Kırık-çıkıkçı hastanın çıkık kemiğini bir yana, bir başka kişide hastayı tutarak hızlıca başka bir yana çeker ve çıkık yerine oturur. Daha sonra hastayı rahatsız etmeyecek şekilde iki düz tahta ve temiz bir bez ile çıkığı sarıp kolun kaynamasını beklerler. Bu işlemi köyde geçmiş yıllarda Bektaş Emmi adlı bir şahıs yaparmış. (KK-2),(KK-8).
- Kabaklılılar basit tedavileri kendileri yaparlar. (KK-8).
- Köy civarında şifalı su yoktur. Ama İbrahim Sani Baba'nın suyundan içildiği zaman şifa vereceğine inanılır hatta civar illerden bile bunun için gelinir. (KK-8),(KK-10),(KK-11),(KK-13).
- Yaşı geldiği halde konuşamayan yürüyemeyen çocuğa halk hekimliğinde bir işlem yapılmamaktadır. Nazar için kurşun dökülür. (KK-12),(KK-18).
- Hastalıkları tedavi eden kişi daha önce birilerinden el aldığı söylenir. (KK-2), (KK-8).

- Kabaklarda ocaklı olmak önemli bir kavramdır. Ocaklar, hastalıkların tedavisinde, yağmur yağdırmada ve birçok sosyal olayda rol oynar. Kabaklarda Temreği Ocağı, sancı ocağı, yağmur ocağı gibi ocaklar vardır.(KK-13).
- Diş çekilmez. Ağrısı dayanılacak gibi değil ise sancı ocağına gidilir orada bir tur atıldıktan sonra diş ağrısının geçtiğine inanılır. (KK-2), (KK-8).
- Çocuklar bir şeyden korktuğu zaman köyde dua edip, damağını çekerek korkusunu alırlar. (KK-18).
- Hastalık ciddiye muhakkak doktora gidilir. (KK-2), (KK-8), (KK-11), (KK-13).
- Doğum gibi olaylarda ebeden ziyade hastanelere gidilir. (KK-12),(KK-18).

1.5.1. Değerlendirme

Modern tıbbın ortaya çıkışına kadar insanoğlu hastalıklarının tedavilerini doğada aramış, bu tedavi yollarında inanç mekanizmalarını harekete geçirerek dinsel-büyüsel yollara başvurmuştur.

“Halk Hekimliği” böyle bir arayışta halkın yarattığı dogmalardan dolayı ortaya çıkmış, bugün “alternatif tıp” adıyla bazı çevrelerce modernize edilmiş bir kavramdır. Bugün Anadolu’nun birçok yöresinde halk hekimliği halen yaşatılmaktadır.

Kabaklar Köyü’nde de halkın doktordan önce kendi kendini tedavi etmek ya da baş ağrısı, mide bulantısı, nazar değmesi gibi küçük saydığı sorunlarda halk hekimliğine başvurduğunu görmekteyiz. Halk hekimliğini bugün ocakların ve daha önce başkalarından el almış kişilerin yürüttüğü Kabaklar’da herkes kendi tedavi yöntemini bulmuştur. Dişi ağrıyan sancı ocağına, kolu veya başka bir kemiğinde

kırık-çıkık olanlar kırık-çıkıkçıya, temreğisi olanlar temre ocağına gidip dertlerine şifa ararlar.

Ancak bugün her ne kadar bu inanmalar yaşatılsa da Kabaklar halkı modern tıp ve hastanelere başvurmaktadır.

1.6.Halk Veterinerliği

“Anadolu halkının veteriner olmadığı ya da veterinere ulaşamadığı zamanlarda ya da veterinere gitmek istemediklerinde hayvanlarını hastalıklardan korumak veya hayvanlarını tedavi etmek için başvurdukları uygulama ve pratiklerin tümüne halk veterinerliği (baytarlık) denir.” (Artun 2008:206-207).

Anadolu’da halk veterinerliği ya da baytarlıkla ilgili uygulamaları genellikle işin ehli kişiler yapar. Örneğin hayvanların ayağı kırıldığı zaman tıpkı halk hekimliğindeki gibi yumurta akı vs. sürülüp kırık-çıkık sarılır.

Kabaklar’da da halk veterinerliği ile ilgili uygulama ve pratikler vardır. Bu uygulamalara göz atacak olursak;

- Kabaklar’da veteriner yoktur. İslahiye’de ki veteriner çok nadir gelirken, hayvanlar hakkında genelde çobanlar bilgi sahibidir. (KK-2).
- Hayvan sahibi, hayvanının rahatsızlık belirtilerini söylese çoban gerekirse tedavi eder ya da fenni veterinere götürür. (KK-2),(KK-8),(KK-9).
- Halk Veterineri civar köylerde vardır. Hayvanlara gelip bakar, doğum yaptırır, kırık-çıkık tedavi eder. Doğal otlardan ilaç yapar. (KK-2),(KK-8),(KK-9).

- Kabaklar Köyünde Anadolu'nun pek çok yöresinde olan yaşlı hayvanları öldürme olayı yoktur. Hatta köyde hayvanlar uzun yaşadığı için pek çok ihtiyar hayvan vardır. Örneğin; kaynak kişilerimizden İbrahim Tok'un köpeği tam 10 yaşındadır. (KK-9).
- Hayvanlar halk veterinerinin tedavisine yanıt vermediği zamanlarda gerçek bir veterinerine götürülür. Bunun yanı sıra davar ve koyun sürülerinin aşıları, tedavileri gerçek veterinerlere yaptırılır. (KK-2),(KK-13).

1.6.1. Değerlendirme

Anadolu'nun çoğu köyünde hayvanları tedavi etmek, şehirde olduğu gibi "diplomalı veterinerlerden" ziyade halk veterinerlerinin görevidir. Halk veterinerleri hayvanları tedavi eder, doğum, kırık-çıkıklarını yapar, ilaç yazar. Ancak son yıllarda devletin hayvanlar arasında olan çeşitli salgın hastalıklardan dolayı köylere veteriner gönderdiği görülmektedir.

Kabaklar Köyü'ne İslahiye merkezden yönlendirilen veterinerler hayvan hastalıklarına tedavi uygulayıp, aşılarını yaparken çevre köylerden gelen veya köyün çobanı tarafından halk veterinerliği uygulamaları da yapılır.

1.7.Halk Meteorolojisi

"Meteoroloji, atmosfer tabakası içinde oluşan tüm olayları ve bunlarla ilgili değişimleri konu edinen bilim dalıdır.(...) Halk meteorolojisi ise geleneksel yöntemlerle hava tahmini yapılmasıdır." (Artun 2008:207)

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın resmi internet sayfasında halk meteorolojisi tanımı; "Halkın, hava olaylarını yerel deneyimlere dayalı edinilmiş bilgiler ışığında değerlendirmesi; yorumlaması ve buna bağlı olarak çıkan sonuçlar." şeklindedir.

Anadolu’da halkın meteoroloji ile ilgili değişik zamanlarda değişik olaylara yüklediği bazı inanmalarla tahmin yürüttüğü görülür.

Halk meteorolojisi ile ilgili Kabaklar Köyü’nde rastladığımız inanma ve pratiklere bakacak olursak;

- Yörede bazı doğa olaylarına verilen farklı isimlendirmeler vardır. (KK-2), (KK-8).
- Teke sivrisi denilen köyün kuzeyinde hava erken kararırsa yağmur yağacak denilir.(KK-2),(KK-4),(KK-5),(KK-7),(KK-8),(KK-9),(KK-11),(KK-13), (KK-14),(KK-18),(KK-22).
- Karaduman denilen kuvvetli rüzgârlı havalar hayvanlara, bitkilere, sebze-meyvelere zarar verdiğinden uğursuz sayılır. Hatta köyde birinin başına kötü bir olay geldiğinde “Karaduman mı esti hayrola?” diye sorulur. Karaduman rüzgârı estiğinde hamile hayvanların karnındaki yavrusu düşer. (KK-10)
- Hava olayları bir sebebe bağlanmaz. (KK-8).
- Kabaklarda kış ayı sert geçer.(KK-1), (KK-2), (KK-5),(KK-7),(KK-8),(KK-9),(KK-11),(KK-13), (KK-14), (KK-15),(KK-18),(KK-22).
- Yörede hava tahmini yapılmaktadır. Bu tahmin günlüktür. Örneğin; garbi denilen “sis” dağların zirvesinden İslahiye ilçe merkezinin üzerine toplandığı zaman rüzgârın kesileceği tahmin edilir. (KK-2),(KK-8),(KK-14),(KK-15), (KK-17).
- Hayvanların ve bitkilerin durumuna göre tahmin edilir. Örneğin; köyde arıcılıkla uğraşan Hünkâr Köroğlu, arıların hareketlerinden bir süre sonra yağmur yağacağını tahmin edebilmektedir. Köroğlu, arıların toplu bir şekilde

kovana girdiği zaman kuvvetli bir yağmur yağması muhtemel oluyor ve çoğu zaman tutuyor demektedir. (KK-13).

- Romatizma köyde yaygın değildir ama romatizmalı ihtiyarlar tarafından yağmur yağacağı tahmin edilmektedir. (KK-14).
- Çok kuvvetli yağmur yağdığında, bir kimse küçük çocuğuna yağan yağmur, kar ya da dolu tanelerinden birini tutmasını ve eliyle ikiye ayırmasını söyler. Bu uygulama sonunda yağışın sona ereceğine dair inanmalar vardır. (KK-14).

1.7.1. Değerlendirme

Kabaklar'da halk meteoroloji tahminlerini çevresindeki doğa hareketleri ve insanlar ile hayvanların davranışlarına göre yapmaktadır. Bu bağlamda tahminler genelde günlük olmaktadır. Yörede doğanın yıkıcılığı ile ilgili olarak da yine dinsel-büyüsel inanma ve pratiklere başvurulmaktadır.

1.8.Halk Takvimi

Halk Takvimi; “herhangi bir yöre insanının temelde kültürel miras olarak edindiği, uzun süreli deneyimlere dayanan zaman-hayat ikilisinin bir dizgesi olarak tanımlanmaktadır.” (Erginer 1984: 22)

“Aynı zamanda halk takvimi, bir olayı, kutlu bir anı ya da toplum üyelerince bilinmesi gerekli bir devreyi, söz konusu üyelerce de onay görmüş belirli noktalara oturtmaya imkân sağlayan sistem; hatırlamayı ve saptamayı kolaylaştıran anlar dizini olarak tanımlanmaktadır.” (Başuğur 1998:1).

Ülkemizde güneş takvimi diye adlandırılan dünyanın güneş etrafında 365-366 günlük hareketine dayanan takvim resmiyette kullanılırken. Bazı yörelerde günlere yöreye özgü adlar takılması, gün içinde vakitlere farklı isimlendirmeler verilmesi vb. gibi uygulamalar halk takvimini oluşturur.

Örneğin; “Anadolu’nun doğu bölgesiyle öteki bölgelerde özellikle Alevi toplulukları arasında nevrüz(22 Mart, eski Martın dokuzu) yılbaşı sayılmıştır.(...) Tahtacıların inanışlarına göre ise nevrüz Hz. Ali’nin dünyaya geldiği gündür. Nevruzla yaz başlar. Tanrı yaz günlerini uzun yaratmış “bitmeyen işler bitsin” diye, kış günlerini kısa yapmış “yetmeyen yemekler yetsin” diye. Aynı Tahtacılar, haftanın kutlu günü cumayı da Ali’nin doğum günü sayıyorlar.” (Boratav 1973:137).

Kabaklar’da halk takvimi ile ilgili inanma ve uygulamalar ise şöyledir;

- Kabaklarda gün, ay isimleri bazen farklılık göstermektedir. Bunun dışında köy halkının koyduğu bir takım isimlendirmeler vardır. Ayrıca çeşitli doğa olaylarına göre verilen isimlendirmelerde vardır. (KK-8).
- Mevsimlerde dört mevsim adı yine aynıdır. Ancak kış ayı *zahmeri* ya da *karakış* adıyla ikiye ayrılmaktadır. (KK-2),(KK-8),(KK-9).
- Zahmeri ayında “Arap devenin karnına girdi” denilir. (KK-2).
- Ayrıca zahmeri ayı kışın soğuk havaları niteler. Hatta bununla ilgili yörede bir deyiş bile vardır. Bir aile reisi evlatlarına güzel, etli, yağlı, otlu bir yemek yediremediğinden yakınmak için evlatlarına yavrum size bir zahmeri suyu bile içiremedim demektedir. Yani karnı aç olunca soğuk su içemediklerini söylemek istemiştir. (KK-8).
- Zahmeri ocak-şubat aylarıdır. O kadar soğuktur ki zahmeri ayında keklıklar ay boyu uykuya yatar. (KK-8).
- Kış çok çetin geçmektedir. Bu yüzden kışın bitmesi gözlenir. Kışın en çetin zamanları Ocak, Şubat ve Mart aylarıdır. Bu aylarda halk kışın bitiş vaktini

takip edebilmek için ocaklığı üç büyük kütük koyar. Bu üç büyük kütük bitmeye yakın ekinler için tohumlar hazırlanır. Kütükler bitince kış bitmiş, bahar gelmiş kabul edilmektedir. (KK-2), (KK-5),(KK-7),(KK-8),(KK-9), (KK-11),(KK-13), (KK-15),(KK-18),(KK-22).

- Kutsal olarak Cuma günü kabul edilir. Ayrıca cem Perşembe günü yapıldığı için kutsal sayılır. Harman zamanı bereketli sayılır. (KK-2).
- Yılbaşı akşamı güzel bir yemek yenilir. Komşular bir araya gelir, güzel giyinilir. İnaniş olarak yeni yıla güzel girmek, temiz giyinerek girmek nasip olursa tüm yılın öyle geçeceği fikri vardır.(KK-8).
- Güneşe göre düzenlenen bir halk takvimi vardır. Karşıdaki köyün batısındaki dağa gölge düşerse saat 12 denilir. Köylü ona göre bağa bahçeye vs işine bakar. (KK-8),(KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Günün bölümleri tan zamanı, kuşluk zamanı, öğle ikindi, akşam olarak anılır. (KK-2),(KK-18).
- Kişilerin doğum tarihi el yazısıyla deftere yazılır. Nüfus kâğıdı sonradan çıkarılan kişilerin doğum tarihi bu yüzden doğru olarak kaydedilmiştir. (KK-11).

1.8.1. Değerlendirme

Halk takvimi, güneşin doğmasından, ayın çıkmasına, mevsimsel değişikliklerden gece-gündüz dönümüne, hayvan ve bitkilerin anlık durumlarına kadar her şeyi zaman ve takvim belirlemek için kullanır.

Her toplumun kendine özgür bir takvimi vardır. Yukarıda çıkarttığımız sonuçlarda gördüğümüz gibi Kabaklar'da da yerel bir halk takvimi vardır. Bu takvim günü belirli vakitlere böler, saati ortalama olarak söyler, yılın mevsimlerini anlatmaya

katkı sağlar. Bu durum da köylünün tarla, bahçe işlerine yetişmesinde, çeşitli zamanları kendince bilerek işlerini yoluna koymasında yardım sağlamaktadır.

1.9.Halk Matematiği

Anadolu halkının günlük işlerinde, alışverişinde, her türlü değişirme işlemlerinde vb. hesaplama gerektiren durumlarda kendi geliştirdikleri ölçü birimlerini kullanmalarına “halk matematiği” denir. (Artun 2008:221).

Kabaklar’da halk matematiği ile ilgili olarak öne çıkanlar uzunluk vb. ölçülerin parmak hesabı ile yapılmasıdır. Buna göre;

- Evlerin geneli eski yapı olduğu için yapan ustalar veya köylüler kaç metre akıllarından geçiyorsa onu karış ya da adım hesabıyla ayarlıyorlar. Burada temel alınan ölçütler 1 karış ortalama 20cm’dir. (KK-11).
- Yiyecek vb. maddeler ise genelde göz kararı ya da teneke hesabıyla ölçülür. Bir teneke ya da helkenin ortalama 13 kg geldiği bilinir. (KK-2),(KK-8), (KK-13).
- Mesafe tahmini ise, adım hesabı ya da tahmini yapılır. Her adım 75 cm olarak hesaplanır. Odun, kereste vs.de karışla ölçülür. Arazi ölçümü de karış ve adım ile ölçülür ardından ip gerilir. İp hesabı yapılır.(KK-8).

1.9.1. Değerlendirme

Halk matematiği Kabaklar’da genel anlamda bir şeyin hesaplanmasında vs. kullanılmıştır. Kullanım alanına göre adım, karış, parmak gibi uzunluk belirtecek

ifadeler kullanılmıştır. Halk matematiğine bağı bu uzunluk birimlerini bugün Kabaklar'da halkın hayatını idame ettirirken kullandığı görülmektedir.

1.10. Halk Hukuku

“Bir bölgede, bir yörede yaşayan halkın, mahkeme edilmesi gereken bir sorunla karşılaştığında, mahkemeye ulaşamadığı ya da ulaşmak istemediği durumlarda, sorunun yörede, bölgede, köyde halk tarafından oluşturulan bir mahkeme ile çözümlenmesine “halk hukuku” denir.” (Artun 2008:216).

Yani halk hukuku örfidir. Bu bakımdan yöreden yöreye değişiklik gösterebilir. Bir yöre halkının devlet mahkemelerine başvurmadığı zamanlarda başvurdukları yoldur. (Artun 2008:216)

Kabaklar Köyü'nde halk hukuku ile ilgili uygulama ve pratikler halen devam etmektedir. 1986 yılında Nuri Ali Dede'nin ölümüne kadar Kabaklar'da halk hukukunu dedeler yönetiyordu. Fakat Nuri Ali Dede'nin ölümünden sonra ise halk hukuku tamamen sözlü kültürdeki gelenek-göreneklere bağı yürümüştür.

Kabaklar'da halk hukuku, düzen, dirlik dede tarafından sağlanırdı. Dede kafasına göre keyfi kurallar koymazdı. Tüm cemaatin(köylünün) fikrini alır, genelde cemlerden önce cemaatte bulunan herkese “ey canlar” diye seslenir, herkesten aldığı cevaplar neticesinde köyün ileri gelenleriyle birlikte ortak bir karar alır ve duyururdu. (KK-13).

1.10.1. Miras

Miras hukuku, medeni kanunu ile ilgili hukukçuların araştırma alanı iken, halk hukuku ile ilgili halkbilimciler de miras hukukunun sosyolojik boyutunu incelemektedirler

Medeni kanundan önce şerait hükümlerine göre dağıtılan mirasta genelde kız çocuklarına erkeklere göre daha az mal bırakılırdı. Bu uygulama Anadolu'nun çoğu yöresinde devam etmektedir.

- Miras kişiler genelde öldükten sonra dağıtılır. Baba ne derse o olur. Ancak mirasçuların anlaşamadığı konularda dedeye danışılır. Dede bir vasiyetname hazırlar. Ya da mirası bırakacak kişinin vasiyetnamesini onaylar. Kız çocuklarına miras bırakılmaması söz konusu değildir. Miras herkese eşit dağıtılır. (KK-2),(KK-8),(KK-13).
- Köylü eskiden hiçbir konuda mahkemeye gitmezken, son yıllarda gidilmeye başlanmıştır. (KK-2),(KK-8),(KK-12),(KK-13),(KK-18).
- Köylü köyü de miras olarak görür, yabancıya toprak ya da ev satımı yapmaz. (KK-2),(KK-8),(KK-9),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18).
- Köyde evlat edilen çocuğa da miras bırakılır. Hakkı zayi olmaz. Hatta ilk önce evlatlığın hakkı verilir. (KK-1),(KK-13),(KK-14).

Görüldüğü gibi Kabaklar'da miras bırakılırken mahkemelerden ziyade dede'nin etkisi vardır. Dede bir anlaşmazlık olduğunda, vasiyetnamenin açılışında, onaylanmasında söz söyler.

Ayrıca Kabaklar'da miras konusunda öz-üvey ve cinsiyet ayrımı yapılmaz. Kız ve erkek çocukları ile üvey çocuklara aynı oranda miras dağıtılır.

1.10.2. Kan Davası

Kan davası cinayetleri ülkemizde maalesef töre, namus gibi kavramlar ile yan yana kullanılarak işlenmektedir. Yapısı gereği bir aile, kabile köy veya aşiret büyüğünden emir alan kişilerin işlediği cinayetler silsilesi olan kan davaları halk hukukunda önemli bir yer teşkil etmektedir.

Ne mutlu ki şimdiye kadar araştırma sahamız olan Kabaklar Köyü'nde hiç kan davası olmamıştır. Ancak kaza sonucu ölümler olmuştur. Bu kazaların ardına düşüp kan davası güden olmamıştır. Kaza sonucu ölen kişinin ailesine ise kul hakkı ödenmiştir. Karşı aile ile kazayı yaşayan aile arasında bugün husumet yoktur. Ancak aralarında soğukluk vardır. Dede iki aile arasında barış yemekleri düzenlemiş, iki köy içinde barıştırmıştır. (KK-2),(KK-13).

1.10.3. Boşanmalar

Boşanma, yasal olarak kurulan evlilik birliğinin, yine yasal olarak sona erdirilmesi işlemidir. Boşanma ilk bakışta sadece karı-kocayı ve aile bireylerini ilgilendiren bir durum gibi görünse de, aslında toplumu ve sosyal düzeni ilgilendiren önemli bir konudur. (Özgüven 2001:306).

Anadolu halk hukukunda ise boşanma işlemleri genelde İslami normlara veya yörenin gelenek-göreneklerine bağlıdır.

Kabaklar Köyü'nde daha önce boşanma talebiyle kimse mahkeme ya da dedeye başvurmamıştır. Köyde tek eşli evlilik vardır. Bu evlilikte dede nikahı ve resmi nikah zorunludur. Eğer bir kimse eşine hata ve kusurda bulunursa(kadın ya da erkek fark etmez) köylü tarafından dışlanır. (KK-1),(KK-2),(KK-8),(KK-9),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18),(KK-21).

1.10.4. Değerlendirme

Toplumlarda temel düzeni sağlayan hukuk sistemi sözlü kültür ve halk kültüründe “halk hukuku” olarak karşımıza çıkmaktadır. Halk hukukunun kuralları yazılı belgelerden ziyade sözlü kanunlara, örf, adet ve geleneklere dayalıdır.

Bir Türkmen Alevi köyü olan Kabaklar’da toplumsal kanunlar ya da halk hukuku dede ve köyün ileri gelenleri tarafından konulup, yürütülmektedir. Bu durum dedenin ve “*dedelik*” kavramının dini yönünü olduğu kadar toplumsal yönünü de yüceltmektedir.

Kabaklar’da halk 1986 öncesine kadar mahkemelere başvurmazdı. Eğer köy içinde bir sorun oluşmuşsa dede’ye gidip hallederlerdi. Fakat günümüzde köyde bir dede olmaması sebebiyle bu durum değişmiş, insanlar dedelere başvurur olmuşlardır.

1.11. Sonradan Kazanılan Akrabalıklar

“Kültürel antropoloji literatüründe eski deyimle “Tasavvuri Akrabalık”, “Şibih Akrabalık”, yeni deyimle “Yarı Akrabalık” ya da “Sanal Akrabalık” dediğimiz akrabalık biçimi, sonradan kazanılmış bir akrabalık biçimidir. Bu tür bir uygulama, insanlar arasındaki özel yakınlaşmalardır. Sanal akrabalıklar kana bağlı olmayıp sözleşmeye dayalıdır. Birbirlerini seven samimi, içten kişilerin bu tür yakınlıklar kurması, onların dostluklarının pekişmesine yaramıştır. Gerçek bir akrabalık olmamasına rağmen, sonradan kurulan ilişkilerde gerçek akrabalıkta olan bir dizi yeni davranış biçimleri içerisine girilir.” (Tezcan 1982:117)

Sonradan kazanılan bu akrabalık biçimlerinin en çok bilinenleri ve araştırma sahamız olan Kabaklar Köyü’nde rastladığımız sonradan kazanılan akrabalık türlerine bakacak olursak; müsaheplik, süt annelik, kirvelik ve kan kardeşliği sıralayabiliriz.

1.11.1. Musahip Kardeşlik

Sözlük anlamı “1. Birbiriyle muhasebe eden, sohbette buluşan, konuşan, arkadaş. 2. Büyük bir zatın yanında bulunarak onu sözüyle sohbetiyle eğlendiren. 3. Padişahların hususi işlerinde bulunanların her biri.”(Devellioğlu 2006:686) Olan musahip, Alevi inancında kan kardeşliği, ahret kardeşliği, yoldaşlık, olarak da bilinir.

“Tahtacılar, musahipliğin Hz. Muhammed ile Hz. Ali’den miras kalan bir gelenek olduğuna, Hz. Muhammed’in son hac dönüşü Hz. Ali’yi musahip edindiğine inanırlar.” (Selçuk 2004:189).

Musahiplik genelde cem ayınlarına bir tören ile olur. Musahip olacak kişilerin uyması gereken belli kıstas vardır. Bu kıstasların yazılı olduğu en önemli kaynaklardan biri şüphesiz İmam Cafer-i Sadık’ın “Buyruk” adlı eseridir. Buyruk’a göre musahip olacak kişilerin en önemli özelliği eşit olmalarıdır. Bu konuda Buyruk tam olarak şöyle der;

“İmdi, malum oldu ki her kişi kendi akran ve emsali ile münasibiyle müsahip olmak erkânıdır. Gayri kimse ile müsahip olmak erkân değildir. Ve âlim cahil ile müsahip olmak erkân değildir. Ve âlim şahindir, cahil kargadır. Zalim ile mazlum müsahip olmak erkân değildir. İmdi zalim kurttur, mazlum koyundur. Mürşit, mürid ile müsahip olmak erkân değildir. Mürşit altındır, mürit bakırdır.(...) Ve dahi pirden dönmüş kişi ile pir tutmuş kişi müsahip olmak erkân değildir. Zira pirden dönmüş kişi yezittir. Pir tutmuş kişi mürittir.(...) Ve dahi yiğit ile kocalar erkân değildir. Zira kocalar kıştır, yiğitler yazdır. (Atalay 2010: 62-63)

Bunun dışında Buyruk’ta evliler ile bekârlar, müsahibi ölmüş kimseler ile ilk defa müsahip edinecek kişiler müsahip kardeş olamaz der.

Yani Buyruk’ta da belirtildiği gibi her kişi kendi akranı ile müsahip olmak zorundadır. Bununla ilgili yine Buyrukta;

“Malum oldu ki; her kişi kendi akranı ve emsaliyle müsahip olmasa tuttıkları erkân fasihtir ve amelleri batıldır. Hayırları kabul olmaz ahrette gazaba mustehak olurlar. Allahu Taâlanın rahmetinden çıkar. Ve Resulullahın şefaatinde çıkar. Dört kapının sürgünü on yedi erkânın mel’unudur.” (Atalay 2010: 62-63) Diye buyurur.

Görüldüğü gibi müsahip olacak kişilerin maddi ve manevi yönlerinin eşit olmaları gerekmektedir. Eşit olmayanların musahipliği ise kabul görmemektedir.

Nasıl Musahip Olunur?

Alevilikte musahiplik kavramını ve bunun ile ilgili ritüelleri önce genel anlamda Tahtacı kültürüne daha sonra bu kültür içinde yaşayan Kabaklar Köyü’ne göre alacak olursak, Ali Selçuk Tahtacıların nasıl müsahip olduğunu şöyle anlatmıştır;

“Musahip olmak isteyen iki aile bu kararlarını dedeye cem töreninde bildirdikten sonra dede bu konuda iyice ikna olmaları için her iki aileye birbirlerini tanımaları, ömür boyu birlikte geçinip geçinemeyeceklerini görmeleri için bir yıl süre verir. Eğer bu bir yılın sonunda halen müsahip olmayı isterlerse dede müsahiplik için pervaneye törenin yapılacağı zamanı bildirir ve pervane hazırlıklara başlar. *Pervane* yerleşim birimindeki bütün musahiplileri *şu gün içeri kurbanı var* diye bilgilendirir. (İçeri Kurbanını sadece musahipliler yiyebilir.) Musahipli aileler dışında kimsenin bulunmadığı musahiplik töreninde *delilci* delili yakar. Dedenin eşi, önüne dedenin önüne postu serer. Gözcü eşik adı verilen uzunca sopasını meydana koyar, orada bulunanlar önce eşige, sonra delile, sonra da dedeye niyaz ederler. Süpürgeci dedenin önünü üç defa süpürür. Post kalkar, *kurbancı* kurbanı kesmek için götürür, kurban kesilirken müsahip olacaklar *dâr* da bekler, kurban işaret verirse (bir şey yemesi, koklaması, idrar yapma işlemlerinden biri) iki aile de müsahip olabilir. Fakat işaret vermez ise aileler müsahip olamaz, tören yarıda kesilir. Eğer *Tercüman* adı verilen bu kurban işaret verirse kesilir, hiçbir kemiği kırılmadan tüm olarak kazana koyulur. Daha sonra mürebbi, yaşça büyük erkek, onun arkasında diğer erkek, birinci erkeğin eşi ve ikinci erkeğin eşi olmak üzere sırasıyla eşige niyaz ederler. Bu kişiler niyaz

ettikten sonra ayağa kalkar, dâra dururlar. Dede cemaate bunlardan şikâyetçi olan var mı diye sorar. Eğer kimse şikâyetçi değilse, musahip olacak aileler posta sol yanları üzerine yatarlar. Dede dördünün üzerine beyaz bir çarşaf örter. Daha sonra kalkmaları için başlarından tutar, şaplak vurur ve kaldırır.(Buyruk burada eğer “bacı hamile ise şaplak vurmaya omzundan niyaz ala der sf.56.) Dört kişi yine dârda bekler. Daha sonra dede onlara hayırlı verip, ellerine, dillerine, bellerine sahip olmaları, çiğ lokma yememeleri için öğütlerde bulunur. Musahipliler önce kendileri arasında niyazlaşır, daha sonra törene katılanlar ve dedeyle niyazlaşırlar. Böylece iki aile musahip olmuş olur.” (Selçuk 2004:190-196)

Bundan sonra kurban etinin yenmesi, dolu içilmesi ve semaha geçilir.

Musahip olma ritüeli görüldüğü gibi bir dizi dini uygulama sonucu olmaktadır. Zor bir süreç olan musahiplik için dede her iki aileye bir yıl süre vermesi her iki ailenin birbirini daha yakından tanınması bu kararın zor, kesin ve vazgeçilemez olduğunu göstermektedir.

Musahip olacak ailelerin kaçınması gereken ise daha önce belirtildiği gibi maddi ve manevi konularda eşit olmalarıdır. Ayrıca musahiplik akrabalıktan öte hatta kardeşlikten öte geçtiği için musahip kardeşlerin çocukları hiçbir şekilde evlenemez. Bu durum musahipliğin Alevi kültür ve inancında ne denli etkin olduğunu göstermektedir.

Türkmen Alevi köyü olan bu çalışmanın araştırma sahası Kabaklar Köyü’nde musahiplik vardır. Kabaklar’da derlediğimiz bilgilerin yanında köyde bu konuda bilgileri olan Nuri Ali Dede’nin oğulları ve bu çalışmanın kaynak kişilerinden Muharrem GÜROCAK ve Ali Necef GÜROCAK ile köydeki cemlerde yıllarca Zakirlik yapmış olan Kaygusuz mahlaslı İbrahim Yükselici(Bektaşî diye de bilinir) ile yaptığımız mülakatlar en sağlıklı bilgiye ulaşmakta konumuza yardımcı olacaktır.

1.11.1.1. Muharrem GÜROCAK, Ali Necef GÜROCAK ve Kaygusuz İbrahim ile yapılan söyleşi:

Musahiplik tam olarak nedir? Bu kavramdan ne anlıyorsunuz?

Muharrem GÜROCAK: Kendine ahret kardeşi seçtiğin kişiyle müsahip oluyorsun. Onun karısı senin bacın, kızı senin kızın, senin karın onun bacısı, evladın onun evladı oluyor. Başka türlü hiçbir gözle bakılmaz. Namusu senin namusun oluyor. Aile oluyorsun.

Ali Necef GÜROCAK: Öz kardeşinden yakın oluyor düğünle cenazenle uğraşiyor. Dayanışmanın en güzel örneğidir. Borcun varsa ödeyemeyeceksen müsahibinin durumu varsa o ödüyor. Tarlanı süremiyorsan müsahibin sürüyor.

Nasıl Musahip Olunuyor?

Muharrem GÜROCAK: Musahip olmak isteyen kişiler dedenin huzuruna gider. Cemaat toplanır. Ana olan zat ile müsahip olacak ailenin erkeği ceme gelir. Kadın *“ey canlar bir katar getiriyorum”* der. İçerdekiler de *“katarın uzun olsun”* der. Musahip olacak kadın *“El ele el Hakk’a”* der içeri girer, daha sonra müsahip olacak olan aynı çiftin eşleri gelir. Aynı niyazı ederler. Dört kişi bir araya gelip dâr’a dururlar. Dede müsahip olacak çiftlere *“Birbirinizi kırmayacağınıza, birbirinizin malına, namusuna göz dikmeyeceğinize her şeyi helalinden kazanacağınıza söz veriyor musunuz”* diye sorar. Onlar da söz verince dede *“ya Allah ya Muhammed ya Ali”* der. Niyazlaşırlar posta yaklaşılır. Delil yanar, zekir(a.) çalar, duaz imam okunur, kurban kesilir. Dede ve insanların huzurunda posta yatarlar, dede üç kere *“ya Allah ya Muhammed ya Ali”* der şaplak vurur ve *“Ey canlar bunlar Hz. Peygamberin karısı Hatice el Kibriya gibi, Hz. Peygamber gibi, Hz. Ali'nin karısı Fatmat'ül Zühre, gibi Hz. Ali gibi can kardeşi, ahret kardeşi oldu ne diyorsunuz”* der. Cemaat de *“Allah eyvallah”* der. Ve bu çift dünya ahret can kardeşi olurlar.

Kaygusuz İbrahim(İbrahim Yükselici): Musahiplerin arasında ayırdım-gayırdım kalkar. Öldükten sonra bile musahiplik devam eder. Çiftler ölse bile çocukları, torunları birbirine emmioğlu diye hitap eder. Kadınlara hala/bibi, erkeklerine amca diye hitap ederler. Öz kardeşinden daha yakındır öz kardeşinin kızı düşer ama musahibin kızı düşmez.

Muharrem GÜROCAK: Müsahip olacak kişi haram yememeli, namusu, sicili düzgün olmalıdır. Çünkü onun tüm davranışlarına kefil oluyorsun.

Müsahiplikte onun yanlışları senin yanlışın sayılıyor. Musahiplerin maddi ve manevi durumları eşit olacak. Genç gençle, yaşlı yaşlıyla müsahip kardeş olacak. Hatta güzel güzelle, çirkin çirkinle olacak.

Musahipler cömert olacak cimri olmayacak. Allahtan, Peygamberden korkacak. İki bir olacak, eline, diline, beline sahip olacak. Zaten müsahip olanların dünya nimetlerinde gözü kalmayacak, kuru ekmeği dahi paylaşacaklar. Aralarında bir bardak su bile lokma yerine geçer, biri su içerken öbürüne soracak, “*Hü erenler lokmamı kabul eder misin*” diye. O da “*lokman helal olsun*” der ve suyun yarısını o yarısını o içer.

Ali Nef GÜROCAK: Musahiplik, kıldan ince kılıçtan keskin bir durumdur. Ahret kardeşliğidir. Öldükten sonra bile müsahipler cennette buluşacak derler. 1986’dan sonra köyde musahiplerin sayısı azaldı.

Köyde Müsahip Olan Kişilerin Listesi

“Mehmet Mert ile İbrahim Gürocak

İbrahim Yükselici ile Çelebi

Ali Özer, İbrahim Özer” köyde musahip olan kişilerdir.

1.11.2. Kirvelik

“Kirvelik, kısaca birbirine ekonomik ve sosyal olarak eş konumda bulunan ailelerden birinin sünnet töreni masraflarını karşılamasıyla oluşan bir sanal akrabalık kurumu olarak tanımlanabilir.” (Artun 2008:235).

Anadolu’da sonradan kazanılan akrabalık biçimleri içinde önemli sayılan kirvelik, Kabaklar Köyü’nde musahip kardeşlikten sonra en önemli sanal akrabalık bağıdır.

- Kabaklar’da kirvelik her yedi yaşına gelen erkek çocuğunun sünnet edilmesiyle olan bir akrabalık, dostluk bağıdır.(KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-8), (KK-12),(KK-13),(KK-14), (KK-18).
- Kirve çocuklarına nikâh düşmez (KK-12),(KK-13),((KK-18).
- Kirvenin tam olarak görevi, sünnet esnasında çocuğun başında durmak, masrafları karşılamaktır.(KK-12),(KK-13),((KK-18).
- Kabaklar’da her çocuğun kirvesi vardır. (KK-8),(KK-12),(KK-13),((KK-18).

1.11.3. Sütannelik

Kabaklar’da var olan bir gelenektir. Köy içinde bir başka çocuğa sütannelik yapmış kadınlar vardır. Sütannelik ile ilgili inanış ve uygulamalar şöyledir;

- Çocuğu kendi evlatlarından ayırmadan öz annesini aratmayacak şekilde davranır. (KK-13),(KK-18).
- Çocuk da ölene kadar onu annesi olarak sayar, ihtiyaçlarını görür.(KK-12), (KK-13),(KK-18).
- Sütkardeşler birbirine hürmet gösterir. Sütkardeşten küçüklerle evlenilmez. Kendinden büyüklerle evlenilebilir.(KK-12), (KK-13),(KK-18).
- Sütanne ile çocuk arasında helalleşme vardır. (KK-2),(KK-8),(KK-12), (KK-13),(KK-18).

1.11.4. Değerlendirme

Sonradan kazanılan akrabalıkların görüldüğü üzere halk inancında biyolojik olarak akraba olmaktan farklı değildir. Aralarında kan bağı bulunmayan kişiler çeşitli vesilelerle sonradan akraba olabilirler. Bazı durumlarda (musahiplik gibi) bu akrabalık kardeşten de öteye geçebilmektedir.

Anadolu'nun çoğu yöresinde kirvelik, sütannelik, kan kardeşlik gibi sonradan kazanılan akraba türlerine rastlanılmaktadır. Bunun yanı sıra Alevilerde de “*musahip kardeşlik*” önemli yer tutmaktadır. Musahiplik hem dini hem de toplumsal yönleriyle Alevi toplumunda kutsi bir yerdedir. Bu kutsilik Hz. Muhammed ile Hz. Ali'nin musahip olmasına dayanmaktadır.

İnsanlar yukarıda sayılan sanal akrabalıklarla sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel anlamlarda birliktelik sağlamaktadır. Örneğin; sünnet düğünlerinde kirve ekonomik destek verirken, musahip olan aileler Alevi toplumunda daha başka bir yerdedir.

Sayılacak daha pek çok sebeplerle bu tür akrabalıklar geçmişten günümüze sürekli teşvik edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KABAKLAR KÖYÜ HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

2.1.Dil-Anlatım

2.1.1. Lakaplar, Adlar(Ad Verme)

Sözlük anlamı “*bir kimseye kendi asıl adından başka takılan ad*”(Devellioğlu 2006: 541) olan lakaplar, bir kimsenin işi, toplumdaki statüsü, uğraşları dolayısı ile verilen unvanlardır. Bu bakımdan Lakabın bir başka tanımı ise; “*kişiye her hangi bir özelliği dolayısıyla kendi alt kültürü bağlamında sonradan verilen isimdir.*”(http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/sempozyum/semp_3/boyraz.php)

Anadolu'nun çoğu yöresinde kişiler soyadlarından ziyade lakapları ile bilinmektedir. Özellikle kırsal yerleşim birimlerinde kişiler lakap veya unvanları ile bilinirler.

Kabaklar Köyü'nde de kişiler soyadlarından ziyade lakapları ile anılmaktadır. Bu durum ile ilgili derlediğimiz bilgiler şöyledir;

- Kabaklar Köyünde lakaplar, genel olarak insanların yaşayışı, mesleği, varsa bir özelliği veya hiciv edilen bir özelliğinden ötürü köylüler tarafından verilmiştir.(KK-2),(KK-8),(KK-11).

KL-1 (KK-18).

Pulcu İbrahim lakabının İbrahim Beye verilmiş nedeni, Maliye'de veznedar oluşudur. Eski dönemlerde mektup pulları maliye veznelerinde satıldığı için Pulcu lakabı verilmiştir.

Köyde her ailenin bir lakabı vardır. İnsanlar soyadlarından ziyade lakapları ile anılırlar. Köyün oluşumunda rol oynayan ailelerin bilindik lakaplarına bakacak olursak;

KL-2

Kekeçler (KK-12), (KK-13).

KL-3

Alolar (KK-12).

KL-4

Hasolar (KK-8)

KL-5

Kepenekler(KK-1),(KK-2),(KK-4),(KK-8),(KK-9),(KK-10),(KK-12),(KK-13),
(KK-14), (KK-18).

KL-6

Ocakuşağı (KK-1),(KK-2),(KK-4),(KK-8),(KK-9),(KK-10),(KK-12),(KK-13),
(KK-14), (KK-18).

KL-7

Karamıhtallar (KK-1),(KK-2),(KK-4),(KK-8),(KK-9),(KK-10),(KK-12),(KK-13), (KK-14), (KK-18).

KL-8

Kellesiböyükler (KK-1),(KK-2),(KK-4),(KK-8),(KK-9),(KK-10),(KK-12),(KK-13), (KK-14), (KK-18).

KL-9

Sinkolar (KK-1),(KK-2),(KK-4),(KK-8),(KK-9),(KK-10),(KK-12),(KK-13), (KK-14), (KK-18).

KL-10

Halloğlanlar (KK-1),(KK-2),(KK-4),(KK-8),(KK-9),(KK-10),(KK-12),(KK-13), (KK-14), (KK-18).

KL-11

Hırbazlar(KK-9),(KK-11).

Kabaklar Köyünde bir aileye verilen lakap genellikle dede veya ninelerinden gelmektedir. Herhangi bir olaydan sonra verilen lakaplar, boydan boya geçerek günümüze kadar gelmiştir. Örneğin; bugün 80 yaşında olan Suna Gür, babasının ve eşinin lakabıyla anılmaktadır. (KK-9),(KK-12),(KK-13),(KK-18),(KK-21).

Kabaklar Köyü'nde belli başlı ailelerin lakapları ve lakaplarının geldiği yerler şöyledir;

- Halloğlanlar ailesine bu lakap dedelerinden gelmiştir. Hallo diye anılan dedelerinden Halloğlanlar olarak geldiği rivayet edilmektedir.(KK-1),(KK-2),(KK-4),(KK-8),(KK-9),(KK-11),(KK-12),(KK-13), (KK-14), (KK-18).
- Köyün bir başka ailesi olan Sinko'ların adı ise köyde Sinko denilen bir kuştan gelmektedir. Sinko kuşu leylek tarzında göçmen bir kuştur. (KK-9).
- Hasanlar ailesine ise dedelerinin adıyla hitap edilmektedir. (KK-8).
- Hırbazlar denilen aile ise dedeleri Hırbaz Ökkeş'den gelmektedir.(KK-9),(KK-11)

KL-12

Kelo Mahamet(Kel Mehmet) kel olmasından ötürü bu lakap verilmiştir.(KK-9),(KK-11)

KL-13

Kekeçler ailesine dedelerinin kekeme olmasından ötürü bu lakap verilmiştir.(KK-12).

KL-14

Boz Memmetgil'e dedelerinin ten renginin açık olmasından ötürü bu lakap verilmiştir.(KK-9),(KK-12),(KK-13),(KK-18),(KK-21).

KL-15

*Kör Veli'*ye gözlerinin ama olmasından ötürü bu lakap verilmiştir. (KK-9).

KL-16

Mıktar Ökkeş'e ise (Muhtar Ökkeş) uzun yıllar muhtarlık yaptığı için görevi dolayısıyla bu lakap verilmiş ve ölümünden sonra bile böyle anılmıştır. (KK-12).

KL-17

Koreli Ali'ye ise zamanında Kore harbine gitmesinden ötürü Koreli Ali denmiştir. (KK-9),(KK-12).

KL-18

Köyde bıçakçılık yapan kişiye *Çakıcı* lakabı verilmiştir. (KK-9),(KK-12).

KL-19

Küçük Hösün(Küçük Hüseyin): Köyde birkaç tane Hüseyin olunca bu kişilerden birine küçük denilmiştir. (KK-9).

KL-20

Sıhhiyeciler: Sıhhiyeciler lakabıyla anılan aileye dedelerinden askerde sıhhiyeci olmasından ötürü bu lakap verilmiştir. (KK-2),(KK-8).

Kabaklar Köyü'nde kişilere verilen lakaplar yukarıdaki örneklerinde görüldüğü üzere genelde kişilerin meslekleri, karakter ya da fiziksel özellikleri vs. kriterlere göre verilmiştir. Bu lakaplar genelde bir kere verildiği zaman kişi öldükten sonra bile devam eder, kişiler adından ziyade lakabı ile bilinir.

İnsanlara verilen lakapların dışında çeşitli nesnelere de yörede çeşitli adlar verilmiştir.

- Sebze ve meyvelere verilen yöresel adlar vardır, domatese misir, fasulyeye pakla, patlıcana balcan, patatese patata denir. (KK-2),(KK-8),(KK-9).
- Kabaklar Köyünün coğrafyası dağlık, kırsal arazide olduğu için etrafında dağ, ova, yayla, yerleşim birimleri, akarsu vs. gibi yerlere değişik isimlendirmeler verilmiştir. Bu isimler genellikle öz Türkçedir. Örneğin; Köyün batısında bulunan mevki Domuzyalağı olarak geçmektedir. Sebebi ise bu bölgede domuzların bulunmasıdır. (KK-2),(KK-8).

2.1.2. Dua (Alkış), Beddua(Kargış), Yemin-Okşamalık

“Fiziksel, ruhsal, ekonomik ve dinsel gereksinimlerin doğurduğu iyi dilek bildiren etkisini anlatımdaki özenmişlikten, imge, düşünme ve çağrışım buluşlarındaki başarıdan alan, kalıplaşmış sözlere alkış; tanrının sevgi ve ilgisinden mahrum olmayı, gücenme ve gönül kırıklığını, hak edilen cezayı, öfke ve kırgınlık içinde anlatan olumsuz sözlere de kargış denir.” (Batur 1998:629).

İnanç merkezli bir köy olan Kabaklar’da bugün cemevi olmamasına karşın çok canlı bir şekilde Alevilik inancı yaşamaktadır. Kabaklar da sözlü kültür gelişkindir. Bu gelişkinlik dua, beddua, yemin-okşamalık gibi halk edebiyatı ürünlerine yansımıştır. Bu sözleri inceleyecek olursak;

Kabaklar Alkış(Dua) (KA)

KA-1

Allah oğlun ile kızın ile komşu etsin; Doğacak veya doğmuş çocukların ana-babaya vefalı olması için söylenmiş bir duadır. (KK-11).

KA-2

Allah seni de güzel geçitlerden geçirsin (KK-11).

KA-3

Allah sağ elini sol eline muhtaç etmesin (KK-11).

KA-4

Allah yezitlerden sakınsın (KK-1),(KK-9),(KK-11),(KK-12),(KK-18).

KA-5

Allah namerde muhtaç etmesin. (KK-13).

KA-6

Allah seni sakınsın. (KK-1),(KK-2),(KK-10),(KK-13).

Kabaklar Kargış(Beddua) (KKA)**KKA-1**

Allah tependen baktıra (KK-11).

KKA -2

Canın çıka (KK-11).

KKA-3

Kan işeyesin(KK-4), (KK-11).

KKA-4

Cehenneme gel (KK-9),(KK-11).

KKA-5

Allah seni yaşatmaya (KK-1),(KK-9),(KK-11).

2.1.3. Nasihatler

TDK *Büyük Türkçe Sözlüğü*'nde “nasihat” kelimesini ‘öğüt’ ile açıklamış. Öğüdü ise “*Bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyler için söylenen söz, nasihat*” olarak tanımlamıştır. (TDK 1998).

İslam Ansiklopedisinde nasihat;

“Saf, halis olmak, kötülük ve bozulmaktan uzak bulunmak; iyi niyet sahibi olmak ve başkasının iyiliğini istemek anlamındaki “nush” kelimesi “başkasının hata ve kusurunu gidermek için gösterilen çaba; iyiliği teşvik, kötülükten sakındırmak üzere verilen öğüt; başkasının faydasına ya da zararına olan hususlarda bir kimsenin onu aydınlatması ve bu yönde gösterdiği gayret” manalarında açıklanmaktadır.(Çağrı 2006:408).

Yukarıda başlıca sözlük ve ansiklopedilerden kısaca tanımlamaya çalıştığımız nasihat ve öğüt dilimize nasihat etmek ya da nasihat vermek olarak girmiştir. Nasihatın genel bir tanımını yapılacak olunursa; “yaşça büyük kimselerin kendilerinden yaşça küçük kimselere iyi ve doğru olanı göstermek amacıyla uymasını istediği kuralları sözlü olarak anlatan ifade biçimi” olarak nitelendirilebilir.

Türkiye’deki Alevi zümrelerinin değişmeyen ahlaki kuralı eline, diline, beline sahip olmak ve bunu her hal ve şartta yerine getirmektir. (Fığlalı 1990:372)

Alevi-Bektaşî kültüründe ahlaki kuralların ve diğer toplumsal değerlerin öğretilmesinde başvurulan önemli kaynaklar tek yazılı kutsal kaynak olan ‘buyruk’ ardından ‘mürşid’, ‘dede-baba’dır. Ondandır ise toplumsal anlamda; Hazreti Peygamber, Hazreti Ali ve erenlerin, evliyaların, ulu ozanların, sözleriyle nasihatleri, bireysel anlamda ise anne, baba ve aile büyüklerinin söz ve nasihatleridir.

Bu bağlamda Kabaklar Köyü’nde verilen nasihatlere göz atacak olursak;

Kabaklar Köyünde nasihatler sosyal hayata yön vermektedir. Cem, düğün ve cenaze gibi törenlerde Dede’nin verdiği nasihatler kişilerin toplumsal değerler hakkında eğitilmesinde katkı sağlamaktadır.

Kabaklar Köyünde Kaynak Kişiler(KK) ile yapılan mülakatlar sonucu ortaya çıkan nasihat içerikli sözlerden bazıları şöyledir;

KNA-1

Eline, diline, beline sahip ol! (KK-13).

KNA-2

Kulağının duymadığımı, dilinle söyleme (KK-13),(KK-18).

KNA-3

Kötü söz söyleme, o sahibine aittir. (KK-10),(KK-13).

KNA-4

Harama kuşak çözme(zina yapma) (KK-13).

Kabaklar Köyünde askere giden gençlere Dede'nin verdiği nasihatler şunlardır;

KNA-5

Doğru git, doğru gel(KK-13).

KNA-6

Haram yeme,(KK-13).

KNA-7

Zina yapma(KK-11),(KK-13).

KNA-8

Amirlerine karşı saygılı ol(KK-13).

KNA-9

Arkadaşlarıyla iyi geçin (KK-13).

KNA-10

Komşularıyla iyi geçin.(KK-13).

Kabaklar Köyünde Nuri Dede'nin babası Mustafa Dede zamanında cemlerden önce küsler barıştırılırdı. Barıştırıldıktan sonra, komşuluk ve akrabalık ile ilgili nasihatler verilirdi. Eğer bir kadın kocasından şikâyetçi ise, Dede kocayı bir kenara çekip, uzun-uzun nasihatlerde bulunurdu. (KK-12),(KK-13),(KK-18).

Dede'nin dışında Kabaklar Köyünde anne-baba'nın çocuklarına yaptığı nasihatlere bakacak olursak; geçmişten beri Kabaklar Köyünde bir annenin kızına verdiği şu nasihat meşhurdur;

KNA- 11

“Kızım bizi mahcup etme, biz Aleviyiz, mutlaka dürüst olmak zorundayız. Dünya mallarına, nimetlerine gözünü dikme” şeklindedir. (KK-12),(KK-13).

2.1.4. Argo Sözlere

“Bir toplumsal sınıfın, bir meslek grubunun ya da bir topluluğun üyelerinin kullandığı, genel dilin sözcüklerine yeni anlamlar vererek ya da yeni sözcükler katarak oluşturulan özel dile argo denir. Hırsız argosu, asker argosu, kalaycı argosu, artist argosu gibi.” (Batur 1998: 643).

Argo, anlamını tam bilmeyenlere hemen küfrü çağırırsa da aslında küfürden çok uzak, hatta ilgisi bile olmayan nükteli kelimelerdir. Batur’un yukarıda belirttiği argo çeşitleri gibi daha nice argo çeşitleri var. Bunların içinde Bektaşî argosu dikkat çekenlerdendir.

Bektaşî argoları günlük hayatta çok sık yer bulur. Bunun yanı sıra Bektaşî fıkralarında da bu kelimelere çok sık rastlarız.

“Bektaşî hayatı kendi doğallığı içinde yaşar. Argonun alaya alma fonksiyonuyla zeki, nükteci ve hazır cevap olan Bektaşîlerin bu özelliği bir araya gelince sonuçta mizah yönü güçlü hoş fıkralar ortaya çıkar.” (Özcan 2007:108).

Kabaklar’da derlediğimiz argo kelimelere ve argo kültürüne bakacak olursak;

- Kabaklar Köyünde argo sözler genellikle bir insana şaka yollu gönderme yapmak amaçlı söylenen hakaret içermeyen ifadelerdir. (KK-2),(KK-8),(KK-11),(KK-14).
- Argo ile kimse incitilmez (KK-13).

Kabaklar’da kullanılan argo ifadeler ise şunlardır:

KAR-1

“Bunun başında yellendin de mi böyle acı bitti.” Geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlayan köyde, bahçeye ekilen biber acı çıkarsa, eken kişiye denilmektedir. (KK-11)

KAR-2

“Simo'nun itine dönmüş.” Köyde çok zayıf kalan, çelimsiz kişilere ise denilmektedir. (KK-9),(KK-11).

KAR-3

“İrezil bey şu bizim parayı ver.” Yörede istediği takdirde kendisine para vermeyen ya da alacağı olan kişi borçlusuna kullanmaktadır.(KK-11).

2.1.5. Ölçülü Sözler

Kabaklar'da daha önce belirtilen nasihatlerin dışında, atasözü veya deyim tarzı kelimelere rastlanmamıştır. Derlemeler esnasında ısrarla her kaynak kişiye sorulduğu halde bu tarz sözlerden ziyade Peygamber hadislerinden, Hz. Ali'nin sözlerinden, Yedi Ulu Ozan'ın, Yunus Emre'nin ve diğer Alevi-Bektaşî ozanlarının şiirlerinden genelde toplumsal yönü ağır basan ve kişilere nasihat verici yönleri olan şiir ve sözlerden örnekler verilmiştir.

Bu sözlere derlediğimiz örnekler ise şunlardır;

KÖS-1 (KK-11).

Vaktinize hazır olun,
 Ecel vardır, gelir bir gün.
 Emanettir kuşça canın,
 Issı vardır, alır bir gün.

Nice bin kere kaçarsan,
 Yedi deryalar geçersen,
 Kanat çırparak uçarsan,
 Ecel seni bulur bir gün.

İşbu meclise gelmeyen,
 Anıp nasihat almayan.
 Elif'ten be'yi bilmeyen,
 Okur kişi olur bir gün.

Tutmaz olur tutan eller,
 Çürür şu söyleyen diller.
 Sevip kazandığın mallar,
 Varislere kalır bir gün.

Yunus Emre'm bunu söyler,
 Aşkın deryasını boylar.
 Şu yüce köşkler, saraylar,
 Viran olur kalır bir gün.

Yunus Emre

KÖS-2(KK-11).

Dinle sana bir nasihat edeyim

Hatırdan, gönülden geçici olma

Yiğidin başına bir iş gelince

Anı yad ellere açıcı olma

Mecliste ârif ol kelâmı dinle

El iki söylerse, sen birin söyle

Elinden geldikçe sen eylik eyle

Hatıra dokunup yıkıcı olma

Dokunur hatıra kendisin bilmez

Asilzadelerden hiç kemlik gelmez

Sen eyilik et de o zayi olmaz

Darılıp da başa kakıcı olma

El âriftir, yokla kendi kendini

Dağıdırlar duzağını, fendini

Alçaklarda otur, gözet kendini

Katı yükseklerden uçucu olma

Muradım nasihat bunda söylemek

Size lâyük olan onu dinlemek

Sev seni seveni, zay etme emek

Sevenin sözünden geçici olma

Karac'oğlan söyler sözün, başarır

Aşkın deryasını boydan aşırır

Seni bir mecliste hacil düşürür

Kötülerle konup göçücü olma

Karacaoğlan

Yukarıdaki nasihat içerikli mısralarda yiğidin başına bir hal geldiğinde anı yâd ellere verme sözü Kabaklar Köyünde halen yaşamaktadır. Köy içinden ya da dışından birisinin başına bir hal geldiğinde, başı dara düştüğünde köy o kişiyi sahiplenir ve onu saklarmış. Bundan ötürü geçmiş zamanlarda kaçaklar, eşkıyalar fena bir iş yapmadığı hallerde(mala-ırza-cana kastetmediği hallerde) onu saklarmış. Ayrıca iki genç birbirini sevmiş ve kaçmışlarsa da herkimse onu da köyde saklarmış. Bugün bu sözleri de atasözü ve deyim olarak kullanmaktadırlar.

KÖS-3 (KK-10).

Kardeş şaşkın gezme bir gün ölürsün

Yalan dünya baki kalmaz ne fayda

Yaptığın işlere olursun pişman

Son pişmanlığın geri gelmez ne fayda

Bir gün eletirler seni evinden

Allahın kelamı kesme dilinden

Kurtuluş yok Azrail'in elinden

Türlü türlü fendin olsa ne fayda

Ne söylersen söz içinde sözün var

Şu dünyada senin oğlun kızın var

Şu dünyada(n) üç beş arşın bezin var

Bedestenler senin olsa(olsun) ne fayda

Ne söylersen sen sözünden şaşmayasın

Helalini haramdan seçmeyesin

Tükenir ırızkın sular içmezsin
 Akan çaylar senin olsun(olsa) ne fayda
 Pir Sultan'ım derki çöküp otursam
 Allahın kelamı dile getirsen
 Şu koca dünyayı zapta geçirsen
 Harun kadar malın olsa ne fayda
 Kalktı havalandı gönlümün kuşu
 Konmayınca bu can senden ayrılmaz
 Hakkın Azrail'i göğsün bendine
 İnmeyince bu can senden ayrılmaz
 Mollalar oturmuş kefenim biçer
 ...lar oturmuş tabutum çakar
 Ağaçtan eğerli geziyor atlar
 Binmeyince bu can senden ayrılmaz
 Dinleyin sözümde var mıdır hata
 Şahım al giyinmiş yakışır zate
 Mezarım üstünde yeşil ot bite
 Solmayınca bu can senden ayrılmaz/candan ayrılmaz
 Gözüm kaldı şu geyiğin postunda
 Azrail can almanın kastinde
 Döne döne teneşurun(teneşirin)üstünde

Yummayınca bu can senden ayrılmaz/candan ayrılmaz

Pir Sultanım der ki hüsn-ü rızada

Düldül atına binmiş gelir gazada(n)

Ölüm şerbetini gönl-ü rızada

İçmeyince bu can senden ayrılmaz/candan ayrılmaz

İşte geldim işte gittim

Yaz çiçeği gibi bittim

Koca dünya ne iş tuttum

Ömrücüğüm geçti gitti

İşte geldi yuyucular

Tenime su koyucular

Kefin ehlinden hocalar

kefinimi biçti gitti

İp attılar belimizde

Pek tuttular kolumuzda

Ayrıldılar elimizde

Can cesetten ayrıldı gitti

Çağırdılar imam geldi

Her biri bir işe girdi

Azrail pençe vurdu

Can kafesten uçtu gitti/çıktı gitti

Pir Sultan'ım düşümüzde

Iraz geldi karşımızda

Baykuş mezar taşımızda

Garip garip uçtu gitti

Pir Sultan Abdal

2.1.6. Yeminler

Kabaklarda yemin etmek, yemin içmek, yemin tutmak sözlerin en büyüğüdür. Örneğin, cemlerden önce, sonra yeminler edilir. Köyde sosyal olaylarda yemin edilmektedir. Örneğin bir kimsenin bir malı çalınmışsa o konuda cemden önce dede bir şikâyeti olan var mı diye sorar. Kişi ayağa kalkar şikâyetini söyler. Dede bunun üstüne gören, duyan, bilen var mı diye yemin ettirir. Eğer suçlu bulunursa, cemde halk mahkemesi kurulur, dede, mürşid, pir bir araya gelir. Kişiyi dara çekerler ve cezasız kalacaksa o konuda bir daha tekrar edilmemesi üzerine yemin ettirirler. İçtiği yemini tutmayanlar ise, cezalandırılır, 5 yıl 10 yıl cem'e katılamaz, lokması yenmez, selam verilmez, varsa davarı güdülmez, kapısının eşliğinden geçilmez, kız alınıp verilmez ve çeşitli yaptırımlar uygulanır. (KK-1),(KK-2),(KK-8),(KK-11),(KK-12),(KK-13),(KK-14),(KK-18).

2.1.7. Değerlendirme

“Halk edebiyatı ürünleri bugün yaygın ve etkin bir şekilde günümüze gelebiliyorsa şüphesiz bu daha önce araştırmacıların defalarca söylediği “sözlü kültür” sayesinde. Boratav'a göre sözlü kültür halk edebiyatı ve folklor ürünlerinin hammaddelerini oluşturan kaynaklardır.” (Boratav 2011: 40).

Çalışmanın bu kısmında incelediğimiz lakaplar, dualar, beddualar, nasihat, argo, ölçülü sözler ve yeminler gibi sözlü kültüre dayalı halk edebiyatı ürünleri halk inançlarının da temelini oluşturmaktadır. Toplumsal yönleri fazla olan yukarıda sayılan ürünler bir toplumun günlük yaşamından, doğumdan ölüme bütün törenlerinde kendilerine yer bulan halk edebiyatının vazgeçilmez unsurlarıdır. Bu bağlamda Kabaklar Köyü'nde halk edebiyatı ürünlerini incelerken ilk olarak bu unsurlara değinilmiştir.

Kabaklar'da genelde insanları soyadlarından ziyade lakapları ile çağırarak âdeti vardır. Bu lakaplar genelde kişilerin mesleklerine, sosyal statülerine, kusur ya da övülen yönlerine göre verilir. Kişi kendisi ölse bile lakabı bu dünyada kalır. (KL-1, KL-2, KL-3, KL-4, KL-5, KL-6, KL-7, KL-8, KL-9, KL-10, KL-11, KL-12, KL-13, KL-14, KL-15, KL-16, KL-17, KL-18, KL-19, KL-20)

Alkış(Dua), Kargış(Beddua) sözlerinde ise dinsel-büyüsel ifadeler dikkat çekmektedir. Kabaklar'da birisine dua edileceği zaman genelde “Allah seni şöyle yapsın, böyle iyilikler versin” gibi ifadeler kullanılır. (KA-1, KA-2, KA-3, KA-4, KA-5, KA-6) Beddualarda ise çok büyük bir kızgınlık anında en kötü sonuçlardan birisi “Allah canını alsın, canın çekile, cehenneme gel” gibi ifadeler kullanılır. (KKA-1, KKA-2, KKA-3, KKA-4, KKA-5)

Kabaklar Köyü'nde verilen nasihatlerin nasihat kavramına uyması, ders verici, iyiye sevk edici yönlerinin baskın olması ve Alevilikle ilgili çeşitli kuralları, yasakları, ritüel ve gelenekleri gelecek kuşaklara en sade biçimiyle bırakılması açısından önem arz etmektedir. (KNA-1, KNA-2, KNA-3, KNA-4, KNA-5) Kaynak kişilerden büyük bir çoğunluğu bu nasihatleri çocuk yaşlarda öğrendiklerini yalnız ayin-i cemlerde mi, yoksa evde, köy kahvehanesinde büyüklerinden mi, anne-babasından mı öğrendiğini bilmiyor. Ancak küçük yaşlardan itibaren bu nasihatlerin akıllarına kazındıklarını ve hiç unutmadıklarını, askerdeyken, evlenirken, gurbete

giderken hep bu nasihatleri tuttıklarını söylemektedirler.(KNA-6,KNA-7,KNA-8,KNA-9,KNA-10,KNA-11)

Fazla çeşitli örnekler sunamadığımız argo sözleri Kabaklar'da azdır. Var olan argo sözler ise iğneleyici ve şaka yollu karşısındakine takılmak amaçlı kullanılmaktadır.

Kabaklar Köyü'nde atasözü ve deyim niyetine kullanılan ölçülü sözler ise genelde ders çıkarılması, nasihat alınması gereken bir durumun anlatılmasına yardımcı olmaktadır. (KÖS-1,KÖS-2,KÖS-3)

Son olarak yemin sözlerinde de yine dinsel-büyüsel bir inanma görülmektedir. Yemin Kabaklar'da en üst düzeyde söz vermeye denilir. Ve yeminden dönmek hem ayıp hem de günah sayılır.

2.2.Anlatmalar

2.2.1. Halk Hikâyeleri

Halk edebiyatında, yiğitlik, aşk konularını işleyen düz yazı – nazım karışımı bazen de yalnız düz yazı ile söylenen, çoğunlukla halk ozanlarında (saz şairlerince) anlatılan hikâyelere halk hikâyesi adı verilir. (Batur 1998:419).

Boratav'a göre 16.yy'dan bu yana, eski ozanların anlatma geleneğinin ürünü olan destan'ın yerini aldı.(Boratav 1973: 55).

Halk hikâyeleri genelde boyut, biçim ve konularına göre tasnif edilirler. Boratav halk hikâyelerini “*Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*” adlı eserinde konularına göre şöyle tasnif etmiştir: (Boratav 2011:15-19)

1. Kahramanlık Hikâyeleri

- A. Koroğlu Kolları
- B. Diğer Kahramanlık Hikâyeleri
  - 1. Koroğlu Dairesine bağlı olanlar
  - 2. Celali Bey ve Mehmet Bey Hikâyesi
- C. Diğer Hikâyeler
  - 1. Bey Börek
  - 2. Şah İsmail
  - 3. Latif Şah

2. Aşk Hikâyeleri

- A. Kahramanları Muhayyel Olanlar
  - 1. Elif ile Mahmud
  - 2. Derdiyok ile Zülf-ü Siyah
  - 3. Ülfetin
  - 4. Mirza-yı Mahmud
- B. Âşık Şairlerin Romanlaşmış Hayatları
  - a. Yaşadıkları Sanılan Âşıklar
    - 1. Ercişli Emrah ile Selvi Han
    - 2. Âşık Garib
    - 3. Kerem ile Aslı
  - b. Yaşadıkları Kesin Olan Aşıklar
    - 1. Karacoğlan
    - 2. Sümmani
    - 3. Âşık Ali İzzet

3. Bu Sınıflara Tamamiyle Girmeyen Hikâyeler

- a. Aşk Maceraları

1. Ali Şir Hikâyesi
2. Gündeşlioğlu
3. Hasan ile Mihrican
4. Âşık Ömer'in Şair Olması vb.

4. Meşhur Kaçaklara(eşkıyalara) ve kabadayılara ait hikâyeler

1. Deli Yusuf Bey
2. Kerem Bey
3. Kazar
4. Mihrali Bey
5. Kaçak Nebi

Boratav'ın halk hikâyelerine yaptığı bu konu tasnifinin ardından halk hikâyelerinin boyut ve biçimlerine göre Suat Batur tarafından şöyle tasnif edilmiştir: (Batur 1998:422).

Biçimlerine Göre:

1. Türkülü Hikâyeler

- A. Klasik Hikâyeler
- B. Kasideler
- C. Bozlaklar

2. Türküsüz Hikâyeler

Boyutları Yönünden

1. Uzun Hikâyeler

2. Kısa Hikâyeler

- A. Kasideler
- B. Kara Hikâyeler
- C. Karavelliler
- D. Bozlaklar

Bunların dışında Suat Batur birde Halk hikâyelerini kaynakları yönünden sınıflandırmıştır:

Kaynakları Yönünden

1. Türk kaynağından gelenler
2. Arap-İslam kaynağından gelenler
3. İran-Hint kaynağından gelenlerdir.

Halk hikâyelerinin oluşumu hakkında çalışma yapanlar, hikâyeyi genellikle söyleyeni bilinmeyen halk edebiyatı ürünlerinden saymışlardır. Buradan hareketle bunların halk içinde doğup geliştiklerini söylemek mümkündür. Âşıklar halk hikâyelerinin yaşayıp yayılmasında büyük rol üstlenmişlerdir.(Artun 2008a:122).

Halk Hikâyelerinin tanım ve tasnifini yaptıktan sonra araştırma sahamızda söylenen, bilinen halk hikâyelerine ve halk hikâyecilik geleneğini inceleyecek olursak;

- Kabaklar'da halk hikâyeciliği vardı. Hikâyeler eskiden cemlerden önce anlatılırmış. Bu halk hikâyelerini genelde ağzı laf yapan bir kimse ya da, “Zakir” anlatırmış.Yalnız bu işi profesyonel olarak yapmadığı için gelir elde edilmezmiş. (KK-2),(KK-8),(KK-11).
- Günümüzde ise halk hikâyeciliği cem gibi törenlerden önce her hafta periyodik olarak değilse de kahve toplantılarında vs. de anlatılmakta veya köye gelen misafirlerin ilgisini cezp etmek açısından anlatılmaktadır. Özellikle İbrahim Baba türbesini ziyarete gelen kimselere köyde ki herhangi bir yaşanmış hikâyeden bahsedilmektedir. (KK-2),(KK-8).

- Yörede anlatılan halk hikâyeleri genellikle Demircioğlu, Köroğlu, Aşşık İbo, İbrahim Baba'nın şahsiyeti etrafında dönen hikâyelerdir. Ayrıca Kabaklar Köyünde yaşanmış gülünç, dramatik, acı veren bir olaydan sonra kulaktan kulağa anlatılan hikâyelerdir. (KK-9),(KK-119).
- Kabaklar Köyünde anlatılan halk hikâyelerinin konuları aşk, kahramanlık, sosyal hayat olduğu gibi inanç merkezli halk hikâyeleri de vardır. Bu hikâyeler genellikle köy halkı tarafından gençlere ders vermek, öğütlemek, inançsal ritüelleri öğretmek, Aleviliğin temelini öğretmek âmâcılığı ile kullanılmıştır. (KK-2),(KK-8),(KK-11),(KK-13),(KK-14).
- Halk hikâyeciliği geçmişte televizyon, radyo vs gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmadığı dönemlerde ninelerimiz, dedelerimiz tarafından ve köyün yaşlıları tarafından anlatılırdı. Bu hikâyeler gençlere nasihat vermek amacıyla yıllarca anlatılmıştır. (KK-14).
- Köyde eskiden halk hikâyesi veya destan anlatan mukallit insanlar varmış. Bu insanlar cem aralarında ellerine sopa, mendil tabure alarak hikâyeler anlatırmış. Örneğin; yaklaşık 50-60 yıl önce Vahit Ertem adında bir anlatıcı varmış. Vahit Ertem cem aralarında gelir, insanların eğlenmesi için hikâyeler anlatırmış. (KK-2),(KK-8).
- Kabaklar'da gülünç hikâyelere “gülüşenlik” denilmektedir.(KK-2),(KK-8).
- Gülünç hikâyeler anlatılırken bir kişi de aradan çıkıp şu dizeleri okurmuş;(KK-11)

Al öküzü çite koştum

Abileri yere saçtım

Al öküzü kurtlar yedi

Abileri kuşlar seçti

Senin sözün yere düştü

Buda senden kaldı mı?

Hikâyeci hikâyesini anlatırken eline sopa mendil vs alır dinleyici de inanmadığı zaman bu dizeleri okurmuş. Dinleyici de bu dizeleri söylerken tıpkı hikâyeci gibi sopayı eline alır, çit sürer gibi yaparmış.

- Yörede anlatılan en sık halk hikâyesi, destan türünden eserler, Köroğlu, Karacaoğlan, kerem ile aslı, Aşşık İbo gibi halk hikâyeleridir. Bu hikâyeler genellikle ev toplantılarında, misafirliliklerde sohbet muhabbet olsun diye kişiler arasında anlatılır. Anlatım esnasında taklitler yapılır. (KK-2),(KK-8), (KK-11).
- Hikâye anlatıldığı esnada eğer anlatıcının lafı yarında kesilirse anlatıcı şu dizeleri okur; (KK-9),(KK-10).

İlimsiz ortamda muhabbet olsa
Orda konuşulan kıl u kal olur
Asılsız, fasılsız temaşa varsa
Sözler özden uzak kuru laf olur

Ne söyleyen anlar ne de dinleyen
Birliği bozuyor sohbet kirleyen
Nerde(n) gelip gittiğini bilmeyen
İnsanlıktan çıkar içi kof olur

İlmen konuşanı hoştur dinlemek
İnsanlık vasfıdır bilip söylemek
Kişi bilgin olur çekerse emek
Gönül bilginler Hakk'a yar olur

İlme dayanınca sohbetin özü
Hak kelamı olur kâmilin sözü

Dosta Kâbe olur dostunun yüzü
 Bu demde söylenen nur iman olur
 Fethi ne söylerse kendine söyler
 Bize böyle derdi kâmil erenler
 Eğer dinler ise ağalar beyler
 Cümle âlem için sonu hayrolur

- Bunun yanı sıra anlatıcı anlattığı hikâyeyi bitirmediyse, arada laf atana “bulamaç etme” der. Bulamaç yörede yapılan yoğurtlu sebzeli bir çorba türüdür. Yani işi karıştırma demek istenmiştir. (KK-9),(KK-10).

Kabaklar Köyü’nde halk hikâyeleri ile ilgili derlediğimiz temel bilgiler bunlarken, köylünün hafızasında kayıtlı halk hikâyelerinden bazıları şunlardır:

KH-1(KK-9),(KK-21).

Silahını Vermeyen Şehit

Halloğlanlar’dan biri Çanakkale harbinde iken şehit düşmüş. Birlik kumandanı şehit olan askerin hemşerisini yanına çağırmış ve “*oğlum sizin oralarda nasıl mezar kazılıyorsa burada da aynısını yap arkadaşını göm*” demiş. Bunun üzerine arkadaşı, Halloğlan’ın(Mürdüm Ahmet) mezarını kazıyor fakat şehit asker elinden mavzerini bırakmıyor. Durum böyle olunca asker komutanını çağırıyor, komutan “*oğlum bırak elinden mavzerini sana kubbeli mezar yaptıracağız*” diyor. Asker yine bırakmıyor, ta ki komutanı “*emrediyorum*” diyene kadar. Komutan emredince asker elindeki silahını bırakıyor.

KH-2(KK-14).

Kaçan Kız

Vaktiyle bir genç kız köy dışından(Alevi olmayan) bir genç ile ailesinin rızasını almadan kaçmış. Genç kızın başına o günden sonra olur olmadık işler gelmiş, kaynanası, kayınbabası hatta evlendiği genç bile onu “Müslüman” edelim diye onu küçümsemiş, temizlenmesi adına ayaklarının altına sıcak kiremit koymuşlar, . Genç kız mutsuz bir evlilik sürerken yapılan eziyetlere katlanamamış ve Kabaklara geri dönmüş. Daha sonra o genç kıza köyün ileri gelenleri tarafından ceza verilmiş, o cezaya göre bir kurban adayacak ve fakir fukaraya dağıttıktan sonra köyün ileri gelenleri tarafından affedilecekti. Genç kız ondan sonra affedilmiş ama yaptığı için pişmanlığıyla da yaşamış.

KH-3 (KK-2),(KK-8).

Vahit Ertem

Vakitlerden bir vakit Vahit Ertem Osmaniye’ye gitmiş. Bir lokantaya varmış, çorba yiyecekti. Lokantada masalar sandalyeler varken, Vahit Ertem masanın üzerine çıkmış, kimse ses etmemiş, lokantacı çorbayı getirince Vahit Ertem geri geri çekilmek isterken barabar (beraber) ayağı kayıyor, masayla barabar çorba da üzerine dökülüyor. Tabi orda lokantacı üzerine varıyor, sen ne yaptın masayı, tabağı kırdın şeklinde kötü sözler söylüyor. Orada bir tanesi heç ses etme yeniden çorbayı getir, amca çorbasını yesin demiş. Vahit Ertem bu sefer masanın tepesine çıkıp, çorbasını yemiş ve çekilmiş.

2.2.2. Efsane ve Menkıbeler

Efsane eski çağlardan beri söylenegelen, çoklukla olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen kısa bir anlatı türüdür. (Batur 1998:389).

Efsanenin başlıca niteliği inanış konusu olmasıdır; onun anlattığı şeyler doğru, gerçekten olmuş diye kabul edilir. Bu niteliği ile efsane masaldan ayrılır, hikâye ve destana yaklaşır. Başka bir niteliği de düz konuşma diliyle ve her türlü üslup kaygısından yoksun, hazır kalıplara yer vermeyen kısa anlatı oluşudur.(Boratav 1973a:106)

Efsanelerin çeşitleri ve sınıflandırması konusunda çeşitli görüşler vardır. Bu görüşlere bakacak olursak Boratav sınıflandırmasını şöyle yapmıştır:

1. Yaradılış Efsaneleri-Oluşum ve dönüşüm efsaneleri- Evrenin sonunu(Mahşer ve Kıyamet günlerini) anlatan efsaneler.
2. Tarihlik Efsaneler
3. Olağanüstü kişiler, varlıklar ve güçler üzerine efsaneler.
4. Dinlik efsaneler. (Boratav 1973a:108-109).

Suat Batur'da rastladığımız tasnif de ise efsanelerin tasnifinde isimlendirmeler farklıdır;

1. Yaradılış Efsaneleri
2. Doğaya ve doğa olaylarına ilişkin efsaneler
3. Yerler ve yerleşim birimleriyle ilgili efsaneler
4. Kişilere bağlı efsanelerdir. (Batur 1998: 390).

Efsanelerin oluşumu ile Erman Artun'un görüşleri ise şöyledir;

“Efsanelerin kökenlerini tarih öncesi devirler ve bu devirlerde yaşayan insanların ruhsal durumlarında arama eğiliminin birçok araştırmacıda yaygın olduğunu görürüz. İnsanoğlu özellikle rasyonel düşünme olanağına sahip toplumlarda kendisini tabiata karşı daha güçlü hissedebilmek için kahramanlar yaratma yoluna gitmiş veya bir kişinin yaptığı çok fazla büyüterek ondan güç ve cesaret kazanma ihtiyacını sembolleştirmiştir.(Artun 2008a:94-95)

Menkıbeler ise;

“Menkıbe ise din büyüklerinin ya da tarihe geçmiş kimselerin yaşamları ve olağanüstü davranışlarıyla ilgili anlatılara denir. Menkıbeler ile doğaya ve doğa olaylarına, yerler ve yerleşim birimlerine ilişkin efsaneleri ayırmak güçtür. Çünkü hem doğa olayları hem de yerler ve yerleşim birimleri genellikle bir din ulusuna bağlanarak anlatılır.” (Batur 1998:411).

Bu tanımlamalardan sonra Kabaklar Köyü'nde bilinen efsane ve menkıbelere bakacak olursak;

KEM-1 (KK-11).

Nuh Tufanı

“İnsanlar dünya nimetlerinden azınca, Cebrail (a.s)Hz. Nuh'a göründü ve “*ya Nuh bir gemi yapasın, her mahlûkattan bir çift alacaksın yüksek bir tepeye çıkacaksın çünkü yer su dolacak*” dedi. Ve Hz. Nuh gemiyi yaptı, gelini, kızı, oğulları hiçbiri onu tanımadı, heç kimse gitmedi onunla yani. Sonra olan oldu, vakit

geçti yüzyıl geçti belki aradan, kaç yıl geçtiği belirsiz sallandı gitti, battı çıktı gitti, sonunda bir dağın tepesine kondu Nuh'un gemisi. Ya Ağrı ya da Cudi dağına kondu.

Nuh tufanından sonra dünya yeniden yaratıldı. Harabi Vahdet-name'sinde şöyle der;

Vahdet-name

Daha Allah ile cihan yok iken

Biz ani var edip ilan eyledik

Hakk'a hiçbir layık mekân yok iken

Hanemize aldık mihman eyledik

Kendisinin ismi henüz yok idi

İsmi söyle dursun cismi yok idi

Hiçbir kıyafeti resmi yok idi

Sekil verip tıpkı insan eyledik

Allah ile burada birleştik

Nokta-i âmâyâ girdik birleştik

Sırr-1 Küntü kenzi orda söyleştik

İsmi şerifini Rahman eyledik

Aşikâr olunca zat ü sıfatı

Kün dedik var ettik bu semavatı

Birlikte yarattık hep kâinatı

Nam ü nişanını cihan eyledik

Yerleri gökleri yaptık yedi kat

Altı günde tamam oldu kainat

Yarattık içinde bunca mahlûkat

Erzakını verdik ihsan eyledik

Asilsiz fasılsız yaptık cenneti

Huri gılmanlara verdik ziyneti

Türlü vaatlerle her bir milleti

Sevindirip şad ü handan eyledik

Bir cehennem kazdık gayetle derin

Laf ateşi ile eyledik tezyin

Kıldan gayet ince kılıçtan keskin

Üstüne bir köprü mizan eyledik

Gerçi Kün emriyle var oldu cihan

Arş-ı Kürsü gezdik durduk bir zaman

Bos kalmasın diye bu kevn u mekan

Âdemin halkını ferman eyledik

İrfan olan bilir sırrı müphemî

İzhar etmek için ismi azamî

Çamurdan yoğurduk yaptık âdemi

Ruhumuzdan bir ruh revan eyledik

Âdem ile Havva birlik idiler

Ne güzel bir mekân bulduk dediler

Cennetin içinde buğday yediler

Sürdük bir tarafa puyan eyledik

Âdem ile Havva'dan geldi çok insan

Nebiler Veliler oldu nümayan
Yüzbin kerre doldu boşaldı cihan
Nuh Naciyullah'a tufan eyledik
Salihe bir deve eyledik Ihsan
Kayanın içinden çıktı nagehan
Pek çokları buna etmedi iman
Anları hak ile yeksan eyledik

Bir zaman Eshabikefhi uyuttuk
Hazreti Musa'yı Tur'da okuttuk
Siti çulha yaptık bezler dokuttuk
İdris'e biçtirip kaftan eyledik

Süleyman'ı dehre sultan eyledik
Eyyub'a acıdık derman eyledik
Yakub'u ağlattık nalan eyledik
Musa'yı Suayb'a çoban eyledik

Yusuf'u kuyuya attırmış idik

Misir'da kul diye sattırmiş idik

Zeliha'yı ona çattırmiş idik

Zellesinden bendi zindan eyledik

Davut peygambere çattırdık udu

Kazadan kurtardık Lût ile Hûd'u

Bak ne hale koyduk nar-i Nemrud'u

İbrahim'e bağ u bostan eyledik

İsmail'e bedel cennetten kurban

Gönderdik şad oldu Halilürrahman

Balığın karnini bir hayli zaman

Yunus peygambere mekân eyledik

Bir mescide soktuk Meryem Anayı

Pedersiz doğurttuk orda İsa'yı

Bir Ağaç içinde Zekeriyya'yı

Biçtirip kanına rızan eyledik

Beytimukaddeste Kudüs şehrinde

Nehri Şeria'da Erden nehrinde

Tathir etmek için günün birinde

Yahya'yı 'Isa'yı 'üryan eyledik

Böyle cilvelerle vakit geçirdik

Bu enbiya ile çok is bitirdik

Başka bir Nebiyyizişan getirdik

Anin her nutkunu Kur'an eyledik

Kuffarı Kureyşi ettik bahane

Mehmet Mustafa geldi cihane

Halkı davet etmek için imane

Murtaza'yı ona ihvan eyledik

Ana kıyas olmaz asla bir nebi

Nebiler sahidir Hakk'ın habibi

Biz ani Nebiyyi-ihsan eyledik

Hak Muhammed Ali ile birleşti
Hep beraber kabe kavseyne gittik
O makamda pek çok muhabbet ettik
Leyla-yı esrayı seyran eyledik

Bu sözleri sanma he insan anlar
Kus dilidir bunu Süleyman anlar
Bu sırrı müphemî arifan anlar
Çünkü cahillerden pinhan eyledik

Hak ile hak idik biz ezeliden
Ta ruz-i Elestte Kalubelide
Mekân-i Hüda'da bezm-i celide
Cemalini gördük iman eyledik

Vahdet âlemini bilmeyen insan
İnsan suretinde kaldı bir hayvan
Bizden ayrı değil Hazreti Süphan
Bunu Kur'an ile ayan eyledik

Sözlerimiz bizim pek muhakkaktır

Doğan ölen yapan bozan hep Haktır

Her nereye baksan Hakki mutlaktır

Ahval-i vahdeti beyan eyledik

Vahdet sarayına giren için

Hakki heykelyakin görenler için

Bu sırrı Harabi bilenler için

Birlik meydanında cevlan eyledik

KEM-2 (KK-11).

Hazreti Yusuf Menkıbesi

Yakup peygamberin 12 oğlu vardı. Anaları ölünce Yakup peygamber bir daha evlendi. Evlenince o eşinden Yusuf ile Bünyamin dünyaya geldi. Yakup peygamber bu oğullarının üzerine düşünce öteki oğullar kıskandı. Yusuf'u çok seviyordu misk gibi kokuyordu çünkü üvey kardeşleri onu çok kıskandı. Bir gün oduna gidecekti, babalarından Yusuf'u da götürmeyi istediler. Aldılar götürdüler onu bir boş kuyuya attılar. İç gömleğini çıkarttılar, bir kuş vurdular orda, kanını Yusuf'un gömleğine beleyip Yakup peygambere götürdüler. *"Baba Yusuf'u canavar parçaladı"* dediler. Yakup' peygamber ağlamaktan kör oldu. Bir kervan Yusuf'u buldu, kervandakiler onun güzelliğine hayran kaldı ki 14 yaşında Yusuf, gün doğma ben doğayım diyor o

kadar güzel yani, kervan aldı Yusuf'u Kahire'ye götürdü. Temizledi köle pazarında Firavunla karısı Zeliha onu gördü ve satın aldı. 5-6 sene geçti Yusuf 18 19 yaşına gelince, içi aktı. Yusuf ne kadar uzaklaşsa da Zeliha yanaştı, fakat Yusuf iffetini hep korudu. Zeliha ne yapsa olmuyordu. Firavun geleceği zaman üstünü başını yırttı, Firavun ne bu hal dedi.(Bu arada Mısırlı kadınlar, Zeliha'ya neden bir köleye aşık oldun dediler, o da gelin görün dedi. Kadınları evine topladı, her birinin eline bir elma bir bıçak verdi, Yusuf odaya girince hepsi elma yerine parmaklarını doğradı.)O da *“senin kölen bunu yaptı”* dedi. Yusuf zindana düştü. Firavun bir rüya gördü. Ulemalar bilemedi. Zindanda yatmış bir adam, Yusuf'un bilebileceğini söyledi. Firavun Yusuf'u çağırdı. Firavun 7 zayıf 7 tombul inek gördü. O da bu rüyanın 7 sene kıtlık, 7 sene bolluk olacağını söyledi. Firavun Yusuf'u hazine bakanı yaptı. Gel zaman git zaman 7 sene geçiyor, kendini kuyuya atan kardeşleri bile geldi buğday istedi. Yusuf onları tanıdı tabi ama Onlar Yusuf'u tanımıyorlardı. Yusuf bir oyun yaptı, Bünyaminin çuvalına altın bir tas koydu, sonra adamlarını gönderip bünyamini orda tuttu. Babasını istedi. Kardeşleri; *“O gelemez, beli iki büklüm oldu, gözleri kör oldu, hasta, yüz yaşını geçti”*(anlatıcı burada mimik kullanmaktadır) dedilerse de Yusuf dinlemedi. Her şeylerini tamam edip yolladı. Yakup peygamber bunu duyunca perişan oldu, çok yaşlı olmasına karşın Yusuf'unun yerine koyduğu Bünyamini geri almak için Mısır'a gitti. Bu arada Firavun öldü. Ölünce Yusuf peygamber Mısır kralı oldu. Zeliha bu arada perişan oldu, yaşlanmışken yine Yusuf'un yaşına geldi. Yakup peygamber de geldi, *“oğlum kimsin sen, kokun benim Yusuf'umun kokusuna benziyor”* dedi. Yusuf *“baba benim Yusuf”* dedi. Babası *“Nasıl olur seni canavar yedidediler”* dedi. Yusuf olayı anlattı. Yakup peygamber dua etti, gözlerine Yusuf'un elini çaldı, gözleri açıldı.

KEM-3 (KK-11).**Hz. İbrahim'e inen koç**

Hz. İbrahim'in çocuğu olmuyordu. Bunun üzerine birkaç defa evlendi. Yine olmadı. Ta ki son karısı Hacer'den bir oğlu olana dek. İbrahim Peygamber bir oğlu olması için Allah'a dua etti. Bir oğlu olursa Ona kurban edecekti. Oğlu büyüyüp 7 yaşına geldiğinde ise, Hacer'e *“ya Hacer İsmail'i giydir biz onunla balığa gideceğiz”* dedi. İbrahim peygamber Hz. İsmail'i bir taşın üstüne oturttu. Hz İsmail orada anlıyor ve usulca başını taşa koydu, İbrahim peygamber istemese de ağlayarak bıçağı vurdu ama bıçak kesmedi. Bunun üzerine gökten bir koç indi. Cebrail; *“bu koçu kurban et”* dedi. Böylelikle Hz. İsmail kurtuldu.

KEM-4 (KK-11).**Ağlayan Gelin**

Köylüler bir vakit kahveden dönerken çınarın altında beyaz gelinlikli bir genç kızın ağladığını görmüşler. Ağlama sesini duyan köylüler hemen çınarın yanındaki eve gidip evin erkeğine karısıyla neden tartıştığını, karısının çınarın altında nedentek başına ağladığını sormuşlar. Adam ise karısının evde uyduğunu, tartışmadıklarını söylemiş. Köylüler ise tekrar çınarın altına döndüklerinde ise gelin oradan gitmiş. O gün bu gündür kabaklarda o çınarın altında adak kesilmektedir.

KEM-5(KK-10)**Hz. Fatma'ya iftira**

Hz. Ali cenkte iken müşrikler Hz. Fatma'ya iftira etmişler. Bu iftirayı duyan Fatma babası Hz. Muhammed'e gelir ve iftiraya uğradığını söyler. Hz. Ali'nin bunu duyması halinde kendisine hiddetlenip Zülfikar vurmasından korkar. Hz. Muhammed'de *"Ali gelince kimseyle konuşmadan bana gelsin"* der. Bunun üzerine, Hz. Ali gelince Hz. Fatma düldülü ahıra çekti. Hz. Ali, Peygamberin yanına geldi. Peygamber "Ya Ali sana birisi büyük bir iftira ederse ne yaparsın" dedi. O da "inişe giderken atının ön ayağını uzatırım, yokuşa giderken arka ayağını" dedi. İnişe düz insin, yokuşa düz çıksın diye.

Peki dedi Peygamber, "namusuna dil uzatırsa ne yaparsın" dedi. Hz. Ali "Düldülün sırtına alırım" dedi.

KEM-6 (KK-11).

Birgün Hz. Fatma babası Hz. Muhammed'e "ya baba benden önce cennetin kapısını kim açacak" dedi. O da "Veysel Karani'nin hanımı" dedi. Hz. Fatma "ama ben ahir zaman nebisinin kızı, Allahın cengâveri Ali'nin karısıyım nasıl olur" dedi. Bunun üzerine Hz. Fatma Veysel Karani'nin evine gitti. Gitti ama kapı kilitli hanımı içerde. "Ben seni görmeye geldim" Hz. Fatma dedi. Karani'nin karısı ise "Vallaha kocamdan izin alamadım yarın gel" dedi. Buradan birinci ibreti aldı

Ertesi gün Karani evden çıkarken dünkü olayı anlattı “ne dersin” dedi. Karani de “al” dedi. Hz. Hüseyin “bende geleyim” dedi. Kapıya dayandı Fatma, geldim dedi. Yanında kim dedi, Hüseyin dedi “ona izin almadım” dedi Karani’nin karısı öyleyse yarın gel dedi. Üçüncü gün Hüseyin’e de izin aldı. Üçüncü gün kapı açıldı. Konuştular, tanıştılar. Hz. Fatma Karani’nin evinden ayrılırken Hz. Fatma bir tas su görür ve bu nedir der. Karani’nin karısı; “Veysel Karani çölde deve güderken ılık su içiyor. Bende evde küplerde soğuk su içsem bana günah, Allah hesabını sorar o yüzden bende bu ılık suyu içiyorum” dedi. Hz. Fatma bu sefer “Bu değnek ne” dedi. Karani’nin karısı ise “O köye geldiğinde canı sıkılırsa bana vursun kimsede hakkı kalmasın, Allah benden sormasın” dedi. Hz. Fatma bunlardan ibret aldı. Birgün Hz. Ali cenkten geldiğinde koşa koşa düldülün yanına gitti, üzengisini tuttu. Ama ne yaptıysa Ali’nin ayağı üzengiden çıkmadı. Hz. Fatma koşa koşa babasının yanına gitti, “Ali cenkten geldi ayakları şiş üzengiden çıkmıyor” dedi. Peygamber ise “5 akçalık borçlun geldi çadırda oturuyor” dedi. Hz. Fatma aynı lafı söyledi. Hz. Ali hızla atından indi çadıra gitti. Olayı anlayınca Hz. Fatma’ya “ ya Fatma sende de mi vardı yalan” dedi. “Ne yapayım, seni düldülden indirmek için bu kadarlık söyledim” dedi Hz. Fatma.

2.2.3. Fıkralar

Kabaklar Köyünde bir fıkra anlatma geleneği yoktur. Yalnız halk kendi arasında eğlenmek amaçlı bazı fıkralar söylenmektedir. Bunlar ülkenin herhangi bir yöresinde yaşanmış, yaşanabilecek olayları üzerinedir. Karadeniz’den Trakyalıya, İstanbulludan, Bektaşî’ye kadar pek çok konuda fıkra anlatılmaktadır. Yöreye has bir fıkra yoktur. Yörede Bektaşî, Behlül-i Dâna, Harun Reşit fıkraları anlatılırken. Bekri Mustafa hiç duyulmamıştır. Daha önce belirtildiği gibi genelde gülünç olayların anlatıldığı hikâyelere gülüşenlik denilir. Bu gülüşenlikler kişi kızım sana söylüyorum gelinim sen anla tarzında şeylerdir. Fakat bunlar fıkradan ziyade olay örgüsü olan hikâyelerdir. Kişi bunu anlatırken farkında değildir. (KK-14).

2.2.4. Halk Mektupları

Günümüzde yerini e-postalara bırakan mektup kültürü yüzyıllar boyunca insanların en önemli iletişim araçlarından olmuştur. Kabaklar'da mektup kültürü ve mektuplaşma geleneği eskiden beri hep azdır. Bunun sebebi köyde bir PTT olmayışı ve köye postacı gelemeyişidir. Mektup genellikle halkın Çarşamba günleri İslahiye merkeze kurulan pazara indikleri zamanlarda alınır veya yollanır.

Kabaklar'da mektup yazma ile ilgili gelenek ve adetler şöyledir;

- Mektuplarda uzun bir selam faslı yapıldıktan sonra asıl konuya girilir. (KK-11)
- Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in adı mektupta anılır. (KK-9),(KK-21).
- Mektup yazarken köyün durumu, mektubu yazanın kendi durumu belirtilir. Karşıdakinden de aynı şekilde bilgi alınırdı. (KK-9),(KK-11),(KK-14).
- Mektuplara mani vs. gibi şeyler yazma geleneği yoktur. Resim nadiren mektubun bir kenarına yapılır. (KK-11)
- Zarfın içine bir şey koymak ya da resim, mani koymak kişiye özgüdür. (KK-14).
- Asker mektuplarında ise Zülfikar'ın adaleti ve merhameti askerin üzerine olması, sağlık, afiyet ve iyi dilek temennilerinde bulunulur. (KK-10).

- Asker ve mahkûm mektuplarına köy ile ilgili kötü ya da karşıdaki kişinin üzüleceği üzücü haberler yazılmaz. (KK-14).
- Eskiden sevgililer birbirine mektup yazarken ucunu yakarlarmış.(KK-1),(KK-2),(KK-3),(KK-11),(KK-12).

2.2.5. Değerlendirme

Sözlü kültürün önemli ürünlerinden birisi olan Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği Kabaklar'da yaygınlığını korumaktadır. Kabaklar Köyü'nde anlatılan halk hikâyelerinin konuları genelde kahramanlık(KH-1), aşk (KH-2) ve yörede gülüşenlik denilen gülünç olayların anlatıldığı fıkraya benzer halk hikâyeleridir.(KH-3)

Yörede anlatılan efsane ve menkıbelere bakacak olursak yaradılış ile ilgili olarak Nuh Tufanını konu alan efsane ve menkıbeler(KEM-1), peygamberler ve dini şahsiyetler ile ilgili anlatılan menkıbeler(KEM-2) (KEM-3) (KEM-5) (KEM-6), doğa, yerleşim yeri ve dini motiflerin kullanıldığı (KEM-4) anlatı türlerine rastlamaktayız.

Yörede fıkra anlatma vardır. Fakat düzenli bir fıkra anlatma geleneğinden bahsedemeyiz. Yörede en çok anlatılan fıkralar; Bektaşî, Behlül-i Dâna, Harun Reşit, Vahit Ertem ve Anadolu'nun çeşitli yörelerinde anlatılan diğer fıkralardır. (Karadeniz, Trakyalı, İstanbullu vb.)

Yöredeki halk mektuplarından bahsedecek olursak, mektup yazma, mektup alma gibi bir gelenek Kabaklar'da gelişmemiştir. Bunun sebeplerinden birisi köyde PTT şubesi olmaması ve köyün İslahiye merkeze uzak olmasıdır.

Kabaklar Köyü'nde anlatı türlerinde dikkat çekici bir nokta ise masal geleneğinin olmamasıdır. Masal yerine halk hikâyeleri, menkıbeler anlatılmaktadır. Çalışma yaptığımız kaynak kişilerden büyük çoğunluğu masal ile ilgili bir şey duymadıklarını belirttiler.

2.3. Anonim Halk Edebiyatı Nazmı

2.3.1. Türküler

Boratav'a göre türkü;

“Düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişen, çağdan çağa ve yerden yere içeriğinde olsun, biçiminde olsun değişikliklere (zenginleşme, bozulmalara, kırpmalara) uğrayabilen ve her zaman bir ezgiye koşulmuş olarak söylenen şiiirlerdir.”(Boratav 1973a:163).

Özcan'a göre ise;

“Türküler, milletimizin içini döktüğü en samimi söyleyişlerdir. Kültürümüzün en güzel kaynağını oluşturan türkülerin ezgileri, insanımızın sevgisini, sevincini, acısını, ayrılığını, hoşgörüsünü kısaca Türk insanına ait bütün özellikleri samimi bir şekilde dile getirir. Yüzyıllar boyu birçok acıyı yüreğinde yaşayan insanımızın acılarını dile getiren hüznünü ahenkleştiren türkülerimizi, ona ezgi veren milli mûsıkî enstrümanımız olan saz ile birlikte düşünürüz. Saz bütün sadeliğiyle yüzyıllar boyu ozanların elinde kopuzken aşğın elinde saza dönüşmüş ve insanımızın elinde, onun yüreğinin tercümanı olmuştur.”(Özcan 2004)

Öte yandan türküler halkın duygu ve düşüncelerini, dünyayı ve evreni algılayış biçimini yansıtan, beşikten(ninni) mezara(ağıt) kadar tüm yaşantısını içine alan halk edebiyatı ürünleridir. Halkın acıları, sevinçleri, aşkları, nefreti, tutkusu

büyük bir yalınlık içinde bütün canlılığı ile yaşatılır. Halkın ilgi alanına giren her olaya türkü yakılır. Sevgi, ayrılık, kahramanlık, ölüm, kıtlık, deprem gibi kişisel ya da toplumsal olgular türkünün doğuşunda etkili olur. (Batur 1998: 46).

Boratav ve Batur'un yukarıdaki tanımlarına bakıldığı zaman ilk aşamada türkü ile ilgili halkın akla gelebilecek bütün duygu ve düşüncelerini yansıtan çağdan çağa gelişip, değişebilen halk edebiyatı ürünleri olduklarını anlıyoruz. Bu tanımları iyice oturtuktan sonra türkülerin çeşitlerine ve sınıflandırılması konusunda yine Boratav'a müracaat edilebilir. Boratav türkülerini şöyle sınıflandırmıştır: (Boratav 1973a:163-164).

1. Lirik Türküler
  - a. Ninniler
  - b. Aşk Türküleri
  - c. Gurbet türküleri, askerlik türküleri, hapisane türküleri
  - d. Ağıtlar
  - e. Çeşitli başkaca duyguluk konular üzerine türküler
2. Taşlama, yergi ve güldürü türküleri
3. Anlatı Türküleri
  - a. Efsane konulu türküler
  - b. Bölgelere ya da bireylere göre türküler
  - c. Tarihlik konuları olan türküler
4. İş türküleri
5. Tören türküleri
  - a. Bayram türküleri
  - b. Düğün türküleri
  - c. Dinlik ve mezheplik törenlere değin türküler
  - d. Ağıt töreninde söylenen türküler
6. Oyun ve dans türküleri
  - a. Çocukluk oyunlarda söylenen türküler
  - b. Büyüklerin oyunlarında söylenenler

Kabaklar Köyü'nde türkü ile ilgili mevcut derlediğimiz bir türkü yoktur. Var olan birkaç numunelik türkü dışında türkülerin büyük bir çoğunluğu zamanla köylünün belleğinden silinmiştir. Bugün Kabaklar'da olan türküler ise daha çok “Âşık Edebiyatı” türüne girdiğinden onları ilerleyen bölümlerde inceleyeceğiz. Fakat eskiden olan günümüzde var olmayan türküler ve türkü geleneği ile ilgili derlediğimiz bilgiler şöyledir:

- Kabaklar Köyünde Anadolu'nun çoğu köy ve yörelerinde olduğu gibi bir türkü yakma geleneği eskiden vardı. Kabaklar köyünde, acı veren olaylara ağıt türünde türküler yakılmaktaydı. Bunun dışında gülünç durumlarda, ders alınması gereken durumlarda da türkü söyleme geleneği vardı fakat bunların çoğu unutulmuştur. (KK-11).
- Harman zamanında, düğünlerde, şenliklerde, sünnetlerde türküler yakılmaktadır. Bunun dışında cenazelerde ağıt türünden türküler yakılmaktaydı. Bu ağıtlar için bazen ağıtçılar tutulurdu. (KK-8).
- Bu türkülerin yakın zamanda olanlarının çoğunun yazanı/söyleyeni bellidir. Ancak köydeki nesil geçtikçe türkülerin söyleyeni/yazanı da unutulmaktadır. Kabaklar Köyünün yakınlarında yetişmiş olan Âşık Ali Nurşani önemli bir ozandır. Onun türküleri köyde sık söylenmektedir. (KK-2),(KK-8),(KK-11).
- Kabaklar Köyünde, Gaziantep'te yaygın olarak söylenen Barak Havaları söylenmemektedir. Daha çok nefes, ağıtlar ve cemlerde söylenen ezgili sözler mevcuttur. Kabaklar Köyünde “türkü söylemek” deyiminden ziyade “gazel yakmak” deyimini eskiden beri kullanılmaktadır. (KK-9),(KK-11).

KT-1(KK-4).

Kabaklar Köyü Kına Türküsü

Kaynak: Meryem Kılıç

Derleyen: Yasemin İnce

Zalim ana zulüm ana
Şirin kız gelin oluyo
Gerek bu gıza bir baba
Ağlaşalım gaba gaba

Zalim ana zulüm ana
Şirin kız gelin oluyo
Gerek bu gıza bir gardaş
Guşağını bağlamaya

Yükseğinde öter keklik
Engininde biter otluk
Ne ağlıyon gelin hanım
Bu yıl da çekerim yokluk

Ana gızın çok muyudu
Bir gız sana yük müyüdü
Atmış elli kayseri de
Bir istersin yok muyudu
Gara goyun meler gelir
Dağı taşı deler gelir
Gız anadan ayrılırsa
Gör başına neler gelir

KT-2(KK-4),(KK-11).

Zeynep

Zeynep bu güzellik var mı soyunda
Elvan elvan gller kokar koynunda
Mübarek gecesi bayram ayında

Zeynebim Zeynebim bala Zeynebim
 köyün içinde bala Zeynebim

Zeynebim oturmuş taşın üstüne
Doldurur doldurur verir dostuna
Zeynep selam salmış başım üstüne

Zeynebim Zeynebim bala Zeynebim
 köyün içinde şanlı Zeynebim

Zeynebe yaptırdım altından tarak
Tara zlflerin gerdana bırak
Yanına varmaya yollarım ırak

Zeynebim Zeynebim bala Zeynebim
 köyün içinde şanlı Zeynebim

2.3.2. Değerlendirme

Kabaklar Köyü'nde bir türkü söyleme geleneği tam olarak yoktur. Fakat söylenen ve halk tarafından genel anlamda bilinen türküler bunlardır. Bunların dışında Kabaklar'da bazı gülünç olaylara da türküler yakılmaktadır. Bu türkülerin

varlığını bilmekteyiz. Fakat köy halkı kendi aralarının bozulmasını istemediği için bu türküleri söylemek istemedi, biz de onların bu kaygılarını anlayarak üstelemedik.

Görüldüğü gibi Kabaklar'da türkü ve diğer halk edebiyatı ürünleri yaygın değildir. Bunların yaygın olmamasındaki en önemli sebeplerden birisi “Kabakların civar köylerden uzak ve İslahiye'nin tek Alevi köyü” olmasından kaynaklıdır. Bu bakımdan türkü vb. halk edebiyatı ürünleri Kabaklar'da pek fazla gelişkin değildir.

2.4. Âşık-Tekke Edebiyatı

“Âşık; sazlı(telden), sazsız(dilden), doğaçlama yoluyla, kaleme(yazarak) veya bu özelliklerden birkaçını birden taşıyan ve âşıklık geleneğine bağlı olarak şiir söyleyen halk sanatçısıdır. Bu söyleme biçimine “âşıklık-âşıklama”, âşıkları yönünden kurallar bütününe de “âşıklık geleneği” adı verilir.(Artun 2009:1)

“Tasavvuf ile ilgili konuları işleyen ve tekkelerde derviş-şairler tarafından oluşturulan edebi türe “*tekke edebiyatı*” bir diğer adıyla “*tasavvuf edebiyatı*” denilmektedir.” (Batur 1998:267)

“Tekke edebiyatı çerçevesinde oluşan eserlerde Alevi-Bektaşî âşıklarının eserleri ayrı bir yer taşımaktadır. “Alevi-Bektaşî edebiyatı, bu zümrenin inanışlarının yanı sıra, yaşama sevincini, tabiat sevgisini de dile getiren ürünler vermiştir.” (Artun 2009:20).

Çalışmanın bu kısmında âşık ve tekke edebiyatlarının tanımını yaptıktan sonra konumuzla ilgili kısmı ele alacak olursak, Alevi-Bektaşî zümresine ait âşık şiirleri genelde tekke edebiyatı çerçevesinde gelişmiştir. Büyük çoğunluğu sözlü kültür ortamında oluşan günümüzde ise elektronik kültür ortamında devam eden bu geleneğin konuları aşk, ölüm, toplum, zamandan şikâyet, doğa, mizah, yiğitleme-koçaklama, alkış-kargış, taşlama ve din-tasavvuf'tur.

Bu gelenekte yetişen şairler ise genelde ya rüyada bade içme ile ya da bir ustanın yanına çırak olarak girme ile yetişirler. Umay Günay'ın "*Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*" adlı çalışmasında belirttiği gibi "*rüya yaşayan âşıklarda onlara sanatçı kişiliği kazandırmada yardımcı olmaktadır.* (Günay 2008:128).

Kabaklar Köyü'nde Âşık ve Tekke Edebiyatı Örnekleri

Daha önce de bahsi geçtiği üzere Kabaklar Köyü'nde yerleşik bir "âşıklık geleneği" yoktur. Ancak köy civarında yaşamış âşıklar mevcuttur. Kabaklar inanç merkezli bir köy olduğu için âşık tarzı halk şiirinden ziyade tekke ya da tasavvufi şiirden bahsedebiliriz. Cemlerde söylenen nefesler, ulu ozanların şiirleri çalışmanın bu kısmında incelenecektir.

Kabaklar Köyü'nde geçmişte yapılan cemlerde yıllarca Zakirlik yapmış olan bugün İslahiye ilçe merkezinde ikamet eden 84 yaşındaki Zakir İbrahim Yükselici ya da bilinen mahlası ile "Kaygusuz" ve köy civarında yaşamış ve şiirleri, anlattığı hikâyeler ile köy halkınca bilinen Aşşık İbo Kabaklar Köyü âşık ve tekke edebiyatının önemli temsilcileridir.

Özellikle Kaygusuz'un söylediği nefesler ve şiirler Alevi-Bektaşî kültürünü yansıtmaları açısından önemlidir.

2.4.1. Aşşık İbo(Âşık İbo)

Ailesi Amasya'dan İslahiye'ye göç eden Aşşık İbo İslahiye'nin Telli Köyü'ndenmiş. Halil İbrahim denilen zengin bir adamın döneminde yaşamış. Aşşık İbo, giyinişi bakımından biraz değişikmiş. Kıyafetlerinin üzerinde ampuller yanarmış. Postası olduğu Halil İbrahim'i hiç sevmezmiş. Halil İbrahim yöre halkına zulüm edermiş. Namus bilmez, edepsizmiş. Fakat Halil İbrahim'in zulmü,

edepsizlikleri Kabaklar Köyü, İdilli ve Koççağız Köylerine girememiş. Halil İbrahim de Manisa taraflarından İslahiye'ye göç etmiş. Bir vakit Halil İbrahim Manisa'da ki eşlerinden birine mektup göndermek için Aşşık İbo'yu görevlendirmiş. Aşşık İbo gitmiş ama gidince de Halil İbrahim'in eşine âşık olmuş. Karısı Halil İbrahim'e senin bana gönderdiğin posta bana göz koydu diye haber salmış. Buna çok öfkelenen Halil İbrahim de Aşşık İbo'yu Suriye'ye sürmüş. Halil İbrahim Suriye'deki dostlarına size gönderdiğim postayı Türkiye'ye canlı olarak göndermeyin demiş. Suriye'de Halil İbrahim'in dostları Aşşık İbo'nun sevecenliğine ve tatlı diline kıyamayıp, onu öldürmek yerine "Türkiye'ye gitme burada kal, kimse sana dokunmaz, Halil İbrahim'de bulamaz, burada evlenir yaşar gidersin" diyerek ikna etmeye çalışmışlar. Hatta Aşşık İbo'ya köylerinden dul bir kadın bulmuşlar. Aşşık İbo kadını görmüş ve bu kadına da âşık olmuş. Kadın çok güzelmiş. Uzun boylu alımlıymış. Boynundaki mavi boncuk gibi gözleri varmış. Kadın sürekli arkasında beyaz bir köpek ile dolaşmış. Fakat Aşşık İbo'nun anlamadığı bu kadar güzel bir kadını kocasının neden boşadığıymış. Köylülere "şu kadının eski kocasını getirin" bana demiş. Köylüler eski kocayı getirirler Aşşık İbo kocasına şöyle bir mani söyler

KAT-1 (KK-1).

Boynunda mavi bir boncuk

Ardında ala bir kancık

Boşladığım ak kadıncık

Eller sever doya doya

Aşşık İbo kadının eski kocasına bu maniyi söylemiş. Buna çok kızan köylüler Aşşık İbo'yu biz bununla başa çıkamayız deyip öldürmüşler.

Aşşık İbo ile ilgili derlediğimiz diğer şiirler ise şöyledir:

KAT-2(KK-1).

İslahiye'nin Arfalı Köyü halkı Aşşık İbo'dan kendilerine güzel bir şiir söylemelerini istediklerinde Aşşık İbo şöyle der:

Biz üç kişi idik çöktük oturduk

Acımızdan(açlığımızdan) aklımızı yitirdik

Birimizde gittik balcan(patlıcan) getirdik

Aptalımız Arfalı'nın uşağı

Yağmur yağar sularını durultmaz

Kadir mevlam işlerini yürütmez

Kalazın(mani söylenen yörenin muhtarı) boynunu sabun arıtmaz

Aptalımız Arfalı'nın uşağı

Çerçiliye Kabaklar olsun

Koçağız yerine macirler konsun

Kadıyla kaymakam Allahtan bulsun

Zeval verdi halkımızın hepsine

Bir mera kalmadı mal koyulacak

Bir emin adam yok söz söyleyecek

İt Duran mı kaldı muhtar olacak

Bu işe bir çare bulun İdilli

Bu şiirde geçen *Arfalı, Çerçili, Kabaklar, Koçcağız, İdilli* İslahiye'ye bağlı köylerdir. Aşşık İbo bu köylerin her birinin ismini sayarak yazdığı bu şiirinin rivayetlere göre Kilis'e kadar uzandığını ve Aşşık İbo'nun bu yüzden öldürüldüğü söylenmektedir. (KK-1).

Şiirlerinde devlet erkânına bile çok açık şekilde küfür dolu sözler söylediği rivayet edilen Aşşık İbo'nun eserleri hiçbir yerde yazılı olmadığından unutulmuş. Akrabaları ise yöreden taşınmış.

2.4.2. Zakirlik Geleneği ve Kaygusuz İbrahim

Zikir kelimesinin ism-i faili olan Zakir'in sözlük anlamı “1. Zikreden, zikredici, anan. 2. Tekkelerde zikir esnasında dervişleri teşvik için ilahiler okuyan kimse. 3. Erkek adı” olarak geçmektedir. (Devellioğlu 2006:1166)

Alevi kültüründe ise zakir ayin-i cemlerde dedenin yanında oturup, saz çalan ve duaz-ı imam ve nefesleri söylemekle görevli kimselerdir.

Zakirlik ve âşıklık geleneği ile ilgili yapılmış çalışmalardan ilgi çekici bir tespit Mustan Dönmez'den gelmiştir. Dönmez, Zakirlik ve âşıklık arasındaki bağı üç aşamada şöyle sıralamaktadır;

1. “Âşıklık geleneği ile üretilmiş olan cem dışı ve cem içi yaratılar, içeriksel açıdan farklılıklar göstermektedir. Ancak hece ölçüsü, uyak ve mahlas geleneği gibi biçimsel yönleriyle birbirine benzemektedir.
2. Cem müzisyeni, yalnızca ‘zakir’ değil, ‘cem aşığı’ olarak da anılmaktadır ki, bu durum da yine âşıklık geleneği ile Alevi kültürü arasındaki bağı göstermektedir. Bu durumu ayırtılandırabilmek için şöyle bir örnek verebiliriz; bir kısım halk müziği performansçıları, birçok yaratisi olmasına karşın Âşık Mahzuni Şerif'i, deyiş, düvaz ve semah yazan ‘cem

aşığından ayırmakta, yaratıları genelde cem pratiğine ilişkin olmadığı için O'nu 'âşık' olarak konumlandırmaktadır. Buradan da, âşıklık geleneğinin Alevi inanç pratiğine de (cem) aynı adla (cem aşığı) adapte edildiği sonucuna ulaşılır.

3. Âşıklığın Alevi inancı ile ilişkisinin biçimsel bağlamdaki en büyük kanıtı, âşıklara ait törensel ve dünyasal (cem içi-cem dışı) tüm yaratılarda, mahlasın kullanılmasıdır(...)" (Dönmez 2010: 33-37).

Dönmez'in yukarıdaki görüşlerine katılmakla beraber zakirliğin âşık edebiyatının dini-tasavvufi yönüyle ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Ayrıca burada performans teoriden de bahsetmek mümkündür. Performans teoriye göre zakirlerin gösterdiği bu performanslar Alevi toplumunun davranış ve hareketlerini daha derin olarak kavramamıza yardımcı olacaktır.(bkz. Çobanoğlu2010:336)

Zakirlik Geleneğine Örneklem: Kaygusuz İbrahim

Hayat Hikâyesi ve Zakir Oluşu

1927 Kabaklar Köyü doğumluyum. 84 yaşındayım. Adım İbrahim Yükselici fakat ikinci adım Kaygusuz'dur. Bunun hikâyesi şöyledir; Ben odunculuk yaptım. Hiçbir zaman yaş ağaca balta vurmadım. Bütün fırıncılara kuru ağaç sattım. Ondan sebep, Kaygusuz Baba'da Hacı Bektaş-i Veli'ye sırtında odun getirirmiş. Bir gün yaş ağaca vardığında Kaygusuz beni mi keseceksin demiş ağaç. O da kesmemiş. Ocağa odun getirirken ipi unutmuş. O da yılanları birbirine bağlayıp sırtına almış. Kaygusuz Baba öyle bir zatmış. Bende yaş ağaç kesmedim. O sebeple köylüler adımı Kaygusuz koydular. Ama İslahiye merkezde de Bektaşî derler. Hayatım boyunca hiç içki içmedim. İçki deyince sadece üç nokta geçti ağzımdan biri çay biri su biri de ayran. Haram lokma çocuklarımdan midesine düşürmedim. Kötü huyum yoktur. Zina yapmadım. Allah'ın emriyle, Peygamberin kavliyle İmam Cafer Sadık Hazretlerinin mezhebi üzerine evlendim karımdan gayrisinin yatağına girmedim kötü şeylerim cahillikte olabilir. Dolu içtim. Ağzıma bir damla düştü Zakir oldum.

Ben benden önceki Zakirleri tanımadım, adlarını bilmiyorum. Bense gençliğimden Nuri Dede'nin ölümüne kadar Zakirlik yaptım. Benden önce bir Nasen Çavuş vardı. Ben sabaha kadar konuşsam bitmez. Nerden, ne zaman, nasıl aldığımı bilemiyorum. Ben adımlı dahi yazamıyorum. Benim zamanımda okul yoktu. Ben sadece duaz-ı imam söylemedim. Söylediğim başka şeylerde vardı. Mesela Zakir olmadan hemen evvel söylediğim şey şu idi:

“Yer su idi, gök duman idi, suyun üzerinde bir kürsü var idi. Her yan su idi, her tarafta ayet var idi. Ondan sonra ona ayet-el kürsü denildi. Onun üstüne bir yeşil kubbe var idi. Cenab-ı Hak Cebrail Aleyhisselamı ateşten yarattı. Oranın dört kapısı vardı. (Şeriat/tarikat kapısı, hakikat kapısı, marifet kapısı) Cebrail(a.s.) üç bin yıl uçtu konacak yer bulamadı, en sonunda kanatları yoruldu, bir eşiğe düştü. Kapının önünde korkuluk gibi bir şey vardı. Korkuluğa kondu. İçeriden bir ses “sen kimsin” dedi. O da “sen sensin, ben de benim” dedi. “Üç bin yıl daha uç” dedi. Üç bin yıl sonra yine aynı yere kondu. İkinci sefer de aynı cevabı verdi. O arada bir ses, “ey Cebrail, sen haluksun, ben mahlûkum” de dedi. Cebrail bu cevabı verince kapı açıldı. Girince tam 39 kapı açıldı. Son kapı hakikat kapısı, içinde bir hatun var. Bir civan, nur-ul vahi bir hatun başında bir taç kulaklarında küpe belinde bir kemer bez. İçerde bir kandil yanıyor, üstünde ufak bir tencere vır vır kaynıyor. “Ya hatun” dedi. Hz. Peygamber, Hz. Ali o dönemde varmış. Ama anası Amine’ymiş, babası Abdullah’mış onlar zahiren gelmiş dünyaya. Sebebi, Hz. İsa gibi babasız doğdu diye eziyet görmesin diyeymiş. O menden mene menden mene geldi. Hz. Ali’de menden mene Ebu Talib’e geldi. Cebrail “o taç ne” dedi. Kadın “Babam Hz. Muhammed Mustafa” dedi. “Belindeki kemer bez ne” dedi Cebrail. Kadın “eşim Hz. Ali” dedi. “O kulağındaki küpeler ne” dedi. “Bunlar da biri Hasan biri Hüseyin” dedi. “Şu kandilde kaynayan ne” dedi “o da aşure” dedi. Hz. Ali anılırken o yüzden, Allahın aslanı, çatal zülfikarın sahibi, hayber kalesini yıkan, kan kalesini fetheden, Hz. Ali’dendir.” (KK-10).

Ben cura saz çalardım. Sazı 86'dan beri bıraktım. Şimdiki sazları getirsen tın bile diyemem. 32 dişim sağlam, yaşıım 35-40 olduğu zamanlarda en iyi deyişleri söyledim. Kuran-ı Kerim'i sazla dile getirdim. Akşam saat dokuzda cem açılırdı.

Deyişlere daha önceden hiç çalışmadım. Sazı önceden çalmadım. Dede yallah dediği anda birden başlardım. Herkesler gider, dede cemi kapatacağı zamana kadar çalardım. En son söylediğim duaz-ı imam cemlerde de kapanışta söylenen şu duaz-ı imam'dır. Benim okumam yazmam yok. Bugüne kadar hiç kitap okuyamadım. Bunları nasıl ezberledim bilmiyorum. Ama bildiklerimi söylesem sabaha kadar bitmez.

KAT-3(KK-10).

Bugün bize pir geldi
Gülleri taze geldi
Önü sıra kanberi
Ali Murtaza geldi

Ali benim şahımdır
Kıble doğru gâhımdır
Miraçtaki Muhammed
O benim padişahımdır

Padişahım Yaradan
Okur ağdan karadan
Ben pirden ayrılalı
Çok yıl geçti aradan(Yüzyıl geçti aradan)

Padişahım Yaradan
 Okur ağdan karadan
 Ben pirden ayrılalı
 Yüz yıl geçti aradan

Padişahım Yaradan
 Okur ağdan karadan
 Ben pirden ayrılalı
 Çok yıl geçti aradan

Aramı uzattılar
 Yarama tuz attılar
 Fazlıdan bir kul geldi
 Bedestenda sattılar

Satarlar bedestenda
 Ses gelir gülistanta
 Muhammed'in hatemi
 Bülgüzarlır aslanda

Belgüzarlık çekerim
 Ben pirden ayrılalı
 Gözyaşımı dökerim
 Gözyaşımı dökerim

Dökerim gör Mevlamın işini
 Keşiş kurban eyledi

Yedi oğlunun başını

Keşiş Kurban Eyledi
 Yezidler Kan eyledi
 Göküzünde melekler
 İndi figan Eyledi

Figan ederler melekler

O dert beni hal eyler
 şah-ı Merdan Ali aşkına
 Kabul olsun dilekler

şahım bir saray yaptı
 Kapusun dört yaptı
 Dört bir yaptı kapısın
 Leyli Gøhel yapılsın

Yezidler baskın geldi İmamların hepisin
 Hasan'a ağu ezdiler Hüseyin'e nasıl kıydılar
 İmam Cafer Zeynel Abidin bir zindana koydular
 Zindan değil cezadır Cafer yolun gözeldir

Hakkın bin bir ismi var Muhammed ü Rızadır

Taki Naki ağladı çok gözyaşlar çağladı

Şah Mehdinin askeri on ikiye bağladı

Onikidir katarım türlü metah dökerim

Yüküm leyli güheldir müşteriye satarım

Satarım müşteriye kervan Hakka Yürüye

Cebrail'i eş eyledi cennetteki hürüye

Cebrail'i eş eyledi hatırım hoş eyledi

Kanat verdi kuluna havada kuş eyledi

Kuş eyledi havada gezer dağda havada

El kaldırmış Hakkına saf saf olmuş duada

Duaz İmam okuna tatlı cana dokuna

Dokuna tatlı cana ben ağlarım yana yana

Erenlerin davası kaldı ulu divana

Ulu divan kuruldu cümle âlem denildi

Mihraçta bir harp oldu orda Mıktat vuruldu

Mıktat'a Hü dediler Ali'ye pir dediler

Pir dediler Ali'ye Hünkâr Hacı Bektaş-i Veli'ye

Hünkâr Hacı Bektaş-i Veli' de vurdu kızıl deliye

Kızıl Deli tacımız Kel Ahmet ziyacımız

Gözcü Karacaahmet Hak olsun yardımcımız

Kul Himmet üstadımız yoktur yayımız yâdımız

Şah-ı Ali Merdan aşkına Hak versin muradımız

KAT-4 (KK-10).

Kardeş şaşkın gezme bir gün ölürsün

Yalan dünya baki kalmaz ne fayda

Yaptığın işlere olursun pişman

Son pişmanlığın geri gelmez ne fayda

Bir gün eletirler seni evinden

Allahın kelamı kesme dilinden

Kurtuluş yok Azrail'in elinden

Türlü türlü fendin olsa ne fayda

Ne söylersen söz içinde sözün var

Şu dünyada senin oğlun kızın var

Şu dünyada(n) üç beş arşın bezin var

Bedestenler senin olsa(olsun) ne fayda

Ne söylersen sen sözünden şaşmayasın

Helalini haramdan seçmeyesin

Tükenir ırzkın sular içmezsin

Akan çaylar senin olsun(olsa) ne fayda

Pir Sultan'ım derki çöküp otursam

Allahın kelamı dile getirsen

Şu koca dünyayı zapta geçersen

Harun kadar malın olsa ne fayda

KAT-5 (KK-10).

Kalktı havalandı gönlümün kuşu

Konmayınca bu can senden ayrılmaz

Hakkın Azrail'i göğsün bendine

İnmeyince bu can senden ayrılmaz

Mollalar oturmuş kefenim biçer

...lar oturmuş tabutum çakar

Ağaçtan eğerli geziyor atlar

Binmeyince bu can senden ayrılmaz

Dinleyin sözümde var mıdır hata

Şahım al giyinmiş yakışır zate

Mezarım üstünde yeşil ot bite

Solmayınca bu can senden ayrılmaz/candan ayrılmaz

Gözüm kaldı şu geyiğin postunda

Azrail can almanın kastinde

Döne döne teneşurun(teneşirin)üstünde

Yummayınca bu can senden ayrılmaz/candan ayrılmaz

Pir Sultanım der ki hüsn-ü rızada

Düldül atına binmiş gelir gazada(n)

Ölüm şerbetini gönl-ü rızada

İçmeyince bu can senden ayrılmaz/candan ayrılmaz

KAT-6 (KK-10).

İşte geldim işte gittim

Yaz çiçeği gibi bittim

Koca dünya ne iş tuttum

Ömrücüğüm geçti gitti

İşte geldi yuyucular

Tenime su koyucular

Kefin ehlinden hocalar

Kefinimi biçti gitti

İp attılar belimizde

Pek tuttular kolumuzda

Ayrıldılar elimizde

Can cesetten ayrıldı gitti

Çağırdılar imam geldi

Her biri bir işe girdi

Azrail pençe vurdu

Can kafesten uçtu gitti/çıktı gitti

Pir Sultan'ım düşümüzde

Iraz geldi karşımızda

Baykuş mezar taşımızda

Garip garip uçtu gitti

KAT-7 (KK-10).

Her sabah her sabah ötüşür kuşlar

Allah bir Muhammed Ali diyerek

Bülbül gül içinde figana başlar

Allah bir Muhammed Ali diyerek

Fatma Ana çekti Düldül durdu duaya

İsa kahreyledi gitti havaya

Şehriban soyundu bindi deveye

Allah bir Muhammed Ali diyerek

Dinleyelim bir gerçeğin sesini

Çekelim On İki İmamların yasını

İmam Hasan içti ağı tasını

Allah bir Muhammed Ali diyerek

Talip olan Hak yoluna talandı

Arif olan eleklerde elendi
Şah Hüseyin al kanlara belendi
Allah bir Muhammed Ali diyerek

İmam Zeynel parelendi bölündü
Ol İmam Bakır'a secde kılındı
Cafer-i Sadık'a erkân çalındı
Allah bir Muhammed Ali diyerek

Alıcı kuşlar yüksek yapar yuvasın
Gönlümden gitmiyor Hakkın havası
Musa-i Kazım, İrızanın duası
Allah bir Muhammed Ali diyerek

Naki ile Taki er oldu gitti
Hasan-ül Askeri nur oldu gitti
Mehdi mağarada sır oldu gitti
Allah bir Muhammed Ali diyerek

Dört kitap yazıldı dört dine düştü
Kuran Muhammed'in virdine düştü
Sultan Şah Hatayı derdine düştü

Allah bir Muhammed Ali diyerek

KAT-8 (KK-10).

Dışı tatlı içi kara

Fani dünya değil misin?

Kerbela'da yezitlere

Kalan dünya değil misin?

Nail oldum şirin söze

Ciğer kebab oldu köze

Muhammedi bir ham beze

Saran dünya değil misin?

Niddin(ne ettin) Muhammedi hani

Ali'de koymadın canı

Hasan ile Hüseyin'i alan dünya değil misin?

Zalim dünya değil misin?

Kah göglerde bürünürsün

Kah yerlerde sürünürsün

İnsana hoş görünürsün

Fani dünya değil misin?

Sonsuz dünya değil misin?

Kerbala'nın yazıları

Şehit düştü gazileri

Fatma'nın kuzuları

Hasan ile Hüseyin'dir

Yaram Hüseyin yarası

Yaram Kerbela yarası

Bugün Muharrem'in onu

Şehitler giydi kanlı donu

Akıyor Hüseyin'in kanı

Durmuyor Hüseyin'in kanı

Yaram Hüseyin yarası

Yaram Kerbela yarası

Muhammed ile bir olan

Dedesiyle bir olan

Kevser ırmağında duran

Ümmetine su dağıtan

Hasan ile Hüseyin'dir

Yaram Hüseyin yarası

Yaram Kerbela yarası

Yunus der ki dünya yalan

Hani bizde(n) evvel gelen

Kevser ırmağında duran

Hasan ile Hüseyin'dir

Ümmetine su dağıtan

Hasan ile Hüseyin'dir

2.4.3. Değerlendirme

Kabaklar'da âşık ve tekke edebiyatı denildiği zaman saz eşliğinde şiir söyleyen zakir dışında kimse bilinmemektedir. Zakirlik geleneğinin ise son temsilcisi 1986 yılında Nuri Dede'nin Hakk'a yürümesi sonucu sazı bırakan Kaygusuz (İbrahim Yükselici 84)'dur. 1986 yılına kadar hemen 50 yıla yakın Zakirlik yapmış olan Kaygusuz söylediği türün duaz-ı imam ve nefeslerin yanı sıra halkı aydınlatmak için birtakım hikâyeler olduğunu söylemektedir. Fakat bu hikâyeleri kendisi değil, dedenin yönlendirmeleri ile dini hikâyeler olduğunu söylemektedir. Yani bu durumda Kabaklar'da Zakir ve Dede'nin yönettiği ciddi bir "dini-tasavvufi" şiirden bahsedebiliriz. Bu şiirler ve hikâyeler genelde ölüm(KAT-4) (KAT-5) (KAT-6), peygamber, ehl-i beyt v.d din büyükleri (KAT-3) (KAT-7) (KAT-8) gibi konuları içerir.

Bunun dışında Kabaklar'da tam olarak âşık edebiyatı türüne girmese de "ozansı" şiirler yazan ve yöre halkını tarafından bilinen "Aşık İbo" genelde hiciv, gülünç, iğneleyici tarzda şiirler yazmıştır. Bunlara örnek olarak Kabaklar Köyü Muhtarı Ali GÖK aracılığı ile derlediğimiz (KAT-1) (KAT-2) şiirlerdir.

Görüldüğü gibi Anadolu'nun çoğu yöresinde özellikle diğer Alevi toplumlarında önemli yer tutan âşık tarzı şiir geleneği Kabaklar Köyü'nde halkı

önemli boyutlarda etkilememiştir. Bunun sebeplerinden birisi daha önce belirtildiği gibi Kabakların Tunceli, Sivas yöresindeki köyler gibi çevresinde birden fazla Alevi Köyü olmamasıdır.

Ayrıca Kabaklar Köyü'nün 1960'lı yıllara kadar dışı kapalı olması da bu durumu tetiklemiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KABAKLAR'DA ÇOCUK OYUNLARI

3.1.Çocuk Oyunları

Çocuk oyunlarının ortaya çıkışına girmeden evvel oyun ve oyuncak kavramından bahsetmek gerekmektedir. Boratav'a göre;

“Oyuncak, kendisi tek başına oyunu sağlayan nesnedir. Topaçla çocuk tek başına oynayabilir; topaç, bu bakıma bir oyuncaktır. Bebek de, araba da, çember de öyle. Ama topaç olsun, çember olsun ayrıca birer “oyun aracıdır.” (...) Oyuncak, oyun kelimesinin küçültme biçimidir. Başka birçok dillerde de böyle. Oyuncağın önemli, çocuğun küçük yaşında büyük oluyor. Çocuk büyüdükçe oyuncuğun yerini düpedüz oyun alıyor; bir çağdan sonra oyuncular artık sadece oyun için birer araç haline geliyor. Oyuncak, çocuğa toplumun içine giremediği çağlarda arkadaşlık eden varlık oluyor.” (Boratav 1973:301-302).

Boratav'ın oyun ve oyuncak kavramlarından kısaca bahsettiği yukarıdaki tanımda dediği gibi oyuncak çocukların küçük yaşlardan itibaren oynadığı, çocuğu bir nevi topluma hazırlayan temellerdendir. Çocuk yaşı ilerledikçe oyuncalarını terk ederek oyunlara yönelir. Küçük yaşlarda oyun oynarken “temel nesne” olarak kullandığı oyuncakları, büyüdükçe oyunlarda “araç” olarak kullanılmaktadır.

Öte yandan çocuk oyunları temelde milletler arasında kültür alış-verişini de sağlamaktadır. Boratav çocuk oyunlarının birbirinden çok uzak olan ülkelerde yaşayan uluslarda benzerlik gösterdiğini söylemiştir. (Boratav 1973:303)

Burada değinmek istediğimiz nokta ise Ö. Çobanoğlu'nun da belirttiği gibi Tarihi-Kültürel Halkbilimi Okulu'nun "*farklı kültürler arasındaki benzerlikleri sosyal, maddi ve mitolojik elementlerle açıklanabilen topyekun kompleks kültürel olguların yer alışı tarihsel bir ilişkiye dayandırması*"(Çobanoğlu 2010:181-182)ve bu ekolün önemli temsilcilerinden Ratzel'in bu uluslar arasındaki benzerlikleri göçlere bağlamasıdır.

Bu bakımdan ilk bakışta sadece çocukların vakit geçirme ve eğlenmeleri için var olduğu sanılan çocuk oyunlarının aslında kültürler arasında önemli alış-veriş unsuru olduğunu ve evrensel bir olgu olduğunu anlamaktayız.

Çalışmamızın bundan sonraki başlığında ise İslahiye'nin tek Alevi köyü olan Kabaklar'da geçmişten günümüze var olan çocuk oyunlarını inceleyeceğiz. Fakat öncesinde belirtmemiz gereken bir husus ise bu çocuk oyunlarının çoğu bugün çocuklar tarafından bilinmemektedir.

3.1.1. Dalya(KK-1).

Yassı taşlar üst üste dizilir, bir topla o taşlar devrilmeye çalışılır. Topu alan çocuk taşları dizen öteki çocuğu topla vurmaya çalışır. Vurursa öteki çocuk "yanar"(kaybeder) vuramazsa kendisi yanardı.

3.1.2. Çelik-Çomak(KK-15).

Bir uzun sopa birde kısa sopa bulunur, kısa sopaya uzun sopayla vurulur. Vurulan sopa ne kadar uzağa giderse diğer kişi de onu geçmeye daha uzağa atmaya

çalışır. Oyunda iki grup olur ve oyun başlarken yere küçük bir çukur açılır veya iki taş çeliğin boyu kadar aralıklı olarak yan yana konur. Gruplar ellerinde ki sopalardan kısa olanı uzun sopa sayesinde daha uzağa fırlatmaya çalışır.

3.1.3. Yakantop (KK-1),(KK-15),(KK-16).

Oyuncular iki gruba ayrılır. Bir grup kendi içinde ikiye ayrılarak diğer grubu ortasına alır. Ortadaki grubun oyuncuları diğer grubun oyuncuları tarafından hızlıca atılan topa tek tek vurulmaya çalışılır. Topu havada tutmak can almak demektir. Bunu başarabilen "bir canım var" diye sevinir. İsterse bu canı ile daha önce vurulmuş arkadaşını oyuna alma yetkisine sahiptir. Ortada gruptaki tüm oyuncular vurulunca diğer grup ortaya geçer. Oyun çocukların belirlediği süre ya da oyunların azalmasıyla biter. Diğer adı da *ortada sıçandır*.

3.1.4. Aşşık(Kükeç)(KK-1),(KK-14).

Aşşık(Kükeç): Keçi ya da koyun ayaklarının, aşık kemiğinden çıkan topuz, küçük tarafının çocuklar tarafından toplanıp, misket tarzı oynadıkları bir oyundur. Bu kemikler oynanmadan önce kınalanır renk ve desen alır. Bir daire çizilir, bu kemikler daireye atılır, kükeç denilen eldeki demir ya da sopa ile o aşık kemiklerinden çıkan topuzlara vurulmaya çalışır.

3.1.5. Gazoz Kapağı(KK-16).

Eskiden çocuklar oyuncak yokken gazoz kapaklarını toplardı. Toplanan gazoz kapakları taş veya sert bir cisimle ezilirdi. Bu gazoz kapakları bir daire çizilip içine

konurdu. Bu daire içindeki kapaklar yassı bir taş ile vurulurdu. Çocuk vurduğu sayıya göre yüksekse karşısındakini yutar(yener) ya da o gazoz kapağını yine ezer bir lastiğe geçirip fıfır yapardı.

3.1.6. Topaç Çevirmece(KK-1),(KK-8).

Topaç çevrilip ipinden salındığı zaman hızla döner. Diğer çocuklarda ellerindeki taşlarla o topacı zedelemeye ve düşürmeye çalışır. Başka bir çocuk ise sesli bir biçimde sayı sayarak vakit tutar. Daha uzun süre dayanan topaç galip olur. Yenen çocuk diğer çocuklara istediğini yaptırır.

3.1.7. Peçiç(KK-14),(KK-15).

Artı işaretine benzeyen siyah bezle dikilmiş ortası kareli, deniz kabuğu dikişi makarasından düğmelerden oluşur. Damaya benzer. Bu oyunu çocuklar oynasa da genelde yaşlılar oynar.

3.1.8. Pantolon Yırtmaç (KK-15).

Yakantop'a benzeyen bu oyun eskiden oynanırdı fakat günümüzde artık pek oynanmamaktadır. Bu oyunda arada kalanın belden aşağısına vurulmaya çalışırdı. O da sadece ayağıyla buna karşı koyabilirdi. Pantolonlar o dönemde çok kalitesiz olduğundan muhakkak bir noktadan sonra yırtılırdı.

3.1.9. Yüksük(KK-1),(KK-14).

Bir yere 4-5 fincan konulur. Bu fincanların altına yüksük, madeni para, gazoz kapağı konulur. Bu yüksüğün içinde olduğu fincan diğerleriyle iyice karıştırılır. Karşıdaki kişi yüksüğü bulursa 1 puan öne geçer. Yüksük oyunu fincanların altına numara konularak da yapılır. En yüksek numarayı bulan çocuk “dimiyet” der, fincanı çevirenin elini tutar ve şu tekerlemeyi söyler;

“Tuttum bir su iti

Kovurt gitsin o pis iti” der. Fincanı çeviren kişi de *“kovurtmam, şu kadar mükâfatı var”* der. Karşıdaki kişi ise ona *“ o zaman al şu kadar kuru incirle, kuru üzüm der”* birkaç incir, üzüm verir.

3.1.10. Lottik (KK-1),(KK-15),(KK-16).

Lottik de tıpkı dalya gibi taşları devirmeye yönelik bir oyundur fakat lottik oynanırken taşlar topla değil yine aynı boyutta taşlarla devrilmeye çalışılır.

3.1.11. Çocuk Oyunlarında Söylenen Tekerlemeler

Çocuk oyunlarında söylenen tekerlemeler genelde ebe seçimi ve oyunun kuralları belirlenirken söylenir. Boratav oyunlarda söylenen tekerlemelerin;“ebe seçerken(sayışmacalar), oyuncuların görevlerini belirlerken(ayıklama), oyunu renklendirmek için kullanıldığını ve başlı başına tekerleme söylemek maksatlı olduğunu söylemiştir.” (Boratav 1973:147).

Yörede söylenen tekerlemelerden bazıları ise şunlardır:

KOT-1 (KK-15).

“Bir, iki, üç, dört, beş, altı,

Atatürk’ün hayatı, Dolmabahçe Sarayı”,

Yı, yı, yı... Son ‘yı’ sesine rastgelen kişi ebe olur.

KOT-2(KK- 1).

O piti piti

Karamela sepeti

Terazi lastik jimnastik

Biz size geldik bitlendik.

Dik... Dik... Dik.

KOT-3 (KK-16).

Bir iki... On

Kırmızı don

Gel bizim bahçeye kon

Bahçede kazlar

Yumurtlayamazlar

Doktor gelir tık, tık

Elinde ıbrık

Biz bu kazlardan bıktık

Tık a tık a tık...

3.1.12. Değerlendirme

Çocuk oyunlarını değerlendirirken çocuk oyunlarının sadece çocukların oynadığı oyunlar olarak değil, halk kültürünün önemli bir parçası olarak değerlendirmek gerekir.

Oyunlar çocukların zihinsel ve fiziksel gelişimlerine yardımcı olmaktadır. Bu bakımdan çoğu zaman büyüklerce teşvik edilir hatta büyüklerle beraber oynanır. Çocuk oyunları ile ilgili daha önce de belirtildiği gibi çocuk oyunlarında yapılan törenler ve uygulamalar bu oyunların halk kültüründeki yerini göstermektedir.

Kabaklar'da çocuk oyunları genelde çocukların birkaçının bir araya gelmesi ve kendi yaptıkları doğal oyuncaklarla olur. Bu oyunlara büyükler genelde katılmazken, çocuklar oyunda söyledikleri manileri aile büyüklerinden ya da kendilerinden birkaç yaş büyük çocuklardan öğrenmişlerdir.

SONUÇ

Halk kültürü bir halkın doğumdan ölüme tüm geçiş dönemlerini, günlük yaşantısından, töre ve törenlerine kadar tüm merasimlerini, inanış, pratiklerini inceler.

Halkbilimi ise bu kültürü inceleyen bilim dalıdır. Halkın yazılı ve sözlü tüm kültür unsurlarını incelemekle mükelleftir.

Anadolu'da geçmişten beri birbirinden değişik birçok topluluk iç içe yaşamakta ve kültürlerini belli ölçütlerde sürdürmektedir. Aleviler bu topluluklar içinde öne çıkmış kesimlendendir. Fakat bu öne çıkmaları yüzyıllardır dışarıdan müdahalelere karşı karşıya kalmalarını engelleyememiştir. Bu sebeple Aleviler bu müdahalelerden kaçmak için çeşitli dağ köylerine, kırsal arazilere taşınmışlardır. Özellikle Tahtacı Alevileri ormanlık alanlarda, ormancılık ve hayvancılık yaparak dış tehlikelere kapalı hayatlar yaşamışlardır.

Genel anlamda kültürün tanımına baktığımızda kültür; esasen bir milletin oluşmasındaki temel taşlardan biridir.

Kültür kavramının sosyolojik boyutunu içeren halk kültürü, temelde bir topluluğun günlük yaşamından geçiş dönemlerine, geçiş dönemlerinden edebiyatına, sözlü ve yazılı geleneğine kadar bütün yaşantı ve ritüellerini incelemektedir. Bu ritüel, uygulama ve pratiklerin oluşumunda değişik etkenler rol oynayabilir. Bu etkenlerin başında yörenin fiziki ve manevi boyutuna bağlı oluşup, gelişen sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, nüfus vb. gibi olgular önemlidir.

Kabaklar Köyü'nde yaptığımız bu halkbilimi araştırması sonucunda bir Alevi köyü olan Kabaklar ile ilgili sırasıyla şu sonuçlara vardık:

Araştırmamızın halk kültürü kısmı olan birinci bölümünde Kabaklar'da ki geçiş dönemleri incelenmiştir. Kabaklar'da doğum ile ilgili ritüeller kadının hamile olduğunun anlaşılması ya da kadının evliliğin üzerinden zaman geçmesine rağmen hamile kalamaması ile başlar. Genelde dinsel- büyüsel törenler vardır. Kabaklar da doğum ile ilgili uygulamaların büyük bir kısmının Tahtacı Kültürü ve Gaziantep folkloru ile benzer özellikler taşıdığını söyleyebiliriz. Fakat Kabaklar'da ki ritüel ve uygulamamanın büyük bir kısmı Alevi kültürüne göre şekillenmiştir.

Evlilik törenlerine geldiğimizde ise Kabaklar'da bir çiftin evlenebilmesi için yerine getirmesi gereken birkaç işlem vardır. Bunların başında askerlik gelmektedir. Bunun dışında kızın evleneceği kişinin genelde Alevi olmasına özen gösterilir. Hatta 1960'lara kadar dışarıdan kız alıp, verilmez.

Son olarak geçiş dönemleri ile ilgili ölüm törenlerinde ise ölümün herkes için kaçınılmaz bir son olduğu algısı hâkimdir. Fakat yine de ölümden kaçınmak ya da ölümü hatırlatıcı unsurları sağaltmak için bazı dinsel-büyüsel inanma ve uygulamalar vardır.

Kabaklar Köyü'nde var olan inanış, uygulama ve ritüellerin hepsi Alevilik doğrultusunda oluşmuştur. Bugün köy halkı Allah, Muhammed, Ali üçlemesi dışında İbrahim Baba'ya da saygı göstermekte, onu da saygı çerçevesi içinde dinsel bir öge olarak görmektedirler.

Kabaklar'da bayram, tören ve kutlamalarda ise dini bayramlara hazırlık ve yine dinsel-büyüsel bir yeri olan Hıdrellez ile Nevruz öne çıkmaktadır. Dini bayramlardan kurban bayramı ile ramazan ya da köyde ki yaygın adıyla şeker bayramında evlerde ve köyde belirgin hazırlıklar yapılır. Nevruz ve Hıdrellez gibi mevsimlik törenlerde ise dinsel-büyüsel uygulamalar öne çıkar. Bu inanmaların tamamı Alevi toplumunda var olan uygulamalardır. Bu bakımdan bu kısımda Aleviliğin Kabaklar üzerindeki etkisinin devam ettiği, Kabaklar'ın Alevi kültürünü halen canlı bir biçimde yaşadığını bize göstermektedir.

Öte yandan bu bayram ve törenlerde uygulanan pratikler Türkmen geleneğine de uymaktadır. Tahtacı Alevilerinde var olan inanışların çoğu Kabaklar Köyü'nde de vardır. Ayrıca Kabaklar'da halen aşure, oğundurma vb. gibi dinsel törenler tüm ritüelleri ve adetleri yerine getirilerek yaşatılmaktadır.

Kabaklar'da halk inanışlarına geldiğimizde ise buradaki inanışları yine dinsel-büyüsel inanmalara bağlayabiliriz. Öte yandan Kabaklar'da doğa, dağ, ağaç, ateş, ölümler kültlerine rastlamaktayız. Türkmen Alevisi olan Kabaklar'da İbrahim ve Ökkeş Baba ocaklarıyla, ölümler ya da atalar kültünü, ulu çınar ile ağaç kültünü, Gedik Tepesi ya da Hz. Abbas ile dağ kültünü görmekteyiz. Ayrıca Kabaklar'da halkın inandığı metafizik olaylarda rüya motifi daima ön plana çıkmıştır. Yani burada Kabaklar halkının metafizik olarak adlandıracağı olayları da rüya motifine büründürmesi vardır.

Halkbilimi çalışmamızın bir başka başlığı ise halkbilgisi unsurlarıdır. Halk, mutfağı, matematiği, hekimliği, veterinerliği, meteorolojisi, takvimi ve hukuku ile kendine has bir düzen ve yaşama düzeni edinmiştir. Bu düzen içerisine mutfağından, hukukuna kendine has pratikler geliştirmiştir. Kabaklar'da halk mutfağına bakacak olursak öncelikle köyde kimsenin hazır yiyecek almadığını köyde her evin kışlık ve günlük yiyecek-içeceği kendisinin hazırladığını, bu hazırlıklarda komşuların birbirleriyle dayanışma içine girdiklerini söyleyebiliriz. Örneğin peynir yapımı gibi kışa hazırlanan yiyeceklerden, günlük tüketimde kullanılan yuka ekmeğın yapılışında kadınlar sürekli birbirlerine yardım etmektedirler. Bu durum köyü dışa bağımlı olmaktan kurtarmakta, başka temel ihtiyaçlar dışında hazırcılıktan korumaktadır. Köyde kışa hazırlık olarak; sebzelerin kurutulması yani "kuru", peynir, salça yapımı, baharatlarını çekilmesi, yaban otlarının kurutulması, erzak depolanması gibi işlemler yapılmaktadır.

Kabaklar'da var olan bir başka halk bilgisi unsuru ise halk hekimliğidir. Köy halkı son yıllarda herhangi bir sağlık sorunu olduğunda İslahiye'deki devlet hastanesi ya da sağlık ocağına başvurursa da geçmişten beri sağlık ile ilgili köyde uygulanan birtakım dinsel-büyüsel ya da törensel ritüeller vardır. Örneğin; Kabaklar'da olan

sancı ocağı ağrısı, temreği ocağı temreği denilen sedef hastalığına benzer rahatsızlıkları ortadan kaldırıldığı söylenir. Ayrıca şifa arayanların İbrahim Baba'nın suyundan içmeleri de köy içinden ya da köy dışından gelen sağlık problemi olan insanların başvurdukları yöntemlerden bazılarıdır. Bu bakımdan köyde var olan halk hekimliği inancının başında yine dinsel-büyüsel inanmaların olduğunu söyleyebiliriz. Köyde var olan halk veterinerliği ise çobanlar tarafından yürütülmektedir. Eğer doğum gibi önemli bir şey olursa İslahiye'den veteriner gelip hayvanlara bakmaktadır.

Kabaklar'da var olan bir başka halk bilgisi konusu ise halk hukukudur. Hukuk belki de Kabaklar'da en dikkat çeken unsurlardan birisidir. Çünkü Kabaklar'da hukuk tamamen örfî şekilde yürütülmektedir. Bu durum daha çok 1986'da Nuri Ali Dede'ye kadar sürmüştür. Nuri Ali Dede'nin ölmesiyle köyde bu dirlik bozulmuştur. Fakat bugün halen mahkemeye gidilmez. Kabaklar'da halk hukukunun temelleri Alevilik öğretilerine dayanır. Örneğin; boşanmalar yoktur, köyde bir konuda karar alınacaksa cemlerden önce dede tarafından cemaate sorularak, danışılarak alınır. Bu durum köyde hem dirliği, hem de ortak bir fikri oluştururdu. Kabaklar'da şimdiye kadar hiç boşanma olmamış, insanlar şikâyetçi olarak mahkemelere başvurmamıştır. Köy içinde olan olaylar köy içinde, cemlerde dede tarafından arabuluculuk yapılarak çözülmüştür. Bu durum Kabaklar'da sosyal düzenin tesis edilmesinde örfî kanunların, Alevilik öğretisinin, dinsel inanmaların işlediğini gösterir.

Halkbilgisi konularından son olarak Kabaklar'da rastladığımız halk matematiği, takvimi ve meteorolojisinde ise, matematik olarak Kabaklar'da çeşitli ölçü birimlerine rastlamaktayız. Köyde adım, karış, parmak ile ölçüm yapmak eskiden kullanılan en yetkin yöntemlerden biridir. Öte yandan halk meteorolojisine göre hava tahminleri güneşin, ayın, hayvan ve bitkilerin hareketleriyle davranışlarına göre tahmin edilir. Ekinler ona göre ekilip, biçilir. Halk takviminde ise Nevruz, Muharrem ayı gibi önemli tarihlerin bilinmesi önemlidir. Ekinlerin hasat ve ekim tarihini buna göre ayarlar. Bu bağlamda halkın yaşayışı açısından önemlidir.

Bu tarz halkbilgisi konularında da örneklendirebileceğimiz gibi insan yapısı gereği var olduğundan beri doğayı anlamaya, değiştirmeye, onunla iletişim halinde olmaya çalışmıştır. Bu sebeple kendince doğayı anlamak için birtakım pratikler geliştirmiştir. Örneğin; arıların hareketinden yağmur yağacağını, horozun ötüşünden saatin kaç olduğunu anlamaya çalışmıştır.

Kabaklar'da halk kültürü ile alakalı değindiğimiz son nokta ise akrabalıklardır. Köyde genelde herkes birbirinin biyolojik olarak ya da musahiplik bağıyla akrabasıdır. Bu sebeple Kabaklar ile ilgili yapabileceğimiz en önemli çıkarımlardan birisi köyün büyük bir aile gibi iç içe yaşamasıdır.

Dört başlık altında incelediğimiz Kabaklar Köyü halk edebiyatı ürünlerinden dil-anlatım, köyün sosyal yaşantısına yön vermektedir. Köyde herkesin bir lakabı olması, bu lakapla anılmaları, ailelerin lakaplarının olmasını buna örnek verebiliriz. Burada sözlü kültür ve ürünlerinin insan yaşantısındaki önemini görmekteyiz.

Öte yandan Kabaklar'da derlediğimiz bir başka dil-anlatım ürünü nasihatlerdir. Kabaklar'da verilen nasihatlerin toplumsal hayatla ilintili olması, nasihat verme işini genelde dedelerin yapmasıyla alakalıdır. Kabaklar'da Dede'ye bağlılık, onun verdiği öğütleri tutmak mutlaklıdır. Bu bakımdan Kabaklar Köyü'nde nasihat içerikli sözlerin merkezi genellikle önce "buyruk" ardından Dede olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hacı Bektaş-i Veli, yedi ulu ozan, erenler ve evliyalar gibi önemli zatların verdiği nasihatleri tutmak, o nasihatleri inanç ve toplumsal açılardan referans almak sözlü bir kural gibidir. Bu sebeple Kabaklar'da nasihat uyulması gereken sözlü bir kural gibidir.

Halk edebiyatı ürünlerinin ikinci başlığı ise anlatmalardır. Köyde efsane, destan, menkıbe gibi anlatmalar halen yaygın bir biçimde anlatılmaktadır. Çalışmamızda toplan 3 halk hikâyesi, 6 efsane ve menkıbe derledik. Bu gelenek köyün son zamanlara kadar dışa kapalı olması hasebiyle sürdürülmüştür. Öte yandan Kabaklar'da anlatılan bu efsane, destan gibi ürünlerde tabiat, ağaç, dağ, ölümler ve

atalar gibi küllere dayalıdır. Ayrıca rüya motifi sayesinde gelişmiştir. Sonuç olarak Kabaklar'da var olan anlatmalar sözlü kültürün yaşamasını sağlamış, bu tür anlatmalarla çeşitli dersler alınmasını sağlamıştır.

Köyde var olan önemli bir halk edebiyatı türü ise türküler ve âşık, tekke edebiyatıdır. Kabaklar'da 2 halk türküsü, 8 âşık-tekke edebiyatı ürünü derledik. Türküler genelde köy etrafında ya da köyde gelişen birtakım olaylar sonucu âşıklar tarafından yakılmıştır. Fakat bu gelenek yaygın bir biçimde yayılmamış, birkaç âşığın dışına çıkamamıştır. Bunun sebebi de Kabaklar'ın İslahiye ve civar ilçelerdeki tek Alevi köyü olmasıdır. Oysa bu geleneğin gelişkin olduğu Tunceli ve Sivas gibi Alevi nüfusunun yoğun olduğu yörelerde durum tersinedir. Tekke edebiyatı ise genelde Zakirlik geleneği etrafında oluşmuştur.

Çalışmamızın son bölümünde ise Kabaklar'da derlediğimiz çocuk oyunlarından ve bu oyunlarda söylenen tekerlemelerden bahsettik. Kabaklar'da derlediğimiz 11 çocuk oyununda ortak olarak gördüğümüz nokta, bu oyunların geçmişten beri oynandığıdır. Yani bahsi geçen oyunların kurallarını 55 yaşındaki biri de, 10 yaşındaki bir çocuk da bilmektedir. Ayrıca her oyunun bir kural gibi ayrı bir tekerlemesi vardır.

Bu tarz monografi çalışmalarında temel olan “kaynağı en doğru biçimde, birinci ağızdan almaktır.” Bu şekilde derlemesi yapılan halk kültürü doğruya en yakın kaynaktan derlenmiş olacaktır. Bizde bu çalışmamızda 22 ayrı kaynak kişiden faydalandık. Kaynak kişi sayımızın az oluşu, yörenin nüfusu ile alakalıdır.

Çalışmamızın halkbilimi araştırmaları yapmak isteyen araştırmacılara yardımcı olması ve Aleviliğin önemli ocaklarından özellikle Tahtacı Alevileri için kutsal sayılan Hacı Emir Ocağı ve Kabaklar Köyü çevresinde oluşan halk kültürünün unutulmaması, bilinçli bir şekilde korunması adına yardımcı olmasını temenni

ediyoruz. Ayrıca bir Türkmen köyü olan Kabaklar'da insanların Türkmen kültürünü yaşatmaları, kimsenin yönlendirmesi olmadan sahip çıkmaları son derece önemlidir. Bu bakımdan Türkmen kültürünü doğumdan ölüme bütün geçiş dönemlerinden, halk inanmalarına, halk bilgisi konularından halk edebiyatına, yaşamın tüm alanlarında canlı bir şekilde yaşayan Kabaklar'da yaptığımız bu araştırma öncelikle Türkmen kültürünü araştırmak, incelemek isteyenlere, ardından Türk Halkbilimi araştırmacılarına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- ALBAYRAK, Nurettin “*Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*”, LM Yayınları, İstanbul 2004.
- ALTUN, Işıl: *Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm*, Yayıncı Yayınları, Kocaeli 2004.
- ARTUN, Erman: *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2009.
- ARTUN, Erman: “Tekirdağ Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri- Doğum Evlenme Ölüm”, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_tekirdag_evlenme.pdf s.5-6.
- ARTUN, Erman: Adana Yağmur Yağdırma Törenlerinde "Boğa Dede, Bulut Dede ve Tosun Dede Kültü" <http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/22.php>
- ARTUN, Erman: *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2008a.
- ARTUN, Erman: Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri, Bunlardaki Eski Kültür İzleri, *1.Türk Halk Kültürü Folklor Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri 1*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996.
- ARTUN, Erman: *Türk Halkbilimi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2008.
- ATALAY, A. Adil: İmam-ı Cafer Sadık, *Buyruk*, Can Yayınları, 16.Baskı, İstanbul 2010.
- BAHÇECİ, Mehmet: Asker Mektupları, *Folklor Doğru*, S.20, İstanbul 1972.
- BAŞÇETİNÇELİK, Ayşe. *Adana Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri, Doğum Evlenme Ölüm*, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana 1998.

- BAŞUĞUR, Emine: *Küp Köyü Takvim ve Meteorolojisi*, Türk Halk Kültüründen Derlemeler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.
- BATUR, Suat: *Açıklamalı-Örnekli Türk Halk Edebiyatı*, Altın Kitaplar, İstanbul 1998.
- BAYAT, Fuzuli: Türk Mitolojisinde Dağ Kültü, *Folklor ve Edebiyat Dergisi*, c.2, Ankara 2006.
- BAYSAL, Ayşe; *Türk Mutfağından Örnekler*, T.T.T Basımevi, Ankara 1993.
- BORATAV, P.Naili: *100 Soruda Türk Folkloru*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973.
- BORATAV, P.Naili: *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973a.
- BORATAV, P.Naili: *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2011.
- BORATAV, P.Naili: *Halk Edebiyatı Dersleri*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2011a.
- BOYRAZ Şerif: Bir Yöre Örneğinden Hareketle Lakaplar Konusunda Bazı Dikkatler.
http://turkoloji.cu.edu.tr/ÇUKUROVA/sempozyum/semp_3/boyraz.php
- COŞKUN, Cıblak Nilgün: Çukurova'da Halk Hekimliği ve İlgili Uygulamalarda Eski Türk İnançlarının İzleri, *Türk Kültürü Dergisi*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Kasım 1962 Ankara.
- COŞKUN, Cıblak Nilgün: Tahtacılar da Üç Sayısı Ve Üçleme, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2010/56.
- ÇOBANOĞLU, Özkul: *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010.
- DEVELLİOĞLU, Ferit: *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, 23.Baskı Ankara 2006.

- DÖNMEZ, M. Banu: Törensel (Cem) ve Dünyasal Türk Halk Müziği Performansı İçinde Âşıklık Geleneğinin Konumu, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 34, S.1, Mayıs 2010.
- EKİCİ, Savaş: Gaziantep'in İslahiye İlçesi Düğün Adetleri Çerçevesinde Halk Müziği, *I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996.
- ELİADE, Mircea: *Encyclopedia Of Religion* v.13.Mc Millan, Newyork 1987
- ENGİN, Refik: *Amuca Kabilesi'nde ve Trakya'da Kurban Geleneği*, Can Yayınlar, İstanbul 2004.
- ERGİNER, G.: Uşak Halk Takvimi, Halk Meteorolojisi. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1984
- ERGİNER, Gürbüz: *Kurbanın Kökenleri ve Anadolu'da Kanlı Kurban Ritüelleri*, YKY, Ankara 1997.
- ERÖZ, Mehmet: *Türk Boylarında Kansız Kurban Geleneği*, Türk Kültürü, İstanbul 1979.
- ERSOY, Ruhi: *Türklerde Ölüm ve Ölü İle İlgili Rit ve Ritüeller*, <http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/41.php>
- EYÜBOĞLU, İsmet Zeki: *Bütün Yönleriyle Anadolu İnançları*, Koza Yayınları, İstanbul 1974.
- FIĞLALI, E.R.: *Türkiye'de Alevilik- Bektaşilik*, Selçuk Yayınları, Ankara 1990.
- Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resmi İnternet Sayfası <http://www.gaziantepkulturturizm.gov.tr/belge/1-60499/gaziantep-evliyalari-ve-turbeleri.html>
- Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resmi İnternet Sayfası <http://www.gaziantepturizm.gov.tr/belge/1-60519/gastronomi-turizmi.html>
- GÜL, Zeynep: *Tahtacılar da Töre ve Törenler(Tahtacılar da Düğün ve Cem Törenleri)*, Halkbilimi Araştırmaları 1. Kitap, E yayınları, İstanbul 2003.

KUT, Günay: Türklerde Yemek Kültürü, *Türkler*, C.4, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

GÜNAY, Umay: *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Akçağ Yayınları, 5.Baskı Ankara 2008.

GÜZELBEY, Cemil Cahit: *Gaziantep’te Doğum ve Çocuğa İlişkin Eski Tören ve İnançlar*, Türk Folkloru Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara 1982.

http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/ayse_baschetincelik_adana_halk_kulturu_dogum_odasi.pdf, Ayşe Başçetinçelik.

İslahiye Kaymakamlığı, Erişim: 15.09.2011.

<http://www.islahiye.gov.tr/default.asp?islahiye=21>

İslahiye Kaymakamlığı, Erişim: 15.09.2011.

<http://www.islahiye.gov.tr/default.asp?islahiye=73>

İslahiye Kaymakamlığı, Erişim: 15.09.2011.

<http://www.islahiye.gov.tr/default.asp?islahiye=49>

İslahiye Kaymakamlığı, Erişim:15.09.2011.

<http://www.islahiye.gov.tr/default.asp?islahiye=1>

İslam Ansiklopedisi: “*Nasihah*.”, Türk Diyanet Vakfı, c.32,s.408 (Haz. M. Çağrııcı), Ankara 2006.

İslam Ansiklopedisi: “*Ocak*” Türk Diyanet Vakfı, c.33, sf.316, (Haz. Haşim Şahin), İstanbul 2007.

KALAFAT, Yaşar: *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Genişletilmiş İkinci Baskı Ankara 1995.

KALAFAT, Yaşar: Orta Toroslar ve Makedonya Yörükleri Halk İnanışları Karşılaştırması, *Türk Dünyası Folklor Dergisi*, S.24 İstanbul 1994.

KARAKAŞ, Ayhan: *Fekke Halk Kültürü Araştırması*, (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2005

- KILIÇ, Abdullah: Isparta Yöresi Halk inançları, *Uluslararası Anadolu İnançları Kongresi*, Evrak Yayınları, Ankara 2001.
- KOCASAVAŞ, Yıldız: Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Adetleri, *Türkler*, c.3, sf. 73, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.
- KÖKSAL, Uğur: Ordu'da Köy Düğünleri, *Folkloru Doğru*, S.7, İstanbul 1970.
- KUTLU, Özen: *Sivas ve Divriği Yöresinde Eski Türk İnançlarına Bağlı Adak Yerleri*, Dilek Matbaası, Sivas 1996.
- KÜÇÜK, Murat: *Cemaat-ı Tahtacıyan*, , Horasan Yayınları, İstanbul 2009.
- NAHYA, Zümrüt: Kız İsteme ve Söz Kesme Gelenekleri Üzerine Bir Atlas Denemesi, *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi*, c.IV, (Gelenek-Görenek ve İnançlar), KBMFAD Yayınları, Ankara 1987.
- OCAK, A. Yaşar: *Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1983.
- OCAK, A.Yaşar: *Alevi-Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temleri* İstanbul 2000.
- ÖGEL, Bahaddin: Türk Mutfağının Gelişmesi ve Türk Kültür Tarihi Gelenekleri, *Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1982.
- ÖRNEK, Sedat Veys: *Türk Halk Bilimi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- ÖRNEK, Sedat Veys: *Anadolu Folklorunda Ölüm*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1979.
- ÖZCAN, Hüseyin: *Alevi/Bektaşî İnançına Bakışlar "Canların Nefesinden"*, Fatih Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007.
- ÖZCAN, Hüseyin: Türkülerin Gerçekleri ve Yemen Türkülerinin Arka Planı, *Yağmur Kültür Sanat Edebiyat Dergisi*, No. 23, Nisan 2004.
- ÖZDOĞRU, Cevdet: Adana ve Yöresinde Düğün Gelenekleri, *Türk Folklor Araştırmaları*, C.11, No:228, İstanbul 1968.

- ÖZGÜVEN, İ. Ethem: *Ailede İletişim ve Yaşam*, PDREM Yayınları, Ankara 2001.
- ÖZLÜ, Zeynep: XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep Mutfağı, *Milli Folklor Dergisi*, S.72, Ankara 2006.
- SANTUR, Meltem: Bozüyük(Yozgat- Akdağmadeni) Köyünde Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Değerlendirilmesi, 2. *Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı HAGEM Yayınları, Ankara 2000.
- SELÇUK, Ali: *Tahtacılar*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2004.
- SELÇUK, Ali: *Tahtacılarda Ölüm Fenomeni*, Halkbilimi 3.Kitap, E Yayınları, İstanbul 2004.
- SEVİNÇ, Necdet: *Gaziantep'te Yer Adları ve Türk Boyları*, Türk Dünyası Araştırmaları, İstanbul 1983.
- ŞENOCAK, Celal: *Kabaklarca Değişler*, Zemge Yayınları, Gaziantep 2010.
- ŞİMŞEK, Esman: Kadirli ve Sumbas (Osmaniye)'ta Evlenme Âdetleri, *Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu*, Osmaniye 2003.
- ŞİŞMAN, Bekir: Samsun Yöresinde Geçiş Dönemleriyle (Doğum, Sünnet, Evlilik ve Ölüm) İlgili Yaşayan Halk İnançları ve Bunlara Ait Uygulamalar, *Erdem Dergisi, Türk Halk Kültürü Özel Sayısı III*, c.13, S.39, Can Ofset Ankara 2002.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Erişim:01.09.2011,
<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/belge/1-89578/dogum.html>
- TAŞ, Hülya: Erzurum'da Doğum Ve Çocukla İlgili Eski Adet Ve İnanışlar, *Türk Halk Kültüründen Derlemeler*, Kültür Bakanlığı HAGEM Yayınları, Ankara1994
- TDK Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları Ankara 1998.
- TEZCAN, Mahmut: *Tasavvuri Akrabalık ve Ülkemizdeki Uygulama*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi Cilt: 15 Sayı: 1 Yayın Tarihi: 1982, Erişim: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/509/6216.pdf>.

- TEZCAN, Mahmut: Türkler'de Yemek Yeme Alışkanlıkları ve Buna İlişkin Davranış Kalıpları, *Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1982.
- TURAN, Mustafa: Kars'ta Ölü İle İlgili Gelenekler, *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, c.IV, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.
- TÜCCARBAŞIOĞLU, Fusun: Doğumla İlgili İnançlar Örnek Olmak Üzere Büyüsel İşlemler, *Folklor Doğru*, S.11, İstanbul 1970.
- Türk Hukuk Lûgatı: Başbakanlık Basımevi, Ankara 1998
- TÜRKTEN, Nevzat: Kayseri Düğünlerinde Gelin ve Güveyin Seçimlerinde Dikkat Çekici Usuller, *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı Kongresi Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996.
- ÜZELGÖK, Özlem: *Adana İli Kozan İlçesi Halk Kültürü Araştırması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Adana 2008.
- VARİS Abdurrahman: Türklerde Ad Koyma Geleneği, *Milli Folklor Dergisi*, 61/Bahar, Ankara 2004.
- YAVUZ, Mehmet: Alevi-Bektaşî Kültüründe Nasihatlerin Değerler Eğitimindeki Önemi Ve İslahiye Kabaklar Köyünde Verilen Nasihatler, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Değerler Eğitimi Sempozyumu Sözlü Bildiri*, 26-28 Ekim 2011, Eskişehir.
- YETİŞEN, Rıza: Çocuk Kırklama, Diş Buğdayı ve Duşak Kesme, *TFA*, C.15, s.6722, Yörük Matbaası, İstanbul 1973.
- YILMAZ M. Ali: *Aladağ Halk Kültürü Araştırması*, (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2005.
- YÖRÜKAN, Y.Ziya: *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2006.
- ZÜMRÜT Nahya: Özel Gün Yemekleri, *Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1982.

KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ

- KK-1: Ali GÖK, 55 yaşında, Kabaklar Köyü Muhtarı, lise mezunu.
- KK-2: Ali Necef GÜROCAK, 53 yaşında, emekli polis memuru, lise mezunu.
- KK-3: Aysel YAVUZ, 52 yaşında, ev hanımı, lise mezunu.
- KK-4: Celal ŞENOCAK, 69 yaşında, emekli bürokrat, üniversite mezunu.
- KK-5: Emine ERDOĞAN, 77 yaşında, ev hanımı, okuma-yazma biliyor.
- KK-6: Hatice ŞEN, 63 yaşında, ev hanımı, okuma-yazma biliyor.
- KK-7: Hayriye ŞENOCAK, ? yaşında, ev hanımı, okuma-yazma bilmiyor.
- KK-8: Hünkâr KÖROĞLU, 46 yaşında, çiftçi, lise mezunu.
- KK-9: İbrahim TOK, 60 yaşında, çiftçi, okuma-yazma biliyor.
- KK-10: İbrahim YÜKSELİCİ (Kaygusuz İBRAHİM), 84 yaşında, eski Zakir, okuma-yazma bilmiyor.
- KK-11: İbrahim YÜKSELİCİ, 80 yaşında, emekli gümrük memuru, ortaokul mezunu.
- KK-12: Meral GÜR, 55 yaşında, öğretmen, üniversite mezunu.
- KK-13: Muharrem GÜROCAK, 50 yaşında, emekli işçi, lise mezunu.
- KK-14: Mustafa DÖNMEZ, 60 yaşında, emekli öğretmen, üniversite mezunu.
- KK-15: Mustafa Muammer YAVUZ, 55 yaşında, devlet memuru, lise mezunu.
- KK-16: Nihat YAVUZ, 48 yaşında, polis memuru, yüksekokul mezunu.
- KK-17: Ökkeş ŞENOCAK, 72 yaşında, çiftçi, okuma-yazma biliyor.
- KK-18: Suna GÜR, 80 yaşında, ev hanımı, ilkokul mezunu.
- KK-19: Sultan ÇELİK, 65 yaşında, ev hanımı okuma-yazma biliyor.

KK-20:Zeynep GÖKOĞLU,65 yaşında, ev hanımı, okuma-yazma biliyor.

KK-21: Zeynep TOK, 55 yaşında, çiftçi, okuma-yazma biliyor.

KK-22:Fatma GÜROCAK,55 yaşında, ev hanımı, okuma-yazma biliyor.

EK-1: FOTOĞRAFLAR

Foto-1: Kabaklar Köyü'ndeki tipik çinko çatılı evler.

Foto-2: Kabaklar'ın en önemli geçim kaynaklarından biri olan bahçelerden bir görünüm.

Foto-3: Kabaklar Köyü'nün genel coğrafyası ve köye bir bakış.

Foto-4: Kabaklar'dan İslahiye Ovasına bakış.

Foto-5:İbrahim(Sani) Baba Türbesi.

Foto-6: İbrahim(Sani) Baba Türbesi'nin dış görünümü.

Foto-7: Hacı Emir Ocağı'nın Post ve Çerağı (13.yy)

Foto-8: Posta niyaz edilirken.

Foto-9: Çerağın uyandırıldığı şamdan

Foto-10: Temsili Çerağ uyandırılırken.

Foto-11:Kabaklar'da semah ve niyaz anı.

Foto-12: Kabaklar'da semah.

Foto-13: Kabaklar'da düzenlenen Tahtacı Şenliğinde dönülen bir semah.

Foto:14: Geleneksel kıyafetleriyle Tahtacı Kadını.

Foto-15: Tahtacı Kadınlarının giydiği geleneksel kıyafet.

Foto-16: Önlerindeki peştamalı eşlerinden başka kimse çıkarmamakta ve öldüklerinde kefenlenirken bu peştamallara da sarılmaktadırlar.

Foto-17: Kabaklar'da semah dönmeye hazırlanan küçük bir kız çocuğu.

Foto-18: Tahtacı şenliğinde semah dönenlerden en yaşlısı(Mersin Tahtacılarından)

Foto-19: Geleneksel kıyafetleriyle semah dönen Türkmen Alevi Kadını.

Foto-20: Kabakların en son yetiştirdiği Dede, Nuri Ali Gürocak Dede

Foto-21: Kabaklar'da Oğundurma oruçlarıyla, köy işlerinde kullanılan bir dibek.

Foto-22:Nuri Dede'nin oğlu Muharrem Gürocak(sağda), köyde geçici dedelik yapan Sadettin Gür(solda).

Foto-23: Köyün eski dedelerinden İsmail Dede'nin mezarı.

Foto-24: Köyün eski Zakiri Kaygusuz İbrahim (İbrahim Yükselici).

Foto-25: Kaynak kişilerimizden İbrahim Yükselci.

Foto-26: Halk mutfağına örnekler köyde pişen düğün yemekleri.(Pilav)

Foto-27: Köyde kadınların kalabalık yemeklerde dayanışmasına örnek.

Foto-28: Yaprak Sarması pişirilirken(çömçe ve büyük kazanlarla).

Foto-29: Köydeki törenlerde yemek pişiren kadınların usta ve yaşça büyük olanına “keyvani” denir.

Foto-30: Kara Kazan.

Foto-31: Mutfakta kullanılan araç-gereçler.

Foto-32: Köyün meşhur yemeklerinden patlıcan doğrama.

Foto-33: Yazın kurutulup, kışın tüketilen domates, bamya, patlıcan ve sarımsak.

Foto-34: “Kuru” yaz güneşinde belli bir müddet bekletilir.

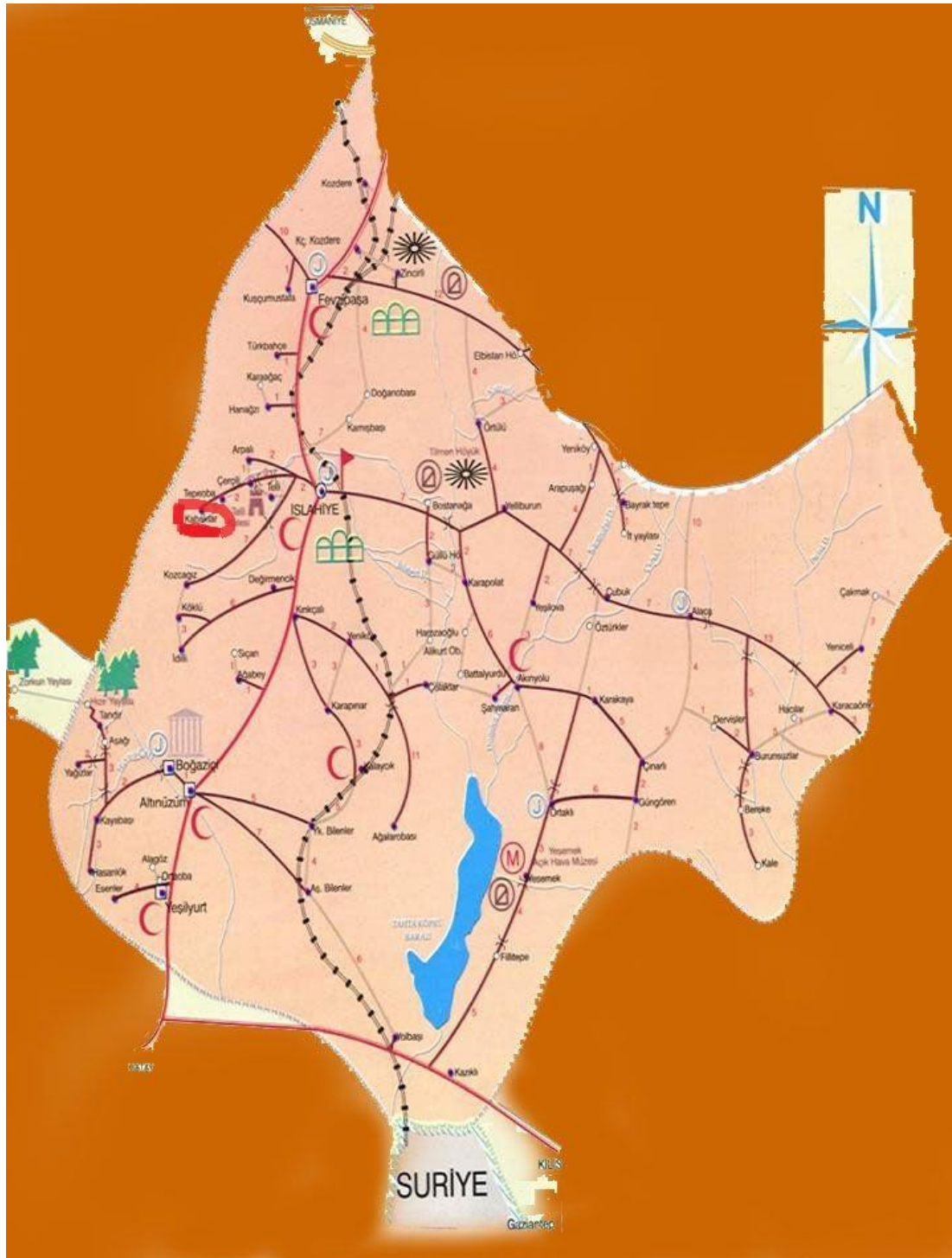

Foto-35: Kabaklar'da düğünlerin ilk günü, düğün evine bayrak dikilir.

Foto-36: Düğünlerde kirvenin koluna kırmızı bir kurdele bağlanır.

EK-2: İSLAHİYE VE KABAKLAR HARİTASI

Harita-1: İslahiye Haritası içinde Kabaklar(kırmızı daireye alınmıştır.)